

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Rapport

R10:1975

**Individens aktivitets-
mönster**

Del 3 Tidsanvändning

Marja Walldén

Byggforskningen

FAKTA OM AKTIVITETSFÄLTSTUDIEN

PROBLEM

Att beskriva och förklara individers sätt att utnyttja aktivitetsmöjligheter utanför bostaden (främst aktivitetens frekvens, tidsåtgång och geografiska läge)

STUDERADE FÖRHÅLLANDEN

- Samtliga förflyttningar under två vardagar
- I begränsad utsträckning aktiviteterna under en lörd-sönd.
- Senaste tillfället för ett trettiotal uppräknade aktivitetstyper

STUDERADE INDIVIDKATEGORIER

1. Hos föräldrarna bosatta ungdomar födda 1954-1955
2. Makar, mannen född 1938-1947, med minst ett barn fött 1963 eller senare
3. Makar, mannen född 1925-1934, med minst ett hemmaboende barn
4. Ensamstående (ej samb.) f. 1925-1934
5. Ensamstående (ej samb.) f. 1894-1901
6. Makar, mannen född 1894-1901

STUDERADE BOSTADSOMRÅDEN

1. Innerstaden, Västerås
2. Vallby, Västerås
3. Viksäng, Västerås
4. Innerstaden, Gävle
5. Stigslund, Gävle
6. Innerstaden, Halmstad
7. Andersberg, Halmstad
8. Flen
9. Lindsberg

METOD

Företrädesvis empirisk. Analys av data rörande individers aktivitetsmönster

DATAINSAMLINGSMETOD

En kombination av telefon- och hemintervjuer

TIDPUNKT FÖR DATAINSAMLING

Oktober-november 1969

FÖRKLARINGSVARIABLER

Förhållanden som karakteriserar:

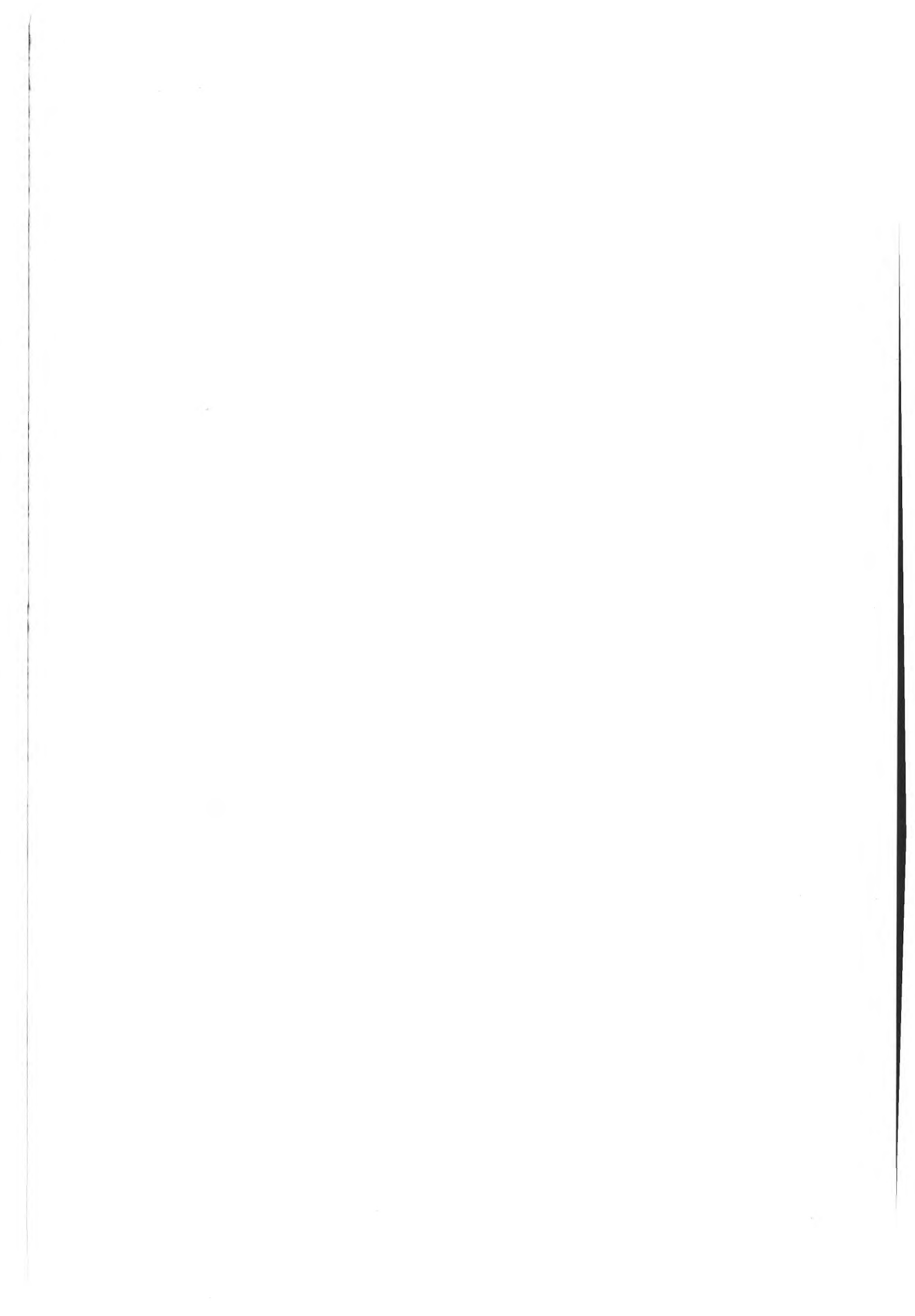
- individen ex. kön, ålder, civ. st., barn arbetsplats, attityder
- hushållet ex. ant. hush. medl., hush. inkomst, trångboddhet, bilinnehav
- bostaden ex. rumsantal, hyra, våningsplan, upplåtelseform, utrustningsstand.
- omgivningen ex. förekomst och tillgänglighet av aktiv. möjl., näromgivningens fysiska och sociala egenskaper, kommunikationsmöjligheter

STUDERADE INDIVIDERS FÖRDELNING PÅ DELKATEGORIER

	område									
Kat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Tot
1 m	22	19	28	30	28	18	16	18	8	187
1 k	15	18	29	25	22	18	18	15	14	174
2	26	117	103	43	104	71	104	89	78	735
3	79	95	102	110	106	97	117	105	74	875
4 m	10	6	12	6	7	9	9	5	2	66
4 k	9	3	12	13	7	11	9	6	9	79
5 m	14	2	7	8	1	12	3	12	3	62
5 k	10	2	13	13	11	12	7	15	16	99
6	50	40	43	57	21	50	2	36	38	337
Tot	235	302	349	305	307	288	285	301	242	2614

TOTALANTAL STUDERADE INDIVIDER 2614

BORTFALLSANDEL 7.6 %

Individens aktivitetsmönster – en studie av ett urval stadsbor i små och mellanstora städer

Del 3. Tidsanvändning.

Marja Walldén

Hösten 1969 insamlades inom Statens institut för byggnadsforskning ett omfattande datamaterial om aktivitetsmönstren för cirka 2 600 individer i nio olika boendesituationer och tillhöriga sex olika hushållstyper¹⁾. Uppgifter erhöles därvid om hur ofta, när och var man ägnade sig åt olika aktiviteter utanför bostaden, t. ex. inköp och olika fritidssysselsättningar. Information insamlades även om olika förhållanden knutna till individen eller omgivningen som antogs ha betydelse för aktivitetsmönstrens utseende. Syftet med studien var att beskriva och analysera dessa aktivitetsmönster – framför allt hur de påverkades av var man bodde.

Två rapporter har tidigare publicerats i den serie som dokumenterar undersökningens bakgrund, genomförande och resultat. Den första av dessa (R11:1974) innehåller en redogörelse för studiens relation till andra studier inom moderprojektet "Användning och utformning av stadsdelar", diskussion av referensramar samt en redogörelse för studiens uppläggning och genomförande. Huvuddelen av rapporten består dock av en beskrivning av studerade omgivningar och individer samt en jämförelse mellan individer boende i skilda omgivningar med avseende på sådana förhållanden som sedan utnyttjats i studien för att försöka förklara skillnader i aktivitetsmönster. Den andra rapporten (R9:1975) innehåller en beskrivning och analys av den information som erhållits rörande frekvensen av skilda aktiviteter utanför bostaden. Föreliggande rapport behandlar aktivi-

tetsmönstrens tidsmässiga egenskaper; hur lång tid ägnas åt olika aktiviteter och när på dagen förläggs de. Liksom när det gäller de övriga aspekterna av aktivitetsmönstren har beskrivningar och analyser syftat till att söka kartlägga och förklara variationer i det undersökta avseendet mellan individer som skiljer sig från varandra med hänsyn till förhållanden som påverkar behov, önskemål och resurser samt med hänsyn till typ av boendesituation. Sålunda har individer som skiljer sig åt med avseende på t ex ålder, hushållssituation och förvärvsarbete jämförts när det gäller tid de ägnat åt "service"aktiviteter, "fritids"aktiviteter och arbetsaktiviteter utanför bostaden samt när dessa aktiviteter förlagts. I viss utsträckning har även effekterna på dessa förhållanden av skillnader i resurssituation och andra speciella omständigheter studerats. De omgivningsaspekter som framför allt varierats är sådana som sammanhänger med storleken på den stad man bor i samt med om man bor centralt eller decentralt i staden.

Referensram

Tiden är för flertalet, dock ej för alla människor vid alla tider, en knapp resurs som det gäller att utnyttja på bästa möjliga sätt. I viss utsträckning är såväl att man ägnar tid åt en viss aktivitet som när på dagen man gör det en funktion av allmänmänniska förhållanden av typ den mänskliga organismens krav och dessas samspel med de naturgivna yttre förutsättningarna. Även i en serie andra avseenden är valfriheten låg när

Byggnadsforskningen Sammanfattningar

R10:1975

Nyckelord:

aktivitetsmönster, tidsanvändning, stadsbo

Rapport R10:1975 hänför sig till forskningsprojekt 221 vid Statens institut för byggnadsforskning. Projektet har finansierats med anslag från Statens råd för byggnadsforskning.

Till projekt 221 hänför sig bl a också skrifterna:

Walldén, M, *Individens aktivitetsmönster. Del 1, Teori, metod, beskrivning av studerade individer*, Rapport R11:1974.

Walldén, M, *Individens aktivitetsmönster. Del 2, Frekvensen aktiviteter utanför bostaden*, Rapport R9:1975.

Mårtensson, B G, *Markutrymmen i fem bostadsområden – användning och utformning*, Rapport R26:1973.

Andersson-Brolin, L & Lindén, A, *Var man känner sig hemma och vilka man kallar sina grannar*, Rapport R59:1974.

UDK 301.15

711.1

379.8

SfB A

ISBN 91-540-2409-9

Sammanfattning av:

Walldén, M, *Individens aktivitetsmönster – en studie av ett urval stadsbor i små och mellanstora städer. Del 3, Tidsanvändning*. (Statens råd för byggnadsforskning) Stockholm. Rapport R10:1975, 138 s., ill., 24 kr + moms.

Rapporten är skriven på svenska med sammanfattning på svenska och engelska.

Distribution:

Svensk Byggtjänst

Box 1403, 111 84 Stockholm

Telefon 08-24 28 60

Grupp: samhällsplanering

1).

Studerade individkategorier

1. Hos föräldrarna bosatta ungdomar födda 1954–1955
2. Makar, mannen född 1938–1947, med minst ett barn fött 1963 eller senare
3. Makar, mannen född 1925–1934, med minst ett hemmaboende barn
4. Ensamstående (ej samb.) f. 1925–1934
5. Ensamstående (ej samb.) f. 1894–1901
6. Makar, mannen född 1894–1901

Studerade bostadsområden

1. Innerstaden, Västerås
2. Vallby, Västerås
3. Viksäng, Västerås
4. Innerstaden, Gävle
5. Stigslund, Gävle
6. Innerstaden, Halmstad
7. Andersberg, Halmstad
8. Flen
9. Lindesberg

det gäller om man skall utföra en viss aktivitet, när, hur länge och var. Detta gäller t ex aktiviteter som innebär uppfyllandet av vissa rollförpliktelser för vilka sanktionerna om man underlåter detta upplevs som mycket besvärande. Denna typ av aktiviteter med låg valfrihet ger ofta en ganska fast grundstruktur åt individens dag och påverkar sannolikheten för att man skall utföra andra aktiviteter, för vilka valfriheten är större med avseende på såväl om dessa kommer att utföras som när och var man gör det. Man kan emellertid tänka sig att de flesta individer har någon slags idealföreställning om hur man skulle vilja tillbringa sin dag — en föreställning som sålunda har såväl medfödd, som inlärd, som av den sociala situationen betingad bakgrund. Mot denna ideala tidsanvändningsföreställning ställs sedan de tidsanvändningsmönster som är möjliga i den omgivning som man befinner sig i. Det finns större möjligheter för vissa aktiviteter än för andra i den omgivning inom vilken man tillbringar sin vardag. Det föreligger regler och normer för utnyttjandet av skilda utbud som dels rör om de överhuvudtaget kan utnyttjas av en viss individ och dels rör när de kan utnyttjas. Såväl sannolikheten att en individ överhuvudtaget skall utföra en viss aktivitet som när hon gör det påverkas lika så av aktivitetsmöjligheternas geografiska läge i staden.

Resultat

Variationer i medeltid tillbringad i bostad, på arbetsplats eller ägnad åt "fritids"aktiviteter respektive "service"aktiviteter mellan individer tillhöriga skilda köns-, ålders-, hushålls- och förvärvsarbetskategorier har enligt vissa principer på ett relativt rutinmässigt sätt beskrivits och analyserats. En rimlig sammanfattning av resultaten är nästan ogörlig. Nedan ges emellertid en viss antydning om vilken typ av uppgifter som rapporten innehåller. Uppgifterna gäller vardagar. Alla intervjuade bor i flerfamiljshus.

Det föreligger stora variationer mellan studerade individkategorier med avseende på *bostadsvistelse*tid. Män i unga och medelålders hushåll tillbringar sålunda omkring 13,5 timmar per vardagsdygn i genomsnitt i bostaden medan deras ej förvärvsarbetsande hustrur och kvinnliga pensionärer är hemma i bostaden mer än 21 timmar i genomsnitt per dygn. En stor andel av de kvinnliga pensionärerna har överhuvudtaget inte alls varit hemifrån under dagen. Några variationer mellan boende i de nio områdena av tre olika typer (småstadsområden, inner- resp ytterområden i de större städerna)

har inte kunnat fastställas i detta avseende. Flickor är hemma i bostaden mer än pojkar (studerade ungdomar är 14—15 år gamla), manliga pensionärer mindre än kvinnliga. Någon skillnad mellan socialgrupper kunde ej upptäckas.

Männen i småstäderna tycks vara på sin *arbetsplats* något längre tid än männen i åtminstone de större städernas innerområden. Detta torde delvis kunna förklaras av att, åtminstone flenbor i mycket stor utsträckning inte lämnar sin arbetsplats vid lunchtid. En av de mest markanta skillnaderna mellan denna studies resultat och resultatet från liknande studier i storstadsområden är också att heltidsarbetsande i de senare så gott som aldrig åker hem till bostaden vid lunchtid medan detta är mycket vanligt i de städer som ingår i denna undersökning.

I genomsnitt ägnas mycket kort tid åt *serviceärenden*, dvs inköpsärenden och andra som innebär service åt den egna personen eller hushållet. Hustrurna i unga och medelålders barnhushåll ägnar i genomsnitt längsta tiden åt denna ärendetyp. Detta innebär dock endast drygt en halvtimme per dag (en tid som dock fördubblas om man tar hänsyn till det förflyttningsarbete som krävs). Man kan notera att i hushåll där bägge förvärvsarbetar tycks männen i de yngsta hushållen inte i nämnvärd utsträckning överta inköpsarbetet. I de något äldre hushållen gör de det i viss utsträckning medan slutligen i pensionärshushåll ungefär lika lång tid ägnas åt denna typ av ärenden av både män och kvinnor. Någon signifikant variation mellan områdena med avseende på tid ägnad åt *serviceärenden* har inte kunnat påvisas.

En sådan variation föreligger inte heller när det gäller tid för *fritidsaktiviteter utanför bostaden*. Ungdomar är som väntat de som ägnar störst del av vardagen åt sådant som här klassificerats som fritidsaktiviteter och pojkar mer än flickor. Kortast tid har redovisats av män i unga och medelålders barnhushåll. Ensamstående personer redovisar längre tid än gifta i samma ålder. Ingen skillnad förelåg mellan förvärvsarbetsande och ej förvärvsarbetsande kvinnor. Män som hade heltidsförvärvsarbetsande hustrur ägnar dock längre tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden än män med ej förvärvsarbetsande hustrur. En hypotes hade uppställts att trångbodda skulle ägna mer tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden än icke trångbodda. Denna hypotes prövades på flickorna som alltså var fjorton-femton år gamla. Det något märkliga resultatet av prövningen av denna hypotes blev att det antagna förhållandet verkar råda i ytter-

stadsområdena där de trångbodda ägnade avsevärt mycket längre tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden än de ej trångbodda. I de större städernas innerområden erhöles emellertid det motsatta resultatet — klart signifikant. En mängd tänkbara förklaringar till detta resultat har prövats — utan framgång.

Även när det gällde tid ägnad åt *förflyttningar* var variationen mellan områdena och mellan områdestyperna mycket liten.

En specialanalys har gjorts för vissa individkategorier med avseende på sambandet på individnivå mellan omfattningen av den tid som ägnas åt skilda aktiviteter. Såväl förvärvsarbetsande män som kvinnor i barnhushåll har ett starkt samband mellan omfattningen på tiden man är i bostaden och den tid man tillbringar på arbetsplatsen. För ensamstående män och kvinnor är detta samband betydligt svagare. För de ensamstående kvinnorna är dock sambandet mellan tid som ägnas åt fritid och tid man vistas på arbetsplatsen starkt, vilket det inte är för de ensamstående männen, vilka i större utsträckning än de ensamstående kvinnorna tycks välja mellan bostadsvistelse och fritidsaktiviteter.

När det gäller jämförelser mellan olika kategoriers fördelning av skilda besöks-typer över dagen har statistiska analyser av skillnader skett i tämligen liten omfattning. Resultaten har företrädesvis presenterats i form av kurvor där andelen av respektive kategori som utfört viss ärendetyp vid skilda tidpunkter på dagen presenterats. En uppfattning om den typ av information som därvid erhållits kan man få från exemplen i FIG. 1 och 2.

När det gäller fördelningen av ärendetyper över dagen gäller, liksom när det gällde tidsomfattningen av olika ärendetyper, att skilda individkategorier uppvisar ganska bestämda särdrag medan variationen mellan områdestyperna är mycket begränsad. För bostadsvistelsen för män boende i de tre områdestyperna gäller t ex fördelningarna i FIG. 1b.

Kurvorna är, som synes nästan helt identiska. Motsvarande information föreligger även från en studie av ett urval Vällingbybor. Även denna kurva sammanfaller så gott som helt med de tre övriga med det undantaget att Vällingbyborna inte har någon motsvarighet till den karakteristiska toppen vid lunchtid i de övriga områdena. Man går överhuvudtaget ej hem på lunch om man bor i Vällingby — en detalj i aktivitetsmönstret som kanske motsvarar ganska betydande skillnader i "livskvalitet".

Med avseende på de aspekter av akti-

vitetsmönstret som redovisats i denna och även den föregående rapporten från aktivitetsfältstudien kan man sammanfattningsvis konstatera att de variationer i livsbetingelser som föreligger mellan små städer samt medelstora städers inre och yttre delar inte motsvaras av några större skillnader i aktivitetsmönstren. Man är ungefär lika mycket i bostaden och på arbetsplatsen, ägnar ungefär lika mycket tid åt fritids- resp serviceärenden oavsett i vilken av dessa

tre områdestyper man bor. Detta konstaterande bör dock omges med vissa reservationer. Variationerna i de yttre levnadsbetingelserna är trots allt relativt begränsade mellan de tre områdestyperna (vissa jämförelser med ett urval storstadsbor ger dock även mycket måttliga skillnader). Skillnader mellan områdena måste vara ganska betydande för att kunna säkerställas även om man vid jämförelserna håller sig till relativt homogena individkategorier. Variationen

mellan individer är sålunda såpass betydande att den variation som går att hänföra till områdesskillnaderna lätt "drunknar" bland alla andra tänkbara orsaker till en sådan variation. Varje individs tidsanvändningsmönster tycks sålunda bestämmas av en mängd förhållanden vid sidan av kön, ålder, civilstånd, barninnehav och förvärvsarbete (variabler som dock spelar en tämligen stor roll och som vi även beaktat). En hel del tänkbara sådana variabler har underhand införts i analysen med i allmänhet tämligen måttlig utdelning. Det förefaller sålunda vara en orimlig målsättning att syfta till att förklara eller predicera enstaka individers eller mindre grupper av individers tidsanvändningsmönster med rimlig grad av precision. För större kategorier individer karakteriserade med i stort sett de variabler som här utnyttjats kan dock relativt särpräglade mönster erhållas.

Att beskriva och analysera sådana variationer måste även fortsättningsvis vara en angelägen uppgift för forsknings- och utredningsarbete som syftar till att ge underlag för en planeringsdebatt och planeringsverksamhet som inriktas på att anpassa omgivningen till individernas krav och önskemål eller medvetet förändra etablerade beteendemönster i någon av olika skäl önskvärd riktning.

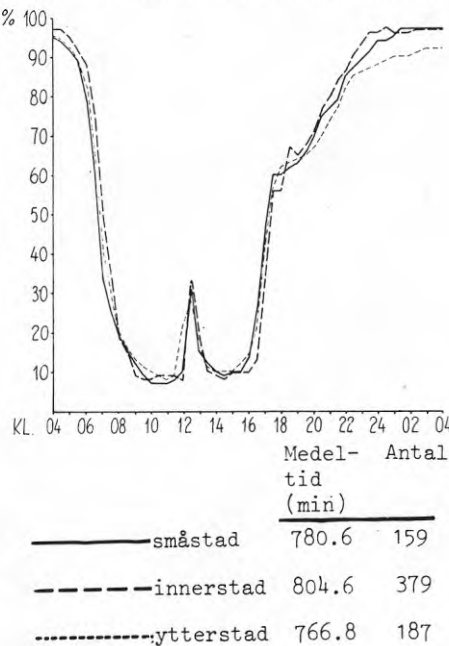
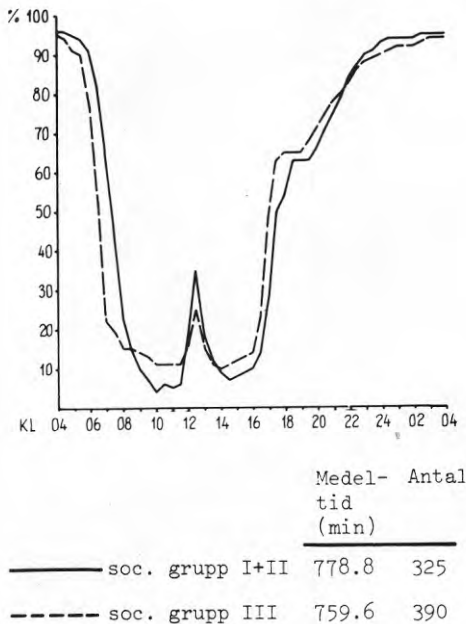

FIG 1a och b. Antal heltids förvärvsarbetande män i unga och medelålders hushåll som vid olika tider på dygnet uppehållit sig i bostaden.

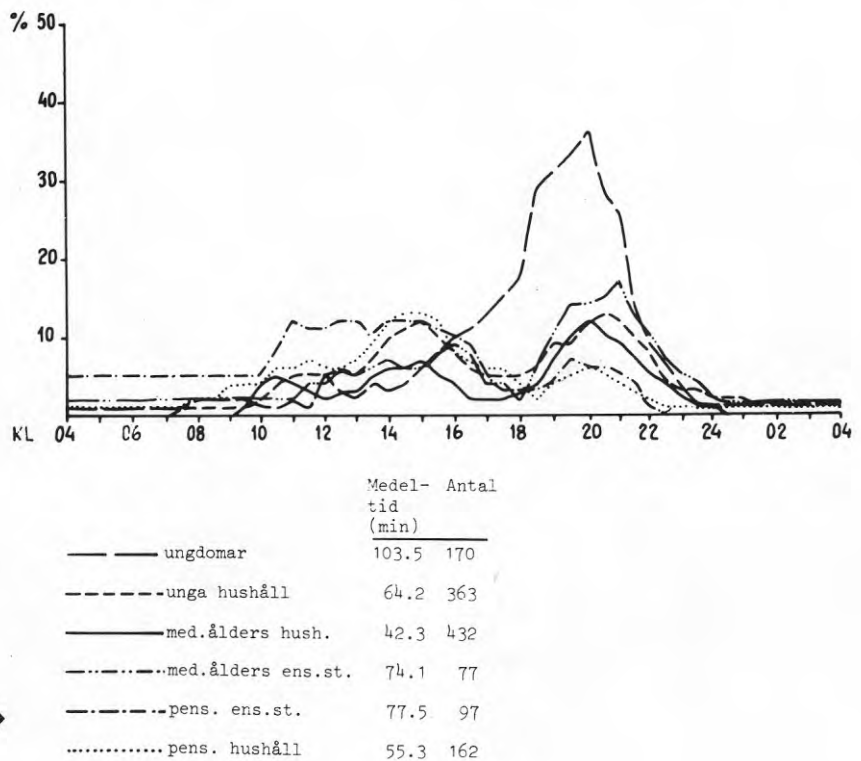

FIG 2. Andel individer som vid olika tider på dygnet ägnat sig åt fritidsaktiviteter. Kvinnor i samtliga kategorier.

Activity patterns of urban residents – a study of activity patterns in small and medium-sized communities

Part 3. Use of time.

Marja Walldén

In the autumn of 1969 the National Swedish Institute for Building Research assembled a large volume of data on the "activity patterns" of a sample of approximately 2 600 persons in nine different residential environments and belonging to six different types of household¹⁾. These data included details of how often, when and where they spent their time in various pursuits outside the home, e.g. shopping and various leisure pastimes. Information was also collected on different circumstances associated with the individual person or his surroundings which were considered to be of significance to the activity pattern. The purpose of the study was to describe and analyse these activity patterns, and in particular to see how they were affected by various characteristics of one's surroundings.

Two reports have already been published in the series documenting the background to the study, its implementation and results. The first of these (R11:74) contains an account of the relation of the study to other studies forming part of the parent project, "Use and design of subareas of cities", discusses frames of reference and explains how the study was planned and implemented. The greater part of the report is however devoted to a description of the different environments and persons studied and to a comparison of persons living in different surroundings in the context of the different circumstances which are later used as potential explanatory variables for the activity pattern. The second report (R9:75) describes and analyses the information obtained on the frequency of various pursuits taking place outside the home.

¹⁾.

Categories of person studied

- 1 Children born 1954–1955 and living with their parents.
- 2 Husband and wife; husband born 1938–1947 and with at least one child born in 1963 or later.
- 3 Husband and wife; husband born 1925–1934 with at least one child living at home.
- 4 Single (not co-habiting), born 1925–1934.
- 5 Single (not co-habiting), born 1894–1901.
- 6 Husband and wife; husband born 1894–1901.

This, the third report deals with the temporal properties of the activity patterns; how long people spend on different pursuits and the times of day at which they occur. As with the other aspects of the activity patterns, the aim of the descriptions and analyses was to pinpoint and explain variations between persons who differ from each other in respect of the circumstances which influence needs, preferences and resources and persons exposed to different residential environments. Thus persons of different ages, from different categories of household and with differences as to work involvement were compared with regard to the amount of time spent on service activities, recreational activities and work activities outside their homes and with regard to when these activities took place. Some efforts were also made to study the effect of differences in the resources available and other special circumstances on the time use pattern. The aspects that varied most between the studied environments were those connected with the size of the town and with a central or peripheral location in the urban area.

Frame of reference

For many people time is a scarce commodity which they must use to the best possible advantage. To a certain extent, the fact that a person spends time on a given pursuit and that he chooses a particular time for this is dependent upon general human circumstances such as the demands made by the human organism and the interaction of these demands with the natural external prerequisites. Freedom of choice is also limited in a number of other respects, i.e. as to whether, when, for how long and where a

Residential environments studied

- 1 Innerstaden, Västerås
- 2 Vallby, Västerås
- 3 Viksäng, Västerås
- 4 Innerstaden, Gävle
- 5 Stigslund, Gävle
- 6 Innerstaden, Halmstad
- 7 Andersberg, Halmstad
- 8 Flen
- 9 Lindesberg

National Swedish Building Research Summaries

R10:1975

Key words:

activity patterns, time use, urban residents

Report R10:1975 refers to research project 221 at the National Swedish Institute for Building Research. The project was financed by the Swedish Council for Building Research.

Also referring to project 221 are:

Walldén, M, *Individens aktivitetsmönster. Del 1, Teori, metod, beskrivning av studerade individer*. Activity patterns of urban residents. Part 1, Theory, method, description of sample, Report R11:1974.

Walldén, M, *Individens aktivitetsmönster. Del 2, Frekvensen aktiviteter utanför bostaden*. Activity patterns of urban residents. Part 2, The frequency of activities outside home, Report R9:1975.

Mårtensson, B G, *Markutrymmen i fem bostadsområden – användning och utformning*. Open space in five housing areas – use and layout, Report R26:1973.

Andersson-Brolin, L & Lindén, A, *Var man känner sig hemma och vilka man kallar sina grannar*. Where we feel at home and who we call our neighbours, Report R59:1974.

UDC 301.15

711.1

379.8

SfB A

ISBN 91-540-2409-9

Summary of:

Walldén, M, *Individens aktivitetsmönster – en studie av ett urval stadsbor i små och mellanstora städer. Del 3, Tidsanvändning*. Activity patterns of urban residents – a study of activity patterns in small and medium sized communities. Part 3, Time use. (Statens råd för byggnadsforskning) Stockholm. Report R10:1975, 138 p., ill., 24 Sw.Cr.

The report is in Swedish with summaries in Swedish and English.

Distribution:

Svensk Byggtjänst
Box 1403, S-111 84 Stockholm,
Sweden

given activity is to take place. This applies, for instance, in the case of activities involving the fulfilment of certain role-obligations for which the sanctions are regarded as extremely uncomfortable. This type of activities entailing a limited freedom of choice often creates a fairly stable basic structure for the time-use pattern and has an influence on the occurrence of other activities which offer greater freedom of choice as regards whether, where and when they may be attempted. It is however conceivable that most people entertain some form of ideal as to how they would like to spend their day — an ideal which is thus conditioned by both congenital and acquired features as well as by the social context. In addition to this ideal time-use pattern, we then have the time-use patterns which are feasible given the environment in which a person finds himself. There is greater scope for some activities than for others. Rules and standards exist for the utilization of different opportunities both with respect to whether they may be taken at all by a particular person and with respect to when they may be taken. Both the probability of a person being able to engage in a certain pursuit at all and, if he does, the time at which he does so is similarly influenced by the geographical situation in the city of the facilities for the activity in question.

Results

Variations in the mean time spent at home, at work or engaged in recreational activities and service activities with regard to persons of different sex, age group, household category and work involvement were described and analysed in a fairly routine manner in accordance with a given set of principles. It is well nigh impossible to produce a reasonable summary of the results obtained. In the following, however, we try to give an indication of the type of data the report contains. These data apply to weekdays.

Large variations were observed between the categories of person studied in respect of the *amount of time they spent at home*. Men in young and middle-aged households thus spent an average of approximately 13.5 hours out of 24 at home on weekdays, while those of their wives who did not go out to work as well as retired women spent an average of over 21 hours out of 24 in their homes. It was found that a large percentage of the retired women did not leave their homes at all. It did not prove possible to establish any variations between the residents of the nine areas of three different types (small-town communities, central areas of large cities and suburban areas of large cities) in this respect. Girls spend more time at home than boys (the young people studied were in the 14–15 age group) and retired men less than retired women. No dif-

ferences could be discerned between different socio-economic groups.

The men living in small towns seemed to spend slightly more time *at work* than the other men, at least those in the central areas of the larger cities. This can possibly be explained by the fact that at least not many of the subjects of one of the small towns leave their workplace during the lunch break. One of the most marked differences between the results of this study and the results obtained from other similar studies carried out in the major cities is that in the latter people with full-time employment practically never go home for lunch, while this was an extremely common occurrence in the towns covered by this study.

On average very little time was spent on *service activities* i.e. shopping and other errands constituting a personal care or a service for the household. The wives in families with children in the lower and middle age groups spend on average the greatest amount of time on this type of activity. However, this means no more than half an hour or so per day (although the time doubles if the time needed for moving from one point to another is taken into account). It is worthy of note that in households where both partners have jobs the men in the youngest age group do not appear to assume responsibility for shopping to any great extent. In slightly older households, this is found to a certain extent, while in households consisting of retired people both sexes spend approximately the same amount of time on this type of pursuit. There was no significant variation between areas in respect of the time devoted to service activities.

Nor could any such variation be proved in respect of *recreational activities outside the home*. As expected, young people were those who spent the greatest amount of time on weekdays engaged in what is classified here as leisure-time pursuits, and boys more so than girls. The shortest time was recorded for husbands in young and middle-aged households with children. Longer times were recorded for single persons than for married persons of the same age. No difference existed between women with jobs and those without. However, husbands who had wives with full-time jobs devoted more time to recreational activities outside their homes than husbands with non-working wives.

Originally it was assumed that persons living in overcrowded conditions spent more time on recreational pursuits outside their homes than persons not suffering from overcrowding. This hypothesis was tested on the girls in the sample, thus on girls in the 14–15 age group. The somewhat remarkable result of this test was that the assumption appears to apply in *suburban* areas where persons suffering from overcrowded living conditions do indeed spend a considerably longer time on recreational

pursuits outside their homes than persons not subject to overcrowding. In the *centres* of the larger cities, however, the opposite result was obtained — a fact which is quite clearly significant. A number of possible explanations for this were tested but without success.

Furthermore, very little variation was found between areas and between types of area in respect of the time spent on *transports*.

A special analysis was conducted for certain categories of persons in respect of the correlation at the individual level between the amount of time devoted to different pursuits. Working men and women in households with children exhibited a marked correlation between the amount of time spent at home and the amount of time spent at work. This correlation was considerably less marked in the case of single men and women. In the case of single women, however, the correlation between the time spent on recreational pursuits and the time spent at work is strong. This does not however apply for single men who to a greater extent seem to make a choice between staying at home and engaging in leisure-time activities than single women.

Fairly little comparison and statistical analysis of differences has been attempted of the distribution of different types of visits throughout the day in different categories. Any results are largely presented in the form of curves showing the percentages of the respective categories who were engaged in a given type of pursuit at different times of the day. An idea of the type of information obtained from these may be formed from the examples in FIG. 1 and 2.

Both in the case of the distribution of the types of activity throughout the day and in the case of the time spent in carrying out different types of activity different categories of person exhibited fairly definite characteristics, while the variation from one area to another was very limited. FIG. 1b.

As the diagram demonstrates, the curves are almost identical. Similar information was collected in the course of a study covering a sample of the inhabitants of Vällingby, a suburb of Stockholm, and even this curve coincides almost in all respects with the three others, the only exception being that the Vällingby curve has no characteristic peak at lunch time as did the curves for the other studies. People who live in Vällingby quite simply do not go home for lunch, a detail of the activity pattern which perhaps represents fairly substantial differences in terms of "quality of life".

On examination of the aspects of the activity pattern described in this report and also in the previous report on the study, one can quite briefly note that the differences in living contingencies existing between small and medium sized

towns and between the central and peripheral areas of the latter are not matched by any major differences in activity patterns as described here. People spend approximately equal amounts of time at home and at work and devote more or less equal proportions of their time to recreational pursuits and service activities regardless of which of these three types of area they live in. This statement should however be qualified by

certain reservations. Variations in the life contingencies in the three areas are after all relatively limited; certain comparisons with a sample of large-city dwellers reveal however also very modest differences. Differences between the areas must be fairly considerable if they are to be established with any degree of certainty, even if we restrict ourselves for purposes of comparison to relatively homogeneous categories of

people. Variations from one person to another are thus sufficiently significant for a variation which can be traced back to differences in area to be drowned in a sea of other conceivable causes of such a variation. The time-use pattern of each individual person would thereby seem to be determined by a multitude of different circumstances other than sex, age, civil status, parenthood, work involvement, although these are variables which play a fairly significant role and which have therefore been taken into account. A large number of conceivable variables of this type have been gradually introduced into the analysis material, but as a rule this has brought fairly moderate dividends. It would therefore seem unreasonable to aim at explaining or predicting time-use patterns for individual persons or small groups with an acceptable degree of precision. On the other hand, fairly definite patterns can be established for larger categories of persons featuring by and large the variables used in this study.

The description and analysis of such variations will continue to be an important task for research and study. The aim must be to provide a basic material for debate on planning and for a planning activity designed to adjust the environment to human requirements and preferences or to make conscious changes in established behavioural patterns.

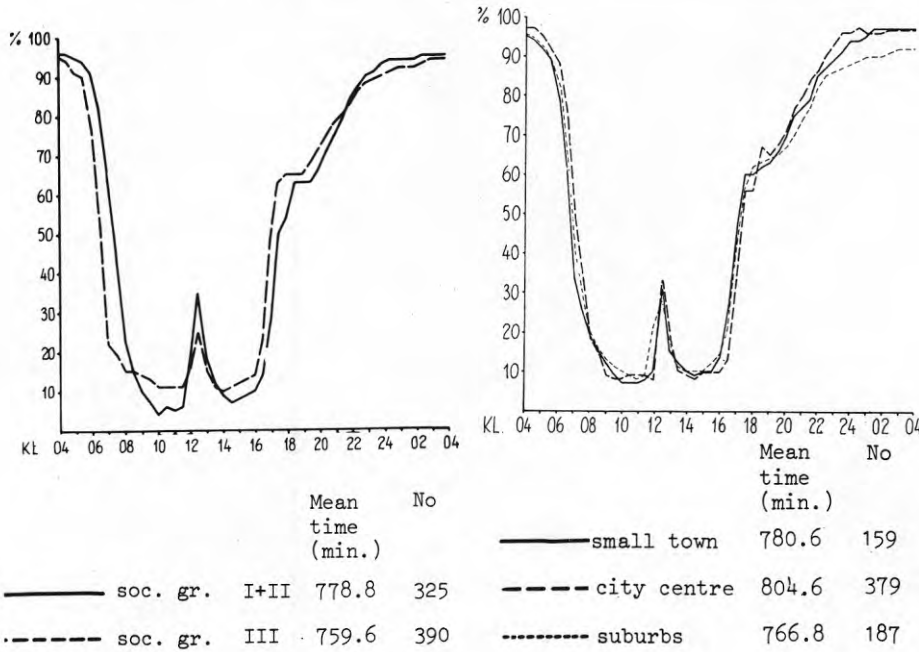

FIG. 1a and b. Percentage of men with full-time jobs in young and middleaged households who were at home at different hours of the day.

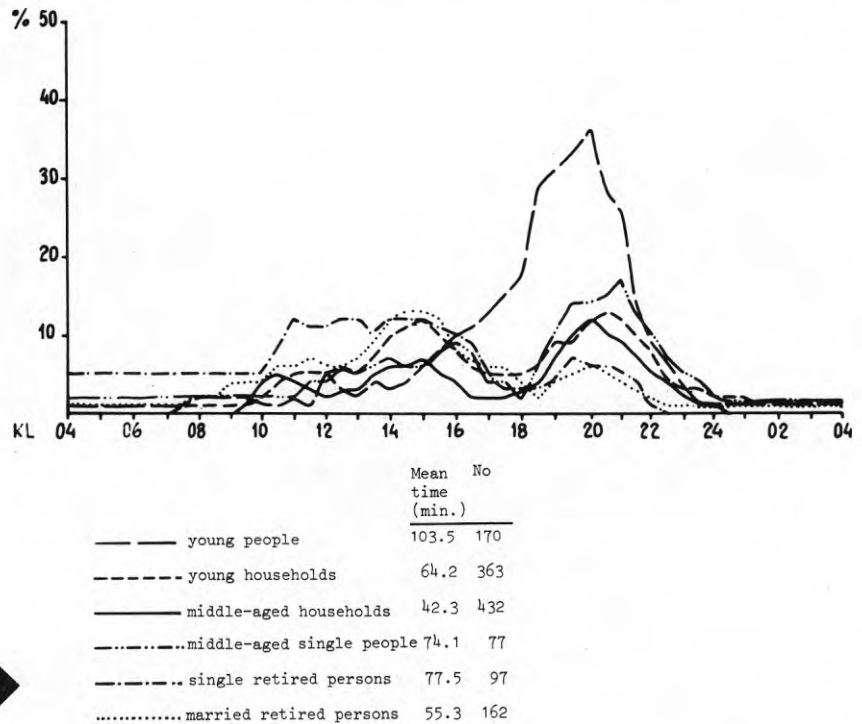

FIG. 2. Number of persons engaging in recreational pursuits at different times of the day. Women from all categories.

Rapport R10:1975

INDIVIDERS AKTIVITETSMÖNSTER - EN STUDIE AV ETT URVAL
STADSBOR I SMÅ OCH MELLANSTORA STÄDER

Del 3 Tidsanvändning

av Marja Walldén

Denna rapport hänför sig till forskningsprojekt 221 vid Statens institut för byggnadsforskning. Projektet har finansierats med anslag från Statens råd för byggnadsforskning. Försäljningsintäkterna tillfaller fonden för byggnadsforskning.

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm
ISBN 91-540-2409-9

LiberTryck Stockholm 1975

INNEHÅLL

FÖRORD	8
1 ALLMÄNT OM STUDIENS PROBLEMMOMRÅDE	9
2 TEORETISK BAKGRUND	10
2.1 Tiden som resurs	10
2.2 Tidsmönster som medfödda och inlärdade handlings- tendenser	12
2.3 Omgivningens tidsegenskaper	12
2.4 Relationen mellan aktivitetsmönstrets olika delar	17
2.5 Individens tidsplaneringsprocess	19
2.6 Modeller för tidsanvändningsanalys	20
3 TIDSANVÄNDNINGSSTUDIER I OCH UTANFÖR SVERIGE	23
3.1 Utvecklingstrender inom den jämförande tidsbudget- forskningen	23
3.2 Svensk tidsanvändningsforskning	30
4 DATAMATERIALET OCH DESS BEHANDLING	35
4.1 Behandlingen av studiens material	35
4.2 Metod	36
5 OMFATTNINGEN AV TID TILLBRINGAD I BOSTADEN	38
5.1 Allmänt	38
5.2 Resultat från andra studier	38
5.3 Omfattningen av vistelsetiden i bostaden för indi- vider tillhöriga skilda kategorier samt boende i skilda områden	42
6 TID TILLBRINGAD PÅ ARBETSPLATS	50
6.1 Allmänt om tid ägnad åt förvärvsarbete	50
6.2 Studerad förvärvsarbetstid	50
6.3 Jämförelser med andra studier	50
6.4 Allmänt om studiens resultat. Omfattningen av förvärvsarbete	51
6.5 Variation mellan områdena	53
6.6 Variation i tid tillbringad på arbetsplatsen mellan studerade kategorier	54
7 TID ÄGNAD ÅT SERVICEÄRENDEN	57
7.1 Allmänt	57
7.2 Jämförelser med andra studier	58
7.3 Variation mellan områden	59
7.4 Variation mellan individkategorier	60
7.5 Förflyttningstid motiverad av serviceärenden	65
8 TID ÄGNAD ÅT FRITIDSAKTIVITETER UTANFÖR BOSTADEN	67
8.1 Allmänt	67
8.2 Jämförelse med andra studier	68
8.3 Variation mellan områden	70
8.4 Variation mellan individkategorier	73
8.5 Trångbodda och ej trångbodda flickors fritids- aktiviteter	75

9	TID ÄGNAD ÅT FÖRFLYTTNINGAR	79
10	SAMBAND MELLAN TIDSOMFATTNINGEN FÖR SKILDA AKTIVITETSTYPER	83
10.1	Gruppering av individkategorier med avseende på likhet i medeltid ägnad åt de tre aktivitets- typerna "arbete", "service" och "fritid"	83
10.2	Samband på individnivå mellan tid som ägnas åt olika aktiviteter	89
11	BOSTADSVISTELSENS FÖRDELNING ÖVER DAGEN	96
11.1	Allmänt	96
11.2	Variationer mellan individkategorier	96
12	ARBETSTIDENS FÖRDELNING ÖVER DAGEN	102
12.1	Variation mellan individkategorier	102
12.2	Lunchrasten	106
13	SERVICETIDENS FÖRDELNING ÖVER DAGEN	109
14	FRITIDSÄRENDENAS FÖRDELNING ÖVER DAGEN	114
14.1	Variation mellan individkategorier	114
14.2	Förvärvsarbete, småbarnsförekomst och fritids- aktiviteter	120
14.3	Promenader	122
14.4	Besök i annans bostad	122
15	SAMMANFATTANDE DIAGRAM ÖVER NÅGRA KATEGORIERS TIDS- ANVÄNDNINGSMÖNSTER	124
	REFERENSLITTERATUR	134
BILAGA 1	Kodlista för typ av uppehållspunkt	136

TABELL- OCH FIGURFÖRTECKNING

TAB 3.1.1	Time table of the working day for urban workers in the Soviet Union, according to time budgets in hours	24
TAB 4.2.1	Antal intervjupersoner fördelade på område och kategori	36
TAB 5.2.1	Omfattningen av tid tillbringad i bostaden (timmar)	39
TAB 5.2.2	Omfattningen av hemmavistelsen under en vardag. Timmar. Uppgifter hämtade från fem skilda studier .	40
TAB 5.3.4	Medelvärde och standardavvikelse för tid tillbringad i bostaden. Sexton individkategorier	45
TAB 6.3.1	Uppgifter rörande medeltid tillbringad på arbetsplats (timmar) från några svenska studier	51
TAB 6.4.1	Andel av de studerade inom varje vuxenkategori och område som förvärvsarbetar	52
TAB 6.4.2	Förvärvsarbetande i kategorierna 2, 3 och 4 fördelade på kategori och arbetstid per vecka	52
TAB 6.4.3	Andel förvärvsarbetande kvinnor i kategorierna 2, 3 och 4 som arbetar heltid	52
TAB 6.5.1	Medeltid tillbringad på arbetsplatsen för heltidsarbetande män resp kvinnor som under dagen varit utanför bostaden. De studerade fördelade på områdestyper	54
TAB 6.6.2	Medeltid och standardavvikelse för tid tillbringad på arbetsplatsen. Sextion individkategorier	55
TAB 7.2.1	Uppgifter rörande medeltid ägnad åt serviceärenden (minuter) från några svenska studier	58
TAB 7.4.2	Medelvärde och standardavvikelse för tid ägnad åt serviceärenden. Sexton individkategorier	61
TAB 7.5.1	Medeltid ägnad åt serviceärenden samt uppskattad förflyttningstid orsakad av dessa ärenden	66
TAB 8.2.1	Omfattningen av tid ägnad åt fritidsaktiviteter utanför bostaden under en vardag. Timmar. Uppgifter hämtade från fyra skilda studier.....	69
TAB 8.4.3	Medelvärde och standardavvikelse för tid ägnad åt fritidsaktiviteter. Sexton individkategorier ...	72
TAB 8.4.4	Medeltid som ägnats åt fritidsaktiviteter av kvinnor i unga och medelålders hushåll som varit utanför bostaden under dagen. Minuter. (Promenader ej inkluderade)	74
TAB 8.5.2	Medeltid ägnad åt fritidsaktiviteter utanför bostaden bland trångbodda och ej trångbodda i inner- resp ytterstäder	75
TAB 8.5.1	De intervjuade flickorna fördelade på boendetäthet, områdestyp och typ av fritidsaktivitet man ägnat sig åt	76
TAB 9.3	Medelvärde och standardavvikelse för tid ägnad åt förflyttningar. Sexton individkategorier	81
TAB 9.4	Medeltiden (tim) per dygn för olika aktiviteter. Unga och medelålders hushåll, heltids förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande. Endast personer som under dagen varit utanför bostaden	82
TAB 10.1.3	Kategoriernas fördelning på skilda kluster samt dessas medeltider för olika aktiviteter	88
TAB 10.2.2	Samband mellan skilda kategoriers medeltid ägnad åt olika aktivitetstyper	90

TAB 10.2.3	Medeltid ägnad åt de skilda aktivitetstyperna	91
TAB 12.2.1	40 heltids förvärvsarbetande män i unga och medelålders hushåll från varje område fördelade på var man tillbringat lunchen (relativ fördelning)	106
TAB 12.2.2	Ett urval män tillhöriga socialgrupp I och II med arbetsplats på bostadsorten och ej förvärvsarbetande hustru fördelade på var man tillbringat lunchen (relativ fördelning)	107
TAB 13.2	Andel av totala tiden som varje kategori ägnat åt SERVICE, som hamnar inom olika tidsintervall	111
TAB 14.1.2	Andel av totala tiden som varje kategori ägnat åt FRITIDSAKTIVITETER, som hamnar inom olika tidsintervall	116
FIG 5.3.1	Medeltid (min) tillbringad i bostaden	43
FIG 5.3.3	Intervjupersonerna fördelade med avseende på hur många timmar de tillbringat i BOSTADEN	45
FIG 6.6.1	Intervjupersonerna fördelade med avseende på hur många kvartar de tillbringat på ARBETSPLATSEN (SKOLAN)	55
FIG 7.4.1	Intervjupersonerna fördelade med avseende på hur många kvartar de ägnat åt SERVICEBESÖK	61
FIG 7.4.3	Medeltid (min) ägnad åt serviceärenden	62
FIG 8.4.1	Medeltid (min) ägnad åt fritidsärenden	71
FIG 8.4.2	Intervjupersonerna fördelade med avseende på hur många kvartar de ägnat åt FRITIDSAKTIVITETER	72
FIG 9.1	Medeltid (min) ägnad åt förflyttningar (exkl promenader)	80
FIG 9.2	Intervjupersonerna fördelade med avseende på hur många kvartar de ägnat åt FÖRFLYTTNINGAR	81
FIG 10.1.1	Resultat av klustring av individkategorier med avseende på likhet i besökstypers tidsomfattning (ej korr.koeff.)	85
FIG 10.1.2	De skilda individkategorierna fördelade på fem kluster	87
FIG 10.2.1	Samband mellan medeltid i bostaden och medeltid på arbetsplatsen för sexton kategorier	90
FIG 10.2.4	Sambandet mellan tid ägnad åt arbete (A), service (S), fritid (F) och bostad (B)	93
FIG 11.2.1	Andel individer som vid olika tider på dygnet vistas i bostaden	97
FIG 11.2.2	Andel individer som vid olika tider på dygnet uppehållit sig i bostaden	98
FIG 11.2.3	Andel personer som uppehållit sig i bostaden vid olika tidpunkter under ett vardagsdygn. Resultat från tre studier	98
FIG 11.2.4	Andel individer som under olika tider på dygnet uppehållit sig i bostaden. Män och kvinnor i unga och medelålders hushåll	100
FIG 11.2.5	Andel individer som under olika tider på dygnet uppehållit sig i bostaden	101
FIG 12.1.1	Andel individer som vid olika tider på dygnet vistats på arbetsplatsen	103
FIG 12.1.2	Andel av män och förvärvsarbetande kvinnor i kategori 2, 3 och 4 fördelade på normal arbetstids början och slut	104
FIG 12.1.3	Andel individer som vid olika tider på dygnet vistats på arbetsplatsen	103

FIG 12.1.4	Andel som under olika tider på dygnet uppehållit sig på arbetsplatsen. Män och kvinnor i unga och medelålders hushåll	105
FIG 13.1	Andel individer som vid olika tider på dygnet gjort serviceärenden	110
FIG 13.3	Andel som under olika tider på dygnet gjort serviceärenden. Kvinnor i unga och medelålders hushåll	111
FIG 13.4	SERVICE. Resultat av klustring av individkategorier med avseende på likhet i besökstypers tidsfördelning (ej korr.koeff., standardtidsmängd)	112
FIG 14.1.1	Andel individer som vid olika tider på dygnet ägnat sig åt fritidsaktiviteter	115
FIG 14.1.3	FRITID. Resultat av klustring av individkategorier med avseende på likhet i besökstypers tidsfördelning (ej korr.koeff., standardtidsmängd)	117
FIG 14.1.4	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt fritidsaktiviteter. Män och kvinnor i unga och medelålders hushåll	118
FIG 14.1.5	Andel individer som under olika tider på dygnet ägnat sig åt fritidsaktiviteter	119
FIG 15.1	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter. Ungdomar, 14-15 år	125
FIG 15.2	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter. Unga hushåll, mannen 22-31 år	126
FIG 15.3	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter. Medelålders hushåll, mannen 35-44 år	127
FIG 15.4	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter. Kvinnor i unga och medelålders hushåll	128
FIG 15.5	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter. Medelålders ensamstående, 35-44 år	129
FIG 15.6	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter. Ensamstående pensionärer, 67-75 år	130
FIG 15.7	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter. Pensionärshushåll, mannen 67-75 år	131
FIG 15.8	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter. Hushåll med barn 0-12 år, där båda makarna förvärvsarbetar	132
FIG 15.9	Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter. Män och kvinnor som besökt arbetsplatsen någon gång under dagen	133

FÖRORD

Hösten 1969 insamlades ett omfattande datamaterial rörande "aktivitetsfälten" för ca 2 600 individer i nio skilda boendesituationer och sex olika hushållstyper. Uppgifter erhöles därvid om frekvensen av olika aktiviteter utanför bostaden samt deras tidsmässiga och geografiska karakteristika. Information insamlades även om olika förhållanden knutna till individen eller omgivningen som antogs ha betydelse för aktivitetsmönstrens utseende. Syftet med studien var att beskriva och analysera dessa aktivitetsmönsters egenskaper och bakgrund.

Föreliggande rapport utgör den tredje i en serie som dokumenterar denna studies genomförande och resultat. Den första rapporten¹⁾ innehåller vissa allmänna teoretiska avsnitt, en beskrivning av studiens bakgrund och genomförande samt en redogörelse för de studerade individernas karakteristika. Denna redogörelse avsågs dels utgöra en bakgrund till den egentliga resultatredovisningen i efterföljande rapporter, dels ges ett värde i sig genom den information om boende i olika situationer som den innehöll. "Bakgrundsrapportens" innehåll bör beaktas vid läsningen av resultatrapporterna. Den andra rapporten innehåller en beskrivning och analys av frekvensen av skilda aktiviteter utanför bostaden och dess variation mellan olika individkategorier och boende i skilda omgivningssituationer.

Föreliggande rapport behandlar de tidsmässiga aspekterna av aktivitetsmönstret på ett motsvarande sätt. Vilka gör vad, när och hur länge är de frågor som rapporten söker belysa.

Assistent Birgitta Öhlund har utfört en omfattande och ovärderlig insats under arbetets alla skilda faser. Fil. kand. Mats Herdenfeldt har, som metod- och datakonsult, gjort ett betydelsefullt arbete. Gertrud Hultblad har tålmodigt och skickligt skrivit ut rapporten i de skilda versioner som förekommit.

Stockholm i augusti 1974

Marja Walldén

¹Walldén, M, Individens aktivitetsmönster - en studie av ett urval stadsbor i små och mellanstora städer. Del 1 Teori, metod, beskrivning av studerade individer ("bakgrundsrapporten").

I aktivitetsfältstudien inom statens institut för byggnadsforskning har bland annat undersökts hur individen fördelar sin tid under ett vardagsdygn mellan olika aktiviteter. Individvardagsdygnet är studiens beskrivningsenhet för denna aspekt av aktivitetsmönstren. Ett väsentligt skäl härför utgör det förhållandet att dygnet är den tidsenhet som anger rytmen för en avsevärd del av de cykliskt förekommande händelserna i en individs liv. Arbete, måltider, vila är exempel på aktiviteter som ofta organiseras enligt ett dygnsschema. På motsvarande sätt fungerar olika organisationer och deras verksamheter. Affärer är öppna bestämda tider varje dygn, biografer har föreställningar dagligen vid samma tider. Industrier, expeditioner, kliniker, idrottsanläggningar osv organiserar sin verksamhet med hänsyn till dygnsenheten.

Vi är i denna rapport intresserade av att beskriva och analysera konstanser och variationer mellan individer med olika karakteristika och boende i olika omgivningar vad beträffar den tidsrymd man ägnar åt olika aktiviteter (eller snarast aktivitets typer) samt när under dygnet man förlägger dessa aktiviteter. Frekvensen av aktiviteter, dvs på ett givet sätt definierade länkar i en egentligen kontinuerlig beteendekedja, har beskrivits och analyserats i en tidigare rapport.¹

¹Walldén, M, Individens aktivitetsmönster - en studie av ett urval stadsbor i små och mellanstora städer. Del 2 Frekvensen aktiviteter utanför bostaden ("frekvensrapporten").

2 TEORETISK BAKGRUND

2.1 Tiden som resurs

Ett av synsätten som appliceras på tiden är att den för den enskilda individen utgör en resurs, som tillsammans med andra individuella resurser, tex pengar, energi och kunskap kan utnyttjas för att uppnå önskvärda tillstånd. Denna syn på tiden stämmer för övrigt väl överens med tidsbegreppets användning i vardagsspråket: Tid utnyttjas, förslösas, vinnas, sparas, stjäls och planeras. Det sägs även rent ut att tid är pengar.

Som resurs har tiden emellertid vissa speciella egenskaper. Tiden "används" sålunda alltid till någonting oavsett om detta är planerat eller ej. I viss mening är tiden i sig inte möjlig att spara. Att spara tid i samband med någon aktivitet innebär sålunda att denna tid alltid utnyttjas för någon annan aktivitet. I viss utsträckning är dock tid utbytbar mot andra resurser när man strävar efter att uppnå ett tillstånd. Man kan byta tid mot energi genom att öka energiinsatsen i samband med en aktivitet - tex springa i stället för att gå. Man kan byta tid mot pengar - tex genom att anställa en städhjälp eller hyra taxi. En betydande del av våra dagliga aktiviteter kan i själva verket ses som sätt att byta tid mot någon annan resurs. Genom förvärvsarbete får vi pengar som gör det möjligt att inhandla varor som vi möjligen kunnat tillverka själva - vilket dock hade tagit längre tid än motsvarande förvärvsarbetsinsats. En stor del av inköpen av kapitalvaror motiveras på ett direkt sätt med tidsbesparingsskäl - tex bil, tvättmaskin, diskmaskin och hushållsassistent. När det gäller val mellan olika aktiviteter utgör kravet på tidsresurser i själva verket kanske oftast den avgörande faktorn även om valet sällan motiveras i tidstermer. "Jag vill inte gå på bio i kväll" betyder sålunda för det mesta att ett biobesök visserligen skulle ge oss tillfredsställelse men att alternativa sätt att utnyttja tiden känns mer angelägna. Professor Torsten Hägerstrand, som på senare år ägnat ett omfattande intresse åt individens tidsanvändning ur samhällsplaneringssynpunkt,¹ har i många sammanhang pläderat för tanken att tidsresursförhållanden och krav på tidsinsatser ofta borde utgöra goda indikatorer på en individs resurs- och omgivningssituation.

Det torde sålunda vara väl motiverat att teoretiskt behandla individens tid som en knapp resurs som hon eftersträvar att utnyttja på ett så tillfredsställande sätt som möjligt. Det är emellertid väsentligt att understryka att detta dock inte äger generell giltighet. Värdet² av tiden (liksom även värdet av andra resurser) varierar mellan olika individer och mellan olika tidpunkter för samma individ. Vissa individkategorier har ofta

¹Se t ex Hägerstrand, Torsten, Konturerna av en tidsgeografisk samhällsmodell, SOU 1970:14.

²"Värdet" skulle kunna definieras som den väntade tillfredsställelsen av de attraktivaste resursanvändningsalternativen.

HÄR EFFTER FÖLIER EEN TAFLA ELLER CANON/
HURULEDES MAN SKAL UTHVÄLIA/ HVAD TEKN
ONDT ÄR ELLER GODT AT GÖRA OCH LÅTA/
G. MÄRCKER GODT/ M. MEDDELMOT/ O. ONDT

G. godt M. middel O. ondt	Veduren	Oxen	Tvilling.	Krabben	Leyonet	Jungfrun	Vecten	Scorpionen	Skytten	Stenbocken	Vatuman.	Fisken
at vandra	G.	G.	O.	G.	O.	O.	G.	G.	M.	G.	M.	M.
at kiöpa och sälia	M.	G.	G.	O.	G.	G.	G.	O.	G.	O.	M.	G.
Echtenskap at byggia	O.	G.	G.	O.	O.	G.	M.	O.	M.	O.	G.	G.
Huus at byggia	O.	G.	M.	O.	G.	G.	O.	O.	M.	M.	G.	O.
at flyttia i Huus	O.	G.	M.	O.	G.	M.	M.	O.	M.	O.	G.	G.
at taga Nyia Kläder	G.	O.	O.	G.	O.	M.	G.	O.	M.	G.	O.	M.
at göra Bröllop	O.	G.	M.	O.	M.	O.	G.	O.	G.	O.	G.	M.
at skära Håår aff	O.	G.	M.	O.	M.	G.	G.	O.	G.	M.	G.	M.
at sända Budh	G.	O.	G.	G.	O.	G.	G.	O.	M.	M.	O.	M.
at arbeta i Eeld	G.	O.	M.	O.	G.	M.	O.	M.	G.	O.	O.	M.
at jaga	M.	O.	G.	G.	G.	G.	M.	M.	G.	O.	M.	G.

EN REGULA/ OM THE FYRA ELEMENTER

The Fyra Elementer/ som äre Eeld/ Väder/ Vatn/ Jord/
hafve och så sin Tijdh/ uthi hvilken the Regeera.

Från Morgonen in til Middagen/ regeerar thet Elementet
Eelden.

Från Middaghen in til Solennes nedergång/ regeerar Vädret.

Från Afftonen til Midnatt/ regeerar Vatnet.

Från Midnat in til Morgonen/ regeerar Jorden.

svårt att hitta attraktiva sätt att använda sin tid, andra upplever denna svårighet vid vissa tidpunkter. När detta är fallet ökar inte möjligheten att förstå ett beteendemönster genom det synsätt på tid som här annars utnyttjas¹. Här kan handlingar som i andra sammanhang snarast är instrumentella tex förflyttningar, inköp, besök i tvättstugan utgöra välkomna avbrott i ett tidsanvändningsmönster som ger ett begränsat tillfredsställelseutbyte.

2.2 Tidsmönster som medfödda och inlärdade handlingstendenser

Här nedan bortses från att olika handlingar i sig, som diskuterats i tidigare sammanhang,² svarar mot medfödda och inlärdade handlingstendenser. Här koncentreras sålunda intresset på att även själva tidsmönstret dvs när på dygnet olika aktiviteter placeras samt hur de tidsmässigt relateras till varandra, har såväl medfödd som inlärd bakgrund.

Vissa av de tidsmässiga aspekterna på individens aktivitetsmönster förstås genom att man sätter in dem i ett allmänmänskligt perspektiv. Vissa fysiologiska behov strävar man sålunda att tillgodose enligt en bestämd tidsrytm andra är på ett naturligt sätt knutna till dygnsrytmen. Olika fysiologiska behov är också tidsmässigt länkade till varandra.

Individen har i övrigt under sin uppväxt kommit att i sin personlighet införliva vissa uppfattningar om när och i vilken ordning olika aktiviteter bör utföras. Vissa tidsmönster har kommit att kännas riktiga och andra felaktiga. Ett exempel på en typ av idealt tidsanvändningsmönster, som säkerligen på sin tid relativt generellt omfattades av forna tiders lantmän är bondepraktikan (se motstående sida).

De olika elementen i det delvis medfödda, delvis inlärdade "ideala" tidsanvändningsmönstret är olika starkt laddade - brott mot vissa delar av mönstret känns för individen felaktigare än brott mot andra.

2.3 Omgivningens tidsegenskaper

Mot individens ideala tidsanvändningsmönster står de möjliga tidsanvändningsmönster som omgivningen erbjuder. Inskränkningarna i möjligheterna (vid given förekomst av olika typer av aktivitetsmöjligheter inom individens potentiella aktivitetsfält) är av två skilda slag. Det ena innebär att skilda aktiviteter i varierande grad, av skäl utanför individen, är möjliga

¹Liksom t ex den ekonomiska situationen för blaserade "välbärgade" kan ha ett svårförståeligt samband med deras inköpsmönster.

²T ex i Walldén, M: Individens aktivitetsmönster. Del 1 R11:1974 ("Bakgrundsrapporten"). Avsnitt 2.4.

offer för SMF

FILADELFIKYRKAN

STOCKHOLMSVÄGEN 3
(vid Glädjens hpl.)

8-13 juni

Lörd. 19⁰⁰ församlingsmöte alla månadsöffer

Sönd. 10⁰⁰ qk. A. Waldenort
sång: S. Johansson
18⁰⁰ "Kultmansånger"
Waldenort, Helles, Ek

Torsd. 13⁰⁰ bön

Välkommen!

EKEBO BOSTADSSERVICE
ÖPPETHÅLLANDE

MÅNDAG - FREDAG

TVÄTT 13⁰⁰ - 22⁰⁰
MOTION 16⁰⁰ - 22⁰⁰

LÖRDAG

TVÄTT 8³⁰ - 15⁰⁰
MOTION 8³⁰ - 15⁰⁰

SÖNDAG
STÄNGT

KOPIE SERVICE

UPPETIDER
MÅN. - FRED. 9.00-17.00
LUNCHSTÄMT 12.00-13.00

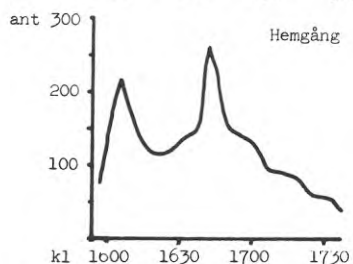
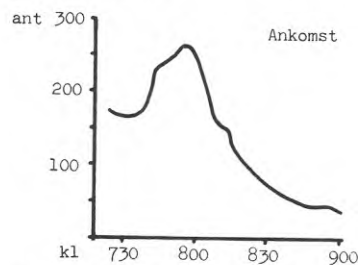
VI UTFÖR:
REPRODUCTION AV BOKSTÄMMOR
SKALP AV BOKSTÄMMOR
REPRODUCTION AV BOKSTÄMMOR
REPRODUCTION AV BOKSTÄMMOR

eller lämpliga att utföra vid skilda tidpunkter (se motstående sida). Det andra innebär att vissa aktiviteter blir lättare för individen att realisera än andra liksom vissa aktivitetskombinationer blir fördelaktigare än andra på grund av deras geografiska läge i förhållande till varandra och till den age-
rande individen. Förflyttningar är i flertalet fall av instrumentell karaktär (dvs i sig själva föga tillfredsställande) och tar bl a tidsresurser i anspråk.

Den första typen av tidsrestriktioner (som Hägerstrand kallar dem) är till en del betingade av naturgivna förhållanden (t ex växlingen mellan ljus och mörker, klimatväxlingar). Delvis utifrån dessa förhållanden, delvis oberoende av dem, har tidsregler i övrigt vuxit fram som resultatet av ett samspel mellan individers ideala tidsmönster samt verksamheters och samhällets intressen. Det är lätt att i omgivningen hitta exempel på uppenbara inkongruenser mellan av individen önskvärda tidsmönster och faktiska tidsregler i omgivningen där organisationers intressen haft ett dominerande inflytande.

Den 30 oktober 1972 infördes s k flexitid för cirka 4 000 anställda vid garnisonen på Östermalm i Stockholm, framför allt därför att trafikapparaten inte väntades klara av de koncentrerade trafiktopparna på morgon och kväll. Detta innebar att inom vissa ramar kunde de anställda själva bestämma när de skulle förlägga sin arbetstid. Det fungerar så att de anställda varje dag får börja valfritt mellan 7.24 och 9.00 på morgonen och sluta valfritt mellan 16.00 och 17.42. Lunch får ta minst 30 minuter och högst 60 minuter. Varje vecka måste man dock redovisa en total arbetstid på 40 timmar och 50 minuter.

Införandet av flexitid innebär en ökning av de anställdas valfrihet när det gäller när de vill förlägga sin arbetstid. En studie av i vilken utsträckning och hur man då förändrade sina arbetstider samt hur man förändrade andra delar av sitt aktivitetsmönster skulle ge värdefull information om dels hur väl de vanliga arbetstiderna överensstämmer med de anställdas medfödda och inlärda ideala tidsanvändningsmönster, dels hur väl de överensstämmer med övriga tidsrestriktioner i omgivningen (t ex affärstider, daghemstider, busstider etc). Någon ingående studie har veterligen inte gjorts. En av ovanstående delfrågor har dock belysts genom en studie fyra månader efter flexitidens införande av i vilken utsträckning och på vilket sätt man utnyttjar den valfrihet som erbjuds. Man har sålunda erhållit en viss uppfattning om i vilken utsträckning de vanliga arbetstiderna upplevs som anpassade till de anställdas behov och förhållandena i övrigt i omgivningen. I nedanstående diagram visas de redovisade ankomst- och hemgångstiderna för de 4 000 anställda i Garnisonen.¹

Av diagrammet framgår mycket klart att möjligheten att anpassa arbetstiden till individuella önskemål har utnyttjats av en mycket stor del av de anställda. Hur väsentlig denna höjning av livskvaliteten upplevs kan givetvis inte mätas på något rimligt sätt. Man kan dock kanske generellt påstå utifrån dessa resultat att de fasta arbetstiderna för en stor del förvärvsarbetande upplevs som felaktiga. Andra typer av undersökningar bör dock till om man skall förstå varför. Hur såg tidsanvändningsmönstret ut för dessa individer när man hade fasta tider och hur förändrades det?

¹Uppgifterna hämtade från tidskriften Affärsekonomi 3-1973.

Aktivitetpunkter i studien är sådana geografiskt bestämda punkter i staden där olika målaktiviteter¹ kan utföras. Ett besök i en punkt, ett ärende, betraktas sålunda som en målaktivitet. Olika aktivitetpunkter karakteriseras sedan grovt efter verksamhetstyp (affär, skola, arbetsplats, biograf etc). I denna rapport är det tidsmönstret för besök i sådana aktivitetpunkter som behandlas. Ett aktivitetsbyte innebär då undantagslöst en förflyttning i rummet. Till varje aktivitet måste då knytas den kostnad, bl a i tid, som en förflyttning innebär. Individens avstånd till skilda potentiella aktivitetpunkter (som varierar allteftersom individen förflyttar sig) samt aktivitetpunkternas avstånd till varandra kommer att inverka på individens faktiska tidsanvändningsmönster. Avstånd uttrycks då i termer av alla de uppostringar som krävs för att individen skall komma från en punkt till en annan.

I resonemanget ovan, som varit direkt inriktat på de tidsmässiga aspekterna av aktivitetsmönstret, har underförståtts att individernas behov, önskemål och resurser samt potentiella aktivitetpunkters möjligheter att svara mot dessa varit givna. Dessa förhållanden är givetvis av stor betydelse för vilka aktivitetpunkter man besöker vid vilka tidpunkter - dvs tidsanvändningsmönstret.

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att tidsanvändningsmönstret är en funktion av vissa till individen knutna förhållanden - behov och önskemål samt resurser, individens ideala tidsmönster med dess medfödda och inlärda delar samt individens värdering av tiden som resurs i olika sammanhang - samt vissa till omgivningen knutna förhållanden - de potentiella aktivitetsmöjligheternas sätt att svara mot individernas behov, önskemål och resurser, de tidsrestriktioner som är förknippade med dem samt deras avståndsrelation till individen och varandra.

2.4 Relationen mellan aktivitetsmönstrets olika delar

De skilda delarna i individens aktivitetsmönster har i varierande utsträckning samband med varandra. Dessa samband orsakas av flera förhållanden; aktiviteter hänger t ex funktionellt samman, de förklaras av samma bakomliggande förhållanden t ex individernas behovs- och resursstruktur, de konkurrerar om tids- och andra resurser samt deras förutsättningar är relaterade till varandra tids- och rumsmässigt i omgivningsstrukturen.

¹I strikt mening avses med målaktivitet en aktivitet som företrädesvis är direkt tillfredsställande. Medelaktivitet är då en sådan aktivitet som i sig själv inte är tillfredsställande men som krävs för att möjliggöra en målaktivitet. I analysen av mönstret för aktiviteter utanför bostaden betraktas dock i princip (vissa undantag finns) varje besök vid en aktivitetpunkt som en målaktivitet.

Skilda aktiviteter på skilda platser och vid skilda tidpunkter är i olika grad styrande för andra delar av aktivitetsmönstret samt i sin tur påverkbara av mönstrets övriga delar. Detta gäller såväl om aktiviteterna skall genomföras som när och var. Man kan föreställa sig en hierarki av kombinationer av aktiviteter, platser och tider där de för mönstret mest styrande aktiviteterna (platserna och tiderna) är överordnade de mer påverkbara. Ur individens synpunkt är den ordnande dimensionen i denna hierarki graden av valfrihet individen har när det gäller om, när och var. När valfriheten är låg beträffande om en aktivitet skall utföras (den känns praktiskt taget nödvändig), var den skall utföras (den kan endast utföras på en bestämd plats), och när den skall utföras (den kan endast utföras vid en bestämd tid) är aktiviteten (platsen och tiden) högt placerade inom denna hierarki. Förvärvsarbete är för många exempel på en sådan aktivitet där möjligheterna att påverka om, när och var är speciellt små. Man bör då även vänta sig att denna aktivitet, när förutsättningar finns, i viss mån skall styra om, när och var andra aktiviteter utförs. Längst ner i hierarkin hamnar sedan aktiviteter med hög valfrihet när det gäller om (låg prioritet), när (de kan utföras när som helst) och var (de kan utföras var som helst).

För att utsagor rörande sannolikheten för att en potentiell aktivitet skall realiseras, en bestämd punkt besökas, eller en bestämd tid utnyttjas på ett bestämt sätt, skall kunna göras, måste man strängt taget äga kunskap om individens behovsstruktur, resursstruktur, ideala tidsschema, förekomsten av skilda aktivitetsmöjligheter i omgivningen, dessas tidsrestriktioner och rumsliga belägenhet. Ju mindre valfriheten är, när det gäller någon aspekt av ett potentiellt aktivitetsmönster, desto mindre del av den totala situationen behöver man givetvis täcka för att belysa denna speciella aspekt.

Ovan har främst visats, att verkligheten är komplicerad och även något varför den är så komplicerad. Som ett mycket generellt och trubbigt hjälpmedel vid en fortsatt analys av sambandet mellan olika delar av aktivitetsmönstret har valfrihets-begreppet introducerats. Genom att projicera de skilda inverkande individanknutna eller omgivningsanknutna systemen till en relativt konturlös dimension har förhoppningsvis vissa tankar kring aktivitetsmönstren förenklats. I många sammanhang kommer vi dock säkerligen att även senare finna det mest ändamålsenligt att återgå till de bakomliggande systemen - behov, resurser, förekomst, tidsrestriktioner, läge m m.

När det gäller analysen av tidsanvändningen har tidigare markerats att tiden främst ses som en resurs, vars utnyttjande bl a styrs av individens ideala tidsmönster samt de tidsrestriktioner som gäller i omgivningen. -faktorer, som här lyfts fram som speciellt intressanta delar av de individ- och omgivningsförhållanden som ovan diskuterats. Detta får dock ej skymma, att samtliga dessa förhållanden har stor betydelse för den faktiska tidsanvändningen.

2.5 Individens tidsplaneringsprocess

Man kan föreställa sig, att individens aktivitetsmönster under en tidsrymd, t ex ett dygn, fastläggs genom endera av två "ideala" processer. Den ena innebär, att man i tidsordning gör ett val i taget, dvs när man valt första aktiviteten för dagen tar man hänsyn till de förändringar i situationen, som betingas av detta val och gör sitt nästa val osv. Orsakssambanden mellan aktiviteterna går alltid från en tidigare aktivitet till en senare. Den andra processen innebär, att man planerar dagen på förhand och genom att spela inom alla valfrihetsramar, när det gäller om, när och var, söker maximera (eller snarare uppnå godtagbar nivå på) utbytet i förhållandet till resursinsatsen. I verkligheten förekommer säkerligen sällan någon av dessa processer i renodlad form. Den här använda modellen innebär dock att vi antar att den andra formen i verkligheten har större betydelse än den första och att graden av valfrihet när det gäller det potentiella beteendemönstrets olika delar är styrande för processens förlopp. Detta betyder, att sambanden mellan de olika delarna av aktivitetsmönstret delvis är oberoende av aktiviteternas tidsföljd och att sambandsbilden blir ytterst komplicerad.

Under förutsättning att individen känner sina behov och sina resurser väl samt har fullständig information om alla relevanta omgivningsegenskaper skulle hon teoretiskt sett ha möjlighet att hitta en "bästa lösning" på sitt planeringsproblem. Det är säkerligen motiverat att i flera sammanhang beakta möjligheten av att brister i informationen om omgivningsförhållanden kan förklara avvikelser från ett i viss mening rationellt aktivitetsmönster¹. Även i övrigt är dock planeringsproblemet för individen så komplicerat (antalet möjliga lösningar så många) att hon måste utnyttja olika typer av schabloner, som i vissa fall kan tänkas enbart ha funktionen att förenkla valprocessen men i andra fall även i och för sig också kan vara behovstillfredsställande. Perceptionspsykologerna menar att likhet och närhet utgör viktiga hjälpmedel för oss, när vi strukturerar vår omgivning. Samma principer kan även appliceras på struktureringen av mentala objekt och processer. De skulle i detta fall kunna ta sig uttryck i tendenser till vanebeteende (likhet) och preferenser för tids- och rumsmässigt närliggande beteendeanternativ (närhet). Man använder sig t ex av service i bostadens närhet i större utsträckning än vad som motiveras av kvalitets- och resursfördelar hos denna service i förhållande till alternativa, men mer avlägsna, serviceanläggningar. Man väljer en tidsmässigt närliggande behovstillfredsställelse framför ett "rationellare" beteendemönster som innebär en uppskjutning av tillfredsställelsen.

¹Perceptionsaspekten har en framskjuten plats i aktivitetsfältstudiens allmänna referensram. Flera pågående studier inom omgivningsforskningen tar explicit upp denna fråga. Som exempel kan nämnas en studie av fritidsservicen i Råslätt i Jönköping (Sociologiska institutionen i Lund) samt en studie av "Krav på boendemiljöns sammansatthet utifrån kognitiva teorier över människans individuella, sociala och kulturella utveckling" (Pedagogiska institutionen i Stockholm).

2.6 Modeller för tidsanvändningsanalys

Individen har alltså behov av att på olika sätt utnyttja beteendestereotyper, som förenklar valet i komplicerade situationer. Forskarnas behov av förenklande redskap är givetvis likaså stort, då på dessa ankommer att lyfta upp till ett medvetandeplan processer, som påverkar individen utan att hon därför behöver vara medveten om dem. Detta behov har i betydande grad resulterat i så kraftiga förenklingar eller begränsningar av intresseområdet, att använda modeller dåligt motstått verklighetens påfrestningar eller, annorlunda uttryckt, visat sig förklara en ganska begränsad del av variationen i människors faktiska beteendemönster.

Exemplen är legio på sociologiska undersökningar där undersökta faktorer i själva verket förklarar en försvinnande liten del av den faktiska variationen i beteendemönstret mellan jämförda individkategorier. Använda modeller var för enkla för att beskriva en komplicerad verklighet. Från kulturgeografien kan man som exempel välja den klassiska centralortsteorin¹, som hade som utgångspunkt att individen väljer det utbud av en given typ som ligger närmast bostaden. Denna modell för inköpsbeteendet måste kompliceras åtskilligt innan den kan bli egentligen användbar² har det visat sig. Enkla ekonomiska förklaringsmodeller för t ex arbetskraftens regionala rörlighet har i många sammanhang visat sig otillräckliga. Man måste ta hänsyn till fler förhållanden än löneskillnader om man skall förstå människors regionala flyttningsmönster. Trafikforskarna har i så måtto varit lyckosamma, som att det visar sig att människor i mycket stor utsträckning (som de antagit) väljer den tidsmässigt kortaste vägen mellan givna start- och målpunkter och med givet fortskaffningsmedel³ (dvs tiden utgör i dessa sammanhang en knapp resurs). Deras enkla modeller för uppskattning av "efterfrågan" på resor i olika sammanhang och dessas fördelning på färd sätt har dock visat sig vara klart otillräckliga.⁴

Trots att empiriska tidsanvändningsstudier är ett forskningsområde med mångårig tradition har någon generell teoribildning på området och ännu mindre några generella analysmodeller veterligen knappast på allvar framförts och införlivats i den vetenskapliga arsenalen. I Sorokin's⁵ (sociolog med betydande teoretisk produktion) klassiska tidsanvändningsstudie, som visserligen utgör en av de tidigare i sitt slag, söker man sålunda t ex förgäves efter generella teoretiska analysansatser.

¹Se t ex Christaller, Walter, Die Zentralen Orte in Süddeutschland. Jena. 1933.

²Westelius, Orvar, The individual's pattern of travel in an urban area. Rapport från byggforskningen D2:1972 sid 9-12.

³Dalborg, B, och Walldén, M, Bilisters vägval - en studie i Västerås. Rapport från byggforskningen R13:1972.

⁴le Boulanger, H, Research into the urban traveller's behaviour. Transportation Research. Vol 5 1971.

⁵Sorokin, P, och Berger, C, Time - Budgets of Human Behaviour. Cambridge, Mass., Harvard University Press 1939.

Nedanstående kortfattade diskussion av några teoretiska analysmodeller, generellt applicerbara på tidsanvändningsmaterial, utgår från en presentation av sådana modeller av Philip Stone¹ i den nyligen framlagda rapporten från den stora internationella tidsanvändningsstudien under ledning av professor Szalai i Wien. Det bör kanske understrykas att teoretiska ansatser givetvis gjorts när det gäller bestämda delar av tidsanvändningsmönstret, men dessa är inte av intresse i detta sammanhang.

I avsnittet diskuteras några analysmetodernas användbarhet för förståelsen av mer generella aspekter av tidsanvändningsinformation. Bakom de skilda metoderna ligger dock i allmänhet även implicerat antaganden om beteendepprinciper, vilka med fördel kan granskas utifrån den här tidigare förda diskussionen.

Den första analysmodellen som diskuteras är Markovmodellen som ett alternativ att öka förståelsen av aktivitetssekvenser. Under förutsättning att individens faktiska planering av dagen följde den första princip som diskuterades i avsnitt 2.5 ovan skulle givetvis denna metod, som innebär att kunskap om en aktivitet utnyttjas för att förutsäga nästföljande aktivitet på grund av att den förra betingar den senare, vara välmotiverad. Antar man, som vi gjort, istället att graden av valfrihet om, när och var en aktivitet skall utföras är styrande för det successiva fastställandet av ett dagsprogram blir Markovmodellen endast applicerbar på de delar av programmet som funktionellt hänger samman (går man till parkeringsplatsen är sannolikheten stor att man åker därifrån med bil). I övrigt kan, enligt principen att en aktivitet med mindre valfrihet oftare betingar en med större än vice versa, givetvis en tidsmässigt senare aktivitet såväl betingas av som betinga en tidigare.

Markovmodellen kan ses som ett specialfall av den mer allmänna steganalysen (path-analysis) som möjliggör ett studium av komplicerade samband såväl mellan olika delar av aktivitetsmönstret (oavsett tidsföljd) som mellan dessa och förhållanden utanför aktivitetsmönstren och framför allt en kvantifiering av kausalsambanden mellan olika faktorer. Denna metod verkar kunna vara mycket givande som ett sätt att generellt öka förståelsen för komplicerade aktivitetsmönster. Den torde dessutom vara särskilt lämpad för analyser med valfrihetsmodellen som utgångspunkt. I och för sig förutsätter modellen knappast någon speciell syn på individens beteendemönster. Om möjligt skall begränsade försök göras att utnyttja denna metod för några av studiens delanalyser.

Den tredje analysmodellen som behandlas av Stone kallas elasticitetsmodellen. Den ger i all sin enkelhet viss insikt rörande några väsentliga aspekter av beteendemönstret. Den enda utgångspunkten för modellen är att tiden är en begränsad resurs och använder man mycket av denna resurs för en aktivi-

¹ Philip J Stone, Models of everyday time allocations, i Szalai (ed), "The Use of Time", Haag och Paris 1972

tet finns det litet kvar till andra aktiviteter. Samma enkla sanning går givetvis att uttrycka i valfrihetstermer, varvid dock ytterligare karakteristika hos beteendialternativ beaktas, vilket gör modellen mindre trubbig. Individen har sålunda sannolikt mindre valfrihet när det gäller om och/eller när det gäller den ena aktiviteten än när det gäller den andra.

Den analysmodell slutligen som författaren anser vara den mest givande är den s k processmodellen. Denna innebär i stort sett en formalisering av den "normala" beteendevetenskapliga tankeprocessen. Man försöker sålunda följa den individuella **besluts**-processen vid val av handlingsalternativ och därigenom öka förståelsen för samband mellan aktivitetsmönsters olika delar. Man kan med hjälp av modellen (och empirisk kunskap) simulera hur en individ sannolikt använder sin dag eller upptäcka karakteristiska handlingssekvenser för skilda individkategorier.

3.1 Utvecklingstrender inom den jämförande tidsbudgetforskningen

Professor Alexander Szalai, sociolog, chef för den internationella tidsbudgetstudien inom European Coordination Centre for Research and Documentation in Social Sciences. Avsnittet är en obetydligt förkortad version av en artikel som tidigare varit publicerad i *The American Behavioral Scientist* maj 1966, i *Ekistics* november 1967 samt i *The Social Sciences. Problems and Orientations*. Haag och Paris, 1968, Mouton/UNESCO.¹

- - - - -
 Några exakta uppgifter om när de första kvantitativa studierna av utnyttjandet av icke-arbetstid eller av hela dagar företogs har vi tyvärr inte. "The Situation of the Working Class in England" Friedrich Engels betydelsefulla, tidiga arbete innehåller dock en hel del mer eller mindre systematiska observationer rörande industriarbetarens dagliga aktivitetsmönster, t ex vid vilken tidpunkt olika aktiviteter äger rum och hur mycket tid som ägnas åt dem. I artiklar publicerade efter sekelskiftet av Rowntree, Halbwachs etc, som behandlar levnadsstandarder inom det engelska och franska industriarbetarproletariatet, återkommer liknande uppgifter, här även i kombination med diskussioner rörande familjens ekonomiska budget. Dessa kan emellertid inte rubriceras som regelrätta tidsbudgetstudier, då denna term inte bör användas när endast tidsåtgången för en enstaka aktivitet behandlas utan reserveras för tillfällen när man kan ge en fullständig redogörelse för utnyttjandet av hela den tillgängliga tidsmängden under en viss tidsperiod.

Paul Chombart de Lauwe pekar i sin artikel "La vie familiale et les budgets" på att de ekonomiska planerarna i Sovjetunionen mycket tidigt - "ända från kommunistregimens begynnelse" - började studera hushållsbudgeter för att "erhålla säkrare underlag för ekonomiska prognoser" (*Traité de Sociologie du Travail*, 2d volume, sid 329). Intressant nog föreligger från denna tidiga period (1924) de första tidsbudgetuppgifterna som senare utnyttjats för retrospektiva historiska jämförande analyser av förändringar i en befolknings levnadsförhållanden. Den första tidsbudgetstudien gällde Moskvaarbetarnas dagliga liv och uppgifterna insamlades av nestorn inom sovjetisk ekonomisk planering, Professor S G Strumilin. Professor Strumilins resultat och resultaten från en annan tidsbudgetstudie utförd 1959 av professor G A Prudensky jämförs i samlingsvolymen, *Vnerabochee Vremya Trudyashchikhsya*, publicerad av den Sibiriska avdelningen av Sovjets Vetenskapsakademi (Novosibirsk 1961). Denna representerar veterligen det första utnyttjandet av tidsbudgetdata för historiska jämförelser. En av de sammanfattande tabellerna från denna publikation presenteras på motstående sida.

I västeuropeisk och amerikansk sociologi utgjordes tidsbudgetmetodens huvudsakliga användningsområde till en början av fritidsstudierna, om man bortser från arbetsstudieområdet. Ett

¹Publicerat med tillstånd av författaren. Översättningen är gjord av rapportförfattaren.

TABELL 3.1.1 TIME TABLE OF THE WORKING DAY FOR URBAN WORKERS IN THE SOVIET UNION, ACCORDING TO TIME BUDGETS IN HOURS

Time expenditure	1 9 2 4		1 9 5 9	
	men	women	men	women
Time not at own disposal				
I. Productive work for the community (with overtime) private	7.83 0.45	7.64 0.57	7.17 0.78	7.20 0.62
total	<u>8.28</u>	<u>8.21</u>	<u>7.95</u>	<u>7.82</u>
II. Housework (in the family)				
preparation of meals	0.48	2.56	0.23	1.41
care of children	0.16	0.53	0.43	0.65
other	1.08	1.71	1.04	1.85
total	<u>1.72</u>	<u>4.80</u>	<u>1.70</u>	<u>3.91</u>
III. Lost time				
to and from the place of work	0.95	0.86	1.93	1.30
shopping and waiting in queues	0.22	0.20	0.37	0.65
total	<u>1.17</u>	<u>1.06</u>	<u>2.30</u>	<u>1.95</u>
Total of time spent for indispensable activities (I-III total)	11.17	14.07	11.95	13.68
IV. Indispensable necessities				
meals on the job and at home	1.55	1.27	1.18	0.93
sleep at night and during the day	7.74	6.83	7.48	6.97
total	<u>9.29</u>	<u>8.10</u>	<u>8.66</u>	<u>7.90</u>
(I-IV total)	20.46	22.17	20.61	21.58
Time at own disposal				
study and individual cultural activity	1.86	0.68	1.68	1.15
recreation and entertainment	1.68	1.15	1.71	1.27
total	<u>3.54</u>	<u>1.83</u>	<u>3.39</u>	<u>2.42</u>
percentage of time fund total hours per day (sum of the budget)	14.7%	7.6%	14.1%	10.1%
	24	24	24	24

anmärkningsvärt undantag från denna koncentration till fritidsområdet finner man dock i fyra serier av studier av tidsanvändningen för lantbrukarhustrur och husmödrar. Dessa utfördes under senare delen av tjugotalet av byrån för hushållsekonomi inom det amerikanska jordbruksdepartementet. Mestadels betraktades fritiden som den tid av dygnet som återstod sedan man dragit bort den tid som åtgått för arbete och sömn och man inriktade sig på de fritt valda aktiviteterna under denna tid på dagen, vilket stämmer väl med begreppet fritid.

Den betydande tidsbudgetstudien av G A Lundberg, Mirra Komarowsky, och Mary McInerney, *Leisure: A Suburban Study* (New York, 1934), är en av detta skedes stora insatser.

Arbetet bygger på omfattande och mycket metodiskt bearbetade data insamlade i Westchester County 1930-1932. Tidsbudgetstudiernas mer allmänna användbarhet inom sociologisk forskning demonstrerades några år senare genom P A Sorokins och C Q Bergers välkända arbete, *Time-Budgets of Human Behaviour* (Cambridge, Mass., 1939). Denna bok har antagligen mer än någon annan under denna tid bidragit till att popularisera tidsbudgetstudien som en sociologisk undersökningsmetod. Den faktiska spridningen av metoden tog dock egentligen ej fart förrän efter år 1945 även om en serie viktiga och intressanta studier utfördes före andra världskrigets utbrott och även under kriget. Bland dessa studier kan nämnas Kate Liepmanns utmärkta monografi över ett problem som sedermera fått väldiga proportioner, nämligen det som rör pendling och arbetsresetid (*The Journey to Work*, London, 1944). Nämnas kan även den mycket originella studien av M.L Blum och B Candee om utnyttjandet av skilda bostadsrum för familje- och hushållssysslor (*Family Behavior, Attitudes and Possessions*, New York, 1944).

Utifrån en rent kvantitativ synpunkt utgör fritidsstudierna, dvs studier av omfattningen och utnyttjandet av fritiden, det väsentligaste användningsområdet för tidsbudgetstudier. På många håll har denna metod i själva verket här kommit att dominera. I Förenta staterna har framför allt effekten på sättet att leva och fördela tillgänglig tid mellan olika aktiviteter, av nya former av massunderhållning- framför allt television, egenheter i förortskulturen, olika modevägar när det gäller hobbies osv studerats med hjälp av tidsbudgetmetoden (Se tex F Larrabee och R Meyersohn, *Mass Leisure*, New York, The Free Press, 1959).

Då fritid även i viss mening utgör en marknad för industriellt producerade varor och tjänster är det inte förvånande att tidsbudgetstudier i USA även har kommit till användning i kommersiella syften. Ett exempel på detta är den representativa statistiska undersökning, som våren 1954 utfördes på uppdrag av the Mutual Broadcasting Comp. (*A Nationwide Study of Living Habits*, New York: J A Ward, 1959). Denna studie täckte 7 000 familjer med sammanlagt mer än 20 000 medlemmar och behandlade den dagliga tidsanvändningen inom olika skikt av den amerikanska befolkningen. Radiobolaget var för sin program- och kostnadsplanering angeläget att kartlägga arten och storleken av den potentiella publiken för skilda radio- och televisionsprogram vid olika tider på dagen.

Ett nytt och intressant användningsområde har på senaste tid utvecklats för tidsbudgetstudier i Förenta staterna: studiet av levnadsmönstret hos de högre åldersgrupperna, vilkas medlemmar inte längre är aktivt sysselsatta, och vilka med tanke på den ökande medellivslängden representerar en allt viktigare grupp, särskilt med tanke på den sjunkande pensionsåldern. (Se i detta sammanhang samlingsverket, redigerat av Robert W. Kleemeier, *Aging and Leisure*, New York, 1961, vilket innehåller en serie metodologiskt intressanta artiklar rörande utnyttjandet av tidsbudgettekniken i dessa sammanhang).

Anmärkningsvärt är emellertid att amerikansk sociologi, som annars sysslar så intensivt med utveckling av kvantitativa forskningsmetoder, har frambragt förhållandevis få forskare under de senaste 15-20 åren med intresse för tidsbudgetstudier- nas problem eller förbättringar av tillämplig undersöknings- och utvärderingsteknik. Dessutom har föga försports om nya användningsområden för denna undersökningsmetod vid sidan av fritidsstudierna.

De ur metodologisk och saklig synvinkel originella och värdefulla studier, som Nelson N Foote och Rolf Meyersohn presenterade vid fjärde sociologiska världskongressen var snarast undantagen som bekräftar regeln. (Foote and Meyersohn, *Allocations of Time among Family Activities, and Meyersohn Some Consequences of Changing Work and Leisure Routines*, Stresa 1959). Samma tycks även gälla för västtysk sociologi, som - med undantag för ett fåtal industri- och stadsstudier - utnyttjar tidsbudgettekniken i samband med beteendestudier. Dessa bestod då snarast av en kritisk granskning av tillgängliga fritidsstudier. (Se tex Erwin K Scheuch, *Leisure as a Subject of Sociological Inquiry, Consequences of Leisure Time Activities for Social Integration*, Washington, 1962 .)

Det troligen mest omfattande och metodologiskt intressantaste utnyttjandet av tidsbudgettekniken inom västeuropeisk sociologi efter andra världskriget har kommit från Frankrike. Alltifrån den första tidsbudgetstudien av Jean Stoetzel ("*Une étude du budget-temps de la femme dans les agglomérations urbaines*", *Population*, No. 1, Paris 1948), har en av huvudtrenderna inom ny fransk tidsbudgetforskning varit analyser av det totala levnadsmönstret för bestämda befolkningskategorier i nära samband med problem rörande deras arbetssituation och anpassning till den ökande urbaniseringen och industrialiseringen av den sociala miljön. Att begränsa intresset till kulturella-sociologiska förhållanden, som tycks vara vanligt i amerikansk och västtysk fritidssociologi, är totalt främmande för denna forskningsinriktning, liksom den därmed sammanhängande ofta artificiella, begränsningen av observationsperioden till den arbetsfria delen av dygnet. Denna nya franska linje representeras av J och F Fourastié, Paul Chombart de Lauwe och andra och är på sätt och vis en uppföljning av den väg, som i början av århundradet banades av Maurice Halbwachs. Denna leder logiskt till att man kompletterar tidsbudgetredogörelser med information om individens omedelbara mikrosociologiska omgivning, framför allt familjen och bakom denna, grannskapet och arbetsgruppen. Detta resulterar i sådana intressanta komplexa tidsbudgetanalyser som man kan finna i Chombart de Lauwes *La vie quotidienne*

des familles ouvrières (Paris, 1956) i vilken specialstudier ägnats åt samspelet mellan tidsfördelning och tidsbudget bland gifta arbetare. Det var även Chombart de Lauwe som ställde frågan hur man skulle kunna jämföra och utvärdera olika familjemedlemmars ekonomiska och tidsmässiga budgetar och därigenom erhålla förfinade instrument för analyser av det ekonomiska beteendet och kanske även beteendemönstret i övrigt, (La vie familiale et les budgets). Detta utgör en mycket lovande infallsvinkel som förtjänar att följas upp även om problemen med lämpliga kvantitativa utvärderingsmetoder knappast ännu tangerats.

Även i Frankrike är fritidsforskning som ett fristående sociologiskt forskningsområde starkt representerad. Ända till nyligen utgjorde det bl a även det främsta tillämpningsområdet för tidsbudgettekniken för de franska forskare som var intresserade av detta tillvägagångssätt, som t ex Joffre Dumazedier och hans kolleger.

Det vore att gå vida utanför denna artikels syfte att försöka att ens göra en rapsodisk sammanfattning av den innehållsmässigt och metodologiskt mångfacetterade användningen av tidsbudgettekniken i samtliga länder även inom ett sådant begränsat område som den europeiska kontinenten. Arbeten på samma nivå som dem som här nämnts av amerikanska, engelska, franska och tyska författare kunde uppräknas av sociologer och andra forskare från Skandinavien, Nederländerna, Belgien, Italien, Österrike och många andra västeuropeiska länder. Här skall endast nämnas den enormt stora tidsbudgetstudie som 1960-61 utfördes av N H K Radio and TV Culture Research Institute i Tokyo med syfte att erhålla information för planeringen av radio och tv-program. 170 000 personer över hela Japan intervjuades bl a rörande årstidsförändringar i de dagliga aktivitetsmönstren för olika individkategorier. Data har bearbetats så att fördelningen av aktiviteter under dygnets olika timmar framgår, t ex hur stor andel ägnar sig åt förvärvsarbete, åt att äta, sova, studera etc mellan 08.00 och 08.30, mellan 08.30 och 09.00 osv (Naomichi Nakanishi: A Report on the How-Do-People-Spend-Their-Time Survey, Tokyo 1963). Det är emellertid önskvärt att nedan något behandla tidsbudgetforskningen i några av östeuropas socialistiska stater, då här införs synvinklar och perspektiv som skiljer sig från dem som hittills diskuterats.

I Sovjetunionen har tidsbudgetforskningen sedan slutet av 1950-talet kommit att erhålla en omfattning och en institutionaliserad karaktär som avviker markant från andra länder i världen. Man kan genom professor Prudensky (op.cit, sid.29) finna, att enbart hans forskningscentrum i den siberiska avdelningen av Sovjets vetenskapsakademi, Institutet för ekonomi och Industriproduktionsorganisation i Novosibirsk, under åren 1958 och 1959 utförde tidsbudgetstudier i Novosibirsk, Krasnojarsk, Stalinsk och Ural av upp till 30 000 mandagar. Parallellt med detta arbete pågick studier vid Moskvas Arbetsforskningsinstitut i Moskva, Leningrad och Pavlovo-Posad och vid Statistiska Centralbyrån inom Ryska Rådsrepubliken i Novosibirsk och Moskva. I oktober 1960 ägde en vetenskaplig konferens rum i Stalinsk, vid vilken representanter från Statistiska Centralbyrån och Vetenskapsakademiens forskningsinstitut utarbetade en mycket grundlig och enhetlig uppsättning av instruktioner för tidsbudgetstudier. Till dessa fogades i ett appendix en modell för

fråge- och observationsformulär med kodsiffror för inte mindre än nittionio aktivitetskategorier (op.cit., sid 232-254). Veterligen har ingen dylik enhetlig grundval för studier utarbetats i något annat land. Även om detta första försök innehåller en del bristfälligheter - vilket ryska forskare själva anser - utgör dessa instruktioner en mycket väsentlig bas för en framtida utveckling av standardiserade tidsbudgetmetoder. Ytterligare bevis för med vilken intensitet tidsbudgetforskningen bedrivs i Sovjetunionen erhålls genom uppgiften att arkivet med insamlat tidsbudgetmaterial vid Institutet i Novosibirsk redan omfattar åtskilliga hundratusen mandagar. Denna enorma insats av sovjetiska tidsbudgetforskare är lättare att förstå, om man håller i minnet, vilka konkreta syften huvuddelen av dessa studier har. Ett av de största problemen i den sovjetiska ekonomiska utvecklingen, med tanke på den nuvarande fulla sysselsättningen, är behovet av nya arbetskraftskällor och ett bättre utnyttjande av arbetskraftsreserverna inom industri och jordbruk. Två serier forskningsarbeten kring dessa problem, som utförs av Institutet i Novosibirsk, visar klart, hur de kvantitativa resultaten från tidsbudgetstudier, naturligtvis kombinerade med andra demografiska, sociala och ekonomiska statistiska uppgifter, kan utnyttjas för planering av tillgänglig arbetskraft. Den första serien ägnas åt problemet med arbetskraftsreserver inom Sibiriens industri (Rezerby rabocheho vremeni v promyshlennosti Sibiri, Novosibirsk, 1961). Den andra serien ägnas åt problemet med tillgänglig arbetskraft i olika delar av Sibirien (Voprosy trudovykh resursov v raionakh Sibiri, Novosibirsk, 1961). Mycket omfattande studier av tidsanvändning har också utförts i Sovjetunionen. En utomordentligt intressant artikel publicerades av I Tveritiniv och M Rossinsky i det nationella planeringsrådets tidskrift (Planovoye Khozyaistvo, 1963). Författarna menade där att man på basis av tidigare studier kunde beräkna att grovt uppskattat 100 miljarder mantimmar per år användes i primitivt hushållsarbete, som på nuvarande tekniska utvecklingsnivå lika gärna eller tom bättre kunde utföras med hjälp av maskiner eller centralt organiserad mekaniserad service, om sådana maskiner eller sådan hjälp fanns tillgängliga. 100 miljarder mantimmar motsvarar 40 miljoner arbetares årliga arbetsinsats och de sovjetiska författarna påpekar att även om enbart en bråkdel av denna arbetskraftspotential skulle kunna frigöras, skulle detta kunna innebära en enorm utvidgning av produktionen och det kulturella livet. De beräknar även, att i medeltal krävs cirka 31 arbetsfria timmar per vecka och sovjetmedborgare för nödvändigt hushållsarbete. Om man kunde spara endast 20 % av tidsåtgången för sådant hushållsarbete, skulle detta i praktiken motsvara en minskning av arbetsveckan med sex timmar. Man behöver knappast understryka, att det endast på grundval av mycket exakta och detaljerade tidsbudgetstudier är möjligt att diskutera vilka hushållsaktiviteter, som kan övertas av maskiner eller centrala service-inrättningar på ett sådant sätt, att detta är ekonomiskt rimligt och fördelaktigt under rådande förhållanden.

Ytterligare ett område, till vilket den sovjetiska tidsbudgetforskningen har givit nya och intressanta bidrag är det som rör allmänna och specialiserade utbildningsaktiviteter bland arbetare i och utanför arbetet. Detta utgjorde ett av problemområdena för sverdlovskstudien, som sträckte sig över åtskilliga år och som utfördes i samarbete mellan de sociologiska avdel-

ningen inom Sovjetakademiens filosofiska institut och flera avdelningar inom Gorkiuniversitetet i Sverdlovsk. (De första resultaten publicerades i samlingsverket Pod' em kulturno-tekhnicheskogo urovnya sovetskogo rabochego klassa, Moskva, 1961.)

I Polen har mycket omfattande och detaljerade studier av sammansättningen och detaljstrukturen i fritidsaktivitetsmönstret studerats av Z Skórzynski och hans medarbetare vid institutet för filosofi och sociologi vid den polska Vetenskapsakademien. En omfattningsrik studie rörande polska kvinnliga arbetares tidsbudget har nyligen publicerats av Arbetsinstitutet i Warszawa (Helena Strzeminska, Wyniki badania budzetu czasu kobiet pracujacych, Warszawa, 1964. Med engelsk sammanfattning). I Bulgarien har den vetenskapliga forskningsgruppen inom Landsorganisationen nu insamlat tidsbudgetdata under flera år och utnyttjat dem för systematiska sammanställningar rörande arbetarklassens levnadsförhållanden. En förvånansvärt stor mängd tidsbudgetdata har publicerats i detta land. (Z. Staikov, Byudzhnet na vremetos ntrudeshtchte e v NRB, Sofia, 1964. Z Staikov, Dvizhenieto za komunistitcheski trud, Sofia 1965.) Att i det följande ett antal studier, som utförts i Ungern diskuteras något mer ingående är förståeligt eftersom dessa är de som författaren av denna artikel bäst känner till. De utgör även goda exempel på den allmänna trenden i landet.

En tidsbudgetstudie, som baserades på ett landsomfattande urval av 12 000 personer, utfördes av Statistiska centralbyrån i samband med den 2-procentiga partiella folkräkningen, som utfördes 1963. I denna erhöles en dags tidsbudget för en familjemedlem i var fjärde familj i urvalet. Resultatet av denna undersökning - veterligen den första tidsbudgetstudie som utgör del av en officiell folkräkning, om också bara en partiell sådan, och täcker ett helt land - har publicerats. (A nap 24 órája, Budapest, 1965. - Med sammanfattning och tabellrubriker på engelska). Oberoende av denna studie har undersökningar under senare år utförts av den sociologiska forskningsgruppen vid ungerska Vetenskapsakademien och det nationella folkbildningsinstitutet, dels i huvudstaden och landsortstäderna, dels även i mindre orter. Dessa studier är företrädesvis inriktade på att klarlägga vissa kulturellt-sociologiska drag i utnyttjandet av fritiden. En specialundersökning utfördes av författaren på uppdrag av forskningsgruppen för internationell ekonomi inom den ungerska Vetenskapsakademien och behandlade arbetarnas inställning till olika former av skiftesarbete. Denna studie som utfördes 1961 till 1963 krävde insamling och utvärdering av dubbla eller tredubbla tidsbudgetar för nära 2 000 människor som arbetade i skift, vilka ändrades från vecka till vecka (morgon, eftermiddag och natt). Här kunde vissa observationer göras av hur påtvungna förändringar av vissa aktiviteters placering på dagen eller elimineringen av vissa aktiviteter som inte kunde flyttas påverkade skiftarbetares produktivitet, levnadsmönster och familjesituation. För varje individ gjordes en jämförande analys mellan tidsbudgeten för samma veckodag för två eller tre efterföljande veckor med olika typer av skift.

Som visats i denna artikel föreligger sålunda tidsbudgetstudier i de flesta länder, studier som sträcker sig över flera år och vilka rör de flesta aspekter av det sociala livet. Om man bort-

ser från den normala demografiska, sociala eller ekonomisk-statistiska datainsamlingen inom de nationella centrala statistikorganen föreligger det troligen få sociologiska studieområden inom vilka en liknande mängd kvantitativa uppgifter med internationell räckvidd är tillgänglig eller åtminstone i princip skulle kunna göras tillgänglig.

Veterligen har inget försök hittills gjorts att utföra en mellan nationer jämförande analys av denna stora mängd av data. Denna fråga har dock ställts och en angreppsmetod skisserades av författaren till denna artikel på den internationella konferensen rörande utnyttjandet av kvantitativa politiska, sociala och kulturella data för internationella jämförelser som hölls vid Yaleuniversitetet år 1963. (Alexander Szalai "Differential Evaluation of Time Budgets for Comparative Purposes", in Richard L Merritt and Stein Rokkan, eds, *Comparing Nations: The Use of Quantitative Data in Cross National Research*, New Haven, Yale University Press, 1966.) Än mindre har det tidigare varit möjligt att organisera strikt standardiserade parallella tidsbudgetstudier i olika länder inriktade på sådana internationella jämförelser och att utnyttja dessa resultat för detaljerade kvantitativa analyser.

Klimatet lättade för ett sådant företag i början av 1960-talet i och med grundandet av the European Coordination Center for Research and Documentation in Social Sciences ("Wiencentrum" som understöds av Unesco och det internationella socialforskningsrådet) och det intresse som skapades på den ovannämnda konferensen vid Yale.

Detta ledde till påbörjandet av ett internationellt jämförande tidsbudgetstudieprojekt i vilket de 12 nationer som deltar förbundit sig att utföra parallella tidsbudgetstudier under 1965, varvid överenskomna urvals-, intervju-, kod- och databearbetningsmetoder utnyttjas. Man kan endast hoppas, att detta skall utgöra början till en fruktbar ny trend, inte bara när det gäller utvecklandet av internationella jämförande tidsbudgetstudier men även när det gäller utvecklandet av internationellt samarbete över huvud taget inom hela det samhällsvetenskapliga fältet.

3.2 Svensk tidsanvändningsforskning

Tidsbudgetstudiernas historia har alltså i föregående avsnitt beskrivits av professor Szalai på ett sätt som i stort sett gör tillägg överflödiga. När det gäller bibliografiska uppgifter på en internationell basis rörande tidsbudgetstudier torde den största tjänsten man kan göra en av sådana studier intresserad läsare vara att hänvisa till den systematiskt presenterade litteraturförteckningen på 37 sidor i slutrapporten från den av Szalai nämnda stora internationella tidsbudgetstudien^{1, 2}.

¹ Szalai A (ed) *The Use of Time. Daily activities of urban and suburban populations in twelve countries*. Haag och Paris 1972.

² En något mindre omfattande "översikt över tidsbrukstudier fra hele verden" har utarbetats i en PM från Norges Byggforskningsinstitut av Dagfinn Ås, som för övrigt är den nordiska sociolog som framför andra har ägnat sig åt tidsanvändningsproblemet.

De uppgifter som där återges rörande svenska förhållanden är emellertid ofullständiga - med några undantag nämns sålunda endast en del studier av Lennart Holm och/eller Carin Boalt. Det kan sålunda vara motiverat att något diskutera svensk tidsbudgetforskning¹. Speciellt kommer här då att behandlas några tämligen nya studier, vilkas resultat i viss utsträckning utnyttjas i den senare framställningen.

Med tidsbudgetstudier avses i allmänhet studier där man undersökt hur ett antal individer fördelat en viss tidsrymd på skilda aktiviteter. Samtliga de studier som tas upp nedan motsvarar inte detta krav. I viss utsträckning rör det sig sålunda om studier där man endast varit intresserad av tidsomfattningen av och/eller den tidsmässiga placeringen av någon viss aktivitet. Studierna kan i viss utsträckning även indelas efter vilken aktivitet som framför allt varit av intresse.

En serie studier, där man framför allt var intresserad av att närmare beskriva hushållsarbetet, utnyttjandet av bostaden och bostadens omedelbara omgivning utfördes sålunda företrädesvis på 50-talet av framför allt Lennart Holm och Carin Boalt². Dessa studiers resultat har haft ett klart inflytande över bostädernas utformning i senare bebyggelse. Någon systematisk fortsättning enligt de linjer som här utstakades, där bland annat tidsanvändningsdata utgjorde viktiga inslag, har dock ej skett.

Liksom i andra länder har TV och Radio i Sverige ansett sig ha intresse för sin programplanering av information om hur olika individkategorier utnyttjar sin tid och framför allt då tiden i bostaden. Den senaste studien inom denna genre utfördes av Sveriges Radios avdelning för publik- och programforskning vintern 73-74, då ca 10 000 telefonintervjuer fördelade på 56 dagar genomfördes. I denna studie har man sökt kartlägga tidsanvändningen mellan kl 11.00 och 22.00 för individer fördelade efter kön, ålder, boendeort, boendeform etc³.

Ett flertal studier har behandlat vad människor ägnar sig åt under sin fritid. Egentliga tidsanvändningsstudier rör det

¹En bibliografi över tidsanvändningsstudier, där svenska arbeten erhållit en framskjuten plats, utarbetades 1967 inom det omfattande projektet "Urbaniseringsprocessen".

Carlstein, Tommy, Mårtensson, Solveig, Bibliografi rörande tidsanvändning och ekologisk organisation. Urbaniseringsprocessen, rapport 3, Inst för Kulturgeografi och Ekonomisk geografi vid Lunds Universitet. Lund 1967.

²T ex Boalt, C och Leander, U, 1 000 husmödrar om hemarbetet. Konsumentinstitutet meddelar 9. Stockholm 1961.

Holm, E och Holm L, Hem, arbete och grannar. Konsumentinstitutet meddelar 4. Stockholm 1958.

³Uppgifterna erhållna av undersökningsledaren Anders Wickman

sig dock sällan om. Man har frågat människor i vilken utsträckning de brukar ägna sig åt ett antal uppräknade aktiviteter eller också beskrivit vilka individer som faktiskt ägnar sig åt bestämda sysselsättningar. Till denna kategori av studier kan t ex hänföras Swedners undersökningar av "finkultur"vanor¹, de undersökningar som utfördes inom ramen för 1962 års fritidsutredning² (vilken följs upp av liknande studier våren 1974), studierna av fritidsaktiviteter med speciell tonvikt på läsvanorna som utfördes av litteraturutredningen³, samt en studie av "fritid och kultur" i Göteborg⁴. Den senare studien inkluderade data om ungdomars fritid, ett område som framför allt annars behandlats av pedagoger⁵.

Trafikplanerare och detaljhandelsplanerare har i viss utsträckning utnyttjat tidsanvändningsstudier, varvid man visserligen främst varit intresserad av förflyttningar och inköp men även i vissa empiriska studier inkluderat information om större delar av aktivitetsmönstret utanför bostaden. Stockholms spårvägar har vid flera tillfällen utfört sådana studier⁶. Orvar Westelius har i två studier beskrivit bl a den tidsmässiga omfattningen av olika typer av aktiviteter utanför bostaden och främst utnyttjat materialet för att beskriva och analysera människors shoppingmönster⁷. Stockholms läns landsting utförde 1971 en stor trafikundersökning, som även inkluderade information om när och hur länge man varit engagerad i olika aktiviteter utanför bostaden⁸. De senare studierna kommer nedan att något närmare redogöras för då de senare utnyttjas för vissa jämförelser med föreliggande studie.

Studier av tidsanvändning med mer generell syftning, t ex som planerats för att utnyttjas inom olika delar av samhällsplaneringsfältet eller tidsanvändningsstudier som haft som utgångspunkt att "det är självklart intressant att beskriva hur människor använder sin dag" (Sorokin, 1939) har i Sverige inte utförts i särskilt stor omfattning. Till denna kategori skulle förutom den föreliggande studien kunna föras en studie som ungefär samtidigt utfördes av Stockholms stads generalplanebered-

¹T ex Teatervanor och musikvanor i Stor-Stockholm, Lund 1967.

²SOU 1964:47

³SOU 1972:20

⁴Göteborgs stads socialförvaltning, Fritid och Kultur i Göteborg, Göteborg 1972.

⁵T ex Andersson, B-E och Wallin, E. Tonåringarna och omvärlden, Stockholm 1971.

⁶T ex Resvaneundersökningen i Stor-Stockholm 1961, 1961 års spårvägstaxekommitté, Stadskollegiets utlåtanden och memorial Nr 99. 1963.

⁷Orvar Westelius, The individual's pattern of travel in an urban area. Rapport från byggforskningen D2:1972

Orvar Westelius, The individual's way of choosing between alternative outlets. Rapport från byggforskningen D 17:1973.

⁸Delresultat från studien, som ännu ej slutredovisats, har rapporterats i TU 71. Resultatrapport nr 1, Vardagsresandet i Stockholmsregionen samt Resultatrapport nr 2, Hushållens tid, sysslor och förflyttningar.

ning på ett urval Vällingbybor. Man var intresserad av att kartlägga hur dessa använde sin omgivning, sin tid och sina pengar. De intressanta jämförelser som säkert kan göras mellan detta material från storstadsregionen och det här presenterade materialet från mellanstora och små städer måste anstå till Stockholmsstudiens resultat presenterats. Slutligen bör till denna kategori föras de tidsbudgetstudier i stor skala som planeras av Statistiska centralbyrån.

I Sverige har slutligen under senare år kulturgeografen Torsten Hägerstrand framför allt teoretiskt behandlat individernas tidsanvändning och dennas samband med förhållanden i omgivningen. Hägerstrand diskuterar olika typer av restriktioner hos individen och i omgivningen som verkar hämmande och styrande på individens aktivitetsmönster. Under beteckningen kapacitetsrestriktioner sammanförs allt som begränsar individens verksamhet på grund av hans biologiska egenskaper och på grund av prestationsförmågan hos de redskap som står till förfogande. Hit förs alltså såväl individens grundläggande behov som tekniska hjälpmedel för förflyttningar. Kopplingsrestriktionerna uppställer betingelserna för de aktiviteter som kräver samverkan mellan olika element - individer, redskap, material och signaler. En sådan grupp samverkande element kallas verksamhetsknippe, vilket har geografiska och tidsmässiga egenskaper. Den tredje gruppen av restriktioner, styrningsrestriktioner, avser de tidsgeografiska aspekterna på maktutövning. Individernas tidsanvändning hämmas och styrs sålunda av de beslut som fattas av andra rörande regler för tänkbara aktiviteter. Arbetet inom Hägerstrands forskningsgrupp i Lund har fortsättningsvis ägnats åt empiriska studier där möjligheter för individer och hushåll att genomföra bestämda dagsprogram i skilda miljöer analyseras. Man studerar sålunda ej faktiskt beteende utan möjligt beteende under vissa betingelser. Hägerstrands arbete med tidsanvändningsproblemen har rönt stor internationell uppmärksamhet i den kulturgeografiska forskningsvärlden.

Några studier som utnyttjas vidare i rapporten

The Multinational Comparative Time-Budget Research Project (i fortsättningen kallad "den internationella studien") består av femton parallella tidsanvändningsstudier utförda i "mellanstora" städer i tolv olika länder på ett i möjligaste utsträckning likartat urval och med likartade metoder. Antalet uppgiftslämnande individer varierar mellan 778 personer (Jackson, USA) och 2891 personer (Pskov, USSR). De intervjuade personerna fick bl a lämna uppgifter om sina aktiviteter dagen före intervjudagen. 96 olika aktiviteter kodades. Typ av lokal kodades separat från själva aktivitetskodningen som sålunda även innebar klassificering av inomhusaktiviteter.¹

Orvar Westelius utförde 1967 en intervjuundersökning i Vällingby, i vilken bl a uppgifter om hushållens tidsanvändning insamlades.² Vartionde hushåll i Vällingby utvaldes för studien. I vart och ett av hushållen intervjuades samtliga hushållsmedlemmar över 16 år. Totalt intervjuades 2 000 personer. Data om tidsanvändningen har presenterats för fyra individkategorier: Män som besökt arbetsplatsen under dagen, kvinnor som besökt arbetsplatsen

¹ed Szalai, A, a.a.

²Westelius, O, a.a. 1973

under dagen, män som ej besökt arbetsplatsen under dagen, kvinnor som ej besökt arbetsplatsen under dagen. Aktiviteterna har indelats efter lokaltyp i fem kategorier: Egen bostad, egen arbetsplats, inköp- och serviceärenden, andra lokaltyper, förflyttningar.

TU 71 är samlingsnamnet för flera trafikundersökningar, utförda i Stockholmsregionen år 1971 och avsedda att tillsammans ge en fyllig bild av bakgrunden till och mönstret för resandet inom regionen. Här ingår en hemintervjuundersökning i vilken ca 10 000 personer från ca 4 500 hushåll fördelade över Stockholms län intervjuats. Uppgifter om förflyttningsmönstret under ett dygn erhöles för hushållsmedlemmar mellan 13 och 74 år. Bortfallsandelen var cirka 16 %. Tidsanvändningen har presenterats för 20 kategorier, där intervjupersonerna fördelats med avseende på kön, förvärvsarbete, barn samt "studenthushåll" och pensionärshushåll. Aktiviteterna har i presentationen av resultaten fördelats på egen bostad, egen arbetsplats, inköp-service, rekreation utomhus, rekreation inomhus, besök i annans bostad, förflyttningar.¹

¹TU 71, a.a.

4 DATAMATERIALET OCH DESS BEHANDLING

4.1 Behandlingen av studiens material

Det material rörande individers tidsanvändning som insamlats i studien är i och för sig anpassat för analyser av samband mellan olika delar av användningsmönstren och samband mellan mönstren och andra individanknutna och omgivningsanknutna förhållanden. I viss utsträckning har sådana analyser även gjorts och presenteras i denna rapport och i viss utsträckning kommer materialet att utnyttjas för sådana analyser i framtiden. Det har dock bedömts som mest angeläget att i denna rapport framför allt presentera en beskrivning av omfattningen av den tid som ägnas åt några grova kategorier av aktiviteter och när under dagen dessa förläggs för en serie individkategorier samt en analys av skillnaderna i dessa avseenden mellan de studerade individkategorierna. De skilda analysernas bakgrund och resultat diskuteras i respektive avsnitt i rapporten - företrädesvis med den terminologi som utvecklats i denna och tidigare rapporter inom projektet.

Liksom vid analysen av aktivitetsfrekvensen¹ jämförs sålunda olika individkategorier när boendesituationen hålls under kontroll (om detta befins nödvändigt) samt boende i olika situationer när individkategori hålls under kontroll. Vilka individkategorier och områden som studerats framgår på nästa sida. Variationer i tidsanvändningsmönster mellan individkategorier antas som tidigare vara en funktion av individernas behov, önskemål, resurser samt förekomst och tids- och rumsmässig organisation av möjligheter i individens omgivning som svarar mot dessa individförhållanden. I många sammanhang projiceras alla dessa förhållanden ner till en enda dimension - individens grad av valfrihet. Hur denna för de studerade förhållandena antas variera mellan olika individkategorier diskuteras i anslutning till analysen. Här skall endast något beröras vad vi allmänt anses kunna vänta oss av jämförelsen mellan boende i skilda områdestyper. Först och främst anger resultatet av jämförelserna mellan områdestyperna avseende skillnader i frekvensen av skilda aktivitetstyper¹ vissa gränser för variationer i tidsanvändningen. Den intressanta frågan för analysen här blir om det förekommer några variationer mellan områdena i tidsanvändningen utöver de (mycket begränsade) variationer i frekvensen av olika aktiviteter som konstaterats i den tidigare rapporten. De områdestyper som jämförs är småstäder och mellanstora städer respektive inner- och ytterområden i de senare. Den allmänna hypotes som kan uppställas är kanske att det knappast finns anledning att förvänta sådana skillnader i de grova tidsanvändningsmönstren medan vissa detaljskillnader troligen förekommer. De mindre städerna hade t ex vid undersökningstillfället i motsats till de större, lunchstängt i de flesta affärer, vilket givetvis kan inverka på inköpsmönstret.

¹Walldén, M, a.a. ("frekvensrapporten")

Generellt skulle man också kunna anta att förflyttningar tar längre tid i anspråk i större städer, framför allt i deras ytterområden, än i de mindre. I övrigt kan vi sedan, på grundval av kunskapen från tidigare analyser om bristen på variation mellan områden i frekvensen aktiviteter, anta att en liknande begränsad variation mellan undersökta områden skall uppträda när det gäller omfattningen av tidsåtgången för skilda aktiviteter och deras placering under dagen.

4.2 Metod

Det datamaterial som behandlas i denna rapport är hämtat från den sk aktivitetsfältstudien, vars bakgrund och genomförande i detalj redovisats i "Bakgrundsrapporten" (R11:1974). För de mer ingående beskrivningarna och diskussionerna av metod, felkällor o dyl hänvisas sålunda till denna rapport, där även en beskrivning av de studerade individerna i en mängd behandlade avseenden görs. Där finns sålunda möjligheter att något kontrollera om eventuella skillnader i sammansättningen mellan jämförda kategorier som ej tagits hänsyn till kan orsaka erhållna resultat. Vissa allmänna fakta om aktivitetsfältstudien återges även på pärmen till denna rapport. Här skall sålunda endast mycket kortfattat upprepas viss grov information om undersökningen i dess helhet samt redogöras för karaktären hos de speciella uppgifter från studien som behandlas i denna rapport.

Under oktober-november 1969 intervjuades 2 614 individer tillhöriga ett antal specificerade hushållskategorier och boende i nio skilda "omgivningssituationer". Kategorierna och områdena samt frekvensen studerade individer framgår av nedanstående tabell. Urvalets storlek varierade mellan de olika cellerna i tabellen. Bortfallet var totalt sett 7,6 procent.

TABELL 4.2.1 Antal intervjupersoner fördelade på område och kategori.

INDIVIDKATEGORI	B O S T A D S O M R Å D E										TOTALT
	Västerås			Gävle			Halmstad		Flen	Lindesberg	
	innerstad	Vallby	Viksäng	innerstad	Stigslund	innerstad	Andersberg				
Ungdomar, 14-15 år	pojkar	22	19	28	30	28	18	16	18	8	187
	flickor	15	18	29	25	22	18	18	15	14	174
Unga hushåll, mannen 25-31 år	män	13	57	51	21	52	35	49	43	39	360
	kvinnor	13	60	52	22	52	36	55	46	39	375
Med.åld. hush., mannen 35-44 år	män	38	47	50	55	52	42	58	52	37	431
	kvinnor	41	48	52	55	54	45	59	53	37	444
Med.åld. ens.st., 35-44 år	män	10	6	12	6	7	9	9	5	2	66
	kvinnor	9	3	12	13	7	11	9	6	9	79
Pens. ens.st., 67-75 år	män	14	2	7	8	1	12	3	12	3	62
	kvinnor	10	2	13	13	11	12	7	15	16	99
Pens. hushåll, mannen 67-75 år	män	25	20	21	28	10	25	1	18	19	167
	kvinnor	25	20	22	29	11	25	1	18	19	170
TOTALT		235	302	349	305	307	288	285	301	242	2 614

Intervjuerna utfördes av Statistiska Centralbyråns intervju-personal. Vid intervjuerna insamlades uppgifter om individers hushållssituation, arbetssituation, resurssituation, tidigare och nuvarande boendesituation m m. Dessutom erhöles uppgifter om samtliga aktiviteter under en vardag enligt ett schema vars utseende framgår nedan. I denna rapport behandlas företrädesvis de tidsuppgifter som lämnats enligt detta schema, dvs omfattningen av den tid som ägnats åt skilda aktivitetstyper samt aktiviteternas placering under dagen. Som aktivitet räknas här besök vid skilda aktivitetspunkter. Aktivitetstypens typ har varit avgörande för hur ärendet klassificerats. De aktivitetstyper (besökstyper) som mestadels särskiljs i denna rapport framgår nedan. Vilka aktivitetspunkter som förts till respektive kategori framgår av kodsiffrorna. Vad som ligger bakom dessa siffror framgår av det bilagda kodschemat (bilaga 1).

Egen bostad	10
Egen arbetsplats	12,13
Skola	14
Serviceaktiviteter	15-67
Fritidsaktiviteter	11, 70-89, 93, 96
Förflyttningar	-

Vid datainsamlandet erbjöd inte tidsuppgifterna några speciella problem. Det är dock uppenbart att de lämnade tidsuppgifterna knappast är särskilt exakta. Avrundningen av uppgifter måste förutsättas ha skett i betydande omfattning liksom en del uppskattningar av rimliga tider när det gäller t ex förflyttningar, inköp m m. Möjligen förekommer även vissa andra typer av systematiska fel. Det finns dock knappast någon anledning förmoda att sådana haft någon större betydelse för de relativt grova analyser och beskrivningar som gjorts i denna rapport.

Vid bearbetningen av tidsuppgifterna har endast de personer som lämnat fullständiga tids- och aktivitetstypsuppgifter inkluderats. Ett visst internt fortfall föreligger sålunda. När materialet fördelats även med hänsyn till andra förhållanden, t ex förvärvsarbete, socialgrupp, har även bortfallet på dessa frågor (se bilaga 5 "Bakgrundsrapporten") sänkt det behandlingsbara antalet. Som regel har dock totalt sett 2 502 av de ursprungliga 2 614 individerna bearbetats i tidsanvändningsrapporten, vilket innebär ett totalt internt bortfall på 4,4%.

FÖRFLYTTNINGSUPPGIFTER FÖR DEN /										Ålder <input type="text"/> - <input type="text"/> - <input type="text"/>			1 Skonstämde 2 Man 3 Kvinna		
1	2	3	4 Tidpunkt för		6 Fördelt från upp- hållspunkten	7 Skilsky 1)					8	9			
			ankomst	avgång		lag- an	a	b	c	d			e	Ja	
1															
2															
3															
4															
5															
6															
7															
8															
9															
10															
11															
12															
13															
14															
15															

Om Inga förflyttningar företagits, fylls det någon speciell orsak, i så fall vilken?
Orsak:

1) a - sista/sista b - annan/andra hushållsmedlemmar
c - eget/egna barn d - annan/andra personer

5 OMFATTNINGEN AV TID TILLBRINGAD I BOSTADEN

5.1 Allmänt

Den tid man tillbringar i bostaden är, i för oss okänd omfattning (då vi i denna studie inte undersökt hur tiden i bostaden utnyttjas), fördelad mellan å ena sidan aktiviteter för vilka bostaden är den nödvändiga eller önskade platsen - t ex sömn, måltider, bostads- och familjevård, TV-tittande, läsläsning och visst umgänge och å andra sidan "residualsysselsättningar". Det senare innebär att för många människor är bostaden det naturliga stället att vara på då man inte har något egentligen attraktivt sysselsättningsalternativ.

Det är sålunda svårt att förknippa bostadsvistelsen med någon bestämd aktivitet på det sätt som vi anser oss kunna göra med de flesta övriga besökspunkter. Det är dock troligt att bostadsvistelsetiden i större utsträckning än vistelsen vid andra aktivitetspunkter överstiger den optimala tiden för meningsfull sysselsättning och att denna överskjutande tid i stor utsträckning är en funktion av egenskaper hos omgivningen - framför allt då bristen på meningsfulla sysselsättningsalternativ. Som kommer att visas i rapporten föreligger stora skillnader i tid tillbringad i bostaden mellan de olika studerade kategorierna såväl när det gäller omfattningen av den tid som tillbringas i bostaden som när under dygnet denna förläggs. Föreliggande kapitel ägnas åt en beskrivning och statistisk analys av dessa skillnader.

5.2 Resultat från andra studier

Den tidigare diskuterade internationella tidsanvändningsstudien (Szalai a.a.) ger möjlighet att jämföra omfattningen av hemmavistelsetiden för några individkategorier i de studerade länderna. (Se tabell 5.2.1.) Av tabellen framgår att variationen mellan länderna är tämligen begränsad för samtliga kategorier utom de förvärvsarbetande gifta kvinnorna för vilka säkerligen variationer i den tidsmässiga omfattningen av förvärvsarbetet är betydande. I övrigt gäller sålunda att de stora kulturella variationer som föreligger mellan studerade länder inte innefattar särskilt stora skillnader i hemmavistelsetiden. I Belgien, Osnabrück och Lima, Peru tycks man emellertid vara hemma i bostaden speciellt mycket i de flesta individkategorier och i Bulgarien och Ungern speciellt litet. Mellan dessa extrema länder kan skillnaden i genomsnittlig hemmavistelsetid gå upp till några timmar medan standardavvikelsen för hela materialet ligger på mellan 35 och 50 minuter¹.

¹ Vilket alltså betyder att om materialet är approximativt normalfördelat ligger cirka 70 procent av de studerade områdena inom ett intervall varierande för de olika kategorierna (exklusive gifta förvärvsarbetande kvinnor) mellan 70 och 100 minuter.

Tab. 5.2.1 Omfattningen av tid tillbringad i bostaden (timmar).
Uppgifterna hämtade från den internationella tidsbudgetstudien.
Szalai A (ed) a.a.

	Belgien	Kazanlik Bulgarien	Olomouc Tjeckoslovakien	Sex städer Frankrike	100 valdistrikt Västyskland	Osabrück Västyskland	Hoyerswerda Ostyskland	Győr Ungern	Lima-Callao Peru	Torun Polen	Fyrtilofyra städer USA	Jackson USA	Rskov Sovjetunionen	Kragujevac Jugoslavien	Maribor Jugoslavien	x	s
Förvärvsarb män ensamstående gifta	13.5	10.7	12.9	12.0	11.4	11.5	12.8	10.5	12.7	11.4	11.6	11.9 ¹	11.7	11.4	11.2	11.8	0.84
utan barn	15.0	12.0	12.7	13.0	12.8	13.5	12.0	11.5	13.8	13.3	12.6	12.4	12.9	12.6	12.8	12.9	0.84
med barn	14.6	12.3	12.9	13.0	12.4	13.3	12.0	11.5	12.8	13.1	12.3	12.1	13.0	12.8	12.4	12.7	0.72
Förvärvsarb kv ensamstående gifta	14.8	13.1	14.2	12.9	13.5	14.3	13.6	12.5	15.1	13.1	13.9	13.2	13.0	13.3	13.3	13.7	0.71
utan barn	17.8	13.9	14.6	14.8	16.4	16.4	13.5	13.7	17.4 ¹	14.2	13.7	13.5 ¹	13.6	15.5	14.3	14.9	1.46
med barn	18.1	13.5	14.7	15.7	18.6	18.2	14.6	13.8	16.7	14.6	14.8	13.2	13.7	14.9	14.7	15.3	1.77
Hemarb kvinnor gifta	21.6	19.8 ¹	20.8	21.1	20.5	20.2	20.9 ¹	19.0	21.0	20.8	20.5	21.2	19.2	20.5	19.5	20.4	0.76
utan barn	22.0	21.1 ¹	20.8	21.9	20.9	20.7	21.3 ¹	19.8	21.2	21.0	20.7	21.0	20.3	20.5	19.8	20.9	0.63
med barn																	

¹Urvalets storlek mellan 10 och 29.

Tabell 5.2.2 Omfattningen av hemmavistelsen under en vardag.
 Timmar. Uppgifter hämtade från fem skilda studier.

	Aktivitets- fältstud.	Internat. studien (medeltal)	TU 71	Westelius' studie	SCB studie	
					Stock- holm	Örebro
Förvärvsarbetande personer					12.5	12.6
Förvärvsarbetande män				12.5		
ensamstående	12.4	11.8				
gifta						
utan barn		12.9				
med barn	12.8	12.7	12.9-13.5			
Förvärvsarbetande kv				14.3		
ensamstående	14.0	13.7				
gifta						
utan barn		14.9				
med barn	15.6	15.3	15.3			
Hemarbetande kvinnor				20.2		
gifta						
utan barn		20.4				
med barn	21.3	20.9	20.4			

Den allmänna tendensen är sålunda att ensamstående förvärvsarbetande män är hemma minst (ca 12 timmar), gifta män något mer (deras hemmavistelsetid är dock oberoende av om de har barn eller ej), därefter kommer i nämnd ordning ensamstående förvärvsarbetande kvinnor, förvärvsarbetande gifta kvinnor utan barn, dito med barn, hemarbetande gifta kvinnor utan barn och dito med barn. De senare kategorierna är hemma i bostaden 20-21 timmar per dygn i genomsnitt. Denna rangordning tenderar att återkomma från område till område och dess generella karaktär är statistiskt säkerställd.

Vid bedömningen av innebörden av värdena för extremländerna i det här avseendet bör hänsyn tas till att årstids- och väderförhållanden varierade mellan länderna. I Belgien gjordes intervjuerna sålunda i februari-mars och vädret var relativt dåligt. Intervjuerna i Bulgarien gjordes i stället under en period av bra väder. Vad man sålunda främst bör ta fasta på i tabellens siffror är den storleksordningsmässiga likheten när det gäller den tid olika individkategorier tillbringar i bostaden i olika länder samt den återkommande rangordningen mellan de skilda individkategorierna.

I Orvar Westelius' Vällingbystudie (Westelius a.a.) av ca 2 000 hushållsmedlemmar över 16 år i slumpmässigt utvalda ur samtliga Vällingbyhushåll (sid) har siffror redovisats för hemmavistelsetiden för vissa individkategorier. Han fördelar sålunda män och kvinnor på förvärvsarbetande och icke-förvärvsarbetande men gör ingen uppdelning efter civilstånd eller barnförekomst.

I en studie av tidsanvändningen under en vardag för anställda vid Statistiska centralbyrån i Stockholm respektive Örebro anges omfattningen av hemmavistelsetid för de intervjuade (såväl män som kvinnor).

Från TU 71 har även redovisats hemmavistelsetidens omfattning per vardagsdygn för män och kvinnor med barn under 13 år fördelade på om bägge makar förvärvsarbetar på heltid respektive om mannen förvärvsarbetar på heltid medan hustrun är hemarbetande.

I tab 5.2.2 har resultatet från samtliga dessa studier sammanställts. Förutom de skillnader mellan studierna som redan framgått bör man kanske framför allt observera skillnader när det gäller definitionen av förvärvsarbetande. I Aktivitetsfältstudien har samtliga som vid undersökningstillfället arbetat mer än 25 timmar per vecka och ej varit inne hela uppgiftsdagen här betraktats som heltidsförvärvsarbetande. Med förvärvsarbetande avses i den internationella studien sådana som utförde ett ej negligerbart förvärvsarbete. Även Westelius räknar som förvärvsarbetande sådana som besökt arbetsplatsen under uppgiftsdagen. För TU 71 avser tabellens uppgifter för förvärvsarbetande sådana som arbetar minst 35 timmar per vecka.

Den jämförelse som här kan göras mellan aktivitetsfältstudiens uppgifter och uppgifter från övriga studier kan ses som en grov tillförlitlighetstest av vår studie i detta avseende. Här kan sålunda konstateras att studiens uppgifter verkar helt rimliga i jämförelse med uppgifterna från övriga studier. För övrigt är stabiliteten i resultaten från de olika studiernas uppgifter

med något undantag påfallande trots att mindre skillnader föreligger i definitioner och trots att det förekommer en klar variation i hemmavistelsetid mellan de olika individkategorierna. Den uppdelning av individerna som gjorts med avseende på kön, civilstånd, förvärvsarbete (och i begränsad utsträckning barnförekomst) tycks alltså ha betydelse för förståelsen för denna del av tidsanvändningen.

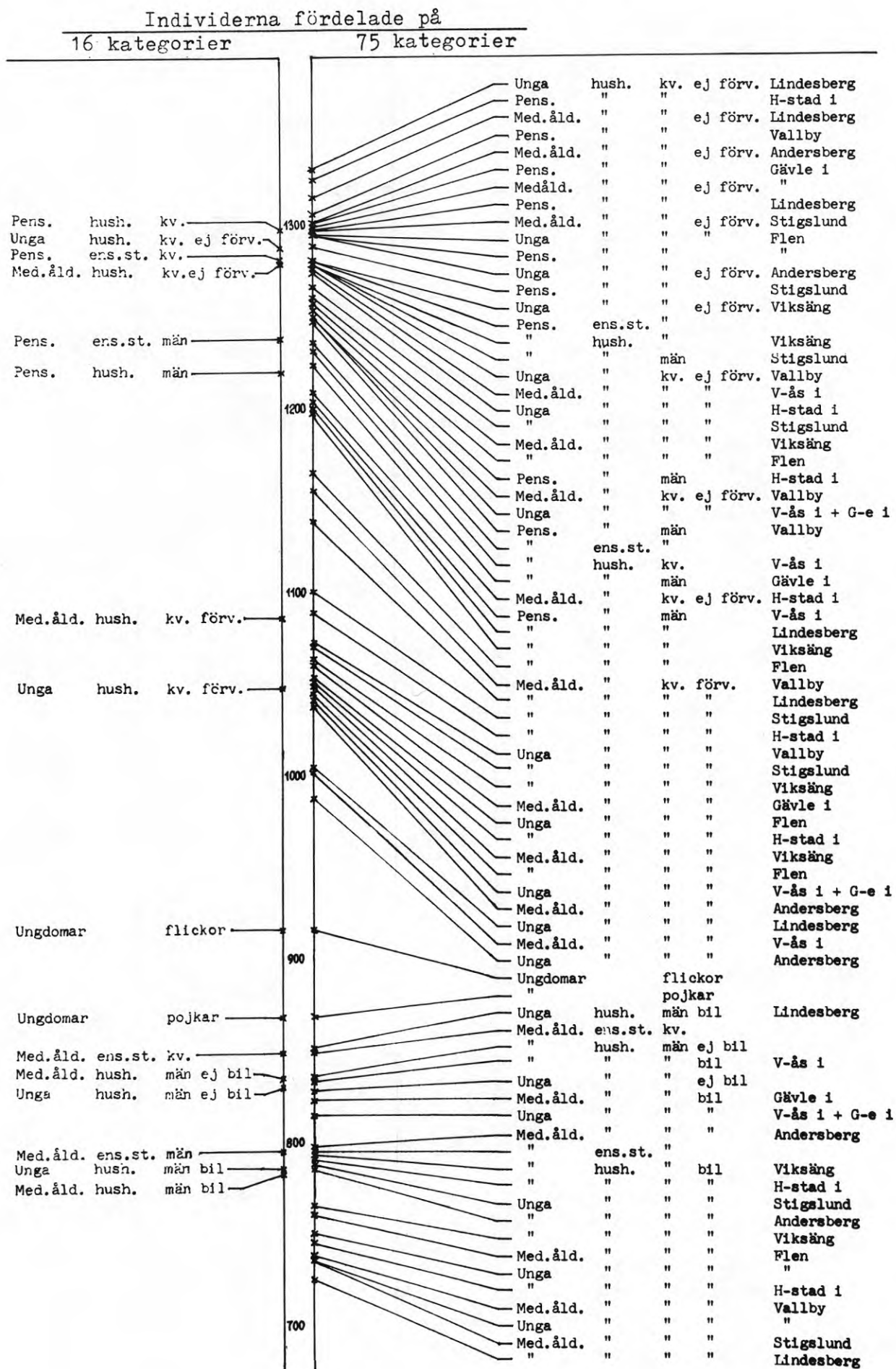
5.3 Omfattningen av vistelsetiden i bostaden för individer tillhöriga skilda kategorier samt boende i skilda områden

För de flesta analyserna i denna rapport har en uppdelning av studerade individer gjorts, vilken bedömts utgöra en lämplig avvägning mellan vad som i och för sig var önskvärt och vad som bedömdes som möjligt - främst av frekvensskäl. Nedanstående sexton kategorier har sålunda mestadels särskilts. För de kategorier där frekvensen tillät har även en fördelning på områden gjorts (i vissa fall har dock några områden härvid sammanslagits). Dessa har utmärkts med en asterisk i tablån.

	<u>Antal</u>
Ungdomar 14-15 år, pojkar	186
" , flickor	170
+Unga hushåll (man 22-31 år) m förskolebarn, män, med bil	288
" " " " , utan bil	50
+ " " " kv, förvärvsarb	166
+ " " " , ej förvärvsarb	197
+ Medelåld hush (man 35-44 år) m hemmav barn, män, med bil	357
" " " " , utan bil	37
+ " " " kv, förvärvsarb	262
+ " " " , ej förvärvsarb	170
Medelålders ensamstående (35-44 år)	
" " män	62
" " kvinnor	77
Ensamstående pensionärer (67-75 år)	
" " män	61
" " kvinnor	97
+ Gifta pensionärer (67-75 år)	
" " män	160
+ " " kvinnor	162

När hänsyn även tas till uppdelningen på områden görs analyserna för 75 olika kategorier. Vissa av dessa blir då givetvis mycket små, varför man knappast bör fästa stor vikt vid enstaka delkategoriers värden i sig. Inledningsvis visas dock i diagramform relationen mellan de olika delkategoriernas värden på omfattningen av tiden för bostadsvistelsen för att något åskådliggöra omfattningen av denna spridning över skalan samt eventuella tendenser till klusterbildningar på vissa delar av skalan. Den visuella bild som på detta sätt kan framträda är givetvis helt beroende på vilka indelningar av materialet som gjorts, vilket måste hållas i minnet.

FIGUR 5.3.1 Medeltid (min) tillbringad i bostaden.

Grundhypotesen vad avser den tidsmässiga omfattningen av vistelsen i bostaden för olika kategorier är att dessa främst kommer att strukturera sig utifrån förekomst av förvärvsarbete och skola (aktiviteter med låg valfrihet och stor tidsåtgång), därnäst efter kön - framför allt på grund av skillnader i rollförväntning med avseende på bostads- och familjeskötsel. Civilstånd antas ha viss betydelse medan områdesskillnader knappast väntas kunna konstateras. Hypoteserna grundar sig dels på de överväganden som redovisats i det teoretiska avsnittet, dels på den empiriska kunskap om olika kategoriers hemmavistelse som presenterats i tidigare studier, slutligen på den brist på systematisk variation mellan områden som påvisats när det gäller andra delar av det generella aktivitetsmönstret (se "frekvensrapporten").

En variation i medeltalen mellan områden för de kategorier där en områdesindelning gjorts föreligger uppenbarligen, som framgår av diagram 5.3.1. I vilken utsträckning denna variation emellertid är betingad av att de studerade grupperna är tämligen små och i vilken utsträckning de olika områdena avviker från varandra mer än "slumpmässigt" kan man knappast få en uppfattning om genom att granska diagrammet. En prövning av dessa förhållanden har gjorts med hjälp av en variansanalys för var och en av de kategorier som här är aktuella. Resultatet av denna analys framgår av tabell 5.3.2. I tabellen anges erhållna F-värden. Det högsta F-värde som med 90% sannolikhet skulle erhållas om de olika områdenas värden var slumpmässigt fördelade kring medelvärdet är i samtliga fall 1.7.

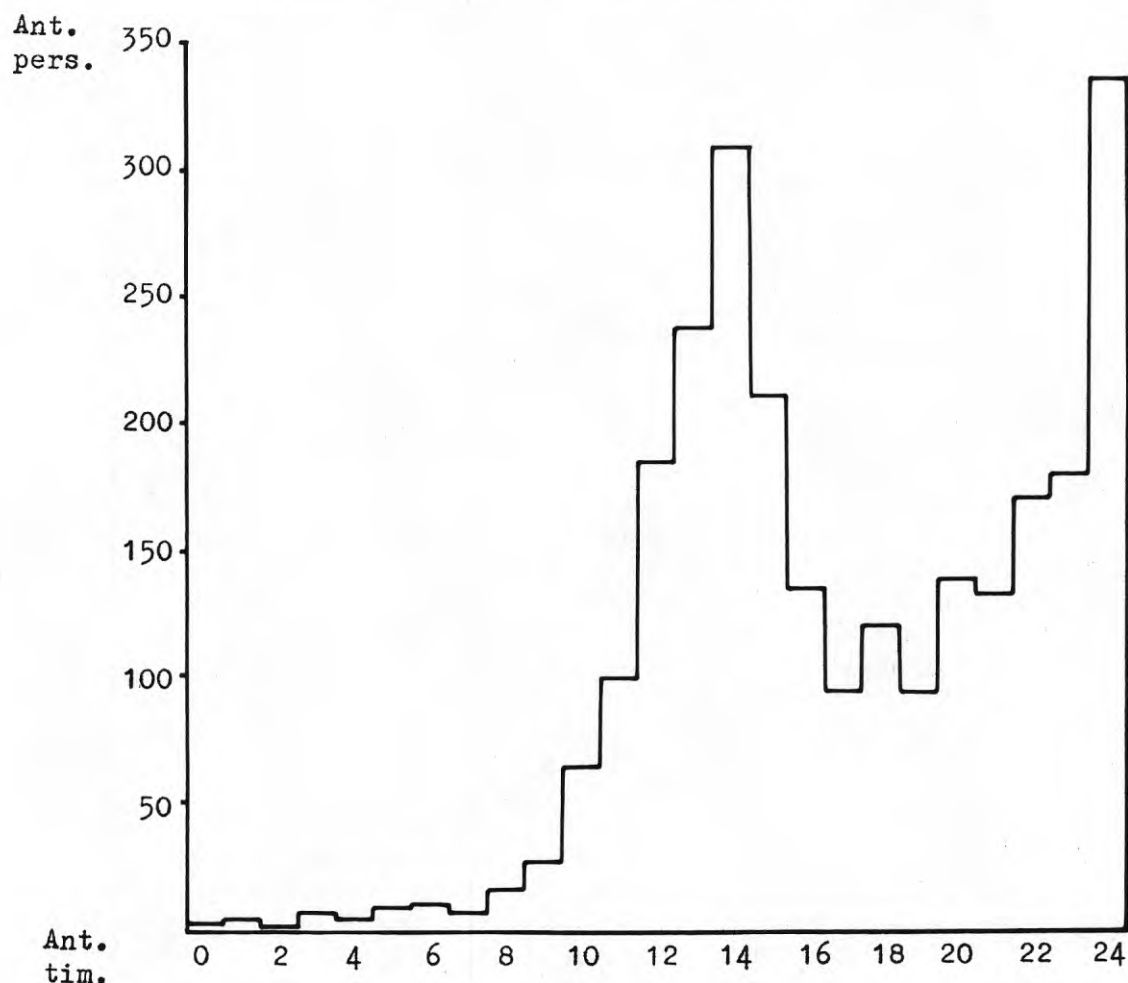
Tab. 5.3.2 Resultat av envägs variansanalyser för varje kategori med avseende på variationen i hemmavistelsestid mellan områdena.

	erhållet F-värde
Unga hushåll, män, bilinnehavare	1.0
" kv , förvärvsarb	0.3
" " , ej förvärvsarb	0.6
Medelålders hush, män, bilinnehavare	1.6
" kv , förvärvsarb	0.9
" " , ej förvärvsarb	0.6
Pensionärshushåll, män	0.6
" kvinnor	0.5

Inga signifikanta variationer mellan områdena förekom alltså. En ranganalys av förhållandet mellan områdena med syfte att studera förekomsten av återkommande tendenser från kategori till kategori gav ingen som helst anledning förmoda att sådana generella tendenser föreligger. Inga enskilda områden låg sålunda speciellt högt eller speciellt lågt i rangordningen mellan områden. Några återkommande skillnader mellan små och större städer eller mellan inner- och ytterområden i de större städerna förekom inte heller.

Vi ansåg oss alltså vara oförhindrade att i den fortsatta analysen bortse från de intervjuades fördelning på områden.

FIGUR 5.3.3 Intervjupersonerna fördelade med avseende på hur många timmar de tillbringat i BOSTADEN.

TABELL 5.3.4 Medelvärde och standardavvikelse för tid tillbringad i bostaden. Sexton individkategorier.

Kategori	Medelvärde (min)	Standardavvikelse	Konfidensint. (90 %)
Ungdomar			
pojkar	868.0	188.17	845- 891
flickor	915.9	212.55	889- 943
Unga hushåll			
män bil	785.1	221.13	763- 807
ej bil	829.9	220.10	778- 882
kvinnor förv.arb.	1047.6	264.65	1013-1082
ej f.arb.	1287.5	146.34	1270-1305
Med.åld. hush.			
män bil	784.1	195.33	767- 801
ej bil	834.9	176.76	786- 883
kvinnor förv.arb.	1084.9	226.52	1062-1108
ej f.arb.	1280.2	158.44	1260-1300
Med.åld. ens.st.			
män	793.8	286.16	733- 854
kvinnor	849.2	200.52	811- 887
Pens. ens.st.			
män	1238.6	212.57	1193-1284
kvinnor	1280.4	216.52	1244-1317
Pens. hushåll			
män	1218.5	188.22	1194-1243
kvinnor	1297.4	181.66	1274-1321

Till vänster i diagram 5.3.1 har vi sålunda lagt in medelvärdet för de sexton skilda kategorier som analyserats när man bortser från områdesfördelningen. Variationen mellan dessa sexton kategorier analyseras här i fortsättningen. Av de i diagrammet presenterade kategorimedelvärdena framgår tydligt att de sexton kategorierna tenderar att gruppera sig i tre kluster med avseende på hemmavistelsestid. Sådana kategorier som i stor utsträckning heltidsförvärvsarbetar är hemma kort tid, pensionärer och kvinnor som ej förvärvsarbetar är hemma lång tid och de som i viss utsträckning förvärvsarbetar är i medeltal hemma någonstans mitt emellan dessa två grupper. Inom grupperna finns sedan skillnader mellan kategorier som kommer att analyseras senare. De enskilda kategoriernas medelvärden och standardavvikelser för hemmavistelsestiden framgår av tabell 5.3.4.

Dessa resultat är i och för sig av ovanligt självklar natur. Vad som kan vara av intresse att påvisa är den faktiska omfattningen av hemmavistelsestiden för skilda kategorier samt i hur stor utsträckning den valda kategoriindelningen "förklarar" den totala variationen i hemmavistelsestid mellan samtliga studerade individer. Jag vill här hänvisa till de resonemang och resultat som tidigare presenterats rörande variationer mellan individkategorier och områden när det gäller frekvensen av skilda aktiviteter. Sammanfattningsvis kan här sägas att när vi behandlade relativt omfattande aktivitetstypsgrupper (t ex samtliga aktiviteter, fritidsaktiviteter, serviceaktiviteter) gällde generellt att områdesfaktorn förklarade mycket liten del av den totala variationen mellan samtliga studerade individer medan kategorifaktorn (kategorierna hade dock något annat utseende än i denna rapport) i allmänhet hade avsevärt större betydelse. Förklaringsandelen var dock aldrig högre än något över 10 procent (fritidsärenden). För enskilda ärendetyper, för vilka speciell information inhämtats, kunde dock i vissa fall noteras att den gjorda kategoriuppdelningen hade avsevärt större relevans.

Utgångsmaterialet för den fortsatta analysen utgörs av diagram 5.3.3 och tabell 5.3.4. Av diagrammet, där samtliga undersökta individer fördelats på den tid de varit hemma i bostaden, framgår tydligt den betydande spridningen i materialet i omfattningen av hemmavistelsestid.¹ Materialet tycks emellertid delvis fördela sig kring två "typvärden" - det ena vid 13-15 timmar och det andra kring att man varit hemma hela dagen. Den fortsatta analysen här skall ägnas åt att dels jämföra skilda individkategoriers lägen på x-axeln på detta diagram, dels åt att beskriva hur stor del av den totala variationen i hemmavistelse-

¹Denna fördelning får givetvis inte förväxlas med en fördelning som skulle erhållits för ett urval som skulle kunna betraktas som representativt för en mer lättbeskrivbar population som t ex svenska stadsbor. Fördelningen är helt avhängig av vilka delpopulationer som ingår i studien och skall endast betraktas som en beskrivning av de undersökta individernas fördelning på hemmavistelsestid.

tiden som man kan hänföra till några skilda individanknutna förhållanden.

I tabell 5.3.4 presenteras medelvärdena för hemmavistelse-tiden för de sexton olika studerade kategorierna, de enskilda individernas värden variation kring dessa medelvärden (standardavvikelsen) samt medelvärdenas konfidensintervall (det område inom vilket med 90 procents sannolikhet det faktiska populationsmedelvärdet ligger).

Den kategoriuppdelning som här gjorts tycks i högsta grad vara betydelsefull för hemmavistelsetiden. En variansanalys visar sålunda att denna kategoriindelning svarar för så mycket som 50.0 procent av totalvariansen.

Den allt överskuggande förklaringen härtill är dels att en väsentlig indelningsgrund varit förekomst av förvärvsarbete, dels att, när så inte varit fallet, ändock den gjorda indelningen medfört en betydande variation mellan kategorierna i vad avser förvärvsarbete och skolgång - bägge sysselsättningar med låg valfrihet om de skall utföras eller ej och i allmänhet med anspråk på betydande tidsinsatser när de förekommer. Sammanslås de sexton kategorierna till tre grupper som skiljer sig från varandra med avseende på den sannolika omfattningen av förvärvsarbete, (ungdomar, unga och medelålders gifta män, ogifta medelålders män och kvinnor respektive förvärvsarbetande gifta kvinnor respektive övriga kategorier) sjunker förklaringsvärdet ganska obetydligt - till 46.7 %. Mot denna bakgrund är det sålunda självklart att övriga förhållande, som t ex civilstånd, kön, ålder, bilinnehav endast kan ha en marginell betydelse för den totala variationen i materialet. Dessa förhållanden kan dock trots detta ha ett klart samband med hemmavistelsetiden och betyda en hel del för variationen mellan individerna när förvärvsarbetets omfattning hålls under kontroll. Här nedan skall hemmavistelsetidens samband med skilda förhållanden för delar av materialet analyseras något närmare.

I den tidigare rapporten konstaterades att pojkar uppvisade en större frekvens aktiviteter utanför bostaden än flickor. Vi skall här pröva om den skillnad i medeltid i bostaden mellan pojkar och flickor som syns i tabellen är av signifikant storleksordning.

De studerade ensamstående medelålders kvinnorna gjorde fler ärenden än män av samma kategori. Denna skillnad bestod dock främst av skillnader i inköps- och andra serviceärenden som mestadels är av tämligen kortvarigt slag. I tabell 5.3.4 tycks snarast männen vara i bostaden något mindre än kvinnorna. Vi kommer här att pröva om ensamstående kvinnor i signifikant större utsträckning är hemma i bostaden än ensamstående män i motsvarande ålder.

På samma sätt kommer skillnaden mellan män och kvinnor i pensionärshushåll att prövas. Männen uppvisade en frekvensmässigt betydligt högre aktivitetsnivå utanför bostaden än kvinnorna i den tidigare analysen.

De två kategorierna unga och medelålders samboende män har uppdelats med avseende på om de har tillgång till bil eller ej. De allra flesta i dessa kategorier har bil. Endast 50 av de 338

här analyserade männen i unga hushåll och 37 av de 394 männen i de äldre hushållen är utan bil. Det vore dock alltför vågat att utan vidare se en prövning av skillnader mellan bilinnehavare och ej bilinnehavare som en analys av bilinnehavets betydelse för aktivitetsmönstrets utseende. Det finns all anledning att tro att de som har bil och de som ej har det även är olika varandra i andra betydelsefulla avseenden - t ex intressen och allmän resurssituation. Resultatet av den gjorda analysen får sålunda tolkas med stor försiktighet.

För några delkategorier skall sambandet mellan hemmavistelsetiden och ytterligare några studerade förhållanden som antas inverka på hemmavistelsetiden analyseras. Vad som framför allt här har ansetts kunna vara av speciell betydelse är om man är trångbodd eller ej. De kategorier där effekten av trångboddhet skulle kunna tänkas vara mest renodlad är ungdomskategorierna. Vi skall sålunda jämföra trångbodda och ej trångbodda pojkar respektive flickor med avseende på benägenheten att tillbringa deras skolfria tid i bostaden.

Flickorna i materialet är i genomsnitt i bostaden cirka femtio minuter mer per dag än pojkarna. Detta är sålunda den bästa uppskattningen av den faktiska skillnaden mellan pojkar och flickor i den population som vårt urval motsvarar även om vi är medvetna om att spridningen av de enskilda individernas hemmavistelsetid är såpass stor att det "sanna" värdet relativt mycket kan avvika från vår bästa uppskattning. Den signifikansprövning som gjorts av den erhållna skillnaden gav dock till resultat att vi med relativt stor säkerhet kan säga att pojkar är hemma i mindre utsträckning än flickor ($t = 2.26$; 354 fr.gr). Variabeln kön svarar dock endast för cirka 1.3 % av den totala variationen i hemmavistelsetiden mellan samtliga studerade ungdomar.

Med hjälp av variansanalys studerades även betydelsen av om man var trångbodd eller ej för hemmavistelsetiden. En skillnad i väntad riktning erhöles härvid som inte var särskilt stor men dock signifikant på 90 %-nivån ($F = 3.8$). Vid denna analys som utfördes som en tre-faktors variansanalys med kön och områdestyp som oberoende faktorer erhöles emellertid även ett samband mellan den andra av dessa faktorer och hemmavistelsetid. Områdesfaktorn hade sålunda ett klart samband med tid i bostaden ($F = 5.7$) och förklarade 3.0 % av variansen. Man tenderade att vara hemma i mindre utsträckning i ytterområdena än i de centrala områdena i de större städerna eller i småstäder.

Den skillnad i medelhemmatid som erhöles mellan medelålders ensamstående män och kvinnor kunde dock ej statistiskt säkerställas ($t = 1.34$; 139 fr.gr) vilket givetvis inte innebär att en sådan faktisk skillnad inte föreligger mellan populationsmedelvärdena. De jämförda kategorierna i denna studie är tämligen små vilket minskar möjligheterna att upptäcka begränsade faktiska populationsskillnader. En eventuell skillnad kan dock knappast vara särskilt stor.

De studerade gifta manliga pensionärerna har i medeltal varit i bostaden 80 minuter kortare tid per dag än sina hustrur. Denna skillnad är klart signifikant ($t = 3.83$; 320 fr.gr). Variationen mellan könen svarar i detta fall för cirka 4.3 % av den totala variationen i hemmatid mellan de undersökta gifta pensionärerna.

Bilnehavare vistas signifikant kortare tid i bostaden än icke bilnehavare om man ser på resultatet tillsammans taget av signifikansprövningen av skillnaden mellan dessa två kategorier för män i unga hushåll respektive män i medelålders hushåll. För var och en av dessa hushållskategorier är skillnaden inte signifikant ($t=1.32$ respektive 1.52). Bägge resultaten tillsammans indikerar dock att bilnehav har ett samband med omfattningen på vistelsetiden i bostaden. Den statistiska betydelsen av denna skillnad kan uttryckas på flera sätt. Bilnehav svarar sålunda endast för cirka 0.6 % av variansen i hemmavistelse-tiden i den trots allt tämligen homogena samling individer som män i unga och medelålders barnhushåll utgör. Å andra sidan motsvarar denna lilla andel av totalvariansen en bästa uppskattning av skillnaden i hemmavistelsetid på cirka 50 minuter i medeltal mellan bilnehavare och sådana som ej har bil. Bägge dessa förhållanden bör tas i beaktande när man tolkar de erhållna resultaten.

Socialgruppens betydelse för hemmavistelsetiden studerades för heltidsarbetande män i unga och medelålders hushåll med hjälp av en variansanalys där även kategori och områdestyp inkluderades. Ingen av dessa faktorer uppvisade därvid ens en antydning till samband med hemmavistelsetiden.

6 TID TILLBRINGAD PÅ ARBETSPLATS

6.1 Allmänt om tid ägnad åt förvärvsarbete

Valfriheten om, när och var man skall utföra ett förvärvsarbete är för den enskilda dagen i allmänhet liten. Dessa förhållanden har i de flesta fall låsts fast av det överordnade beslutet att acceptera en anställning. Generellt gäller likaså att detta beslut innebär att en i allmänhet stor del av individens vakna tid intecknas. Kvarvarande tids värde som resurs ökar, endast relativt angelägna aktiviteter och aktiviteter som kan utföras under icke-arbetstid kan komma ifråga. Aktivitetsmöjligheter som tids- och rumsmässigt kan kombineras med besök på arbetsplatsen får även ett försteg framför andra aktivitetsmöjligheter.

I föregående avsnitt visades hur omfattningen av förvärvsarbete på ett avgörande sätt påverkade omfattningen av vistelsetiden i bostaden. Även omfattningen av fritids- och serviceaktiviteter utanför bostaden kan antas påverkas av detta förhållande. Man kan dock även anta att sambandet här blir mindre med tanke på att bostadsvistelsetid i större utsträckning än tid som tillbringas för bestämda aktiviteter utanför bostaden är av residualkaraktär - dvs tidens resursvärde kan vara tämligen lågt. En mer ingående analys av sambandet mellan tid ägnad åt skilda sysselsättningar görs i ett senare sammanhang.

6.2 Studerad förvärvsarbetstid

I föreliggande studie finns inga uppgifter om hur lång tid de studerade individerna ägnat åt avlönat arbete. Vad här studerats är hur mycket och när man uppehåller sig på arbetsplatsen (såväl huvudarbetsplats som övriga arbetsställen). Detta innebär bl a att även tid som ägnas åt andra aktiviteter än arbete på arbetsplatsen (t ex lunch) här inkluderas. Det innebär emellertid även att personer som utför sitt förvärvsarbete i den egna bostaden inte redovisar någon tid på arbetsplatsen (en viktig sådan kategori är dagmammor). Dessa förhållanden bör hållas i minnet när man tar del av studiens resultat.

6.3 Jämförelser med andra studier

Någon jämförelse med den internationella studien har inte ansetts meningsfull att göra på grund av skillnader i begreppsdefinitioner. Såväl Westelius' studie som TU 71 presenterar emellertid uppgifter just om på arbetsplatsen tillbringad tid. I tabell 6.3.1 jämförs dessa uppgifter med motsvarande data från institutets studie för jämförbarast möjliga kategorier. De skillnader som trots allt kvarstår mellan studierna när det gäller kategoriavgränsning och övriga definitioner gör att jämförelser får göras med försiktighet. Det torde dock vara möjligt att utifrån tabellens uppgifter dra den slutsatsen att aktivitetsstudiens uppgifter i grova drag är rimliga.

Tab 6.3.1 Uppgifter rörande medeltid tillbringad på arbetsplats (timmar) från några svenska studier.

	Tid tillbringad på arbetsplatsen (timmar)
<u>Westelius' studie i Vällingby:</u>	
Män som besökt arbetsplatsen under uppgiftsdagen	9.1
Kvinnor som besökt arbetsplatsen under uppgiftsdagen	4.7
<u>TU 71:</u>	
Heltidsarbetande män (barnfam, där båda makar heltidsförvärvsarbetar)	7.6
Heltidsarbetande kv (barnfam, där båda makar heltidsförvärvsarbetar)	5.8
<u>Aktivitetsfältsstudien:</u>	
Män i unga och medelålders hushåll. Samtliga	8.5
Män i unga och medelålders hushåll. Heltids- arbetande	8.8
Kvinnor i unga och medelålders hushåll. För- värvsarbetande	3.7
Kvinnor i unga och medelålders hushåll. Hel- tidsarbetande	5.7

6.4 Allmänt om studiens resultat
Omfattningen av förvärvsarbete

I "bakgrundsrapporten" redovisas i några tabeller förekomst av förvärvsarbete i de olika studerade delkategorierna. Tabellerna återges även här då de har ett starkt samband med de uppgifter som behandlas i detta kapitel.

Av tabell 6.4.1 framgår att förvärvsarbetsfrekvensen för män i de produktiva åldrarna ligger mycket högt i detta material. Endast några få män i de tre kategorier det här gäller är utan förvärvsarbete¹.

46 % av kvinnorna i de yngre hushållen hade förvärvsarbete men 61 % av kvinnorna i de något äldre hushållen. För de ensamstående medelålders kvinnorna var förvärvsarbete nästan lika vanligt som för männen. Få pensionärer hade förvärvsarbete.

¹Med förvärvsarbete avsågs avlönat arbete eller arbete i eget företag som varat minst 10 timmar under den senaste månaden.

TABELL 6.4.1 Andel av de studerade inom varje vuxenkategori och område som förvärvsarbetar.

	Makar, mannen 22-31 år				Makar, mannen 35-44 år				Ensamstående, 35-44 år				Ensamstående, 67-75 år				Makar, mannen 67-75 år			
	m		kv		m		kv		m		kv		m		kv		m		kv	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
Västerås innerst.	84.6	13	53.8	13	97.4	38	63.4	41	90.0	10	77.8	9	21.4	14	20.0	10	28.0	25	4.0	25
Vallby	93.0	57	33.3	60	97.9	47	45.8	48	100.0	6	100.0	3	(0.0)	2	(0.0)	2	0.0	20	0.0	20
Viksång	100.0	51	32.7	52	98.0	50	57.7	52	91.7	12	100.0	12	14.3	7	0.0	13	19.0	21	9.1	22
Gävle innerst.	95.2	21	45.5	22	100.0	55	70.9	55	100.0	6	92.3	13	12.5	8	7.7	13	17.9	28	10.3	29
Stigslund	98.1	52	44.2	52	98.1	52	68.5	54	100.0	7	57.1	7	(0.0)	1	9.1	11	10.0	10	9.1	11
Halmstad innerst.	94.3	35	50.0	36	97.6	42	60.0	45	100.0	9	100.0	11	8.3	12	0.0	12	8.0	25	12.0	25
Andersberg	100.0	49	52.7	55	93.0	57	59.3	59	100.0	9	100.0	9	33.3	3	14.3	7	(0.0)	1	(0.0)	1
Flen	100.0	43	54.3	46	98.1	52	56.6	53	80.0	5	83.3	6	25.0	12	6.7	15	27.8	18	16.7	18
Lindesberg	100.0	39	56.4	39	97.3	37	64.9	37	100.0	2	88.9	9	0.0	3	0.0	16	26.3	19	15.8	19
Totalt	97.2	360	45.6	375	97.4	430	60.8	444	95.5	66	89.9	79	16.1	62	6.1	99	17.4	167	9.4	170

	Medelrang för områden avseende kat 2 o. 3 kv			
	rangordning		rang-	medel-
	kat 2	kat 3	summa	rang
Västerås innerst.	7	6	13	6.5
Vallby	2	1	3	1.5
Viksång	1	3	4	2.0
Gävle innerst.	4	9	13	6.5
Stigslund	3	8	11	5.5
Halmstad innerst.	5	5	10	5.0
Andersberg	6	4	10	5.0
Flen	8	2	10	5.0
Lindesberg	9	7	16	8.0

TABELL 6.4.2 Förvärvsarbetande i kategorierna 2, 3 och 4 fördelade på kategori och arbetstid per vecka.

		Heltid	Deltid	Deltid	Totalt	Antal
		> 25 tim	9-25 tim	1-8 tim		
		%	%	%	%	
Makar, mannen	m	99.7	0.3	0.0	100	350
22-31 år	kv	38.5	49.1	12.4	100	169
Makar, mannen	m	99.0	1.0	0.0	100	419
35-44 år	kv	39.6	54.4	5.9	100	270
Ensamstående	m	100.0	0.0	0.0	100	63
35-44 år	kv	97.2	2.8	0.0	100	71

TABELL 6.4.3 Andel förvärvsarbetande kvinnor i kategorierna 2, 3 och 4 som arbetar heltid.

	Makar, mannen 22-31 år		Makar, mannen 35-44 år		Ensamstående, 35-44 år	
	%	n	%	n	%	n
Västerås innerst.	57.1	7	46.2	26	100.0	7
Vallby	50.0	20	36.4	22	100.0	3
Viksång	25.0	16	30.0	30	100.0	12
Gävle innerst.	20.0	10	35.9	39	91.7	12
Stigslund	26.1	23	40.5	37	100.0	4
Halmstad innerst.	44.4	18	37.0	27	100.0	11
Andersberg	48.3	29	40.0	35	100.0	9
Flen	48.0	25	46.7	30	100.0	5
Lindesberg	23.8	21	45.8	24	87.5	8
Summa	38.5	169	39.6	270	97.2	71

	Medelrang för områden			
	rangordning		rang-	medel-
	kat 2	kat 3	summa	rang
Västerås innerst.	9	8	17	8.5
Vallby	8	3	11	5.5
Viksång	3	1	4	2.0
Gävle innerst.	1	2	3	1.5
Stigslund	4	6	10	5.0
Halmstad innerst.	5	4	9	4.5
Andersberg	7	5	12	6.0
Flen	6	9	15	7.5
Lindesberg	2	7	9	4.5

Endast när det gällde de gifta unga och medelålders kvinnorna kändes en analys av områdesskillnader i förvärvsarbetsfrekvensen befogad. Härvid visade det sig att ytterstadsområdena i Västerås hade jämförelsevis få förvärvsarbetande i dessa kategorier medan Lindesberg hade många.

Endast 5 av de 832 studerade förvärvsarbetande unga och medelålders männen hade deltidarbete, dvs mindre än 26 timmar i veckan, medan kvinnorna i yngre och medelålders hushåll endast till ungefär 40 % arbetar heltid. De ensamstående kvinnorna har dock så gott som alltid heltidsarbete. I Västerås innerstad och Flen är en relativt stor andel av de gifta förvärvsarbetande kvinnorna heltidsarbetande, i Viksäng och Gävle innerstad en relativt liten andel.

Den variation som här konstaterats mellan kategorier och mellan områden kan man sålunda förvänta sig återspeglas i variationer i den här studerade medeltiden på arbetet. En mer djupgående analys av omfattningen av variationen i denna tid mellan olika individkategorier anses obefogad. Nedan kommer dock de skilda kategoriernas medelvärden att på skilda sätt presenteras och något diskuteras. Det är emellertid helt uppenbart att medelvärdet i många sammanhang är ett kanske olämpligt sammanfattande mått på omfattningen av en kategoris vistelsetid på arbetsplatsen. Det är nämligen helt uppenbart att de olika individkategorier- nas fördelningar av individernas tid på arbetsplatsen i varierande grad men ändå genomgående avviker från en symmetrisk bild, vilket givetvis har konsekvenser för tolkningen av medelvärdenas innebörd. För de gifta kvinnorna gäller sålunda att frekvensen ej förvärvsarbetande samt fördelningen på heltids- och deltidarbete får ett avgörande inflytande på såväl medelvärdena som standardavvikelserna. För ungdomar (för vilka skolan behandlas som arbetsplats) och för de kategorier där så gott som samtliga förvärvsarbetare blir givetvis spridningarna mindre och medeltalen får en klarare innebörd.

6.5 Variation mellan områdena

Som ovan påpekats har viss variation med avseende på förvärvs- arbetets frekvens och förvärvsarbetets omfattning kunnat påvisas mellan områdena. Denna slår emellertid igenom i så pass begränsad utsträckning på variationen i tid tillbringad på arbetsplatsen (i relation till den totala variationen) att en varians- analys av områdets betydelse för variationen för varje kategori för sig inte ger några signifikanta resultat. Vi har även gjort vissa jämförelser mellan områdestyperna där jämförda kategorier samtliga varit heltids förvärvsarbetande och där även samtliga individer varit utanför bostaden under dagen, dvs där variationer betingade av variationer i förvärvsarbetets omfattning delvis eliminerats.

Tabell 6.5.1 Medeltid tillbringad på arbetsplatsen för heltidsarbetande män resp kvinnor som under dagen varit utanför bostaden. De studerade fördelade på områdestyper.

	Män		Kvinnor	
	Medeltid (min)	Antal	Medeltid (min)	Antal
Småstad	9.0	153	5.9	42
Ytterstad	8.8	367	5.5	72
Innerstad	8.3	181	6.2	44

Inga strikta signifikansprövningar av dessa variationer har utförts, då uppgifter om spridningen saknas. En bedömning av variationens betydelse har dock gjorts efter relativt väl underbyggda bedömningar av spridningsvärdenas sänkning.¹ Den i tabellen redovisade variationen mellan samtliga tre områdestyper är med största sannolikhet inte signifikant. Skillnaden mellan småstad och de större städernas innerområden för män och skillnaden mellan ytter- och innerstad för kvinnor är dock troligen av signifikant storleksordning. Det är då intressant att notera att dessa skillnader går i motsatt riktning för män och kvinnor. Männerna i småstäderna är på sin arbetsplats i genomsnitt längre tid under en vardag än männen i de större städernas innerområden, medan det motsatta gäller för kvinnorna.

Det är uppenbart att den systematiska variationen mellan studerade områden eller studerade områdestyper är avsevärt mindre än variationen mellan studerade kategorier. Det förefaller sålunda legitimt att i fortsättningen vid behandlingen av denna senare variation bortse från de intervjuades fördelning på områden.

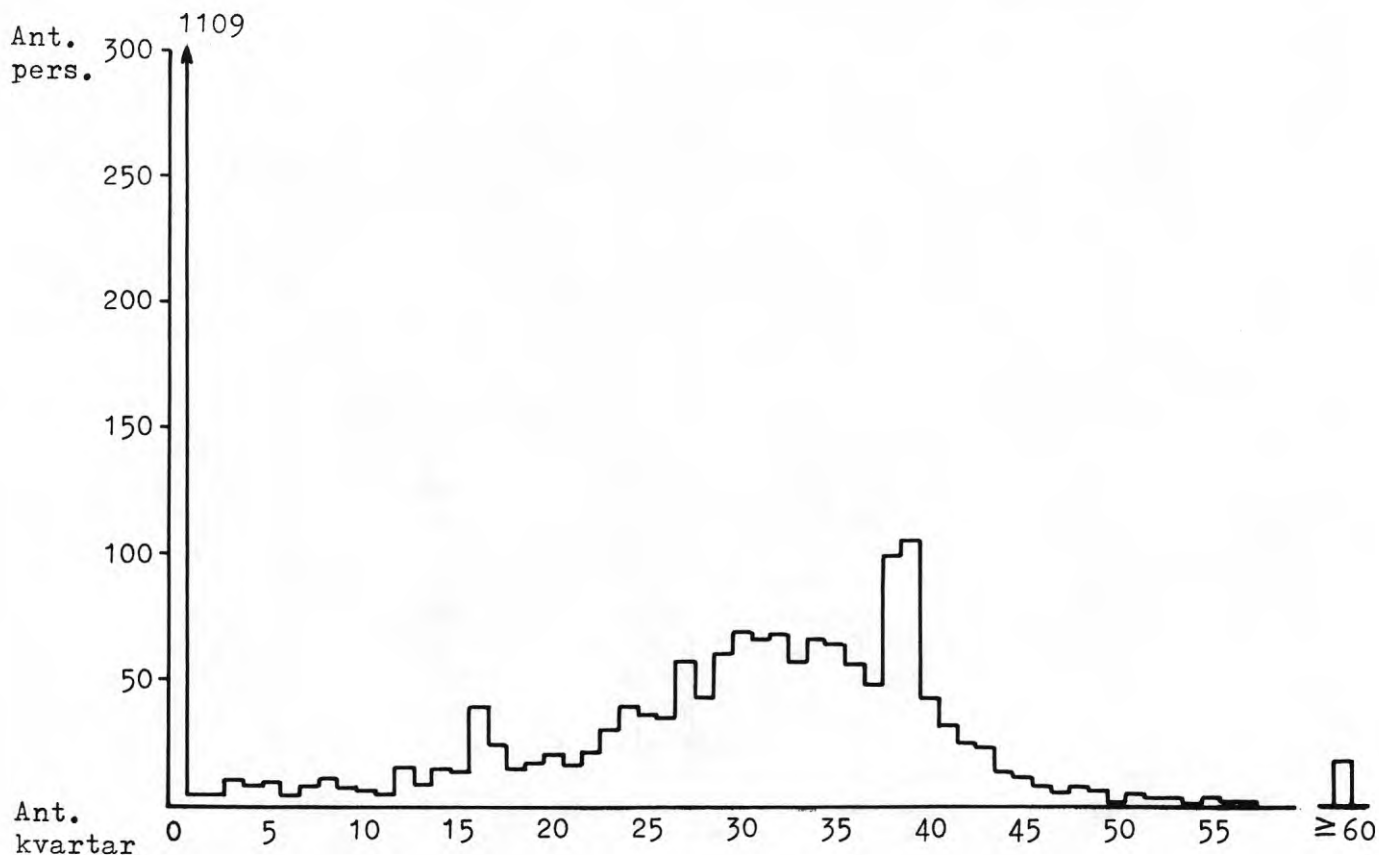
6.6 Variation i tid tillbringad på arbetsplatsen mellan studerade kategorier

Någon analys av variationen i tid tillbringad på arbetsplatsen mellan de olika studerade kategorierna har knappast ansetts befogad, då detta förhållande så uppenbart främst samvarierar med förekomst av förvärvsarbete och omfattningen av förvärvsarbetet, förhållanden som diskuterats i avsnitt 6.4. Framställningen här begränsas sålunda till en deskriptiv redogörelse för erhållna resultat.

Samtliga studerade individers fördelning på tid tillbringad på arbetsplatsen visas i diagram 6.6.1. De intressantaste förhållandena som kan noteras i diagrammet är ansamlingen av individer vid 4-4.5 timmar, vid 9.5-10.0 timmar samt att, trots allt, någon delpopulations fördelning tycks ligga kring 8 timmar. För det första av dessa "typvärden" står antagligen en grupp deltidsarbetande kvinnor. Kring 9.5-10.0 timmar hamnar framför allt den stora kategorien affärsanställda, vilka i

¹En bedömning har sålunda utförts av innebörden av den homogenisering av jämförda kategorier som gjorts i förhållande till de kategorier för vilka standardavvikelse föreligger i tabell 6.6.2

FIGUR 6.6.1 Intervjupersonerna fördelade med avseende på hur många kvartar de tillbringat på ARBETSPLATSEN (SKOLAN).

TABELL 6.6.2 Medeltid och standardavvikelse för tid tillbringad på arbetsplatsen. Sexton individkategorier.

Kategori		Medelvärde (min)	Standardavvikelse	Konfidensint.(90%)	
Ungdomar	pojkar	346.7	151.53	328-365	
	flickor	336.7	164.50	316-358	
Unga hushåll	män	bil	512.5	215.62	491-534
		ej bil	476.7	224.28	424-530
	kvinnor	förv.arb.	222.4	226.55	193-252
		ej f.arb.	10.5	67.92	2- 19
Med.åld. hush.	män	bil	511.0	207.64	493-529
		ej bil	497.7	191.81	445-550
	kvinnor	förv.arb.	225.0	216.18	203-247
		ej f.arb.	20.8	96.34	8- 33
Med.åld. ens.st.	män	474.4	217.02	428-520	
	kvinnor	427.0	204.70	388-466	
Pens. ens.st.	män	45.2	151.57	13- 78	
	kvinnor	22.6	118.06	3- 43	
Pens. hushåll	män	38.5	129.41	21- 56	
	kvinnor	30.3	115.34	15- 45	

regel har arbetstid mellan 9.00 och 18.00, vartill kommer erforderlig förberedelse- och efterarbetstid. (Dessa arbetar dock i regel inte liksom vissa andra kategorier varje dag varför medeltiderna för de individkategorier med många anställda med sådana arbetstider ändå inte blir särdeles höga).

I tabell 6.6.2 redovisas medeltid på arbetsplatsen samt dess standardavvikelse och konfidensintervall. Återigen bör dock understrykas att vare sig aritmetiska medelvärdet eller standardavvikelsen är särdeles lyckosamma mått på ett förhållande där fördelningen av uppenbara orsaker har ett speciellt utseende. Vad som framför allt påverkar värdena i tabellen är, förutom faktiska tider som man brukar vara på arbetsplatsen, om man över huvud taget besökt arbetsplatsen eller ej under den studerade dagen. Med detta i minne kan dock tabellen läsas med viss behållning.

Av uppgifterna i tabellen, liksom av resultatet från andra studier (se tabell 6.3.1) framgår att en mycket stor andel av de studerade männen i produktiva åldrar vistas på sin arbetsplats avsevärt längre tid än åtta timmar om dagen. Ser man enbart på de män som förvärvsarbetar på heltid (vilka utgör det stora flertalet i de medelålders manliga kategorierna) ligger medeltiden på arbetsplatsen snarare vid nio än vid åtta timmar. För att få en bättre uppfattning om omfattningen av den tid av vardagen som faktiskt intecknas av förvärvsarbetet kan man givetvis lägga till den obligatoriska förflyttningen mellan bostad och arbetsplats. I de studerade städerna ligger denna på i genomsnitt cirka 15 minuter i vardera riktningen, vilket skulle innebära en genomsnittlig tid av cirka nio och en halv timma, för vilken valfriheten är extremt låg vad gäller vad man skall göra och även i det stora flertalet fall var och när.

De ogifta medelålders kvinnorna har, trots en lika hög förvärvsintensitet som de medelålders männen, något lägre medeltid på arbetsplatsen. Detta beror troligen på att deras veckoarbetsinsats i större utsträckning än männens delvis är placerad på veckosluten (affärsanställda, vårdpersonal t ex). De förvärvsarbetande gifta kvinnornas relativt låga medeltid på arbetsplatsen förklaras delvis av samma omständighet men beror främst på den relativt stora andelen deltidsarbetande i dessa kategorier. Som framgick av tabell 6.5.1 där endast heltidsförvärvsarbetande kvinnor ingår, höjs av denna anledning medeltiden från knappt fyra timmar till cirka sex timmar. Ungdomarna är i skolan i genomsnitt cirka 5.5 timmar. Övriga kategorier, dvs ej förvärvsarbetande kvinnor samt pensionärerna tillbringar av förklarliga skäl mycket liten tid på arbetsplatsen.

7 TID ÄGNAD ÅT SERVICEÄRENDEN¹7.1 Allmänt

Till denna aktivitetspunktstyp har förts platser där man utför ärenden som för det mesta betraktas som relativt nödvändiga och som sällan är av särskilt lustbetonad karaktär. Ärenden som innebär service till den egna personen eller till hushållet utgör huvudgruppen av aktiviteter som ingår i denna kategori t ex inköp, besök hos läkare, tandläkare, hårfrisörska. För denna typ av ärenden är valfriheten i regel tämligen liten när det gäller om de skall utföras när man betraktar en relativt lång tidsperiod (t ex en vecka) men ganska stor om man betraktar en enskild dag. Möjligheterna är i allmänhet relativt stora att välja tidpunkt och plats där ärendet skall utföras (givetvis inom de ramar som de aktuella aktivitetspunkternas tidsrestriktioner uppställer). Detta är medvetet ett mycket generellt påstående. Undantagen från denna regel borde i själva verket utgöra ett huvudproblem för serviceplaneringen. I detta sammanhang, där endast mycket grova analyser är möjliga och där huvudsyftet med diskussionen är att särskilja de olika aktivitetspunktstyperna i termer av valfrihet när det gäller om, när och var, torde dock karaktéristiken ovan vara befogad.

Det är även för denna typ av ärenden som Westelius² teoretiska modell är applicerbar, där han ser besök vid servicepunkterna som ett tillgodoseende av behov, vilka sedan åter startar en tillväxtprocess och utlöser ett nytt ärende. Detta sker antingen då respektive behov nått en så hög nivå att dess tillgodoseende i sig självt motiverar de resursförluster som ett nytt besök för med sig eller också när det ligger på en lägre nivå, där endast möjligheterna att kombinera det aktuella besöket med något annat besök utlöser ett nytt ärende. Denna modell är emellertid främst användbar vid analyser av besökskombinationer - kedjor, en fråga som inte behandlas i detta sammanhang. För analysen i detta avsnitt är det främst angeläget att konstatera att en viss valfrihet föreligger under en enskild dag när det gäller om, när och var den enskilda individen skall utföra ett ärende samt att ta hänsyn till denna valfrihets gränser.

De ärenden som ingår i denna kategori är mestadels av tämligen kortvarig natur³ i sig, dvs när hänsyn ej tas till tiden som åtgår för förflyttningar. De måste i allmänhet utföras på dagtid, vilket innebär att tidsresurserna för denna typ av ärenden för flertalet heltids förvärvsarbete blir tämligen begränsade. Den valfrihet som inom denna ram i stor utsträckning föreligger när det gäller när ärenden kan utföras och även var innebär

¹ Ärenden med koderna 15-67 (se kodlista bil 1)

² Westelius O a.a.

³ Även vissa mycket långa ärenden förekommer emellertid, t ex besök på sjukhus, vilket kan ha stor inverkan på erhållna medelvärden och spridning. I vissa beräkningar har långa ärenden exkluderats.

dock att möjligheterna är goda att kombinera dessa ärenden med varandra eller med besök på arbetsplatsen. Av dessa anledningar känns inte några speciella hypoteser rörande förvärvsarbetets samband med tiden ägnad åt serviceärenden självklara. Möjligen skulle ett antagande, innebärande att ej förvärvsarbetande ägnar mer tid åt serviceärenden än förvärvsarbetande, kännas motiverad av att serviceärenden för de förra i sig själva kan ges behovstillfredsställande betydelse. De kan utgöra välkomna tillfällen till omväxling och kontakter med världen utanför bostaden och den tid som kan ägnas åt dessa ärenden är inte en så knapp resurs. I övrigt antas att skillnader mellan studerade kategorier företrädesvis orsakas av framför allt köns- och åldersbetingade variationer i rollinnehåll. Denna hypotes fick stöd i analysen av variationer i frekvensen serviceärenden ("frekvensrapporten"). Det finns ingen anledning förorda att inte de variationer i frekvensen, som antas ha denna bakgrund, även skulle återspeglas i variationer i omfattningen av den tid som ägnas åt serviceärenden.

7.2 Jämförelser med andra studier

Även när det gäller denna ärendetyp är jämförelser med Westelius' studie samt TU 71 möjliga på grund av relativt stora likheter i definitioner. Som tidigare utnyttjas denna jämförelse främst för en grov prövning av rimligheten i den här redovisade studiens data.

Tab 7.2.1 Uppgifter rörande medeltid ägnad åt serviceärenden (minuter) från några svenska studier.

<u>Westelius' studie i Vällingby:</u>	Tid ägnad åt serviceärenden
Män som besökt arbetsplatsen under uppgiftsdagen	20 (grov uppgift)
Kvinnor som besökt arbetsplatsen under uppgiftsdagen	20 (grov uppgift)
<u>TU 71:</u>	
Heltidsarbetande män (barnfamiljer)	28
Heltidsarbetande kvinnor "	48
<u>Aktivitetsfältsstudien:</u>	
Män i unga och medelålders hushåll. Samtliga	17
Män i unga och medelålders hushåll. Heltidsarbetande	18
Kvinnor i unga och medelålders hushåll. Förvärvsarbetande	33
Kvinnor i unga och medelålders hushåll. Heltidsarbetande	28

Framför allt när det gäller uppgifterna för kvinnorna är variationen mellan studierna betydande. Då aktivitetsfältsstudiens uppgifter intar en position mellan de övrigas finns det ingen anledning att efter denna prövning betrakta studiens uppgifter med speciell misstänksamhet. Snarast skulle man kanske känna behov av att granska orsakerna till den betydande diskrepansen mellan de två övriga studiernas uppgifter. Senare i detta kapitel kommer en relativt ingående analys att göras av variationen mellan könen och mellan förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande.

7.3 Variation mellan områden

När det gällde frekvensen ärenden kunde konstateras att variationen mellan samtliga nio områden inte visade sig vara signifikant för någon kategori vid en enfaktors variansanalys av områdesvariationen för var och en av de 12 urvalskategorierna. När analysen sedan begränsades till enbart de boende i de tre större städerna och utfördes som en fyrfaktors variansanalys med faktorerna kategori, kön, stad och områdestyp (dvs inner- respektive ytterområden) visade det sig att det hade viss betydelse för ärendefrekvensen såväl vilken stad man bodde i som om man bodde i inner- eller ytterområde. Den andel av variansen i frekvensen ärenden som förklaras av dessa faktorer är emellertid liten - mindre än en procent. En fortsatt analys visade sedan att det främst var männen i unga hushåll som varierade i ärendefrekvens mellan städerna och att det för kvinnor i medelålders hushåll var av viss betydelse om man bodde i ytter- eller innerstadsdel. De som bor i innerstaden gör fler ärenden än de som bor i ytterstadsdelar. Slutligen visades att denna skillnad framför allt gällde de ej förvärvsarbetande kvinnorna.

Även när det gäller den tid som ägnas åt serviceärenden är det just de ej förvärvsarbetande kvinnorna som mest varierar beroende på bostadsområde. Gjorda variansanalyser av variationen mellan de olika områdena för var och en av de 16 kategorierna som här mestadels åtskils uppvisar genomgående mycket låga F-värden. I förhållande till de övriga värdena framstår de ej förvärvsarbetande kvinnornas i unga hushåll som högt - även om det faktiskt inte är signifikant ($F= 1.54$).

Generellt gäller alltså att några signifikanta variationer mellan de nio områdena inte har kunnat påvisas. (Liksom när det gällde frekvensen ärenden tycks dock Västerås innerstad ha speciellt höga värden för tidsåtgång för servicebesök.) Vi kan sålunda även för denna typ av ärenden anse det vara rimligt att bortse från fördelningen på områden vid en beskrivning av de skilda kategoriernas tidsåtgång för serviceärenden. Vid vissa analyser nedan kommer dock områdesfördelningen att beaktas.

7.4 Variation mellan individkategorier

Av diagram 7.4.1, där samtliga studerade individer fördelats på den tid de ägnat åt serviceärenden¹ framgår att över hälften av de här inkluderade individerna inte har utfört något ärende alls under den studerade dagen. Bland dem som gjort något ärende är det vanligaste tidsintervallet 0-15 minuter. Det är sålunda i allmänhet en ganska begränsad del av dygnets tid som åtgår till serviceärenden utanför bostaden om man bortser från förflyttningarna. Av tabell 7.4.2 framgår medeltal och standardavvikelse för de sexton kategorier som särskiljts i denna analys när ingen hänsyn tagits till fördelning på områden. I diagram 7.4.3 slutligen presenteras dels samma medeltal på ett visuellt mer åskådligt sätt dels medeltalen för de olika kategorierna fördelade på områden.² I det senare diagrammet kan man skönja tre klusterbildningar. Det kluster som har de lägsta medeltalen för tidsåtgång för serviceärenden består av ensamstående män och män i unga och medelålders hushåll, oavsett om de har bil eller ej, samt ungdomar. Medeltalen för dessa kategorier ligger mellan tio och tjugo minuter. I nästa kluster, med medeltal mellan tjugo och trettio minuter, ligger samtliga pensionärskategorier, dvs pensionärer oavsett kön och civilstånd samt de ensamstående kvinnorna. I det tredje klustret slutligen, med medeltal på mellan trettio och fyrtio minuter, ligger samtliga kvinnor i barnhushållen, dvs oberoende av om de tillhör unga eller medelålders hushåll eller om de har förvärvsarbete eller ej. En mer ingående analys av variationen mellan vissa av delkategorierna inom samma kluster kommer att göras nedan, där sålunda t ex betydelsen av förvärvsarbete för kvinnornas del och bilinnehav för männens noggrannare penetreras. Det finns dock ingen anledning att på grundval av de ovan framlagda uppgifterna vänta sig att dessa förhållanden i någon väsentlig grad skall inverka på tidsåtgången för serviceärenden.

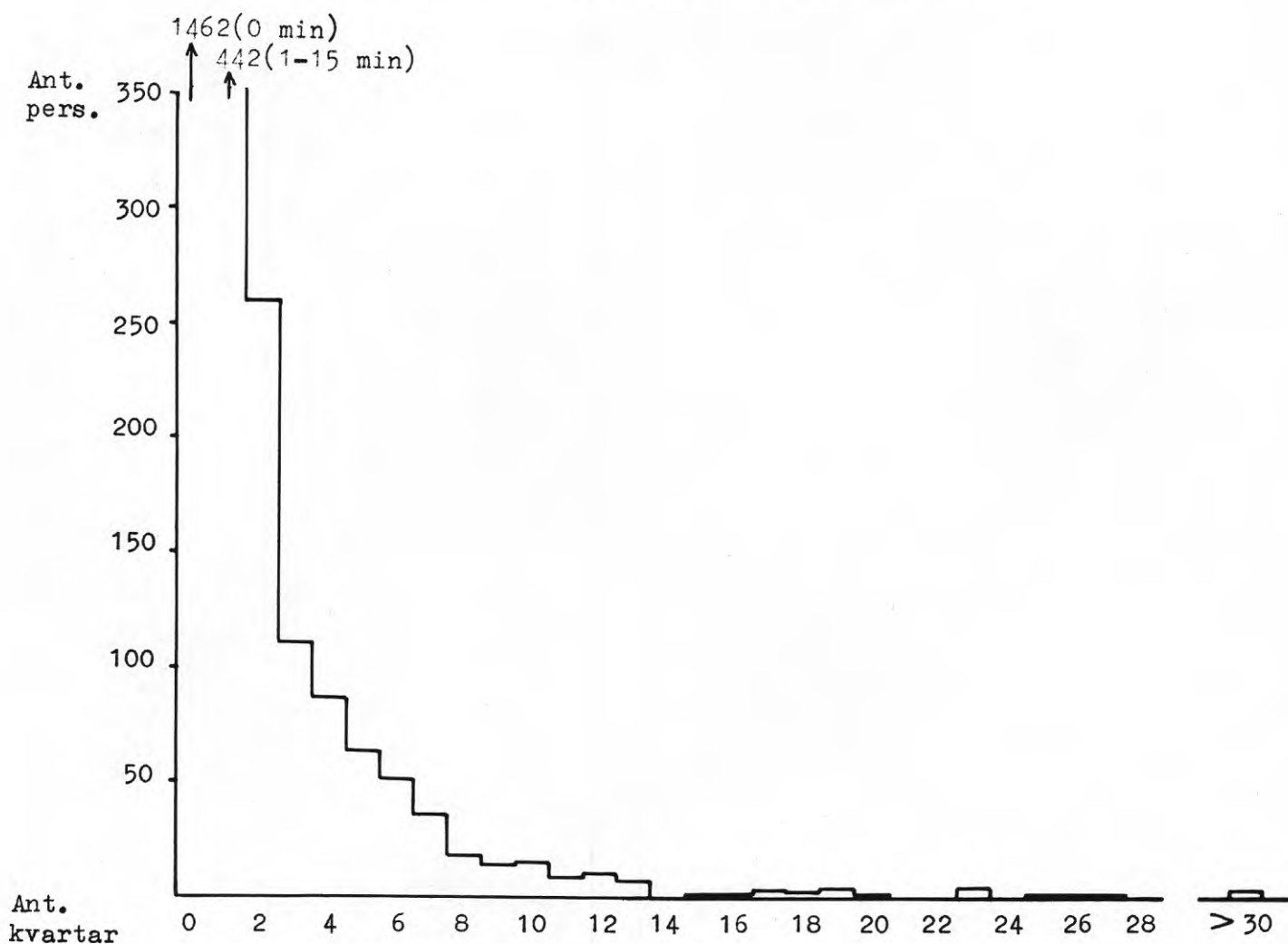
De två extrema klustren ovan är uppenbarligen uttryck för den rollfördelning som fortfarande är den självklara i de flesta svenska barnfamiljer. Mamman/hustrun har främsta ansvaret för familjens och bostadens "vårdsysslor" och sköter därmed även huvudparten av inköpen o dyl. I pensionärshushållen tycks hushållets serviceärenden på ett helt annat sätt fördelas mellan makarna. Man kanske i det här sammanhanget även kan peka på det något märkliga förhållandet att var och en av makarna i pensionärshushållen ägnar genomsnittligt ungefär lika lång tid åt serviceärenden som de ensamstående pensionärerna. Delvis beror detta säkerligen på att de pensionerade makarna i viss utsträckning gör ärenden i sällskap med varandra, men förhållandet kan kanske delvis även ses som en indikation på att serviceärenden tillmätts viss positiv betydelse i sig när man har svårt att fylla dagen med tillfredsställande aktiviteter.

En klart systematisk gruppering av de sexton kategoriernas medelvärden erhöles sålunda. Trots detta visade en beräkning av

¹Se not på sid

²Vid beräkning av medeltalen för de sexton kategorierna har 24 individer med klart felaktiga tidsuppgifter uteslutits. Dessa ingår dock tyvärr i de 75 medelvärdena i diagrammets högra del.

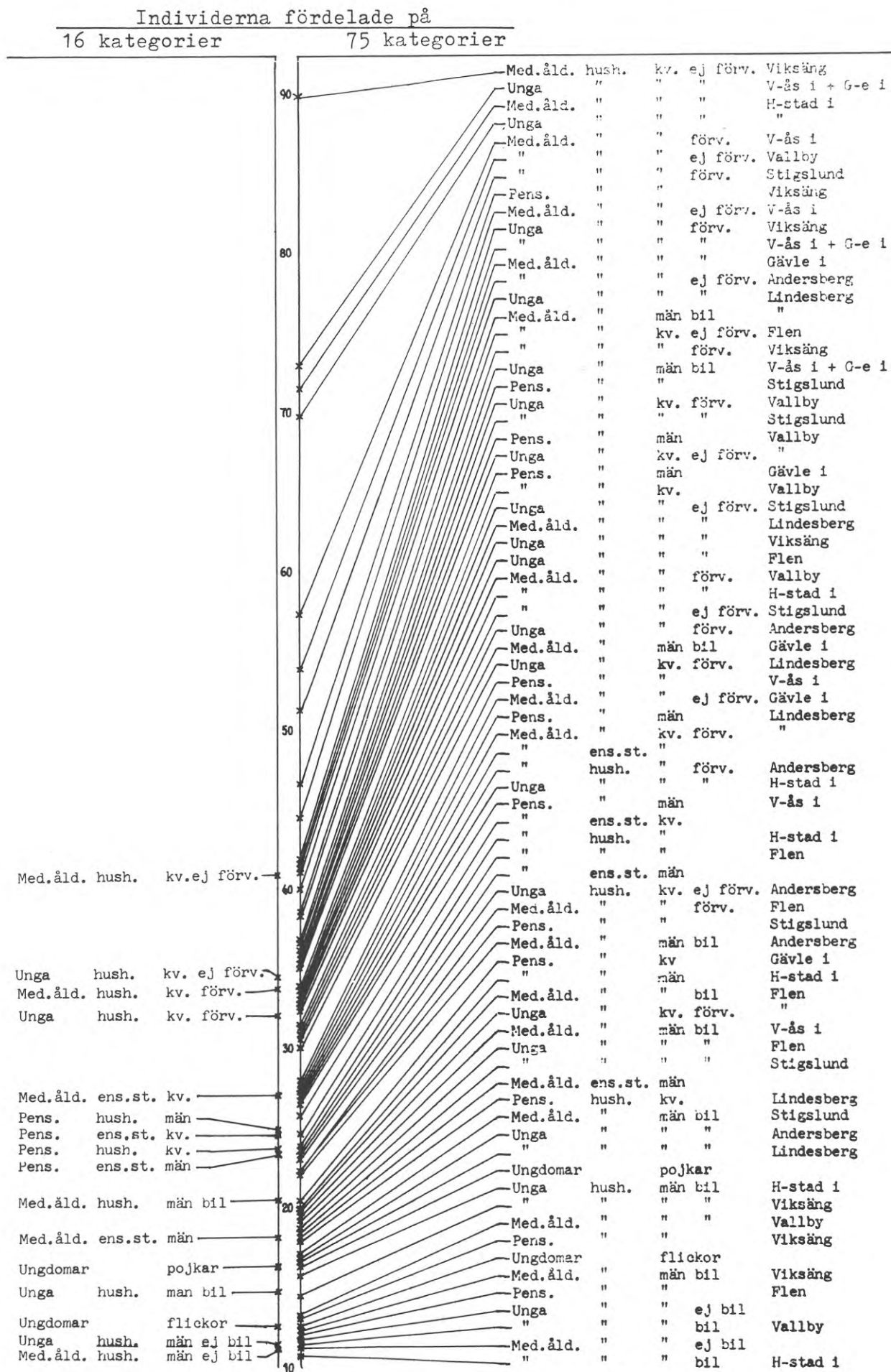
FIGUR 7.4.1 Intervjupersonerna fördelade med avseende på många kvartar de ägnat åt SERVICEBESÖK.

TABELL 7.4.2 Medelvärde och standardavvikelse för tid ägnad åt serviceärenden. Sexton individkategorier.

Kategori		Medelvärde (min)	Standardavvikelse	Konfidensint.(90 %)
Ungdomar	pojkar	16.4	34.12	12-21
	flickor	12.7	28.49	9-16
Unga hushåll	män bil	14.8	29.90	12-18
	ej bil	11.6	34.82	3-20
	kvinnor förv.arb.	32.1	45.85	26-38
	ej f.arb.	34.4	53.11	28-41
Med.åld. hush.	män bil	20.5	48.90	16-25
	ej bil	11.4	24.65	5-18
	kvinnor förv.arb.	33.7	77.10	26-42
	ej f.arb.	40.9	55.26	34-48
Med.åld.ens.st.	män	18.2	38.87	10-26
	kvinnor	27.1	50.42	17-37
Pens. ens.st.	män	23.3	32.77	16-30
	kvinnor	24.7	43.31	17-32
Pens. hushåll	män	24.8	45.57	19-31
	kvinnor	23.5	41.67	18-29

FIGUR 7.4.3 Medeltid (min) ägnad åt serviceärenden.

dessa kategoriers förklaringsvärde när det gällde den totala variationen i materialet låga siffror. Variationen mellan kategorierna är sålunda klart signifikant ($F=5,3$) men utgjorde endast 3 procent av den totala variationen i materialet. Man har sålunda anledning att återigen peka på nödvändigheten av att komplettera enkla medelvärdesanalyser med variansanalyser, för att en nyanserad bild skall erhållas av skilda faktorerers betydelse för ett studerat förhållande. Det är sålunda klart att den rollfördelning, som troligen utgör ett klustringskriterium, har en påtaglig inverkan på omfattningen av den tid man ägnar åt serviceärenden samtidigt som variationen inom de olika jämförda kategorierna är så stor att man har ganska liten användning för denna kunskap om man vill förutsäga agerandet för en enskild individ eller mindre grupper av individer.

Kvinnor i barnhushåll hamnade i den grova gruppering av de skilda kategorierna som ovan gjorts i samma grupp oavsett om de förvärvsarbetar eller ej. Deras roll som familje- och hemvårdarinnor är tydligen mer utslagsgivande för deras placering än den skillnad i tid tillgänglig för denna typ av ärenden som bör föreligga mellan förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande. För att tydligare kunna studera förvärvsarbetets betydelse för den tidsmässiga omfattningen av serviceärenden har vi gjort en speciell jämförelse mellan heltidsarbetande kvinnor i unga och medelålders hushåll å ena sidan samt ej förvärvsarbetande kvinnor i samma hushållstyper å den andra. Denna analys har gjorts som en variansanalys där kategori (unga respektive medelålders hushåll), områdestyp och förvärvsarbetsförekomst utgjorde de tre oberoende faktorerna. De två första av dessa faktorer visade sig inte ha något samband med tiden man ägnade åt serviceärenden¹ medan skillnaden mellan heltidsarbetande och ej förvärvsarbetande var starkt signifikant ($F= 13.6$; 2.7 procent av variansen). Även i denna relativt homogena grupp kvinnor svarar sålunda detta förhållande för en relativt liten del av den totala variationen i tid man ägnar åt serviceärenden. Den bästa uppskattningen av skillnaden mellan de två kategorierna är dock så stor som cirka 15 minuter. Dvs ej förvärvsarbetande ägnar 30-40 minuter åt dessa ärenden i genomsnitt och de heltidsarbetande cirka en kvarts timma mindre.

En liknande analys utfördes för heltidsarbetande män i motsvarande hushåll, för vilka dock inverkan av hustrus förvärvsarbete på tid ägnad åt serviceärenden studerades (vid sidan av som ovan, inverkan av kategori och områdestyp). Inget av dessa förhållanden inverkade ensamt entydigt på tidsomfattningen av serviceärenden. Dock visade sig faktorerna "kategori" och "hustrus förvärvsarbete" ha en signifikant samspelseffekt på omfattningen av serviceärenden ($F=5.6$; 1,678). Män i äldre hushåll ägnade sålunda mer tid åt serviceärenden om deras hustrur heltidsarbetar än om hon inte har något förvärvsarbete alls. För de yngre hushållen fanns ingen som helst tendens åt detta håll.

¹I denna analys har kvinnor som ägnat extremt lång tid åt serviceärenden exkluderats.

TABLA 7.4.4

Redovisade "servicebesök" och dessas tidsåtgång för de 17 förvärvsarbetande småbarnsmammorna boende i Västerås och Gävles innerområden.

Individ nr ¹	Besökstyp	Besökstid (minuter)	Total tid för servicebesök (minuter)	
1210 ²	Konsthandel	10	38	
	Varuhus	28		
1207	Bank	5	5	
1219	Livsmedelsaffär	10	100	
	Varuhus (Sigma)	45		
	Varuhus (Domus)	45		
1218 ²	Läkare	85	140	
	Apotek	15		
	Försäkringskassan	30		
	Bilverkstad	10		
1215	Tandläkare	25	140	
	Damfrisering	115		
4206	Posten	10	10	
4201	Kappaffär	10	63	
	Klänningsaffär	30		
	Bank	10		
	Snabbköp	13		
4218	Möbelaffär	15	37	
	Skoaffär	2		
	Epa	20		
4217 ²	Epa	20	35	
	Vivo	15		
4215 ²	Klackbar	10	22	
	Kemtvätt	2		
	Livsmedelsaffär	10		
4226	Speceriaffär	10	10	
4223	Livsmedelsaffär	20	25	$\bar{x} = 52.1$ $S = 48.6$
	Varuhus	5		

Fem personer har inte gjort något serviceärende under dagen

Redovisade "servicebesök" och dessas tidsåtgång för de 18 ej förvärvsarbetande småbarnsmammorna boende i Västerås och Gävles innerområden

Individ nr ¹	Besökstyp	Besökstid (minuter)	Total tid för servicebesök (minuter)	
1209	Varuhus	15	148	
	Barnkipering	8		
	Varuhus	10		
	Tygaffär	20		
	Elaffär	60		
	Elaffär	5		
	Tygaffär	20		
	Varuhus	10		
1202	Varuhus (Epa)	60	60	
1201	Centrallasarettet	90	90	
1212	Domus (demonstration)	200 (kvällstid)	200	
1224	Varuhus (Tempo)	30	30	
1222	Varuhus	30	40	
	Bageri	10		
4205	Livsmedelsaffär	10	95	
	Barnvårdscentr	55		
	Ekipering	10		
	Tobak	5		
	Ekipering	15		
4204	Konsum	20	20	
4202	Varuhus (Tempo)	10	10	
4214	Livsmedelsaffär	15	15	
4212	Livsmedelsaffär	18	18	
4211	Livsmedelsaffär	5	74	
	Epa	3		
	Tempo	3		
	Domus	15		
	Sybehörsaffär	5		
	Sybehörsaffär	5		
	Manufaktur	3		
	Sybehörsaffär	10		
	Epa	10		
	Domus	15		
4220	Apotek	3	18	
	Affär	15		
4233	Juveleraraffär	10	20	
4224	Livsmedelsaffär	10	465	$\bar{x} = 86.9$ $S = 118.1$
	Lasarettet	465		

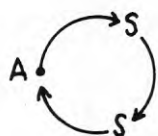
Tre personer har inte gjort något serviceärende under dagen

¹ Individerna är numrerade på ett sådant sätt att individkategori och bostadsområde framgår. Vi har dock givetvis ingen möjlighet att identifiera enskilda individer.

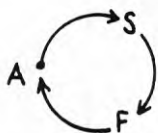
² Har ej besökt arbetsplatsen under dagen.

7.5 Förflyttningstid motiverad av serviceärenden

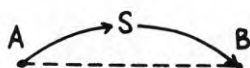
Serviceärenden i sig själva är alltså i genomsnitt inte tidsmässigt särskilt betungande¹ (se tabell 7.4.2). Man kan anta att den väntade tidsåtgången för förflyttningar till utbudspunkter har en mycket stor betydelse för resultatet av planeringsöverväganden rörande serviceaktiviteter. Ett försök har gjorts att skatta omfattningen av den förflyttningstid som motiveras av serviceärenden. Denna uppskattning, som givetvis måste bli grov, har skett på följande sätt.

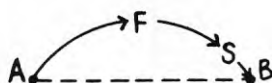
1. När serviceärenden varit enda ärenden i en kedja med samma start och målpunkt (start och målpunkt i alla kedjor är antingen bostad eller arbetsplats) har all förflyttningstid hänförs till serviceärende.

2. När såväl service- som andra ärenden utförts i kedjor med samma start och målpunkt har förflyttningstiden fördelats proportionellt med antalet ärenden.

3. När serviceärenden utförts i kedjor med olika start- och målpunkt har restidsförlängningen fördelats på serviceärenden och eventuella andra ärenden på samma sätt som under punkt 1 och 2. Restidsförlängningen har antagits vara proportionell med vägförlängningen. Vid beräkning av vägförlängningen har faktiska avstånd genomgående antagits stå i samma relation till fågelvägsavstånden.

4. Serviceärenden som utförts i samma kedjor som andra ärenden och som utförts mindre än 200 meter från kedjans slutpunkt när andra ärenden utförts längre bort har ej givits någon restid.

På detta sätt har alltså förflyttningstider som är hänförliga till serviceärenden beräknats. Medeltiderna för de skilda kategorierna framgår av tabell 7.5.1 där även medeltiderna för serviceärendena upprepas. Som framgår av tabellen är de på detta sätt beräknade servicetiderna i stort sett lika långa som tiderna för själva ärendena. Sambanden mellan servicetid (x) och förflyttningstid (y) är 0.74 och regressionskvationen $y = 2.76 + 0.72 \cdot x$ dvs de längre medeltiderna för serviceärenden har i medeltal relativt sett något kortare restider än de kortare medeltiderna. Det intressantaste är dock grundtendensten att sambandet är starkt mellan förflyttningstiden och den tid själva serviceärendena tar. Tolkningen av detta sambands innebörd är dock svår då det beräknats på de olika kategoriernas medelvärden. En av flera alternativa tolkningar är dock att man tenderar att acceptera längre förflyttningstider om själva ärendena är av långvarigare natur.

¹Trots att vissa ganska långa "vårdärenden" ingår.

TABELL 7.5.1 Medeltid ägnad åt serviceärenden samt uppskattad förflyttningstid orsakad av dessa ärenden.

Kategori		Medeltid för serviceärenden (min)	Uppskattad förflytt- ningstid till ser- viceärenden (min)
Ungdomar	pojkar	16.4	13.9
	flickor	12.7	15.9
Unga hushåll	män bil	14.8	13.1
	ej bil	11.6	12.6
	kvinnor förv.arb.	32.1	27.4
	ej f.arb.	34.4	33.5
Med.åld. hush.	män bil	20.5	11.1
	ej bil	11.4	8.8
	kvinnor förv.arb.	33.7	21.9
	ej f.arb.	40.9	30.4
Med.åld. ens.st.	män	18.2	8.1
	kvinnor	27.1	13.8
Pens. ens.st.	män	23.3	33.6
	kvinnor	24.7	22.0
Pens. hushåll	män	24.8	26.7
	kvinnor	23.5	19.3

8 TID ÄGNAD ÅT FRITIDSAKTIVITETER¹UTANFÖR BOSTADEN8.1 Allmänt

Som fritidsaktiviteter klassificeras i denna studie i stort sett samtliga besök vid aktivitetspunkter som inte är egen bostad, arbetsplats, service eller förflyttningar (som fritidsaktiviteter räknas dock förflyttningar för deras egen skull - promenader, bilturer etc). I "frekvensrapporten" har resultatet av analysen av frekvensen fritidsaktiviteter redovisats. Här framgick sammanfattningsvis att frekvensen fritidsaktiviteter under en vanlig vardag var mycket liten och att den absolut vanligaste fritidsaktiviteten var besök i annans bostad och promenader den näst vanligaste. I övrigt var ingen enskild aktivitetstyp särskilt vanlig om man undantar besök vid sportanläggningar och fritidsgårdar för ungdomar. Då fritidsaktiviteter emellertid ofta i jämförelse med t ex serviceaktiviteter är av längre varaktighet kan man trots de låga frekvenserna vänta sig att fritidsaktiviteter i genomsnitt tar en relativt stor del av den vakna tid som inte ägnas åt arbete i anspråk.

Fritidsaktiviteter utgörs främst, som begreppet antyder, av aktiviteter där det föreligger en stor frihet när det gäller valet mellan om man skall ägna sig åt en aktivitet eller inte. Man har således anledning vänta sig att tiden som ägnas åt fritidsaktiviteter har ett klart negativt samband med omfattningen på den tid som krävs för mer "nödvändiga" aktiviteter.

Samtidigt som tidsresurserna för fritidsaktiviteter kan tänkas variera starkt mellan skilda individkategorier kan man emellertid räkna med att även de yttre resurserna för dessa aktiviteter varierar såväl mellan olika områden som mellan olika kategorier med deras skilda önskemål rörande aktivitetsmöjligheter. Även de kulturella normerna rörande accepterade beteendemönster kan tänkas i olika grad ha hämmande effekt på tendenserna att ägna sig åt aktiviteter som i övrigt skulle vara önskvärda. Den aktivitetstyp som utgör den vanligaste fritidssysselsättningen för de allra flesta studerade individkategorierna - besök i annans bostad - kräver av omgivningen sålunda bl a dels att man har bekanta i omgivningen som är möjliga att besöka, att man har tid (och andra resurser) att besöka dem och att det överensstämmer med de normer som man accepterar för sitt handlande att man besöker dem. Motsvarande gäller givetvis för promenader och andra fritidsaktiviteter.

Frekvensen vardagsfritidsaktiviteter visades i "frekvensrapporten" variera tämligen begränsat mellan de olika studerade områdena (när man gjorde mer detaljerade studier av variationer i frekvensen av vissa speciella fri-

¹Som fritidsaktiviteter betraktas besök vid aktivitetspunkter med koderna 11, 70-89, 93, 96. Se aktivitetslistan i bilaga 1.

tidsaktiviteter kunde dock i vissa fall en sådan variation fastställas). En betydande variation förelåg dock mellan de olika individkategorierna som där särskiljdes. Denna variation var avsevärt större än variationen när det gällde frekvensen serviceärenden och svarade för cirka 12%¹ av den totala variationen i antalet fritidsärenden i materialet. Ungdomarna är de enda som rapporterat mer än en fritidsaktivitet i genomsnitt per dag, manliga pensionärer och kvinnor med barn kommer därefter. De senares fritidsaktiviteter består dock till viss utsträckning av promenad med barn - en aktivitet som kanske inte alltid är särskilt fritidsbetonad. När besök i annans bostad och promenader bortses från redovisar dessa kvinnor mycket få fritidsärenden.

De kategorier, som man bör vänta sig utifrån ovanstående resonemang ägna relativt mycket tid åt fritidsaktiviteter, är ungdomar som dels har relativt goda tidsresurser och dels av omgivningen förväntas tillbringa en del av tiden utanför skolan med sådana aktiviteter som här klassificerats som fritidsaktiviteter. För övrigt skulle man även vänta sig att ensamstående har mindre krav på tidsåtgång för vård av hushållsmedlemmar än samboende i motsvarande åldrar samt dessutom större behov av sociala kontakter utanför hushållet. Pensionärer slutligen torde ha tidsresurser för fritidsaktiviteter medan däremot tillgången till aktivitetsmöjligheter kanske är tämligen begränsad.² I ytterområdena bor sålunda ganska få pensionärer varför det inte ges många tillfällen till besök i annan jämnårigs bostad. I allmänhet erbjuds dessutom relativt få möjligheter till organiserade fritidssysselsättningar som är attraktiva för pensionärer i bostädernas omgivningar. Dessa förhållanden gör att man kanske inte har anledning vänta sig att pensionärer trots att de har tid till sitt förfogande, ägnar sig åt fritidsaktiviteter utanför bostaden i särskilt stor omfattning. Vi har redan tidigare visat att en mycket stor andel av de kvinnliga pensionärerna överhuvud taget inte var utanför bostaden under uppgiftsdagen. Förvärvsarbetande kvinnor i unga och medelålders hushåll, som alltså samtliga innehåller barn, kan förväntas ägna mycket liten tid åt fritidsaktiviteter medan icke förvärvsarbetande, som tidigare påpekats, åtminstone ägnar viss tid åt promenader med barn.

8.2 Jämförelse med andra studier

Den internationella studien av tidsanvändningen i tolv länder presenterar inte någon sammanställning av tid som ägnats åt fritidsaktiviteter som är direkt jämförbar med den aktivitets-typ som avses här. Det närmaste man kan komma är troligen den

¹ Eller cirka 30-40% av mellanindividuella variansen, dvs när hänsyn tagits till den inomindividuella spridningen som uppskattats med hjälp av sambandet mellan de uppgifter individen lämnat för bägge uppgiftsdagarna (såväl hem- som telefonintervjun, se "frekvensrapporten")

² Om man bortser från möjlighet till promenader.

tid som "tillbringas utanför bostaden med undantag av arbetsplats, förflyttningar eller inköp".

Trafikundersökningen i Stockholm (TU 71) anger den tid som de intervjuade utnyttjar för "rekreation utanför bostaden" samt besök i annans bostad.

I Orvar Westelius' studie redovisas på liknande sätt tid som inte tillbringats i bostaden, på arbetsplatsen, för inköp och service eller för förflyttningar. Den torde relativt väl svara mot den som i föreliggande studie angivits som tid utnyttjad för fritidsaktiviteter.

De olika studiernas siffror presenteras i följande tabell.

Tabell 8.2.1 Omfattningen av tid ägnad åt fritidsaktiviteter utanför bostaden under en vardag. Timmar. Uppgifter hämtade från fyra skilda studier.

	Aktivitets- fältstudien	Internat. studien (medeltal)	TU 71	Westelius' studie
Förvärvsarbetande män				0.6
ensamstående	1.5	1.4		
gifta				
utan barn		0.7		
med barn	0.7	0.6	0.6-0.9	
Förvärvsarbetande kv.				0.6
ensamstående	1.3	0.7		
gifta				
utan barn		0.4		
med barn	1.0	0.5	0.8	
Hemarbetande kvinnor				1.9
gifta				
utan barn		0.8		
med barn	1.0	0.6	1.1	

Fritiden tillbringad utanför bostaden är förvånansvärt konstant mellan några av studierna när det gäller jämförda kategorier av förvärvsarbetande män. De ensamstående förvärvsarbetande männen uppvisar således den längsta tiden - cirka en och en halv timma både i den internationella studien och i Aktivitetsfältsstudien. I samtliga ägnar sig gifta män med barn 0.6-0.9 timmar åt fritidssysselsättningar utanför bostaden. För förvärvsarbetande kvinnor har aktivitetsfältsstudien betydligt högre siffror än framför allt den internationella studien. För icke förvärvsarbetande ligger den internationella studien avsevärt lägre än övriga tre.

Trots olikheterna mellan de skilda studierna, som givetvis kan bero på kvarstående skillnader i avgränsning av populationer eller skillnader i definitioner i övrigt, ger tabellens uppgifter en grov uppfattning om storleksordningen på omfattningen av fritidsaktiviteterna utanför bostaden i olika individkategorier samt även alltså den storleksordningsmässiga rimligheten i aktivitetsfältstudien uppgifter vilka nedan ytterligare skall beskrivas och analyseras.

8.3 Variation mellan områden

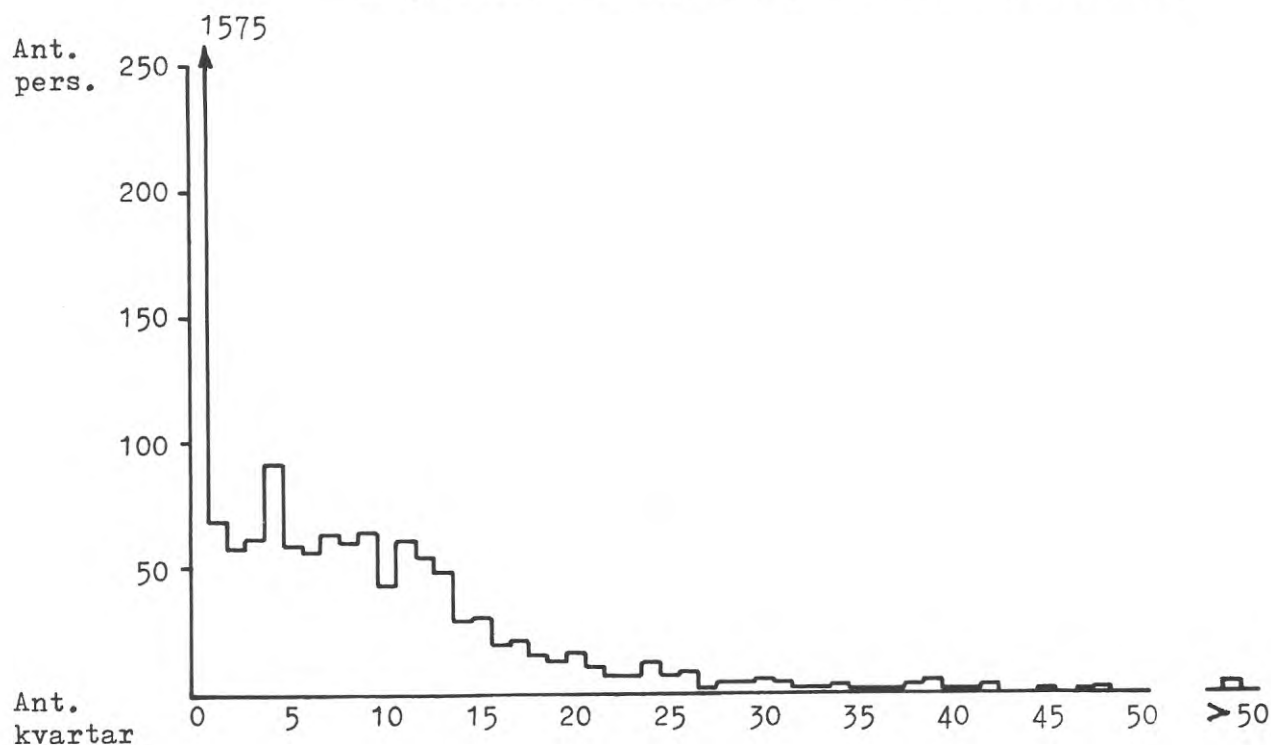
Inte heller när det gällde fritidsaktiviteter erhöles någon signifikant variation i tidsåtgång mellan områdena för de kategorier där områdesindelningar gjorts (F-värdena varierade mellan 0.2 och 1.2, som ju är långt från signifikanta).

Liknande resultat erhöles för frekvensen fritidsärenden för de enstaka kategorierna. Fritidsärenden tycktes snarast uppvisa ännu svagare systematisk variation mellan områdena än serviceärendena, som ju vid flerfaktorsvariationsanalyser av hela materialet med område som en faktor och kategori som en annan uppvisade signifikanta variationer mellan områdena även om de svarade för en mycket liten andel av totalvariationen. När man begränsade analysen till enbart de större städerna och studerade huruvida om man bodde i ytterområde eller innerområde i dessa städer eller om vilken av städerna man bodde i hade betydelse för fritidsaktiviteterna erhöles emellertid klart signifikanta områdeseffekter på frekvensen fritidsaktiviteter för flickor som gjorde flest fritidsärenden om de bodde i Västerås och näst mest om de bodde i Gävle (inga skillnader dock mellan inner- och ytterområden).

Inte heller när man för de vuxna en i taget fört in variablerna förvärvsarbete, småbarnsförekomst, bilinnehav, socialgrupp, trångboddhet eller trygghet erhöles några signifikanta variationer mellan områden annat än i ett fall nämligen när kvinnorna fördelats efter mannens socialgrupp. Inte heller då erhöles emellertid någon systematisk variation mellan de tre olika "områdestyperna" som gör någon typ av generalisering möjlig.

Inte heller tycks systematiska variationer mellan de olika områdena generellt eller mellan de olika områdestyperna föreligga när det gäller medeltid som tillbringats med fritidsaktiviteter. Detta resultat erhöles i analys av rangordningen mellan områden för samtliga kategorier för vilka en uppdelning i detta sammanhang gjorts på områden (exkl. pensionärer). I denna analys togs sålunda delvis hänsyn till förvärvsarbetsförekomst och till bilinnehav.

FIGUR 8.4.2 Intervjupersonerna fördelade med avseende på hur många kvartar de ägnat sig åt FRITIDSAKTIVITETER.

TABELL 8.4.3 Medelvärde och standardavvikelse för tid ägnad åt fritidsaktiviteter. Sexton individkategorier.

Inkl. promenader		Medelvärde (min)	Standardavvikelse	Konfidensint.(90%)
Ungdomar	pojkar	142.1	123.79	127-157
	flickor	111.2	120.97	96-127
Unga hushåll	män bil	44.5	83.27	36- 53
	ej bil	40.3	99.19	17- 64
	kvinnor förv.arb.	74.3	142.14	56- 93
	ej f.arb.	69.8	95.56	58- 81
Med.åld. hush.	män bil	43.0	89.67	35- 51
	ej bil	25.1	53.42	10- 40
	kvinnor förv.arb.	46.7	77.46	39- 55
	ej f.arb.	50.6	84.55	40- 61
Med.åld. ens.st.	män	89.6	188.01	50-129
	kvinnor	79.9	156.44	50-110
Pens. ens.st.	män	86.8	122.14	61-113
	kvinnor	79.4	162.01	52-107
Pens. hushåll	män	107.7	121.78	92-124
	kvinnor	57.5	121.09	42- 73
Exkl. promenader		Medelvärde (min)	Standardavvikelse	Konfidensint.(90%)
Ungdomar	pojkar	135.2	128.69	119-151
	flickor	103.5	123.83	88-119
Unga hushåll	män bil	42.5	83.65	34- 51
	ej bil	38.6	99.29	15- 62
	kvinnor förv.arb.	69.7	142.67	51- 88
	ej f.arb.	59.5	98.23	51- 68
Med.åld. hush.	män bil	41.4	90.18	33- 49
	ej bil	24.3	53.57	10- 39
	kvinnor förv.arb.	42.0	78.35	34- 50
	ej f.arb.	42.8	85.05	32- 54
Med.åld. ens.st.	män	88.9	188.27	49-129
	kvinnor	74.1	157.21	44-104
Pens. ens.st.	män	72.4	126.46	45- 99
	kvinnor	77.5	162.64	50-105
Pens. hushåll	män	87.3	129.16	70-104
	kvinnor	55.3	121.51	39- 71

8.4 Variation mellan individkategorier

Av diagram 8.4.1 framgår relationen mellan samtliga 75 individkategorier vad avser den tidsmässiga omfattningen av denna typ av ärenden samt likaså medeltalen för de 16 kategorier som bildas om man bortser från den geografiska indelningen. Ungdomarna ligger som synes mycket högt. Ett kluster ligger vid omkring 40 minuter med kvinnor i medelålders hushåll såväl med som utan förvärvsarbete och med män i unga och medelålders hushåll utan bil som ligger något lägre (lägst av samtliga kategorier). Spridningen inom kategorierna är dock mycket stor för denna aktivitetstyp liksom för service och denna kategori är liten varför dess värde är ganska osäkert. Ett annat kluster tycks ligga vid 70-80 minuter. Det består av ensamstående pensionerade män och kvinnor, förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande kvinnor i unga hushåll och ensamstående medelålders män och kvinnor. Män i pensionärshushåll ligger på ungdomarnas nivå och kvinnor i pensionärshushåll avsevärt lägre. Den generella variationen mellan kategorierna är signifikant enligt en variansanalys som gav ett F-värde på 10.4 (fr.gr: 2502,15). Indelningen på dessa kategorier svarar för 7.0% av variationen i tid som ägnas åt fritidsaktiviteter utanför bostaden - dvs en större andel än när det gällde serviceärenden (2.8%) men avsevärt mindre givetvis än när det gällde omfattningen av tiden i bostaden (48%) där ju variationen till stor del är betingad av den stora variationen mellan kategorierna när det gäller vistelse på arbetsplatsen.

Om man bortser från den tid som åtgår för promenader sjunker medelvärdena främst för ej förvärvsarbetande kvinnor i unga hushåll samt manliga pensionärer dvs de kategorier där man redovisat den största frekvensen promenader. När promenaderna exkluderas svarar kategoriindelningen för 6.4 % av den totala variansen i materialet.

Några systematiska skillnader mellan kategorityper framgår sålunda ganska tydligt direkt av dessa diagram och tabeller. Ungdomar ägnar speciellt mycket tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden - pojkar dock mer tid än flickor. Ensamstående män och kvinnor såväl medelålders som pensionärer tillbringar större delen av sin tid med fritidsaktiviteter utanför bostaden än gifta personer i motsvarande åldrar. Kvinnor i unga hushåll, såväl förvärvsarbetande som ej förvärvsarbetande, är i genomsnitt längre tid utanför bostaden på sin fritid än motsvarande kvinnokategorier i något äldre barnhushåll. Skillnaden kvarstår även då man bortser från promenaderna.

Den väntade skillnaden mellan förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande gifta kvinnor uteblev dock totalt. De förvärvsarbetande kvinnornas medelvärden ligger i de unga hushållen över de ej förvärvsarbetandes (dock ej signifikant skillnad). Även när man exkluderar de deltids förvärvsarbetande kvinnorna och dem som ej varit utanför bostaden under dagen erhålls påtagligt likartade siffror för förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande som framgår av tabell 8.4.4 där även en fördelning på de olika områdestyperna gjorts.

Tabell 8.4.4 Medeltid som ägnats åt fritidsaktiviteter av kvinnor i unga och medelålders hushåll som varit utanför bostaden under dagen. Minuter. (Promenader ej inkluderade)

	Heltids förvärvs- arbete	Ej förvärvs- arbete
Småstad	58	57
Ytterstad	53	59
Innerstad	53	52

Sammanfattningsvis torde man sålunda med relativt stor säkerhet kunna fastslå att någon större skillnad mellan förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande gifta kvinnor när det gäller tid som ägnas åt fritidsaktiviteter utanför bostaden inte föreligger. I ett senare avsnitt kommer dock ganska stora skillnader i sät- tet att fördela fritidsaktiviteterna över dagen mellan de två kvinnokategorierna att påvisas. En skillnad erhöles dock mellan män med heltidsarbetande resp män med ej förvärvsarbetande hustrur i vad avser omfattningen av fritidsaktiviteter utanför bostaden när man samtidigt beaktade om de tillhörde unga eller medelålders barnhushåll samt i vilken områdestyp de bodde. Den erhållna skill- naden som var klart signifikant ($F=5,7$; fr.gr. 1,690) gick dock i en ganska oväntad riktning. Männen som hade heltidsförvärvs- arbetande hustrur ägnade sålunda längre tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden än män med ej förvärvsarbetande hustrur.

På vilket sätt bilinnehav påverkar aktivitetsmönstret är en intressant fråga som är mycket svår att besvara genom empiriska studier av denna typ. Här kan sålunda visserligen redovisas huruvida skillnader föreligger i olika aspekter av aktivitets- mönstret mellan bilinnehavare och icke bilinnehavare men det är mycket som talar mot en enkel tolkning av resultatet av des- sa jämförelser som effekter av just bilinnehavet. Det är sålun- da relativt få av de studerade **unga** och medelålders hushållen som inte har bil och det finns all anledning att förmoda att de som ej har bil skiljer sig från de övriga även i andra avseenden. T ex gäller i det här föreliggande materialet att de billösa hushållen har signifikant fler barn än bilhushållen. Trots att man sålunda måste hålla möjligheterna till denna typ av avvikel- ser i minnet kan det vara av intresse att påvisa när klara skill- nader (eller likheter) mellan bilhushåll och icke bilhushåll föreligger. Det bör alltså noteras att den kategori som här uppvisade den klart minsta omfattningen av fritidsaktiviteter utanför bostaden var de 37 billösa männen i medelålders barn- hushåll, som dessutom hade signifikant lägre medeltal än mot- svarande män med bil.

8.5 Trångbodda och ej trångbodda flickors fritidsaktiviteter

Det är rimligt att tänka sig att ungdomar som är trångbodda i större utsträckning än sådana som ej är trångbodda tillbringar sin fritid utanför hemmet. Vi prövade denna hypotes först med hjälp av en variansanalys av tiden ägnad åt fritidsaktiviteter med hänsyn till om man var pojke eller flicka, om man bodde i ytterområden eller innerområden av de tre mellanstora städerna samt om man var trångbodd eller ej.

Först och främst erhöles det klart entydiga resultatet att pojkar ägnar mer tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden än flickor ($F=6.0$; fr.gr. 1,344) oavsett område och boendetäthet. När det gällde samband med område och boendetäthet blev resultatet inte längre så entydigt. En signifikant samspelseffekt erhöles emellertid ($F=4.2$; fr.gr. 2,344) innebärande att trångbodda ungdomar i ytterstäderna ägnade mer tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden än de ej trångbodda medan i innerstäderna de trångbodda ägnade kortare tid åt sådana ärenden än de ej trångbodda. Detta resultat bedömdes som så intressant att en närmare analys utfördes för flickorna, för vilka de nämnda skillnaderna var mest påfallande. Vi har sålunda tittat närmare på de 30 trångbodda och 55 ej trångbodda flickorna i ytterområdena och de 14 trångbodda och 43 ej trångbodda i innerområdena. Den låga frekvensen trångbodda i innerstaden utgör givetvis ett för denna analys besvärande förhållande.

Som framgår av tabell 8.5.1 har en påfallande likstor andel av de analyserade flickorna i samtliga kategorier (med undantag av trångbodda i innerstäderna som är mycket få) inte utfört någon fritidsaktivitet utanför bostaden undersökningsdagen. De trångbodda i ytterområdena har inte heller, så som väntats utifrån variansanalysens resultat, gjort fler ärenden än de ej trångbodda.

Fördelningen på ärendetyper är, som framgår av tabellen, inte i något avseende påtagligt avvikande mellan de jämförda kategorierna. (Det allmänna oberoendet har fastställts med χ^2 -analys, där ärendetyperna reducerades till sex för att öka cellfrekvenserna. $\chi^2=5,70$; 10 fr.gr.)

Medeltiden per faktiskt gjort besök är dock bland trångbodda i ytterstaden 167 min och bland de ej trångbodda 85 min. Dvs de trångbodda gör inte fler fritidsaktiviteter (snarare färre) men varje aktivitet är långvarigare. Ser man på den sammantagna effekten av frekvens och tid för samtliga analyserade finner man, som framgår av tabell 8.5.2, att trångbodda i ytterområden ägnar signifikant längre tid åt fritidsaktiviteter än ej trångbodda.

Tabell 8.5.2 Medeltid ägnad åt fritidsaktiviteter utanför bostaden bland trångbodda och ej trångbodda i inner- resp ytterstäder.

	ej trångbodda			trångbodda		
	medel- tid	S	N	medel- tid	S	N
innerstad	113	100.4	43	37	54.1	14
ytterstad	78	89.5	54 ¹⁾	144	131.9	29 ¹⁾

1) en person med ett extremt långt ärende borträknat

TABELL 8.5.1 De intervjuade flickorna fördelade på boendetäthet, områdestyp och typ av fritidsaktivitet man ägnat sig åt (se kodlista bilaga 1).

	ej trångbodda				trångbodda			
	innerstad		ytterstad		innerstad		ytterstad	
	N	%	N	%	N	%	N	%
11 Annans bostad	15	30.0	20	40.0	2	-	9	37.5
70-79	8	16.0	5	10.0	-	-	3	12.5
80 Hobbylokal, kvartersgård	-	-	3	6.0	-	-	2	8.3
81 Ungdomsgård, fritidsgård	9	18.0	6	12.0	1	-	2	8.3
82-86	5	10.0	4	8.0	-	-	3	12.5
87 Kyrka, församlingslokal	3	6.0	5	10.0	-	-	1	4.2
93 Kurslokal el. dylikt	9	18.0	6	12.0	4	-	2	8.3
96	(1	2.0)	(1	2.0)	-	-	(2	8.3)
Totalt antal aktiviteter	50	100.0	50	100.0	7	100.0	24	100.0
Antal personer, som utfört fritidsaktiviteter	32		34		6		20	
Antal aktiviteter/person, som utfört någon fritidsaktivitet	1.6		1.5		(1.2)		1.2	
Totalantalet analyserade individer	43		54		14		29	
Andel individer, som ej ägnat sig åt fritidsaktiviteter		0.26		0.37		(0.57)		0.31

De trångbodda flickorna i innerstaden ägnar extremt kort tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden. Skillnaderna mellan trångbodda och ej trångbodda är klart signifikanta i bägge fallen ($t=2.70$ resp 2.69). Resultatet ter sig svårförståeligt.

Den ursprungliga hypotesen att trångbodda ägnade mer tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden än ej trångbodda fick sålunda stöd i ytterområdena medan motsatsen snarast tycks gälla i innerområdena. Med en serie uppföljande analyser har vi sökt förklaringen till de skilda utslagen för områdestyperna. Förklaringen har då sökts i följande förhållanden:

1. Skillnader i innebörden av trångboddhet mellan områdestyperna, dvs skillnader i hushålls- och lägenhetsstorlekar
2. Andra skillnader mellan hushållen i inner- och ytterområden
3. Skillnader i aktivitetsmöjligheter mellan ytter- och innerområden
4. Huruvida något enstaka områdes särdrag kan förklara resultatet.

Innebörden av trångboddhet

Innebörden av trångboddhet varierar starkt mellan de studerade hushållen i innerstad och de i ytterstad - något som i sig självt kan vara av intresse att konstatera. Innerstadsborna var framför allt trångbodda därför att de hade små lägenheter och ytterstadsborna därför att de var stora hushåll. Ingen av de studerade 14 innerstadsflickorna hade mer än två syskon (fyra hade inga syskon) medan 9 av de 29 i ytterstäderna hade minst tre syskon (två hade inga syskon). Nio av de trångbodda i innerstaden hade högst två rum men endast sex av de 29 i ytterstäderna.

Nästa fråga blev då om det snarare var de stora familjerna än trångboddheten som sådan, som gör att ytterstadsflickorna är mycket hemifrån. Vi jämförde då trångbodda ytterstadsflickor med minst tre syskon (9) med övriga trångbodda ytterstadsflickor med avseende på fritidsaktiviteter utanför bostaden. Skillnaden var liten och gick i "fel" riktning. Slutsatsen är sålunda att det knappast kan vara skillnaden i innebörden av trångboddhet som förklarar skillnaden mellan innerstad och ytterstad.

Skillnader i övrigt mellan hushåll i innerstad och ytterstad

En av frågorna som ställdes under denna rubrik var om de trångbodda hushållen i innerstad eventuellt till stor del bestod av hushåll boende i slumartade förhållanden med betydande ekonomiska och sociala problem, vilket skulle kunna verka passiviserande på flickorna. Speciellt goda indikatorer på detta har vi väl knappast men de uppgifter om bostadens standard och utrustning, föräldrarnas sysselsättningsförhållanden, hushållets innehav av bil, sommarstuga, TV osv samt flickornas svar på några öppna frågor har utnyttjats för att erhålla en grov bild av hushållens allmänna situation. De trångbodda hushållen i innerstaden bedömdes härvid knappast ha så stora problem att de i dessa allmänna avseenden på ett avgörande sätt skiljer sig från de trångbodda i ytterområdena.

De erhållna skillnaderna i förhållandet mellan trångbodda och ej trångbodda, mellan inner- och ytterstad måste troligen sökas hos de trångbodda. Dessa två kategorier har ju kommit att uppvisa extremvärden medan de ej trångbodda i inner- resp ytterstad inte skiljer sig påtagligt från varandra. Trots detta har vi ställt den andra frågan under denna rubrik: Har socialgrupp såväl samband med boendemönstret som med omfattningen av fritidsaktiviteter? En hypotes var sålunda att flickor i socialgrupp I dels bodde i innerstäder, dels ej var trångbodda, dels var extremt aktiva. De två första delarna av denna hypotes stämde extremt väl. Av tretton flickor som, efter faderns yrke, klassificerats som socialgrupp I bodde tio stycken i innerstaden, och ingen av dessa var trångbodd. Deras medeltid för fritidsaktiviteter sammanföll dock nästan exakt med övriga icke trångbodda i innerstaden.

De studerade skillnaderna i hushållsegenskaper mellan ytter- och innerstadsbor har sålunda knappast kunnat förklara de erhållna skillnaderna i fritidsaktiviteter.

Skillnader i aktivitetsmöjligheter

Hypotesen under denna rubrik är att skillnader i aktivitetsmöjligheter mellan ytter- och innerområdena är av ett sådant slag att de i de förra områdena är speciellt lämpade för de trångbodda och i innerområdena sämre lämpade för dessa.

Hypotesen har redan belysts i tabell 8.5.1 och på sid genom den jämförelse som gjorts av de fyra jämförda kategoriernas fritidsaktiviteters fördelning på aktivitetstyper. Några betydelsefulla skillnader kunde inte här konstateras mellan inner- och ytterområden.

Skillnader mellan de enskilda studerade områdena

Hypotetiskt är det fortfarande tänkbart (även om de tidigare resultatet gjort det föga troligt) att några enskilda områden är speciellt extrema, antingen när det gäller hushåll eller möjligheter i omgivningen, och de erhållna resultaten sålunda knappast kan generaliseras till att gälla "ytterområden" resp "innerområden".

Dessa hypoteser har prövats genom en analys av relationen mellan omfattningen av fritidsaktiviteter för trångbodda och ej trångbodda för varje studerat område separat. Frekvenserna i de skilda jämförda cellerna blir här mycket låga varför slumpfaktorn givetvis får stor betydelse. Trots detta går faktiskt resultaten för varje enskilt av de fyra ytterområdena klart i samma riktning - trångbodda ägnar mer tid än icke trångbodda åt fritidsaktiviteter. Likaledes gäller för var och en av de tre innerstäderna den motsatta relationen.

Slutsatsen av denna mycket grundliga penetrering av resultaten rörande sambandet mellan trångboddhet och områdestyp är att tills vidare gör empiriska uppgifter det troligt att flickor (och i mindre grad även pojkar), som är trångbodda ägnar mer tid än icke trångbodda flickor åt fritidsaktiviteter utanför bostaden om de bor i den typ av relativt nya bostadsområden som vi studerat. Bor de däremot i innerstadsområden i mellanstora svenska städer blir förhållandet det omvända.

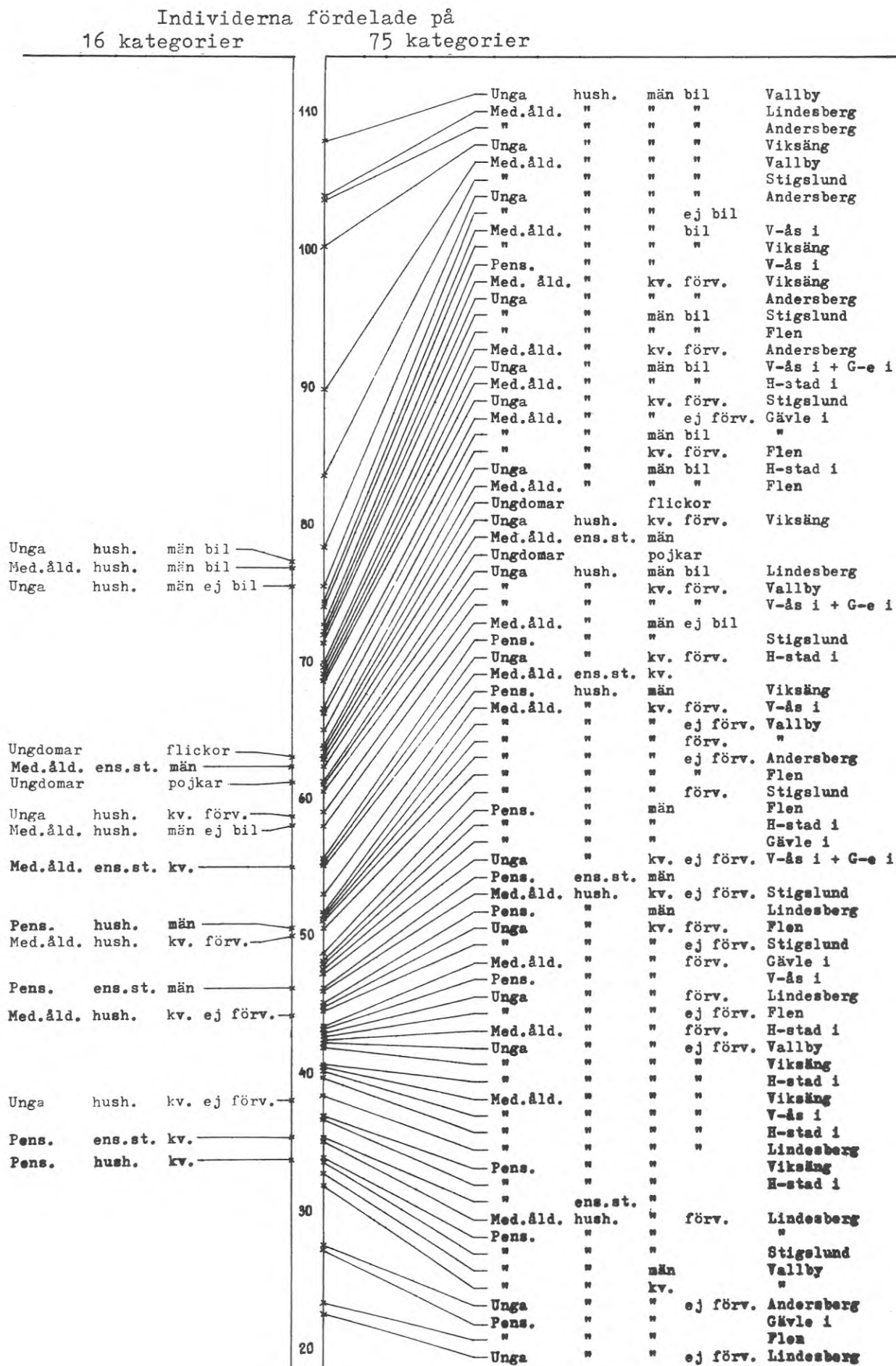
Vi har inte kunnat förklara varför det skulle vara så och har ej heller någon ytterligare hypotes om orsaken.

Tiden som ägnas åt förflyttningar kommer att analyseras mer ingående i samband med en separat behandling av förflyttningarna och dessas karakteristika. Här skall endast, för fullständighetens skull, motsvarande uppgifter som lämnats för övriga aktivitetstyper mycket kortfattat presenteras.

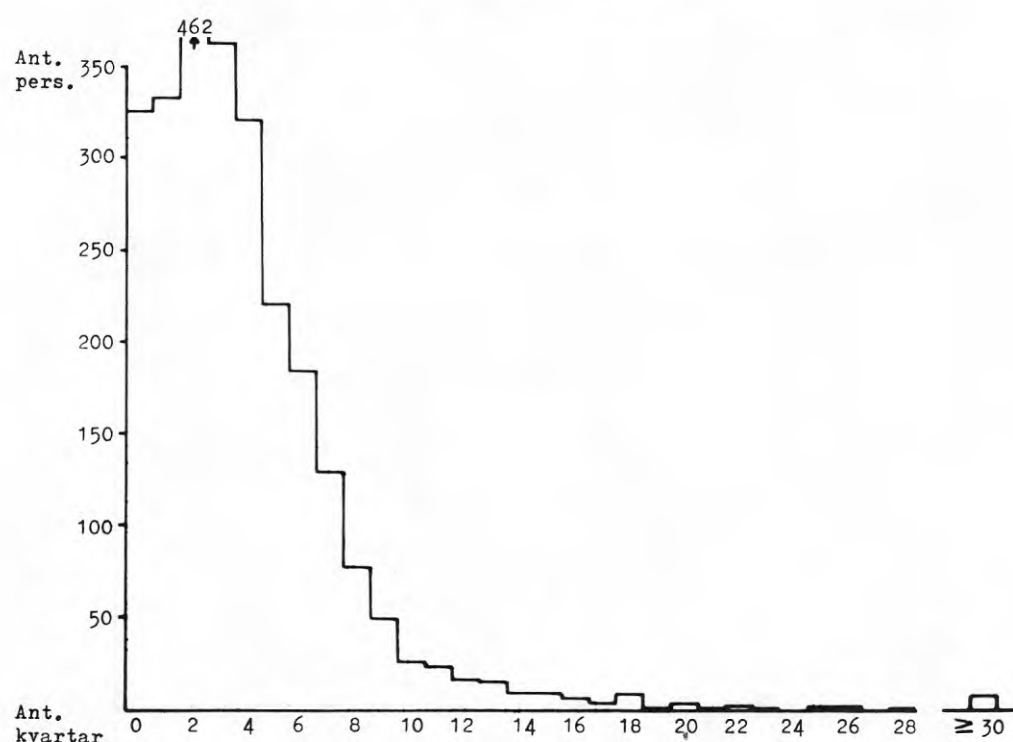
I tabell 9.3 presenteras sålunda uppgifter om förflyttningarnas tidsomfattning för de sexton skilda kategorierna - dels när promenaderna inkluderats, dels när de ej inräknats bland övriga förflyttningar. I diagram 9.1 är medeltalen för de "rena" förflyttningarna för de skilda kategorierna presenterade på ett visuellt mer överskådligt sätt tillsammans med medeltiderna när även en geografisk uppdelning av materialet gjorts. En variansanalys kategori för kategori av variationen mellan boende i olika områden visserligen genomgående högre F-värden än när det gällde de övriga aktiviteterna - dock inget signifikant enskilt värde. När städerna rangordnas för sex av kategorierna i de unga och medelålders hushållen samt i de gifta pensionärshushållen (sammanslagt 8 kategorier) erhöll Andersberg genomgående tämligen höga värden och Lindesberg tämligen låga. Någon klar systematisk skillnad mellan de olika områdestyperna erhöles dock inte. Man kan nog sammanfattningsvis rörande områdesskillnader säga att även om de föreligger är det snarast att de är så små som bör uppmärksammas. För heltids förvärvsarbetande män erhöles sålunda ett genomsnittligt värde på totala förflyttningstiden under dagen för dem som överhuvud taget någon gång lämnat bostaden på 1.3 timmar för boende i småstad, 1.4 timmar för boende i ytterstadsområden och 1.2 timmar för boende i innerstäderna. Skillnaden mellan erhållna medelvärden är av samma storleksordning för heltids förvärvsarbetande kvinnor och ej förvärvsarbetande kvinnor (se tabell 9.4).

Även när det gäller förflyttningstid tycks dock systematiska skillnader föreligga mellan de sexton olika kategorierna (F-värdena för variationen i tid exkl promenader och inkl promenader är 5.9 resp 8.6). Kategoriindelningen svarar för cirka 5 % av variansen i bägge fallen. Av diagram 9.1 framgår sedan att män i unga hushåll oavsett om de har bil eller ej och män i medelålders hushåll med bil bildar ett kluster med speciellt höga värden - ca 80 minuter i genomsnitt - och kvinnliga pensionärer samt ej förvärvsarbetande kvinnor i unga hushåll ägnar speciellt liten tid åt förflyttningar, 30-40 minuter.

FIGUR 9.1 Medeltid (min) ägnad åt förflyttningar (exkl. promenader).

FIGUR 9.2 Intervjupersonerna fördelade med avseende på hur många kvartar de ägnat åt FÖRFLYTTNINGAR.

TABELL 9.3 Medelvärde och standardavvikelse för tid ägnad åt förflyttningar. Sexton individkategorier.

Exkl. promenader		Medelvär-	Standard-	Konfidens-
Kategori		de (min)	avvikelse	int.(90 %)
Ungdomar	pojkar	61.1	50.65	55-67
	flickor	62.9	70.03	54-72
Unga hushåll	män bil	77.3	93.15	68-86
	ej bil	75.5	70.52	59-92
	kvinnor förv.arb.	58.6	40.34	53-64
	ej f.arb.	38.0	39.19	33-43
Med.åld. hush.	män bil	77.0	66.84	71-83
	ej bil	57.9	47.14	45-71
	kvinnor förv.arb.	49.9	39.52	46-54
	ej f.arb.	44.1	53.15	37-51
Med.åld. ens.st.	män	62.3	76.47	46-79
	kvinnor	55.0	48.65	46-64
Pens. ens.st.	män	46.1	58.04	34-59
	kvinnor	35.3	44.51	28-43
Pens.hushåll	män	50.5	72.82	41-60
	kvinnor	33.7	44.68	28-40
Inkl. promenader		Medelvär-	Standard-	Konfidens-
Kategori		de (min)	avvikelse	int.(90 %)
Ungdomar	pojkar	68.1	48.59	62-74
	flickor	70.8	69.59	62-80
Unga hushåll	män bil	79.4	92.02	70-88
	ej bil	77.2	70.33	61-94
	kvinnor förv.arb.	63.3	39.72	58-68
	ej f.arb.	48.4	38.26	44-53
Med.åld. hush.	män bil	78.7	65.27	73-84
	ej bil	58.8	46.37	46-72
	kvinnor förv.arb.	54.7	36.70	51-58
	ej f.arb.	52.0	52.14	45-59
Med.åld. ens.st.	män	63.1	76.11	47-79
	kvinnor	60.9	48.49	52-70
Pens. ens.st.	män	60.7	55.39	49-73
	kvinnor	37.3	44.06	30-45
Pens. hushåll	män	71.0	70.47	62-80
	kvinnor	36.0	44.61	30-42

TABELL 9.4 Medeltiden (tim) per dygn för olika aktiviteter. Unga och medelålders hushåll, heltids förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande. Endast personer som under dagen varit utanför bostaden.

	Ej förv.arbetande kvinnor i kat 2+3			Helt. förv.arbetande kvinnor i kat 2+3			Helt. förv.arbetande män i kat 2+3		
	småstad	ytter- stad	inner- stad	småstad	ytter- stad	inner- stad	småstad	ytter- stad	inner- stad
Förfl.	0.93	0.92	0.88	0.85	0.85	0.96	1.26	1.34	1.16
Bostad	21.33	21.18	21.20	15.99	16.25	15.38	12.72	12.76	13.39
Arbete	-	-	-	5.87	5.49	6.24	9.03	8.78	8.33
Service	0.70	0.68	0.77	0.27	0.46	0.40	0.30	0.24	0.37
Fritid	0.95	0.98	0.86	0.97	0.89	0.89	0.65	0.74	0.61
Antal	65	191	80	42	72	44	153	367	181

10 SAMBAND MELLAN TIDSOMFATTNINGEN FÖR SKILDA
AKTIVITETSTYPER

10.1 Gruppering av individkategorier med avseende på
likhet i medeltid ägnad åt de tre aktivitets-
typerna "arbete", "service" och "fritid"

De 75 individkategorier som materialet fördelats på i tidsanvändningsavsnittet har påvisats förete vissa variationer när det gäller omfattningen av den tid man uppehållit sig på de olika lokaliteterna. Den tydligaste skillnaden mellan kategorierna framträder när det gäller tid på arbetsplats, dvs individer som tillhör en och samma kategori är relativt lika varandra i detta avseende och skillnader i medeltiden mellan olika kategorier är i vissa fall betydande. Dessa skillnader i arbetstider återspeglas i sin tur ganska väl i skillnader i tiden man vistas i bostaden. Tid som ägnas åt service och fritid utanför bostaden är av relativt liten omfattning i förhållande till den tid som tillbringas i bostaden eller på arbetsplatsen. De kategorier i vilka materialet fördelats (om man bortser från fördelningen på områden) har också avsevärt mindre förklaringsvärde när det gäller tiden man ägnar åt service- resp fritidsärenden. Sålunda står mellangrupsvariationen när det gäller tid i bostaden för ca 50% av den totala variationen men endast 3% när det gäller serviceärenden och 7% när det gäller fritidsärenden. Endast delvis är det så att kategorier som liknar varandra när det gäller en aktivitetstyp också är likartade när det gäller en annan. För att få ett bättre begrepp om den eventuella förekomsten av och karaktären hos "typiska" tidsanvändningsmönster i materialet i vad avser den tidsmässiga omfattningen av olika aktiviteter har en klusteranalys av de 75 här analyserade kategorierna utförts där kategorier som liknar varandra i detta avseende sammanförts och innebörden av likheten beskrivits. Likheten avser då den genomsnittliga tiden som varje kategori¹ ägnats åt aktiviteterna "arbete", "service" och "fritid". Tid som ägnats åt förflyttningar och tid som tillbringats i bostaden anses i betydande grad avspeglas i tiden som ägnas åt de tre övriga aktiviteterna och bör sålunda inte inkluderas i analysen.

Det likhetsmått som utnyttjats för klusteranalysen har konstruerats enligt följande:

Likheten mellan kategori 1 och 2 =

$$\frac{|t_1(\text{arb}) - t_2(\text{arb})|}{s(\text{arb})} + \frac{|t_1(\text{serv}) - t_2(\text{serv})|}{s(\text{serv})} + \frac{|t_1(\text{fri}) - t_2(\text{fri})|}{s(\text{fri})}$$

t = medeltiden som ägnats åt resp aktivitet i resp kategori

s = standardavvikelsen för medeltiden som ägnats åt resp aktivitet mellan de 75 kategorierna

På detta sätt erhöles ett mått på hur mycket kategorierna i varje kategoripar som kunde bildas liknade varandra i vad avser avvikelse från medelvärdet för samtliga kategorier, när avvikelse mäts i antalet standardavvikelser. De tre olika aktivitetstyperna får

¹Analysen gäller sålunda kategorimedelvärden och resultaten kan inte direkt generaliseras till individnivå.

därvid samma vikt trots att de tidsmässigt är av mycket olika omfattning. Att variationen mellan kategorierna när det gäller arbetstiden är större än variationen när det gäller övriga aktiviteter ger sålunda inte denna aktivitet större betydelse för vilka värden som erhålls. Man har emellertid ändå anledning förutse att likheter när det gäller arbetstider kommer att få en mycket stor betydelse för resultatet av klustringen då variationen mellan de 75 kategorierna i detta avseende i större utsträckning är systematisk och i mindre utsträckning betingad av slumpen än variationen mellan kategorierna i de övriga avseendena.

FIGUR 10.1.1 Resultat av klustring av individkategorier med avseende på likhet i besökstypers tidsomfattning (ej korr.koeff.).

kluster-
beteckning

1	
2	
3	
4	
5	

			Innerstäder			Ytterstäder			Småstäder		
			Västerås	Gävle	Halmstad	Vallby	Viksång	Stigslund	Andersberg	Flen	Lindesberg
Ungdomar	pojkar		186 ¹⁾								
	flickor		170								
Unga hushåll	män	bil	27		26	44	45	44	40	34	34
		ej bil	50								
	kvinnor	förv.arb.	17		17	19	16	23	29	25	21
		ej f.arb.	18		18	39	35	29	24	21	16
Med.åld. hush.	män	bil	35	49	38	35	43	44	46	43	30
		ej bil	37								
	kvinnor	förv.arb.	25	38	27	21	30	36	35	30	24
		ej f.arb.	15	16	18	26	22	17	22	23	13
Med.åld. ens.st.	män		62								
	kvinnor		77								
Pens. ens.st.	män		61								
	kvinnor		97								
Pens. hushåll	män		23	28	25	17	21	9		18	19
	kvinnor		24	29	25	19	21	10		18	18

1) Siffrorna i rutorna anger antal individer.

Resultaten av klusteranalysen framgår av figur 10.1.1, och mer schematiskt av figur 10.1.2. Hur de skilda delkategorierna sammanförts framgår även av tabell 10.1.3, där även de olika klustrens medeltider för skilda aktiviteter angivits.

Samtliga 75 kategorier inordnade sig sålunda i fem kluster med vardera en tämligen karakteristisk profil. Gränserna mellan de olika klustrena kan emellertid i vissa fall vara oklara vilket innebär att vissa kategorier nästan lika gärna kunde hamnat i ett kluster som i ett annat. Så ser man t ex att ej förvärvsarbetande kvinnor i skilda områden kommit att fördela sig på tre kluster utan att det egentligen föreligger någon betydande skillnad mellan dem. Förvärvsarbetande kvinnor i medelålders hushåll från fyra områden hamnade likaså i ett annat kluster än övriga 13 delkategorier gifta förvärvsarbetande kvinnor. Eftersom inte heller i denna analys någon systematisk skillnad mellan olika områden framträder bör ovanstående förhållanden tolkas så att individerna i de kategorier som på detta sätt fördelar sig på olika kluster utgör en oklar mellangrupp mellan dessa.

Det entydigaste klustret är kluster 4 som består av samtliga kategorier män i unga och medelålders hushåll. Dessa vistas lång tid på arbetsplats (ca 8.5 tim i medeltal), ägnar mycket liten tid åt service (ca 20 min i medeltal) och även kort tid åt fritidsaktiviteter (ca 40 min i medeltal).

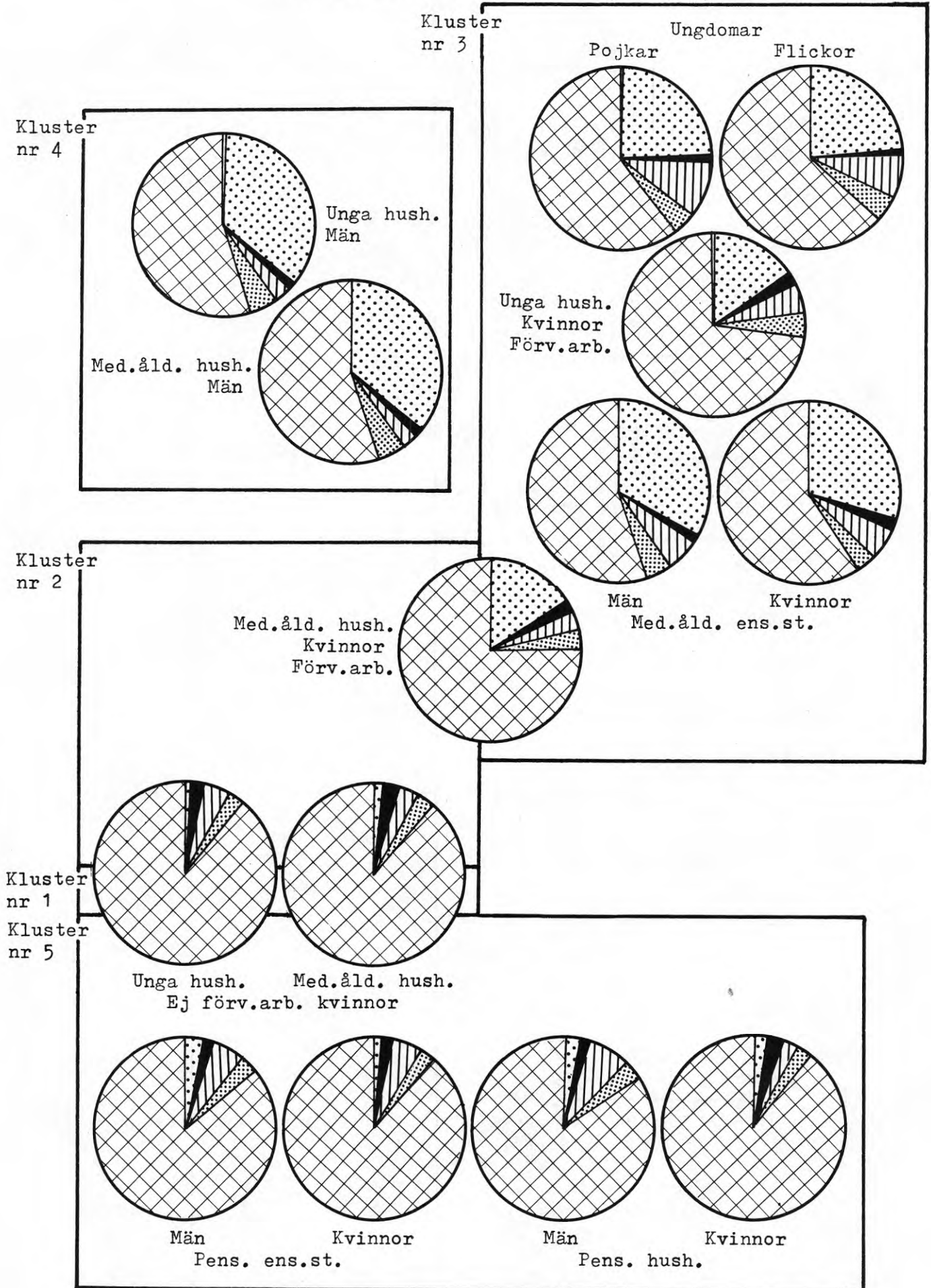
I kluster 5 hamnar 17 av de 18 pensionärskategorierna samt några kategorier icke förvärvsarbetande kvinnor. Här vistas man mycket kort tid i genomsnitt på arbetsplatsen, ägnar också liten tid åt service men har den längsta genomsnittliga tiden (drygt 70 min) för fritidsärenden.

Kluster 3 består av ungdomar, de flesta förvärvsarbetande kvinnorna samt även medelålders ensamstående män och kvinnor. Denna grupp karakteriseras av relativt lång arbetstid, varken lång eller kort tid för service och slutligen lång tid för fritidsaktiviteter. Man får givetvis komma ihåg att de individkategorier som fördelats på områden får en stor inverkan på dessa medelvärden, som ju beräknats som ovägda medeltal av de i klustret ingående kategoriernas medelvärden. Att ungdomar faktiskt har mycket låga siffror för servicetid kommer sålunda att föga inverka på medeltalen liksom att de medelålders ensamstående männen är på arbetsplatsen lika länge som de gifta männen. Att de förra hamnat i detta kluster beror främst på att de ägnar i förhållande till andra kategorier lång tid åt fritidsaktiviteter. Det är sålunda nödvändigt att läsa medelvärdena med viss försiktighet - något som generellt gäller när man försöker spjälka ett sammansatt mått i olika delar.

Kluster 2 karakteriseras av kort tid på arbetsplatsen (trots att förvärvsarbetande kvinnor i några områden hamnat här), mycket lång medeltid för servicebesök och kort tid för fritidsaktiviteter. Klustret innehåller främst hälften av områdena med ej förvärvsarbetande kvinnor i unga och medelålders hushåll men även de förvärvsarbetande medelålders kvinnorna från några områden.

Kluster 1 slutligen utgjordes av ej förvärvsarbetande kvinnor i unga och medelålders hushåll från fem områden. Mest karakteristiskt för detta kluster är givetvis att man nästan inte uppe-

FIGUR 10.1.2 De skilda individkategorierna fördelade på fem kluster. Angående cirklarnas innehåll se tabell 10.2.3.

TABELL 10.1.3 Kategoriernas fördelning på skilda kluster samt dessas medeltider¹⁾ för olika aktiviteter.

	Medeltid ¹⁾ (min)		
	arbete	service	fritid
KLUSTER 1	11	34	51
Ej förvärvsarbetande kvinnor i unga och medelålders hushåll (5 områden)			
KLUSTER 2	85	53	43
Ej förvärvsarbetande kvinnor i unga och medelålders hushåll (8 områden)			
Förvärvsarbetande kvinnor i medelålders hushåll (4 områden)			
Pensionerade gifta kvinnor i ett område (1 område)			
KLUSTER 3	264	28	68
Ungdomar, såväl pojkar som flickor (2 kategorier)			
Förvärvsarbetande kvinnor i unga hushåll (samtliga områden)			
Förvärvsarbetande kvinnor i medelålders hushåll (5 områden)			
Medelålders ensamstående män och kvinnor (2 kategorier)			
KLUSTER 4	513	19	40
Män i unga och medelålders hushåll med och utan bil (samtliga områden)			
KLUSTER 5	29	25	72
Ej förvärvsarbetande kvinnor i unga och medelålders hushåll (4 områden)			
Ensamstående pensionärer, såväl män som kvinnor (2 kategorier)			
Pensionerade gifta män och kvinnor, alla utom ett område (15 områden)			

1) Ovägt medeltal av medeltiderna för de i klustren ingående kategorierna/områdena.

håller sig alls på arbetsplatsen. Det gör emellertid inte heller de ej förvärvsarbetande kvinnorna som hamnade i kluster 2. De senare uppvisade dock genomgående längre tid åt serviceärenden och ofta även kortare tid åt fritidsaktiviteter än de icke förvärvsarbetande i kluster 1. Det kluster som alltså var det som först bildades (som innehöll de två kategorier som var mest lika varandra) var dock det som kanske hade det ointressantaste utseendet.

10.2 Samband på individnivå mellan tid som ägnas åt olika aktiviteter

Av diagram 10.2.1 framgår att det linjära sambandet mellan tid som tillbringas på arbetsplatsen och tid i bostaden är oerhört starkt ($r=-0.99$) när man ser på kategorimedelvärden. Samvariationen är även av det utseendet att differenserna i hemmavistelsestid i stort sett är lika stora som differenserna i tid på arbetet (regressionslinjens lutning är 45°).

Sambanden mellan övriga kategorimedelvärden (se tabell 10.2.2) är betydligt lägre och man kan anta att deras bakgrund är mer komplicerad än enkla kausalsamband av "elasticitetsmodellkaraktär" - mycket tid till en aktivitet, liten tid till en annan. Tiden för serviceärenden uppvisar sålunda ett relativt starkt samband med såväl tid på arbetsplats som tid i bostad ($r=-0.67$ resp $+0.67$). Man kan givetvis inte se dessa samband som orsakade av att jämförda aktiviteter konkurrerar om tid. Sambanden har en mer komplicerad bakgrund. Bland annat är det uppenbart att valfriheten när det gäller användningen av tiden för skilda aktiviteter varierar avsevärt mellan de kategorier som ovan jämförts. Om man har förvärvsarbete eller ej samt de anspråk som ställs på individen när det gäller tid för hushålls- och bostadsaktiviteter har troligen det väsentligaste förklaringsvärdet för variationer mellan individkategorier i sambandsbilden mellan tidsåtgången för skilda aktiviteter.

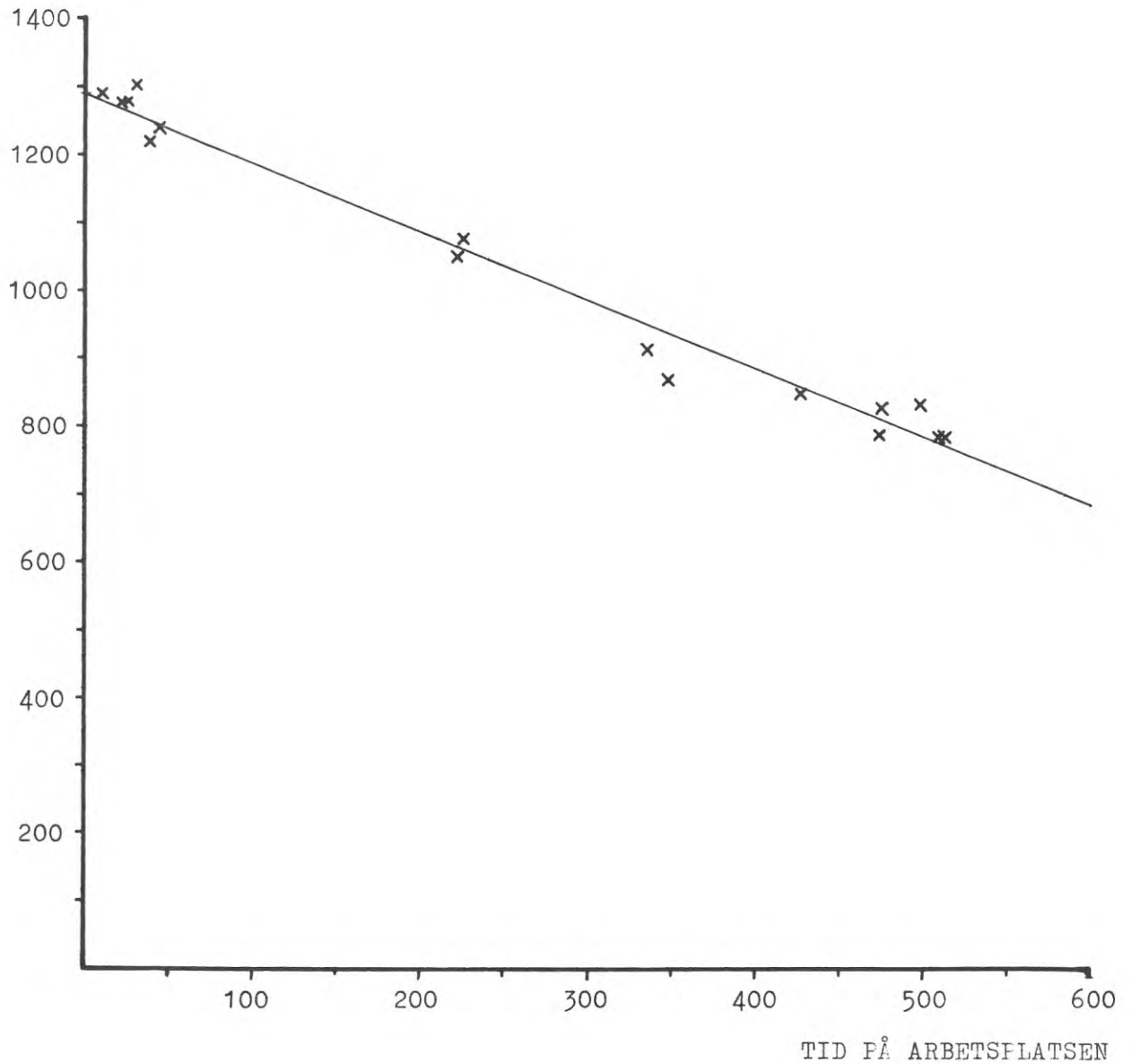
Heltids förvärvsarbetande män kan sålunda antas ha låg valfrihet när det gäller fritid och service, vilka båda konkurrerar om den knappa fritiden. Bostadsvistelsen kan antas i stor utsträckning vara en residualsysselsättning. Bostadsvistelsens residualbetonade karaktär skulle kunna tänkas vara mer uttalad bland ensamstående än bland samboende män med barn.

Av tabell 10.2.3 framgår att tid som gifta kvinnor ägnar åt service och fritid tycks vara oberoende av om man har förvärvsarbete eller ej. Dvs den tid som de förvärvsarbetande är på arbetsplatsen tycks de ej förvärvsarbetande vara i bostaden. Teoretiska överväganden utifrån en valfrihetsmodell skulle dock få motivera ett antagande om skilda sambandsförhållanden mellan tidsåtgången för de olika aktiviteterna för förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande kvinnor. Man kan sålunda anta att för hemarbetande kvinnor med inte alltför mycket arbetsbelastning i hemmet behöver knappast service- och fritidsaktiviteter konkurrera om samma tid. Tid för service och tid för fritid skulle alltså vara oberoende av varandra.

För förvärvsarbetande kvinnor tycks det från samma utgångspunkter vara rimligt att anta att tiden på arbetsplatsen (med låg valfrihet) inverkar på tillgänglig tid för andra aktiviteter som i sin tur konkurrerar med varandra. Bostadsvistelsen skulle även antas ha mindre residualbetonad karaktär för dessa kvinnor än för förvärvsarbetande män (och även ensamstående kvinnor).

Figur 10.2.1 Samband mellan medeltid i bostaden och medeltid på arbetsplatsen för sexton kategorier (se tabell 10.2.3)

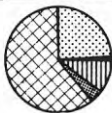
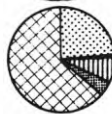
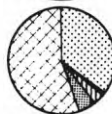
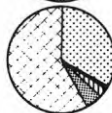
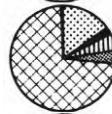
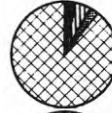
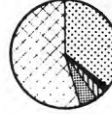
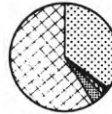
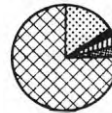
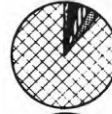
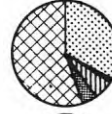
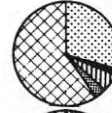
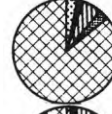
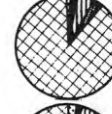
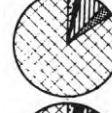

TID I BOSTADEN

TABELL 10.2.2 Samband mellan skilda kategoriers medeltid ägnad åt olika aktivitetstyper.

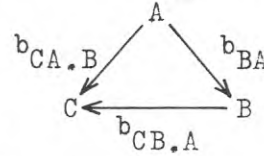
	Produktmomentkorrelationskoefficienter			
	Arbete	Service	Fritid	Bostad
Arbete	-	-	-	-
Service	-0.669	-	-	-
Fritid	-0.218	-0.072	-	-
Bostad	-0.989	0.672	0.085	-

TABELL 10.2.3 Medeltid ägnad åt de skilda aktivitetstyperna.

kategori	ant.	medeltid i minuter					
		arbete	serv.	fritid	förfl.	bostad	
Ungdomar pojkar	186	347	16	142	61	868	
flickor	170	337	13	111	63	916	
Unga hush. män med bil	288	513	15	45	77	785	
män ej bil	50	477	12	40	76	830	
kv. förv.arb.	166	222	32	74	59	1048	
kv. ej f.arb.	197	11	34	70	38	1288	
Med.åld. hush. män med bil	357	511	21	43	77	784	
män ej bil	37	498	11	25	58	835	
kv. förv.arb.	262	225	34	47	50	1085	
kv. ej f.arb.	170	21	41	51	44	1280	
Med.åld. ens.st. män	62	474	18	90	62	794	
kvinnor	77	427	27	80	55	849	
Pens. ens.st. män	61	45	23	87	46	1239	
kvinnor	97	23	25	79	35	1280	
Pens. hush. män	160	39	25	108	50	1219	
kvinnor	162	30	24	58	34	1297	

I fig 10.2.4 redovisas resultatet av en analys av sambandet mellan tid tillbringad med skilda sysselsättningar för fyra olika individkategorier.

I den översta raden redovisas de enkla produktmomentkorrelationerna. I följande rader resultatet av sambandsanalyser när kausalsambanden enligt figurerna antagits. Om man sålunda antar att A påverkar B och C och B i sin tur påverkar C uttrycks styrkan av denna påverkan av de regressionskoefficienter som i figurerna inritats vid pilarna. A:s direkta inverkan på C är sålunda $b_{CA.B}$ dvs den partiella regressionskoefficienten när B hålls konstant. B har på motsvarande sätt ett partialsamband med C då A hålls konstant ($b_{CB.A}$). A:s inverkan på B (b_{BA}) påverkas dock ej av C.

I högra hörnet på varje figur har motsvarande korrelationskoefficienter redovisats i ordningen r_{BA} , $r_{CB.A}$, $r_{CA.B}$.

Sambandsanalyserna har gjorts på standardiserade tidsuppgifter, dvs värdena anger avvikelser från medeltal uttryckta i standardavvikelser.

De kategorier, vilkas sambandsmönster studerats, är följande:

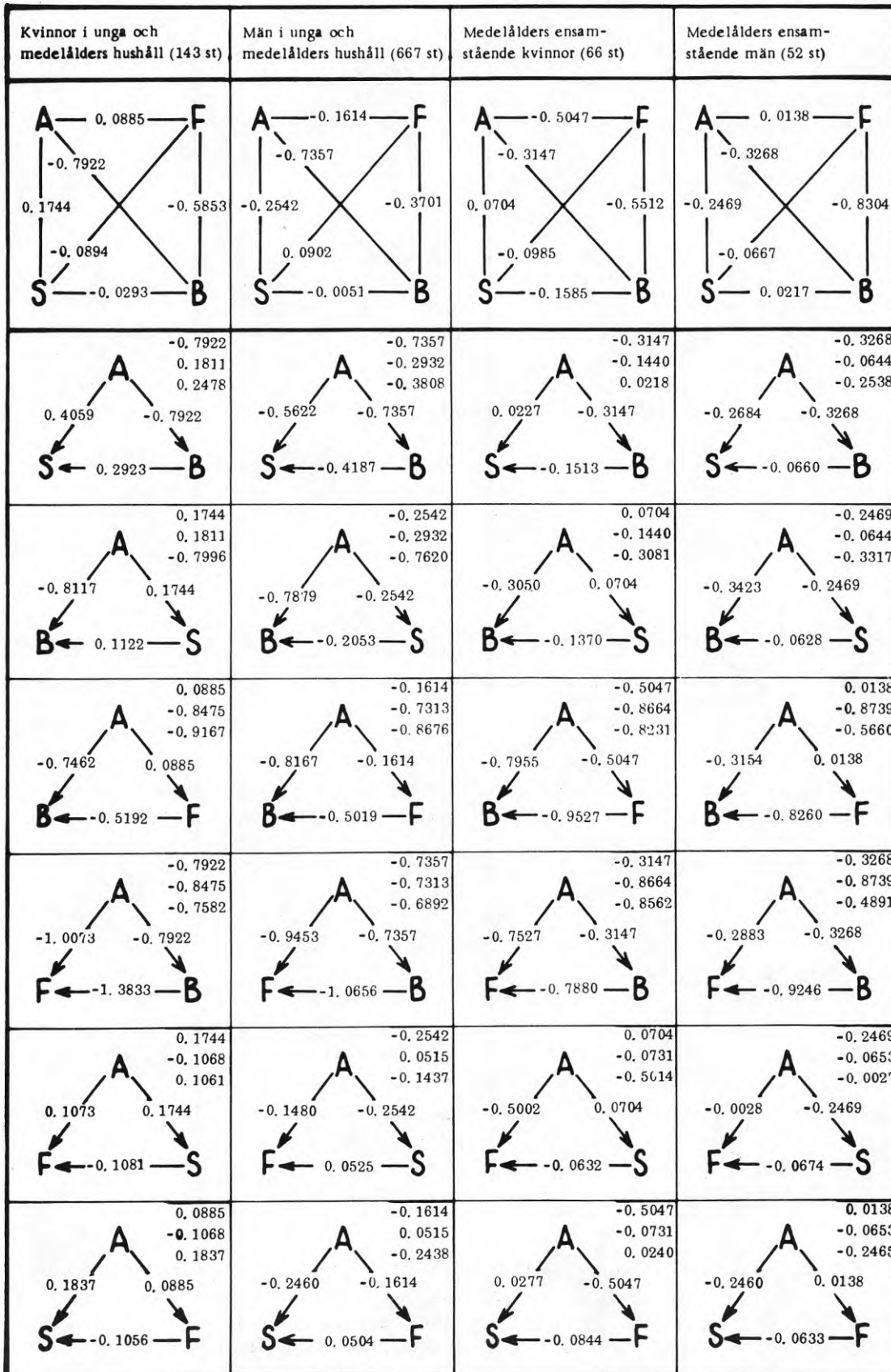
1. Kvinnor i unga och medelålders hushåll (2+3) som besökt arbetsplatsen under dagen och har barn under skolåldern (143 personer)
2. Män i unga och medelålders hushåll (2+3) som besökt arbetsplatsen under dagen (667 personer)
3. Ej samboende kvinnor (4) som besökt arbetsplatsen under dagen (66 personer)
4. Ej samboende män (4) som besökt arbetsplatsen under dagen (52 personer)

Personer med extremt långa serviceärenden har exkluderats i analysen.

Såväl män som kvinnor i barnhushåll har höga korrelationer (r_{xy}) mellan tid på arbetsplats och tid i bostad medan dessa samband är lägre för ensamstående män och kvinnor. De ensamstående männen har mycket högt samband mellan tid som ägnas åt fritid och tid i bostaden (-0.83). Även för övriga tre kategorier är detta samband relativt högt. För männen i barnhushåll dock lägst. Såväl dessa män som de ensamstående har ett klart negativt samband mellan tid på arbetsplats och tid med serviceärenden. Detta samband är lågt för ensamstående kvinnor och signifikant positivt för kvinnor i barnhushåll. Signifikanta samband mellan service och bostad förekommer ej, ej heller samband mellan service och fritid (med undantag av ett svagt signifikant positivt samband för män i barnhushåll, som är många).

För alla kategorier gäller även att arbete/bostad-sambandet inte påverkas nämnvärt om man konstanthåller service resp fritid. Ett undantag från denna regel finns dock. Ensamstående kvinnor får ett starkt samband arbetsplats/bostad först när "fritid" konstanthålles. Dvs de som arbetade kort tid ägnade i allmänhet

FIGUR 10.2.4 Sambandet mellan tid ägnad åt arbete (A), service (S), fritid (F) och bostad (B).

Korr.
koeff.

I hörnen
part.korr.
koeff.

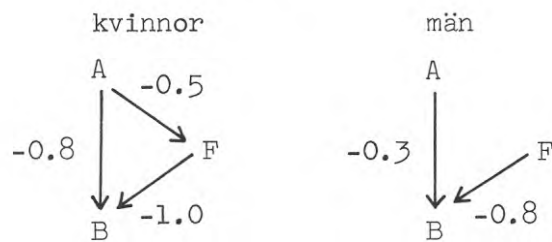
Vid pilarna
part.regr.
koeff.

lång tid åt fritidsärenden varför de ändå ej var speciellt lång tid hemma i bostaden. Ensamstående män har även under alla omständigheter ett starkt samband mellan fritid och bostad. Hur mycket man arbetar har sålunda en dominerande betydelse för hur mycket man är i bostaden utom för ensamstående kvinnor och ensamstående män där fritidsaktiviteterna även har stor betydelse.

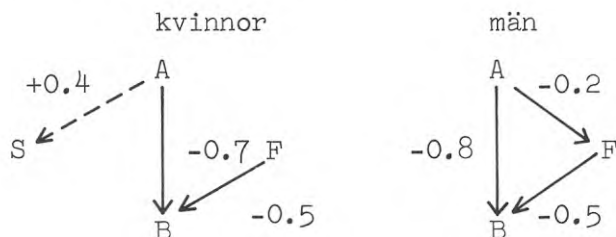
Skillnaden mellan ensamstående kvinnor och ensamstående män är att de senares fritidsaktiviteter föga påverkas av hur mycket de förvärvsarbetar. Eventuellt kan detta tolkas som att de inte i så stor utsträckning är begränsade av knappa tidsresurser vid val av aktivitetsmönster. Det är andra förhållanden som inverkar på om man skall ägna lång tid åt fritidsaktiviteter utanför bostaden eller inte.

För de ensamstående kvinnorna tycks en lång arbetsdag på ett helt annat sätt inkräkta på möjligheterna till i och för sig önskvärda fritidsaktiviteter. Fritidsaktiviteternas omfattning har, liksom för männen, större betydelse än arbetstidens längd för hur lång tid man är i bostaden. För bägge kategorierna gäller att serviceärendena inte har några signifikanta vare sig samband (r_{xy}) eller partialsamband med övriga aktiviteter.

De kausala modellerna för dessa två kategorier skulle få följande utseende om man antar att den kausala sambandsriktningen nedan gäller:

Männen och kvinnorna i småbarnshushåll uppvisar några mycket tydliga skillnader i sina mönster. En sådan är att för kvinnornas del är serviceärendena signifikant positivt korrelerade med tid på arbete - och även med tid i bostad när arbetstiden hålls konstant. För övrigt bestämmer arbetstidens längd i stor utsträckning för bägge kategorierna hur mycket man är i bostaden även om också fritidsärendenas omfattning har stor betydelse för bostadsvistelsetiden.

I dessa modeller går, som synes, ingen pil resp en svagt laddad pil från arbete till fritid. Om man alltså antar att det snarast är fritidsaktiviteternas omfattning som bestämmer tiden i bostaden än tvärtom får modellerna ovanstående utseende. Gör man

motsatt antagande kommer, som framgår av figur 10.2.4, arbetstidens effekt på fritidens omfattning att bli betydande. Vilket antagande man än gör är dock den ursprungliga korrelationen mellan arbete och fritid låg. Att människor som är kort tid på arbetet tenderar att inte ägna speciellt lång tid åt fritidsaktiviteter är sålunda ganska klart (sambandet är dock högre för män än för kvinnor).

11 BOSTADSVISTELSENS FÖRDELNING ÖVER DAGEN

11.1 Allmänt

När man inte är på arbetsplatsen, utför serviceärenden, fritidsaktiviteter eller förflyttar sig är man i bostaden¹. Uppehåll i bostaden har sålunda här kommit att behandlas delvis som en residualsysselsättning. De som har mycket annat att göra är i bostaden kort tid (åtminstone en liten andel av den vakna tiden) och de som har litet annat att göra är där länge. På samma sätt kan man givetvis behandla tidsfördelningen - när man inte gör något annat är man hemma. Detta synsätt leder till att en separat analys av vistelse i bostaden och dess fördelning över dagen blir tämligen ointressant - annat än som uttryck för en brist på sysselsättningsalternativ. Detta utgör säkerligen i stor utsträckning en relevant syn på bostadsvistelsen men är även i viss grad ofullständig. Vissa behov tillgodoses lämpligast i bostaden och utgör en väsentlig förklaringsgrund till såväl bostadstidens omfattning som fördelning över dygnet.

En uppenbar sådan aktivitet är sömnen. Man sover i regel 7-8 timmar per dygn och dessa förläggs i allmänhet inom tidsintervallet 22.00-07.00. Behovet av att sova "förklarar" sålunda positivt en betydande del av hemmavistelsetidens omfattning och förläggning. Icke förvärvsarbetande småbarnsmammor har likaså en positiv anledning att tillbringa speciellt stora delar av dagen i bostaden. Så gott som samtliga kategorier uppvisar även en uppgång i tidsfördelningskurvorna dels vid lunchtid, dels vid middagstid. Bostadsvistelsetiden är sålunda i dessa sammanhang inte någon resttid och bör inte analyseras som en sådan. Det är likaså givet att bostaden även i övrigt ofta utgör den fysiska inramningen för önskvärda hushållsaktiviteter, personlig vård, umgänge med familj och vänner och andra fritidssysselsättningar.

11.2 Variationer mellan individkategorier

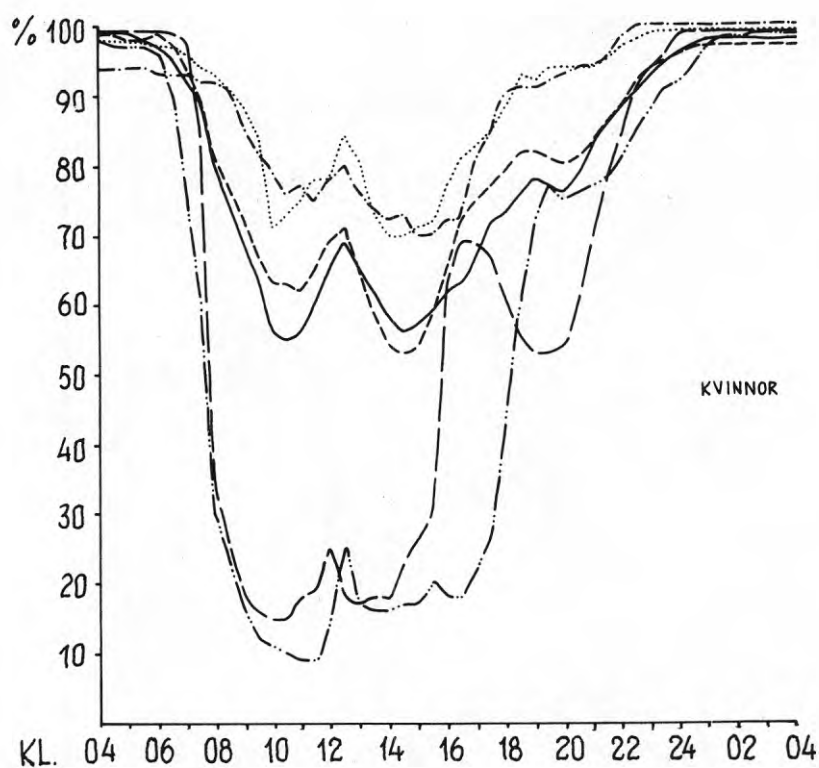
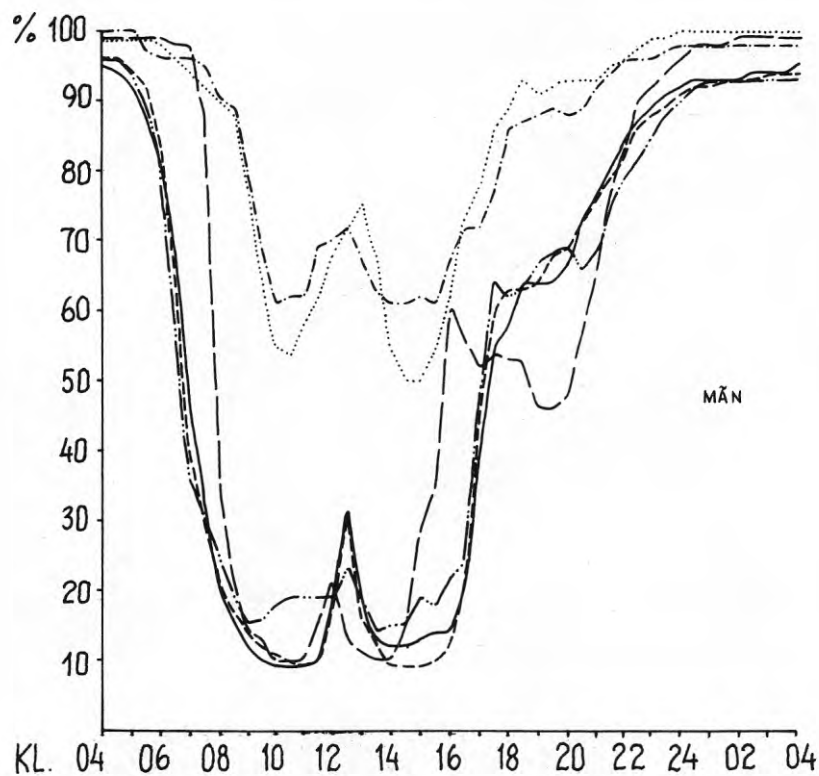
Av diagram 11.2.1 framgår att så gott som samtliga ungdomar, pensionärer och kvinnor är hemma i bostaden mellan 24.00 och 05.00. Av de studerade männen i de förvärvsarbetande åldrarna uppehöll sig dock cirka 5 % under denna tid på annan plats (främst på arbetet). Vid femtiden på morgonen börjar i övrigt männen i dessa kategorier gå hemifrån - klockan 06.00 är 80 % kvar hemma och klockan 07.00 endast 40 %. Vid niotiden uppnås den låga nivå (cirka 10 %) på hemmavarande män i dessa åldrar som sedan, med endast avbrott för lunch, skall hållas fram till klockan 16.00. Bilden är relativt likartad för samtliga tre manliga kategorier i de produktiva åldrarna. Av diagram 11.2.2a framgår emellertid att det föreligger en klar skillnad mellan socialgrupperna I + II i dessa avseenden och socialgrupp III. De senare går sålunda hemifrån cirka en timma tidigare än de förra och kommer hem cirka en halv timma tidigare i genomsnitt.

I diagram 11.2.4a visas även tidsfördelningskurvan för heltidsförvärvsarbetande män fördelade på de tre områdestyperna. Kurvorna

¹Ett fåtal aktiviteter ingår visserligen inte i någon av dessa kategorier.

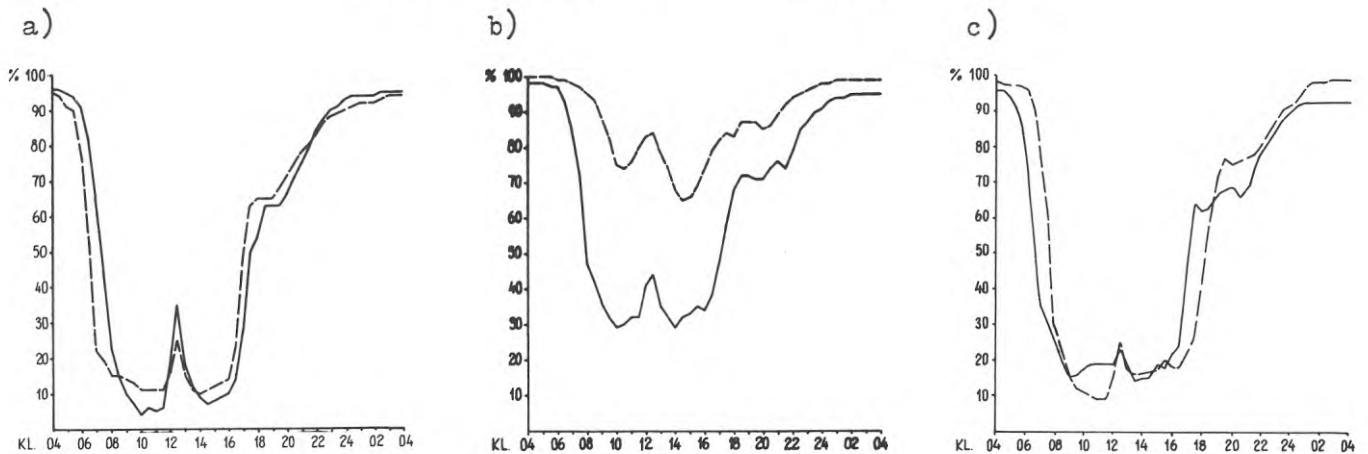
FIGUR 11.2.1 Andel individer som vid olika tider på dygnet vistas i bostaden.

	Med.tid (min)	Ant.	Med.tid (min)	Ant.
— — — — — ungdomar, 14-15 år	868.0	186	915.9	170
- - - - - makar, mannen 22-31 år	791.7	338	1177.8	363
— — — — — makar, mannen 35-44 år	788.9	394	1161.8	432
— · · — · · ensamstående, 35-44 år	793.8	62	849.2	77
- · · · · · ensamstående, 67-75 år	1238.6	61	1280.4	97
·········· makar, mannen 67-75 år	1218.5	160	1297.4	162

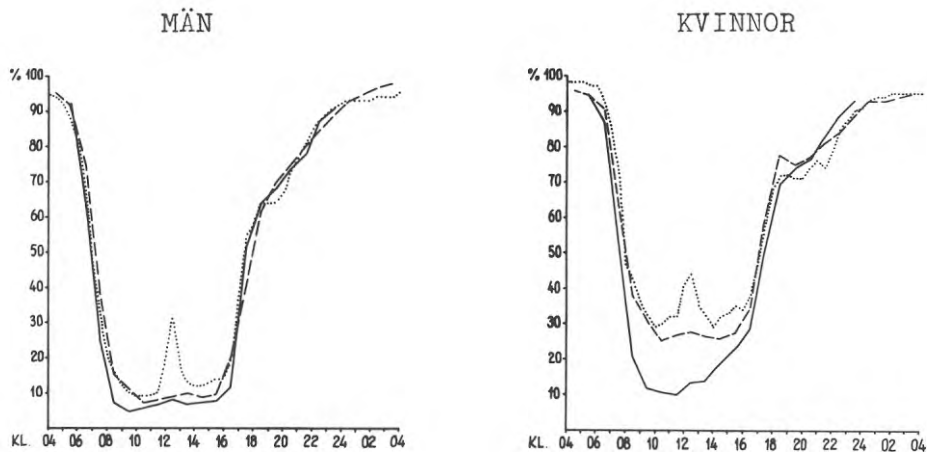
FIGUR 11.2.2 Andel individer som vid olika tider på dygnet uppehållit sig i bostaden.

	Medeltid(min)	Antal
a) Heltids förvärvsarbetande män i unga och medelålders hushåll		
———— socialgrupp I+II	778.8	325
----- socialgrupp III	759.6	390
b) Kvinnor i unga och medelålders hushåll		
———— heltids förv.arb.	952.8	168
----- ej förv.arbetande	1279.2	370
c) Medelålders ensamstående män och kvinnor		
———— män	793.8	62
----- kvinnor	849.2	77

FIGUR 11.2.3 Andel personer som uppehållit sig i bostaden vid olika tidpunkter under ett vardagsdygn. Resultat från tre studier.

- Westelius' studie i Vällingby. Män och kvinnor som uppgiftsdagen besökt arbetsplatsen.
- TU 71, Stockholm. Män och kvinnor i hushåll med barn 0-12 år där båda makarna förvärvsarbetar.
- Aktivitetsfältsstudien. Fem mindre städer. Män i medelålders barnhushåll. Heltids förvärvsarbetande kvinnor i unga och medelålders barnhushåll.

är påfallande lika. Kurvan för förvärvsarbetande män från de två stockholmsstudierna sammanfaller likaså så gott som helt med dem erhållna i denna studie - om man bortser från lunchtiden, då storbarnsborna i mycket liten utsträckning går hem medan mer än hälften av boende i de små och mellanstora städerna äter lunch hemma (se tabell 12.2.2). Att gå hem på lunch tycks också vara vanligare i de övre socialgrupperna än i socialgrupp III.

För en diskussion av kvinnornas fördelning av hemmavistelsen under dagen utnyttjas här diagrammen för heltids förvärvsarbetande respektive ej förvärvsarbetande kvinnor i unga och medelålders hushåll samt en jämförelse mellan ensamstående kvinnor (som ju så gott som alla heltidsförvärvsarbetade) och ensamstående män (diagram 11.2.2). Tidsfördelningskurvorna för förvärvsarbetande och ej förvärvsarbetande kvinnor är påfallande lika utom det att av de ej förvärvsarbetande vid varje tid på dagen fler är hemma. Även de ej förvärvsarbetande ser sålunda i stor utsträckning till att de är hemma vid samma lunchtid som de förvärvsarbetande. Bägge kategorierna är också i större utsträckning än deras män hemma vid middagstid.

De ensamstående kvinnorna är under dagen hemma i mindre utsträckning än de heltidsförvärvsarbetande gifta kvinnorna (beroende på att de har längre arbetstider) men är på kvällarna obetydligt mindre i bostaden än de sammanboende förvärvsarbetande. Inte heller ensamstående män är särskilt mycket mindre hemma i bostaden än vare sig ensamstående kvinnor eller, som tidigare visats, än samboende män.

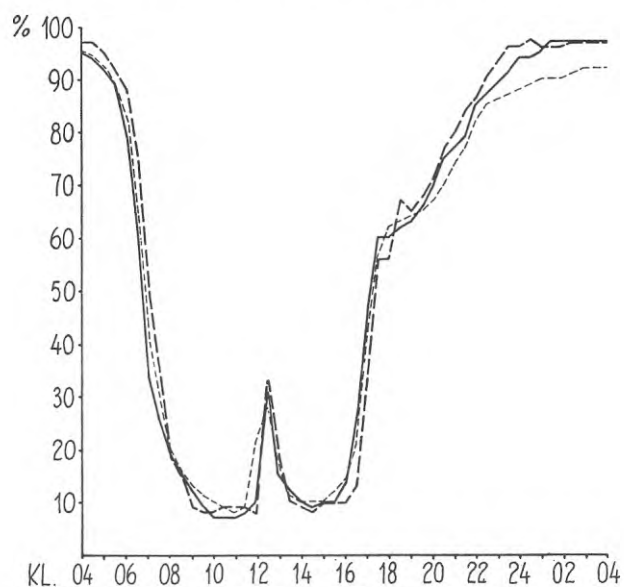
Ungdomarna, slutligen, har ett mycket karakteristiskt mönster för bostadsvistelsen. De går hemifrån vid åttatiden, går i ganska liten utsträckning hem på lunchen och återvänder till bostaden vid 15-16-tiden. Relativt många lämnar sedan återigen bostaden och först vid 22-tiden är så mycket som 80% av pojkarna hemma igen (flickorna något tidigare).

När de olika studerade kategorierna fördelas på områdestyper blir frekvenserna tämligen låga varför det är svårt att dra några säkra slutsatser om variationer mellan ortstyperna - se diagram 11.2.4. Som tidigare anmärkts är dock likheterna i tidsfördelningskurvorna för männen i de olika ortstyperna påfallande. Anmärkningsvärt är emellertid att samtliga ej förvärvsarbetande kvinnor med något undantag i småstäderna är hemma i bostaden klockan 12.30 - vilket skulle delvis kunna sammanhålla med att man vid tidpunkten för undersökningens genomförande i småstäderna fortfarande i viss utsträckning hade lunchstängt. Vad som också tycks vara klart är att eftermiddagen tycks te sig något annorlunda för de heltidsförvärvsarbetande i de större städernas ytterområden - åtminstone om man jämför dem med motsvarande småstadsbor. Skillnaden beror främst på att småstadsborna slutar sitt arbete senare än de förra.

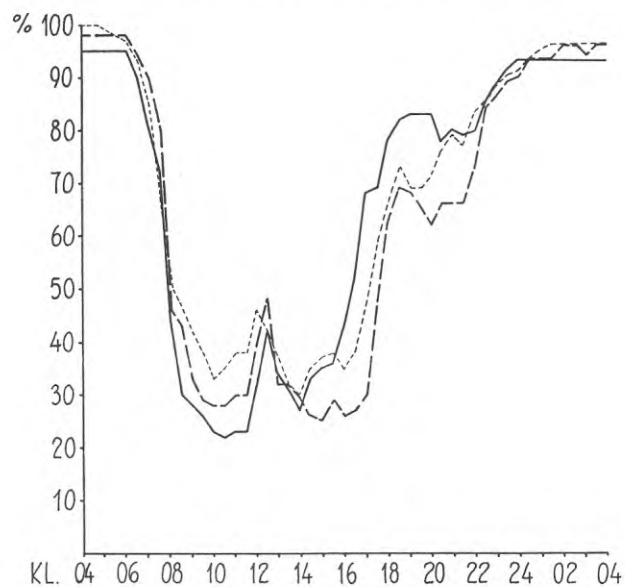
FIGUR 11.2.4 Andel individer som under olika tider på dygnet uppehållit sig i bostaden.
Män och kvinnor i unga och medelålders hushåll.

	HELTIDS FÖRVÄRVSARBETANDE				EJ FÖRV ARB	
	män		kvinnor		kvinnor	
	med.tid (min)	ant	med.tid (min)	ant	med.tid (min)	ant
— småstad	780.6	159	959.4	42	1297.2	73
- - - innerstad	804.6	379	913.8	78	1261.8	212
- - - - ytterstad	766.8	187	972.6	48	1280.4	85

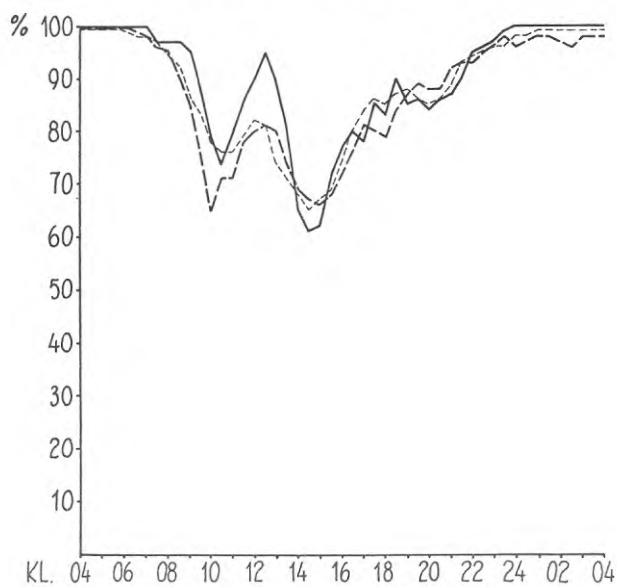
a) HELTIDS FÖRVÄRVSARBETANDE MÄN

b) HELTIDS FÖRVÄRVSARBETANDE KVINNOR

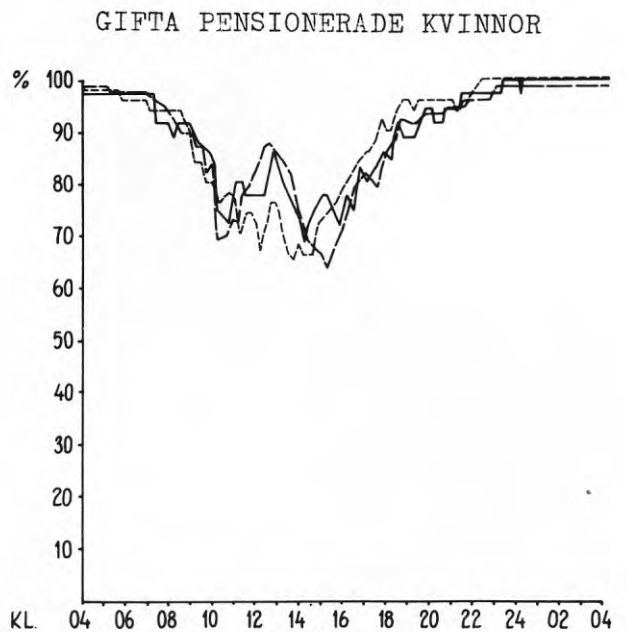
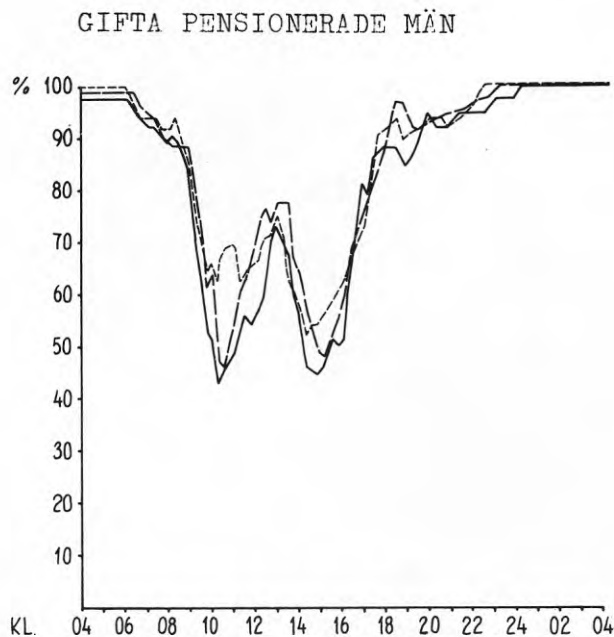
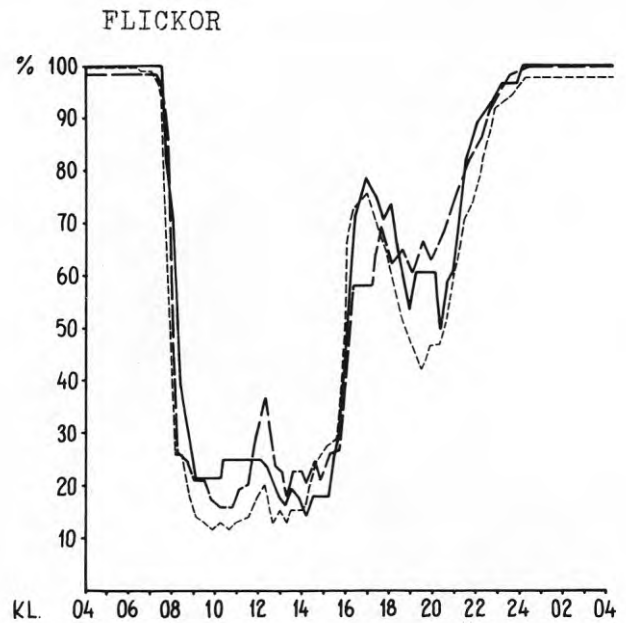
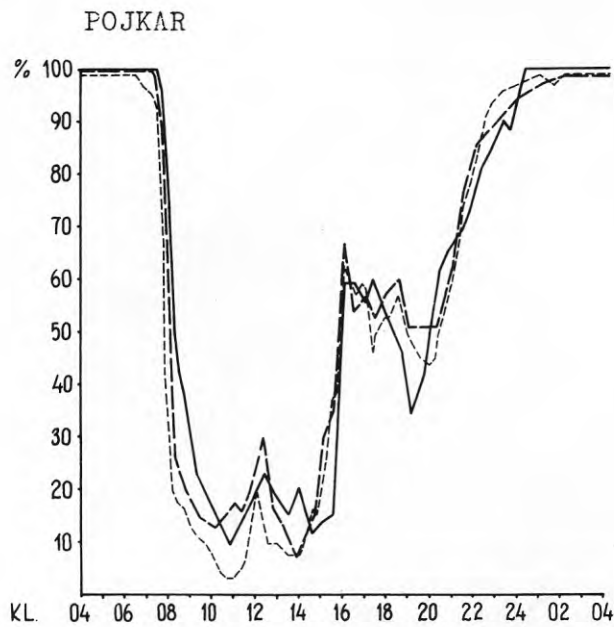

c) EJ FÖRVÄRVSARBETANDE KVINNOR

FIGUR 11.2.5 Andel individer som under olika tider på dygnet uppehållit sig i bostaden.

	UNGDOMAR				PENSIONÄRSHUSHÅLL			
	pojkar		flickor		män		kvinnor	
	med.tid (min)	ant	med.tid (min)	ant	med.tid (min)	ant	med.tid (min)	ant
— småstad	885.6	26	952.8	28	1183.2	37	1295.4	36
- - - innerstad	886.2	69	942.6	57	1227.0	76	1288.8	78
----- ytterstad	849.0	91	886.2	85	1236.0	48	1294.8	51

12 ARBETSTIDENS FÖRDELNING ÖVER DAGEN

12.1 Variation mellan individkategorier

Arbetstidens förläggning under dygnet är i mycket liten utsträckning påverkbar från dag till dag av den enskilde förvärvsarbetande. Variationerna mellan dagarna under arbetsveckan är likaså i allmänhet små. Gifta kvinnor har dock i högre utsträckning oregelbundna arbetstider än gifta män (se diagram 12.1.2). De gifta kvinnorna, som i viss utsträckning är deltidssamarbetande (se tabell 6.4.2), har även ett avsevärt mindre entydigt mönster för arbetstidens början och slut än de gifta männen. De senare börjar sålunda till mer än 50 % mellan 07.00 och 07.59 och till över 80 % mellan 06.00 och 08.59. För de förvärvsarbetande gifta kvinnorna gäller att knappt 30 % börjar under den "vanligaste" timman 08.00-08.59 och mindre än 50 % börjar arbetsdagen mellan 06.00 och 08.59. Männerna uppvisar en lika samlad bild för arbetsdagens slut medan kvinnornas mönster i detta avseende är ännu mer splittprat än för arbetsdagens början. Ogifta kvinnors arbetsdag liknar i betydande grad männens. Kvinnorna har dock ej heller här en så likartad bild för arbetsdagens slut som männen.

Delvis är det just dessa förhållanden som präglar utseendet på dessa kategoriers tidsdiagram i figur 12.1.1. De ensamstående medelålders kvinnorna och de tre kategorierna unga och medelålders män är de "urvalskategorier" som i genomsnitt tillbringar en relativt stor del av dygnet, 7-9 timmar, på arbetsplatsen. Även de gifta kvinnorna i unga och medelålders hushåll är genomsnittligen 1-2 timmar per dygn på arbetsplatsen. Deras tidsfördelningsbild blir emellertid med nödvändighet något oklarare än för de förra kategorierna då dels de arbetande här inte utgör en så klar majoritet som för de övriga och framför allt därför att de som arbetar gör detta genomsnittligt kortare del av dagen (för vardera kategorin har medelvärdet ca 3 timmar och 45 minuter erhållits). Som framgår av kurvorna för kvinnor i unga och medelålders hushåll är dessa timmar dock utspridda under dagen. Dvs även om arbetspasset för deltidssamarbetande kanske något oftare förläggs på förmiddagen än på eftermiddagen är skillnaden inte stor. För de förvärvsarbetande kvinnorna i dessa kategorier liksom deras män och ensamstående medelålders män och kvinnor är tiden som tillbringas på arbetsplatsen till mycket stor del (cirka 90 %) förlagd mellan 07.00-18.00.

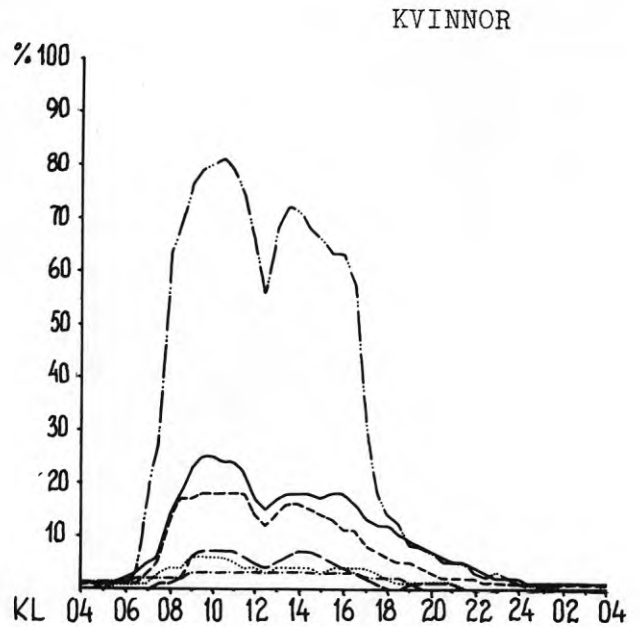
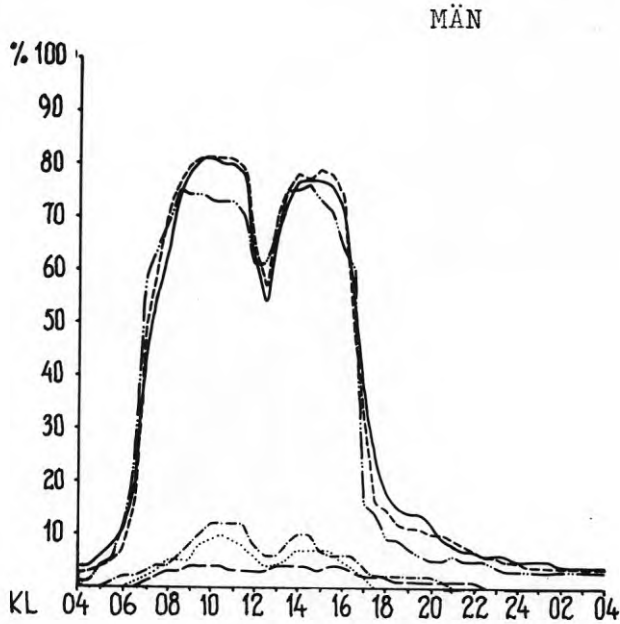
Vid en jämförelse mellan socialgrupperna (diagram 12.1.3) erhöles en skillnad helt motsvarande den som gällde för bostadsvistelsen (diagram 11.2.2). Socialgrupp III börjar arbetet ca en timme tidigare än övriga och lämnar även arbetsplatsen tidigare.

Samtliga kategorier har en markant minskning av andelen som uppehåller sig på arbetsplatsen vid lunchtid - mellan kl 11.00 och 13.00. Denna nedgång tycks vara kraftigare markerad i denna studie än i övriga studier där jämförbara uppgifter erhållits, se diagram 15.8-9.

För heltidsförvärvsarbetande män och kvinnor i unga och medelålders hushåll har i diagram 12.1.4 jämförelser gjorts mellan de tre olika studerade områdestyperna. För männen där sammanlagt 725 individer jämförts är likheten i tidsfördelningen mellan områdestyperna påfallande. Inget stöd erhöles sålunda alls för antagandet att personer boende i småstäder eller innerstäder i större utsträckning än de boende i ytterstäderna (med något längre till arbetsplatsen) skulle lämna arbetsplatsen vid lunchtid.

FIGUR 12.1.1 Andel individer som vid olika tider på dygnet vistats på arbetsplatsen

	MÄN		KVINNOR	
	med.tid (min)	ant.	med.tid (min)	ant.
----- ungdomar	24.3	186	31.5	170
----- unga hushåll	507.2	338	107.4	363
----- med.åld. hushåll	509.8	394	144.6	432
----- med.åld. ens.st.	474.4	62	427.0	77
----- pens. ens.st.	45.2	61	22.6	97
----- pens. hushåll	38.5	160	30.3	162

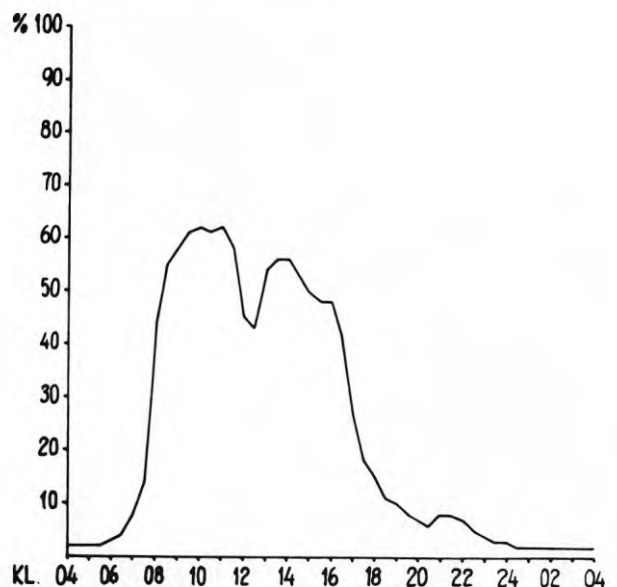
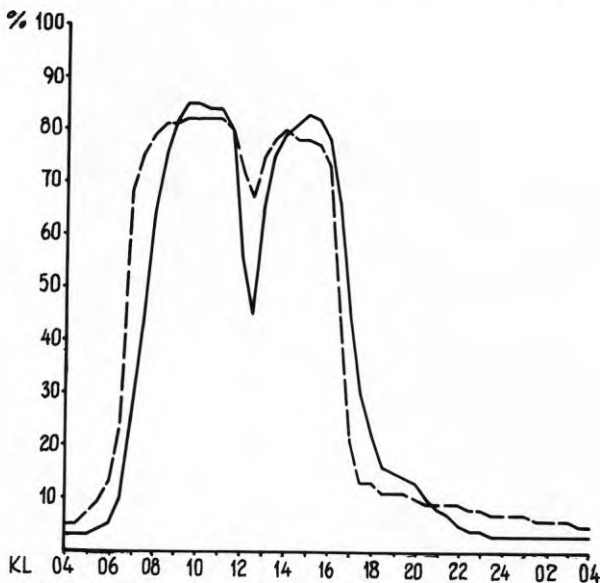
FIGUR 12.1.3 Andel individer som vid olika tider på dygnet vistats på arbetsplatsen.

Heltids förvärvsarbetande män i unga och medelålders hushåll fördelade på socialgrupper.

	med.tid (min)	ant.
----- soc.gr. I+II	505.8	325
----- soc.gr. III	543.6	390

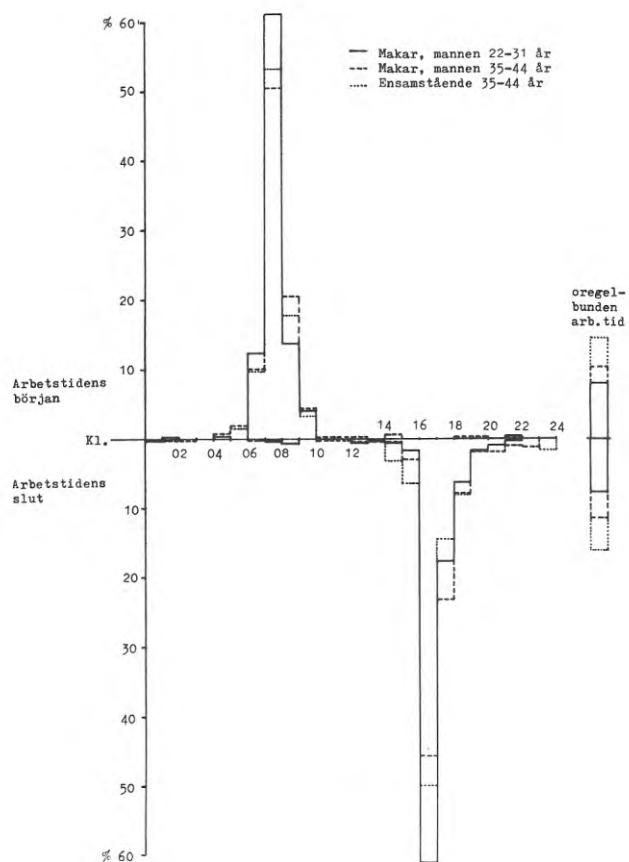
Heltids förvärvsarbetande kvinnor i unga och medelålders hushåll.

	med.tid (min)	ant.
----- helt. förv.arb.	343.2	168

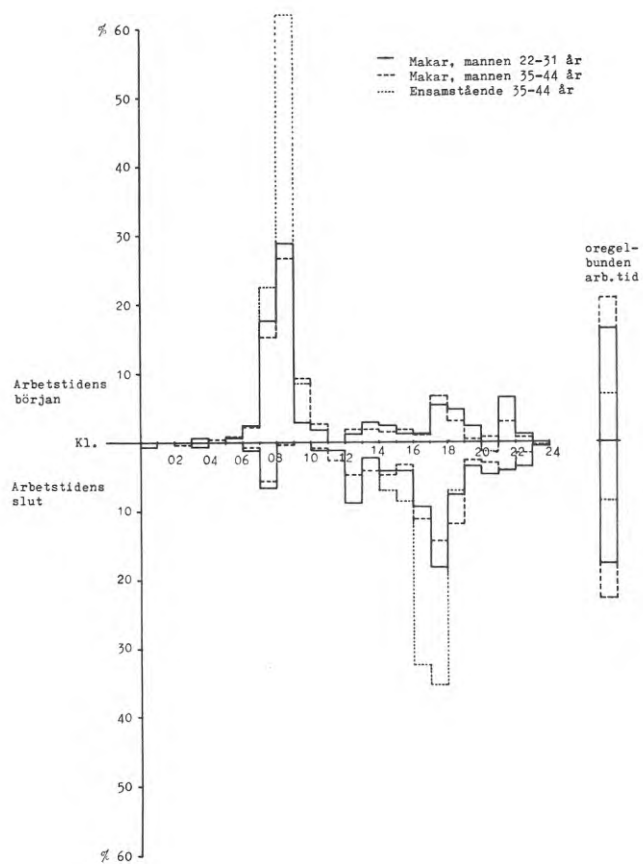

FIGUR 12.1.2 Andel av män och förvärvsarbetande kvinnor i kategori 2, 3 och 4 fördelade på normal arbetstids början och slut.

MÄN

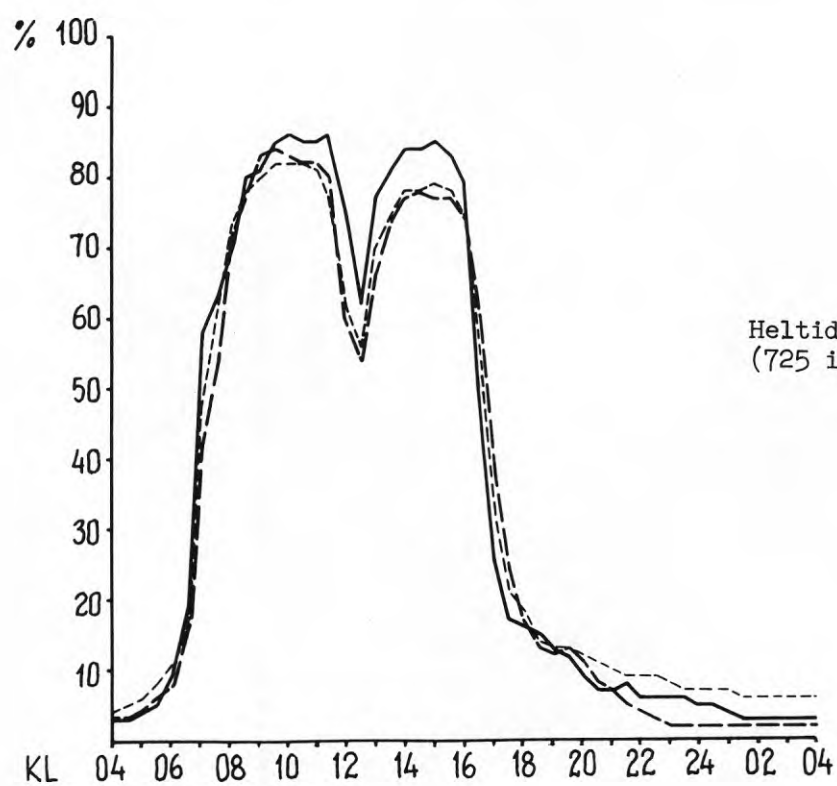
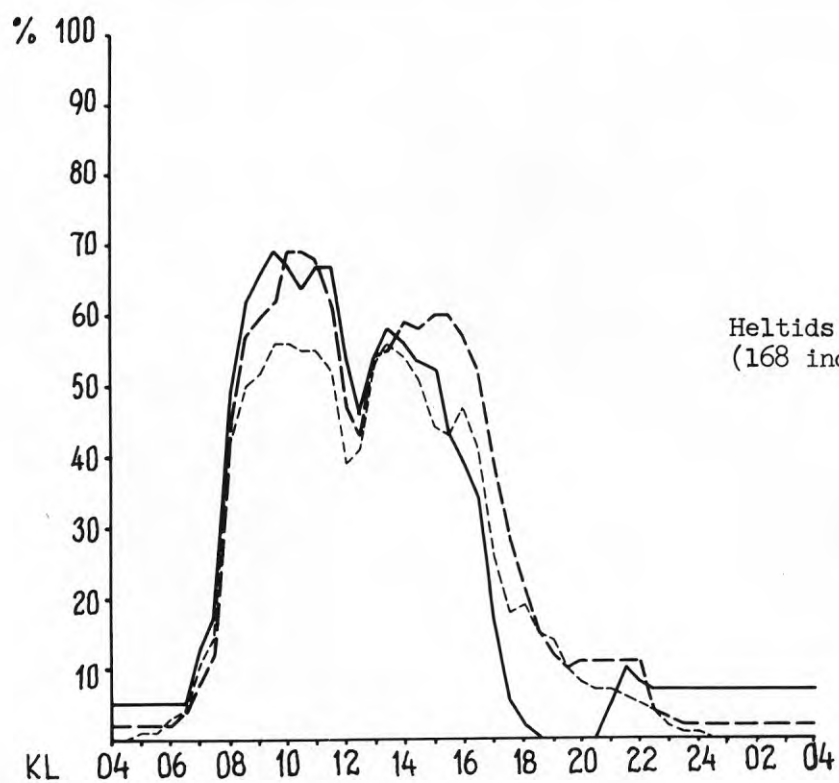

FÖRVÄRVS-
ARBETANDE
KVINNOR

FIGUR 12.1.4 Andel som under olika tider på dygnet uppehållit sig på arbetsplatsen. Män och kvinnor i unga och medelålders hushåll.

— småstad
 - - - innerstad
 ····· ytterstad

12.2 Lunchrasten

En specialanalys har dock utförts av var man tillbringat lunchen. Denna analys begränsades till heltids förvärvsarbetande män i unga och medelålders hushåll, av vilka 40 män från varje studerat område slumpmässigt utvaldes för vidare analys. För vart och ett av de nio studerade områdena fördelades dessa män på sådana som tillbringat lunchen hemma, sådana som inte har lämnat arbetsplatsen under lunchtid samt slutligen sådana som ätit lunch någon annanstans än hemma eller på arbetsplatsen. Hypotesen var då att personer i ytterområden i mindre utsträckning skulle komma hem på lunchen än personer i övriga områden.

Tabell 12.2.1 40 heltids förvärvsarbetande män i unga och medelålders hushåll från varje område fördelade på var man tillbringat lunchen. (Relativ fördelning)

Lunch tillbringad i	Västerås			Gävle		Halmstad		Flen	Lindesberg
	innerstad	Vallby	Viksäng	innerstad	Stigslund	innerstad	Andersberg		
Bostaden	58	35	35	38	20	58	55	33	53
Arbetsplatsen	28	48	55	45	58	25	30	48	23
Annan plats	15	18	10	18	23	18	15	20	25
Antal	40	40	40	40	40	40	40	40	40

I både Västerås och Gävle har avsevärt fler av dem som bor i innerstaden gått hem på lunch än av dem som bor i ytterstaden. I Halmstad är skillnaden mycket liten mellan Andersbergsborna och innerstadsborna. Flen och Lindesberg är mycket olikartade i detta avseende liksom de varit i många andra. Många går sålunda hem i Lindesberg (trots att i denna stad en extremt stor andel av förvärvsarbetande män arbetar på annan ort). I Flen äter en stor andel på arbetsplatsen. Mellan ytter- och innerstadsområdena får man i stort sett de väntade skillnaderna. Småstäderna förhåller sig på ett oklart sätt till de andra områdestyperna.

Var man tillbringar lunchen beror givetvis även på andra förhållanden än avståndet till bostaden. Möjligheterna att äta lunch på arbetsplatsen, tillgång till ej förvärvsarbetande hustru, möjligheterna att äta lunch på restauranger e dyl i närheten av arbetsplatsen och lunchrastens längd är exempel på förhållanden som måste spela en betydelsefull roll. Vissa av dessa förhållanden samvarierar tydligen med de arbetandes socialgrupp, vilket framgår av diagram 12.1.3, där som synes förvärvsarbetande tillhöriga socialgrupp III i betydligt mindre utsträckning än övriga lämnar arbetsplatsen vid lunchtid.

Resultaten i tabell 12.2.1 kan bli något svårtolkade dels på grund av att socialgruppssammansättningen (som diskuterats i "bakgrundsrapporten") varierar mellan områden dels därför att en varierande andel av de heltids förvärvsarbetande männen förvärvsarbetar på den egna orten och sålunda har en teoretisk möjlighet att äta lunch i hemmet. Variationer i möjligheterna att få lunch på arbetsplatsen kan vi ej kontrollera. Variationer

när det gäller tillgång till alternativa matplatser i närheten av arbetsplatsen samt när det gäller närhet till bostaden mellan de olika områden är de förhållanden som något kan sägas karakterisera de olika områdestyperna och vilkas effekt vi sålunda är ute för att studera. Analysen ovan görs sålunda om för heltids förvärvsarbetande män tillhöriga socialgrupp I + II som har sin huvudarbetsplats på bostadsorten och vilkas hustrur ej förvärvsarbetar.

Tabell 12.2.2 Ett urval män tillhöriga socialgrupp I och II med arbetsplats på bostadsorten och ej förvärvsarbetande hustru fördelade på var man tillbringat lunchen. (Relativ fördelning)

Lunch tillbringad i	Västerås			Gävle		Halmstad		Flen	Lindesberg
	innerstad	Vallby	Viksäng	innerstad	Stigslund	innerstad	Andersberg		
Bostaden	58	55	68	69	69	81	48	58	60
Arbetsplatsen	25	32	26	25	31	19	52	42	30
Annan plats	17	14	5	6	-	-	-	-	10
Antal	12	22	19	16	13	16	21	12	10

Frekvensen studerade individer blev, när man lade på de nämnda restriktionerna, låg. Om mer betydande skillnader mellan områdestyperna förelåg skulle detta trots allt ge utslag i att likartade tendenser upprepades för de olika möjliga jämförelserna. Som synes av tabellen är dock snarast likheterna mellan områdena påfallande. Endast Halmstad bryter sig ur detta mönster. Men den skillnad mellan ytter- och innerstadsområde som erhålls där är ensam inte särskilt intressant, speciellt som den inte är statistiskt signifikant (på 5%-nivån). Några skillnader i sättet att tillbringa lunchen mellan olika studerade områdestyper, som ej kan förklaras av olikheter i jämförda individer, har alltså ej kunnat påvisas. Den gjorda analysen visar emellertid än en gång hur utomordentligt väsentligt det är att man håller jämförda kategorier så lika som möjligt i viktiga avseenden innan slutsatser dras om omgivningens betydelse för funna beteende- eller attitydskillnader.

Någon systematisk skillnad mellan de studerade områdestyperna när det gäller var man tillbringar lunchrasterna har vi sålunda inte kunnat påvisa. Däremot skiljer sig dessa städer klart från boende i Stockholm enligt refererade undersökningar. De senare besöker sålunda endast i undantagsfall bostaden under lunchrasten. Det kan med säkerhet antas att lunchbesöket i bostaden för de boende i mindre städer upplevs som ett tillfredsställande alternativ och att denna möjlighet utgör en av de verkligt påtagliga skillnaderna i omgivningsbetingelserna mellan olika stadsstorlekar. Detta förhållande har veterligen inte uppmärksamats explicit sedan Sven Dahl i slutet av 50-talet gjorde en studie av sambandet mellan måltidsrasternas längd och stadsstorlek.¹ Han studerade härvid dels avstånd arbetsplats - bostad dels måltids-

¹Dahl, Sven, Måltidsrasternas längd som indikator på en stads egenskap av storstad, Gothia nr 8 1958

rastens längd och var måltidsrasten tillbringades. Dahl sammanfattar vissa resultat på följande sätt: Om möjligt vill man hinna hem på lunch och alltså ha en ganska lång rast mitt på dagen. Om avståndet mellan arbetsplats och bostad blir lång får man pruta av på detta krav. I den situationen råkar en stad normalt vid omkring 75 000 invånare, vid en lägre folkmängd i en icke koncentrisk stad, vid en högre i en koncentrisk. Sådana förhållanden som verkar mot en trögare bostadsmarknad verkar även mot en sänkning av denna siffra.

Som framgick av avsnitt 7.4 tillbringade man i de flesta kategorier genomsnittligt relativt kort tid på den typ av lokaler - inköp, service, vård - som hänförts till denna ärendetyp. En individkategori, nämligen ej förvärvsarbetande kvinnor, har genomsnittliga värden på cirka tre kvarts timmar medan de flesta i övrigt ligger betydligt lägre. Detta trots att några enstaka ganska långa besök på sjukhus el dyl under uppgiftsdagen inkluderats.

Tidsfördelningsdiagrammen med samtliga urvalskategorier har sålunda gjorts i en större skala för att bli mindre svårlästa (diagram 13.1). En kanske tydligare bild av dessa olika kategoriers fördelning av serviceärendena över dagen kan man få genom diagrammen 15.1-7 där serviceärendena placerats ovanför tiden tillbringad på arbetsplatsen och är snedstreckade.

För varje kategori presenteras även i tabell 13.2 uppgifter om hur stor andel av den totala tiden som ägnats åt serviceärenden som ligger inom olika tidsintervall under dagen¹.

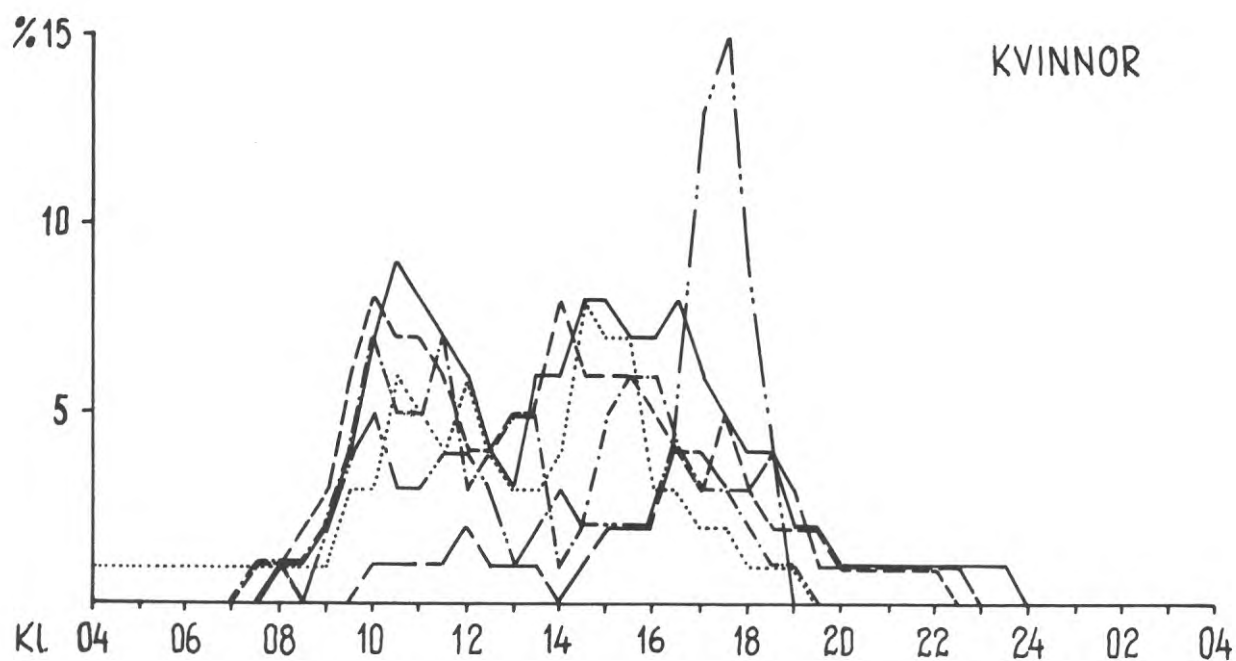
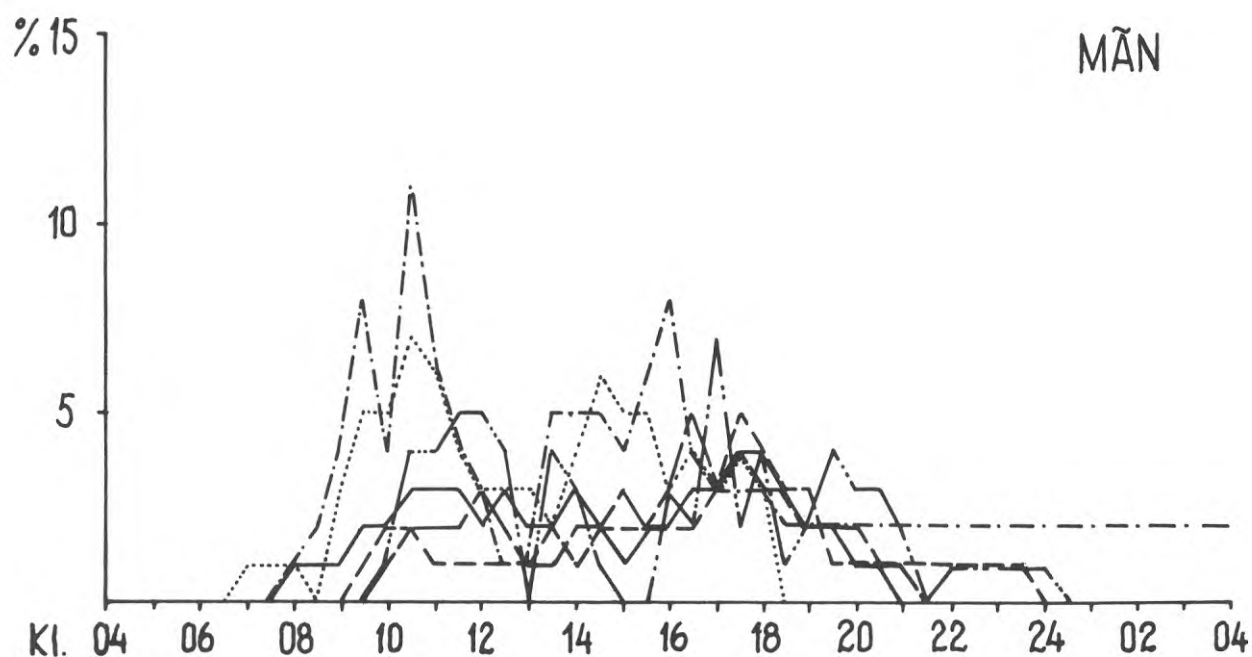
Mönstret som framträder i tabellen är som synes ganska oklart. Man har all anledning förmoda att slumpvariationerna i uppgifterna är stora. Klart är dock att pensionärerna i motsats till de flesta övriga kategorier gör sina serviceärenden så gott som uteslutande mellan 06.00 och 18.00 på dagen - dessutom ganska sällan mellan 16.00 och 18.00. Ett försök gjordes att förtydliga bilden av systematiska skillnader mellan kategorigrupper med hjälp av en klusteranalys, där kategorier som liknade varandra när det gällde fördelningen av serviceärenden under dagen sammanfördes i kluster. Likhetsmättet som utnyttjats utgjordes av storleken på den gemensamma ytan under jämförda kategoriers tidsfördelningskurvor när tidsmängden standardiserats, dvs ytan under kurvan är lika stor för samtliga kategorier. Samtliga 75 kategorier (se sid) ingick i klusteranalysen, där sålunda bland annat stabiliteten i tidsfördelningsmönstret för samma individkategori mellan olika områden skulle kunna studeras och utgöra ett sätt att uppskatta "slump"variationens betydelse. Resultatet av klusteranalysen presenteras i diagram 13.4.

Av diagrammet framgår först och främst ganska klart att för de kategorier, som områdesindelningen gjorts, är variationen i tidsfördelningsmönstret mellan olika områden stor - olika områden för samma kategori hamnar i ett flertal olika kluster. Det är t o m oftast så att inget enstaka kluster klart dominerar inom en och samma kategori. Några tendenser kan man kanske trots allt finna i diagrammet i kombination med tabellens uppgifter (och tidsfördelningskurvorna). Ungdomarna och i viss utsträckning män med bil i unga hushåll och

¹Tabellens uppgifter har framräknats som ovägda medeltal av motsvarande uppgifter för respektive kategori i olika områden när sådan områdesindelning gjorts. Uppgifter har sålunda framkörts för de 75 delkategorier som i denna analys mestadels särskiljts.

FIGUR 13.1 Andel individer som vid olika tider på dygnet gjort serviceärenden.

	MÄN		KVINNOR	
	med.tid (min)	ant.	med.tid (min)	ant.
— ungdomar	16.4	186	12.7	170
- - unga hushåll	14.3	338	33.3	363
— med.åld. hush.	19.6	394	36.5	432
— .. med.åld. ens.st.	18.2	62	27.1	77
- . - pens. ens.st.	23.3	61	24.7	97
..... pens. hushåll	24.8	160	23.5	162

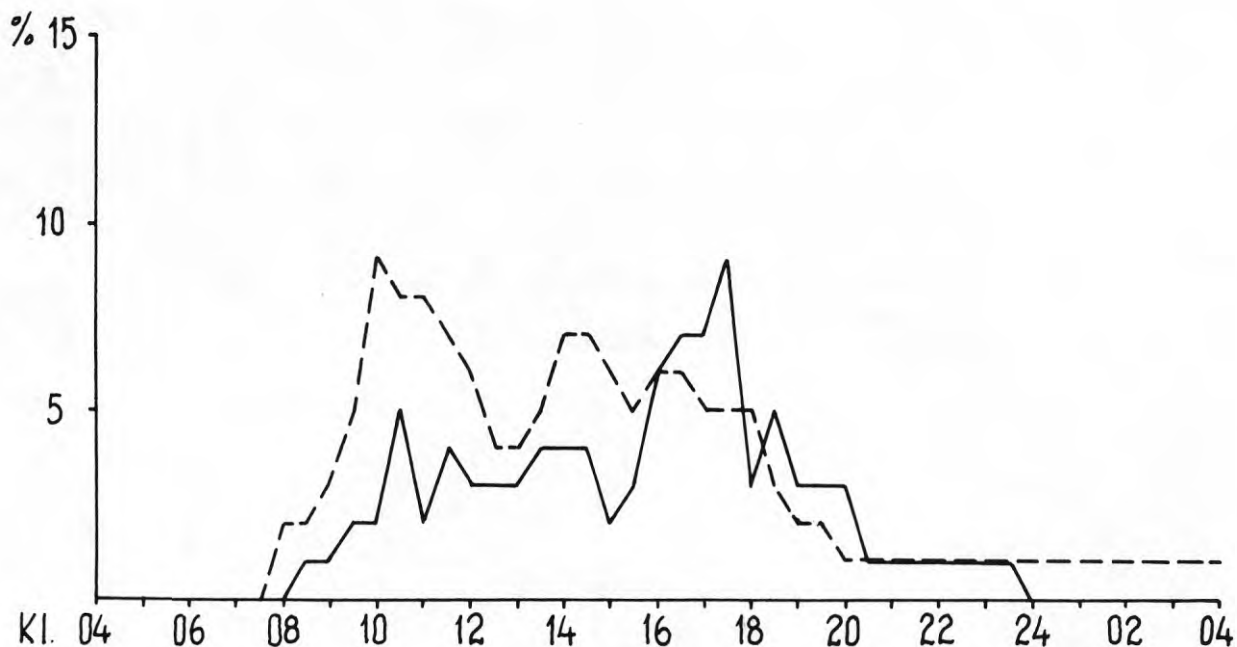

TABELL 13.2 Andel av totala tiden som varje kategori ägnat åt SERVICE, som hamnar inom olika tidsintervall.

KATEGORI	TIDSINTERVALL				TOTALT 8.05- -18.00 %	
	8.05- -11.00 %	11.05- -14.00 %	14.05- -16.00 %	16.05- -18.00 %		
Ungdomar	pojkar	7.4	23.1	14.9	30.4	75.8
	flickor	7.0	10.4	12.3	35.2	64.9
Unga hushåll	män bil	11.9	13.4	11.3	23.8	60.4
	ej bil	8.6	31.1	31.0	25.9	96.6
	kvinnor förv.arb.	25.0	29.0	21.4	15.9	91.3
	ej f.arb.	26.4	25.4	19.2	13.5	84.5
Med.åld. hush.	män bil	19.9	24.8	14.3	22.5	81.5
	ej bil	23.8	4.8	17.9	34.5	81.0
	kvinnor förv.arb.	18.3	23.9	23.3	19.0	84.5
	ej f.arb.	23.7	25.0	19.4	18.3	86.4
Med.åld. ens.st.	män	8.8	29.2	5.3	27.4	70.7
	kvinnor	20.7	20.7	9.8	41.5	92.7
Pens. ens.st.	män	48.3	21.4	20.8	9.1	99.6
	kvinnor	30.5	34.3	19.8	12.7	97.3
Pens. hushåll	män	30.2	23.6	27.5	15.7	97.0
	kvinnor	22.9	28.7	30.2	10.9	92.7

FIGUR 13.3 Andel som under olika tider på dygnet gjort serviceärenden. Kvinnor i unga och medelålders hushåll.

	Medeltid(min)	Antal
----- Ej förvärvsarbetande	43.8	370
———— Heltids förvärvsarbetande	27.6	168

FIGUR 13.4 SERVICE

Resultat av klustring av individkategorier med avseende på likhet i besökstypers tidsfördelning (ej korr.koeff., standardtidsmängd).

kluster-
beteckning

1	
2	
3	
4	

		Innerstäder			Ytterstäder			Småstäder			
		Västerås	Gävle	Halmstad	Vallby	Viksång	Stigslund	Andersberg	Flen	Lindesberg	
Ungdomar	pojkar	186			170						
	flickor										
Unga hushåll	män	bil	27	26	44	45	44	40	34	34	
		ej bil	50								
	kvinnor	förv.arb.	17	17	19	16	23	29	25	21	
		ej f.arb.	18	18	39	35	29	24	21	16	
Med.åld. hush.	män	bil	35	49	38	35	43	44	46	43	30
		ej bil	37								
	kvinnor	förv.arb.	25	38	27	21	30	36	35	30	24
		ej f.arb.	15	16	18	26	22	17	22	23	13
Med.åld. ens.st.	män	62									
	kvinnor	77									
Pens. ens.st.	män	61									
	kvinnor	97									
Pens. hushåll	män	23	28	25	17	21	9		18	19	
	kvinnor	24	29	25	19	21	10		18	18	

ensamstående män tycks ha det gemensamt att de gör en tämligen stor del av sina ärenden på kvällen och även på eftermiddagen mellan kl 16.00 och 18.00.

Med ett undantag har ingen manlig kategori hamnat i nästa kluster, som innehåller ganska många delkategorier kvinnor i unga och medelålders hushåll och många pensionärskategorier. Detta kluster kännetecknas av att serviceärenden endast i undantagsfall utförs på kvällen medan en stor del av ärendena görs på förmiddagen mellan kl 09.00 och 14.00. Det kan vara av intresse att notera att någon systematisk skillnad mellan förvärvsarbete och icke förvärvsarbete kvinnor knappast kan upptäckas vare sig i klustringsdiagrammet eller i tabellen.

I diagram 13.3 ser man dock att om de heltids förvärvsarbete kvinnorna skiljs ut avviker dessa ganska markant från kvinnor som ej har förvärvsarbete genom att de förvärvsarbete i avsevärt större utsträckning gör sina ärenden på eftermiddagen. De heltids förvärvsarbete gifta kvinnorna ägnar även betydligt kortare tid åt serviceärenden än de ej förvärvsarbete, (se figur 15.4) - medan tiden för fritidsärenden (om man inte inkluderar promenader) är lika omfattande för såväl heltids förvärvsarbete som ej förvärvsarbete.

14 FRITIDSÄRENDENAS FÖRDELNING ÖVER DAGEN

14.1 Variation mellan individkategorier

I de diagram och tabeller över fördelningen av fritidsärenden över dagen som presenteras i detta avsnitt har förflyttningar som gjorts för deras egen skull dvs promenader, cykelturer och bil-turer (kategorin utgörs dock till övervägande delen av promenader till fots) inte förts till fritidsärenden utan till förflyttningar.

Av figur 14.1.1 framgår tidsfördelningen för de ursprungliga urvalskategorierna. Man ser där att samtliga manliga kategorier utom pensionärerna har sina fritidsaktiviteter främst förlagda till kvällstid. För de kvinnliga kategorierna är fritidsaktiviteterna mer utspridda under dagen. Uppgifterna i tabell 14.1.2 och resultatet av klusteranalysen i diagram 14.1.3 utgör dock ett bättre underlag för en analys av likheter och skillnader mellan studerade individkategorier. Tabellen och diagrammet utgår emellertid inte från den kategoriuppdelning som gjorts vid urvalet utan från den uppdelning där hänsyn i vissa fall även tas till mäns bilinnehav och till kvinnors förvärvsarbete (denna uppdelning ger 75 kategorier när även hänsyn tagits till bostadsort och 16 kategorier i annat fall).

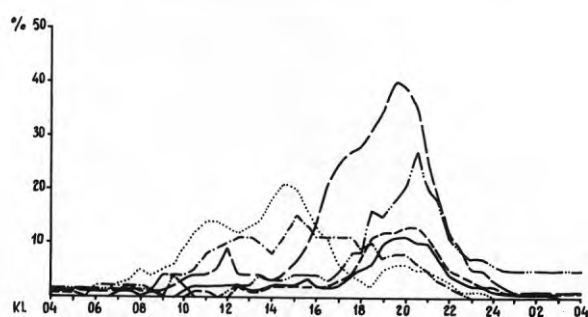
Klusteranalysen, som gjorts på samma sätt som när det gäller likheter i serviceärendenas fördelning över dagen, ger för fritidsärendena ett tydligare mönster: Pojkar och flickor bildar sålunda ett kluster där extremt stor del (cirka 75%) av fritidsärendena utförs efter klockan 16.00. I nästa kluster återfinns med ett undantag endast pensionärskategorier (dock inte alla dessa). De har den jämnaste fördelningen över dagen och i jämförelse med övriga en relativt liten andel av fritidsaktiviteterna på kvällen. I nästa kluster återfinns flertalet av de kategorier som har en stor andel förvärvsarbetande. Dessa har huvudparten av fritidsaktiviteterna förlagda efter klockan 16.00 - dock ej så stor andel som ungdomarna.¹ Följande kluster innehåller främst kategorier med en låg andel förvärvsarbetande - ej förvärvsarbetande gifta kvinnor men även ensamstående manliga pensionärer. Även dessa har fritidsaktiviteterna jämnt fördelade över dagen, dock en större andel på kvällen än det kluster som dominerades av pensionärer.

Tidsfördelningsdiagram har även gjorts för vissa kategorier fördelade på de tre områdestyperna fig 14.1.4-5. Några påtagliga skillnader mellan dessa i fördelningen av fritiden över dagen kan knappast upptäckas. Snarast bekräftas reliabiliteten i de grova mönster som diskuterats ovan. Förvärvsarbetets inverkan på förläggningen av fritidsaktiviteterna under dagen kommer att diskuteras

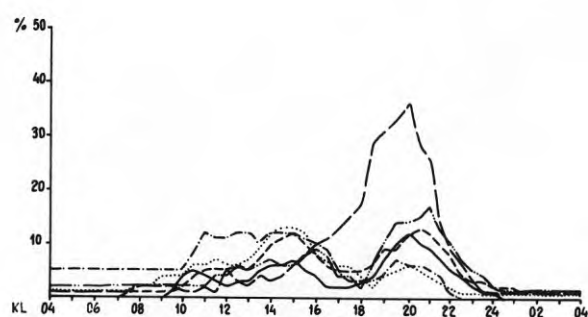
¹Det är att märka att i institutets studie har, i motsats till de studier med vilka jämförelser i tidsfördelningen kan göras, lunchbesök på dagen inte betraktats som fritidsärenden. De tillhör det fåtal ärendetyper som ej klassificerats.

FIGUR 14.1.1 Andel individer som vid olika tider på dygnet ägnat sig åt fritidsaktiviteter.

	MÄN		KVINNOR	
	Med.tid (min)	Ant.	Med.tid (min)	Ant.
— — — — ungdomar	135.2	186	103.5	170
- - - - unga hushåll	41.9	338	64.2	363
— — — — med.åld. hush.	39.8	394	42.3	432
- - - - med.åld. ens.st.	88.9	62	74.1	77
- - - - pens. ens.st.	72.4	61	77.5	97
..... pens. hushåll	87.3	160	55.3	162

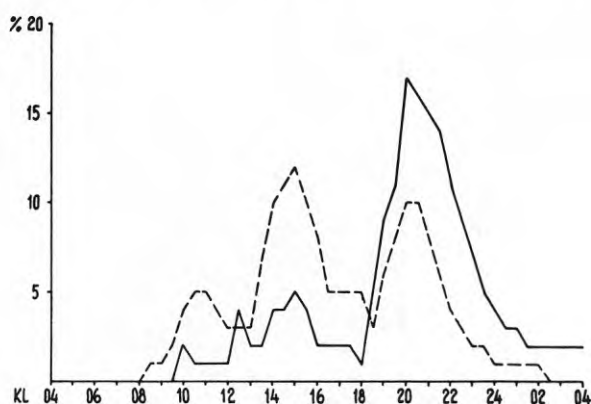
MÄN

KVINNOR

KVINNOR I UNGA OCH MEDELÅLDERS HUSHÅLL

	Med.tid(min)	Antal
— — — — Heltids förvärvsarbetande	55.2	168
- - - - Ej förvärvsarbetande	51.6	370

TABELL 14.1.2 Andel av totala tiden som varje kategori ägnat åt FRITIDSAKTIVITETER, som hamnar inom olika tidsintervall.

KATEGORI	TIDSINTERVALL				
	8.05- -11.00 %	11.05- -14.00 %	14.05- -16.00 %	16.05- -19.00 %	19.05- -22.00 %
Ungdomar					
Unga hushåll					
Med.åld. hush.					
Med.åld. ens.st.					
Pens. ens.st.					
Pens. hushåll					

FIGUR 14.1.3 FRITID

Resultat av klustring av individkategorier med avseende på likhet i besökstypers tidsfördelning (ej korr.koeff., standardtidsmängd)

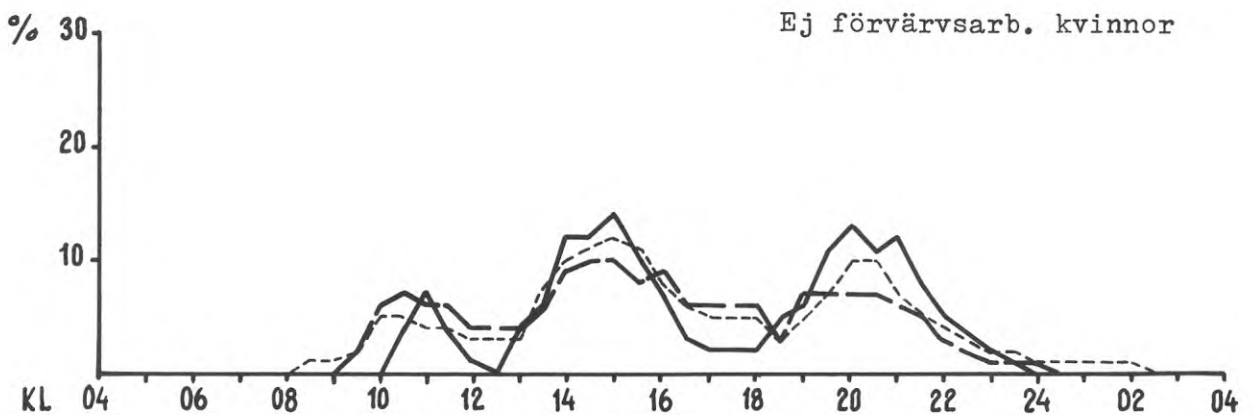
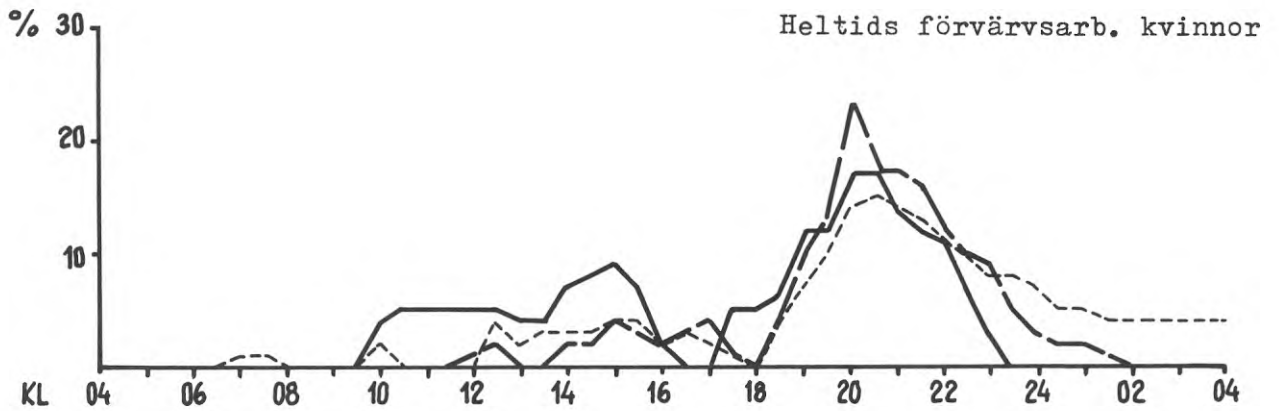
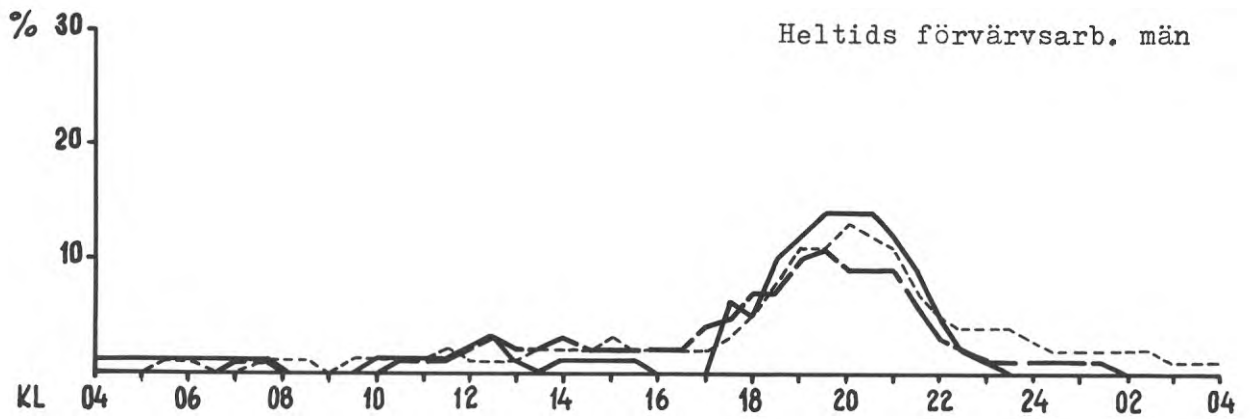
kluster-
beteckning

1	
2	
3	
4	
5	

			Innerstäder			Ytterstäder			Småstäder		
			Västerås	Gävle	Halmstad	Vallby	Viksång	Stigslund	Andersberg	Flen	Lindesberg
Ungdomar	pojkar		186								
	flickor										
Unga hushåll	män	bil	27	26	44	45	44	40	34	34	
		ej bil	50								
	kvinnor	förv.arb.	17	17	19	16	23	29	25	21	
		ej f.arb.	18	18	39	35	29	24	21	16	
Med.åld. hush.	män	bil	35	49	38	35	43	44	46	43	30
		ej bil	37								
	kvinnor	förv.arb.	25	38	27	21	30	36	35	30	24
		ej f.arb.	15	16	18	26	22	17	22	23	13
Med.åld. ens.st.	män		62								
	kvinnor		77								
Pens. ens.st.	män		61								
	kvinnor		97								
Pens. hushåll	män		23	28	25	17	21	9		18	19
	kvinnor		24	29	25	19	21	10		18	18

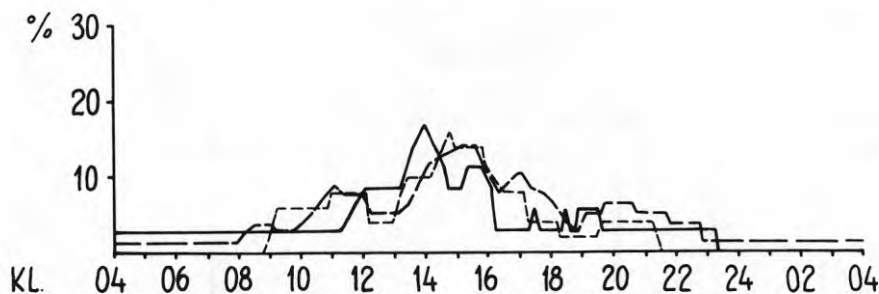
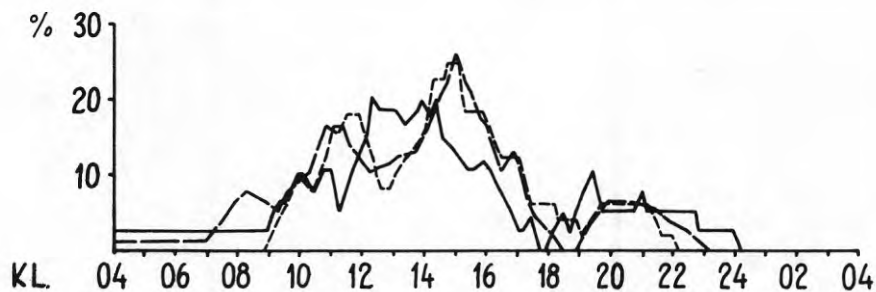
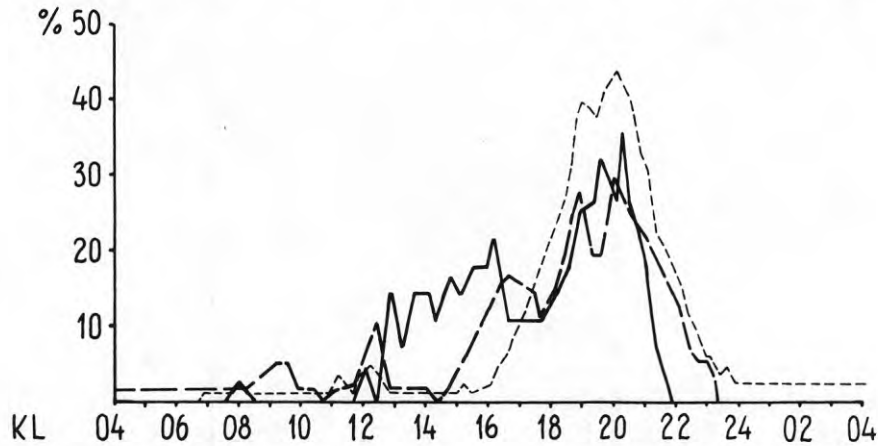
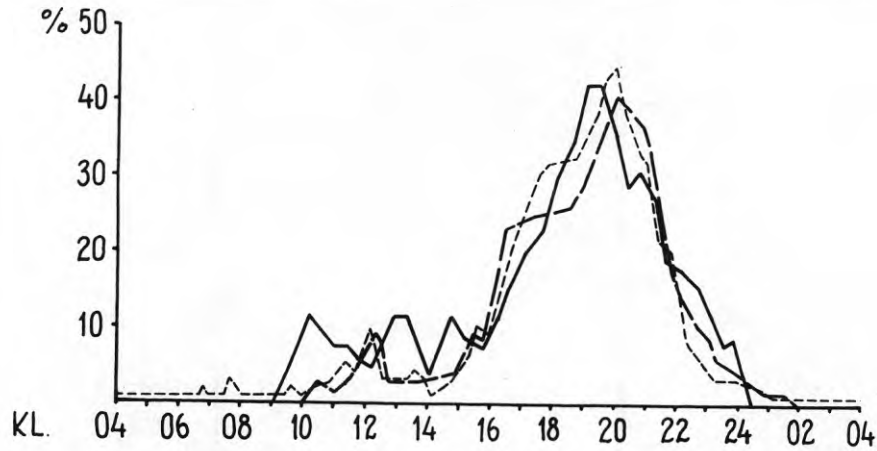
FIGUR 14.1.4 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt fritidsaktiviteter.
Män och kvinnor i unga och medelålders hushåll.

	MÄN		KVINNOR			
	Helt. förv.arb.		Helt. förv.arb.		Ej förv.arb.	
	Med.tid (min)	Ant.	Med.tid (min)	Ant.	Med.tid (min)	Ant.
— småstad	37.8	159	58.2	42	51.0	73
- - - innerstad	35.4	379	51.0	78	49.2	212
----- ytterstad	43.8	187	56.4	48	52.8	85

FIGUR 14.1.5 Andel individer som under olika tider på dygnet ägnat sig åt fritidsaktiviteter.

	UNGDOMAR				PENSIONÄRSHUSHÅLL			
	pojkar		flickor		män		kvinnor	
	med.tid (min)	ant	med.tid (min)	ant	med.tid (min)	ant	med.tid (min)	ant
— småstad	145.2	26	91.2	28	85.2	37	54.0	36
- - - innerstad	130.2	69	94.2	57	90.0	76	66.0	78
- - - - ytterstad	136.8	91	114.0	85	83.4	48	49.2	51

något nedan. Här kan dock hänvisas till diagrammen över fritidsaktiviteternas tidsfördelning i de olika orterna för heltids förvärvsarbete män och kvinnor och ej förvärvsarbete kvinnor i de olika ortstyperna (diagram 14.1.4). Med hänsyn taget till att jämförda grupper åtminstone när det gäller kvinnorna är tämligen små, är likheterna påfallande och slumpens betydelse för olikheterna säkerligen relativt stor. Vad man kanske skulle kunna peka på, utan att förhållandet på något sätt kan sägas vara säkerställt, är att amplituderna i den tretoppiga kurva som tycks vara karakteristisk för ej förvärvsarbete kvinnor är mer uttalade för de boende i småstäderna. D v s kvinnorna här är mer likartade varandra i sitt tidsanvändningsmönster. Om detta är riktigt skulle det kunna vara ett utslag av att det föreligger klarare och tydligare normer och regler för beteendet i småstäderna än i de större (eller också att tillgängliga aktivitetsmöjligheter är mer knutna till vissa tider givetvis). Denna hypotes skulle kunna prövas i andra sammanhang - t ex när det gäller spridningen i antal ärenden och tidsåtgången för olika aktivitetstyper.

14.2 Förvärvsarbete, småbarnsförekomst och fritidsaktiviteter

Som framgår av "frekvensrapporten" hade förvärvsarbetsförekomst en signifikant betydelse för antalet fritidsaktiviteter medan förekomsten av förskolebarn inte tycktes ha någon inverkan. Detta resultat erhöles i en variansanalys av kvinnor i medelålders hushåll med antalet fritidsaktiviteter som beroende variabel och förvärvsarbete, småbarnsförekomst och område som tre oberoende variabler. Heltids förvärvsarbete redovisade sålunda 0.50 fritidsaktiviteter i genomsnitt medan deltids förvärvsarbete hade 0.69 och ej förvärvsarbete 0.68. (Summeringen över områden kan anses tillåten då områdets inverkan tycks vara obetydlig.) En icke obetydlig skillnad sålunda relativt sett.

I tabell 8.4.4 jämförs heltids förvärvsarbete kvinnor i unga och medelålders hushåll med icke förvärvsarbete kvinnor i samma kategorier med avseende på omfattningen av tiden för olika aktivitetstyper. 168 kvinnor tillhörde den förra kategorin och 370 den senare. Kvinnor som inte varit ute under dagen ingår inte i analysen (endast några få i den förra kategorin men 29 i den senare). Av denna tabell framgår att heltids förvärvsarbete snarare har ägnat någon minut längre tid åt fritidsaktiviteter än icke förvärvsarbete. Av diagram 14.1.1 framgår även att denna tid givetvis i högre grad förläggs till kvällen för de förvärvsarbete. Den minskade tiden för aktiviteter utanför arbete tycks framför allt gå ut över tiden för serviceärendena, som också var frekvensmässigt signifikant färre för heltids förvärvsarbete än för övriga samt givetvis över bostadsaktiviteterna.

De förvärvsarbete tycks sålunda ägna sig åt färre fritidsaktiviteter än övriga men ägnar ungefär lika lång tid åt det de gör, d v s i medeltal längre tid åt varje aktivitet. De heltids förvärvsarbete förlägger givetvis sina fritidsaktiviteter företrädesvis på kvällen medan de ej förvärvsarbete

uppvisar ett typiskt tretoppigt tidsfördelningsmönster (se diagram 14.1.1) - en topp omkring kl 11.00, en kl 15.00 och en på kvällen. Att detta innebär att de heltids förvärvsarbetande mer än övriga är borta från bostaden på kvällarna är då givet. Men gör man samma saker på kvällen och vad innebär det för familjen i övrigt? Deltar man och barn i fritidsaktiviteterna utanför bostaden? I vilken utsträckning utgör "förskolebarn" hinder för dessa aktiviteter?

Kategori två innehåller kvinnor i unga hushåll som alla har förskolebarn. I denna kategori har 65 kvinnor heltids förvärvsarbete medan 204 inte har något förvärvsarbete alls. Av de förvärvsarbetande har 27,7% (18 individer) ägnat sig åt fritidsaktiviteter på kvällen (efter 18.00), av de icke förvärvsarbetande 18,6% (38 individer). Skillnaden är signifikant på 90 % nivån. D v s fler förvärvsarbetande än icke-förvärvsarbetande kvinnor i den typ av hushåll som här studerats ägnar sig åt fritidsaktiviteter på kvällen. Gör nu förvärvsarbetande och icke förvärvsarbetande olika saker på kvällen? Detta kan inte påvisas i materialet. För bägge kategorierna utgörs sålunda fritidsaktiviteten på kvällen till cirka två tredjedelar av besök i annans bostad. Möjligen är det så att fler bland de ej förvärvsarbetande än bland de förvärvsarbetande går på gymnastik eller annan motionerande verksamhet (fem mot ingen) men detta kan inte statistiskt fastställas i materialet. Inte heller tycks de förvärvsarbetande oftare än de övriga ha barn eller man med sig när de ägnar sig åt sin fritidssysselsättning. Endast två av de 18 hade barnet med och i fyra av aktiviteterna deltog mannen. Den enda mer betydande skillnad vi kunnat konstatera mellan de förvärvsarbetande och de icke förvärvsarbetande i denna kategori utöver skillnaden i frekvensen kvällsaktiviteter är att aktiviteterna också i allmänhet är avsevärt längre för de förvärvsarbetande än de ej förvärvsarbetande. Av de förägnade sig sålunda 16 av de 18 åt fritidsaktiviteter mer än 2 timmar på kvällen efter 18.00 medan endast 16 av de 38 i den senare kategorin var borta så länge. Sammanfattningsvis ägnar sig också de heltids förvärvsarbetande kvinnorna i unga hushåll med småbarn åt fler fritidsaktiviteter på kvällen än dem som ej arbetar. Deras aktiviteter är likaså långvarigare. För övrigt har vi inte kunnat upptäcka några skillnader när det gäller aktiviteternas inriktning och tendenser att inkludera andra hushållsmedlemmar.

I den tidigare redovisade analysen har vi kunnat renodla effekten av förvärvsarbete medan småbarnsförekomst har hållits någorlunda under kontroll. I de något äldre hushållen hade alla barn under 16 år. Däremot förekom det både hushåll med och hushåll utan förskolebarn. Här kan sålunda såväl effekten av förvärvsarbete som av småbarnsförekomst studeras. I denna kategori erhålls ej den skillnad som kunde påvisas för de yngre hushållen i frekvensen fritidsaktiviteter på kvällen. Den tendens som här föreligger går snarast i motsatt riktning (men är långt ifrån signifikant). D v s heltids förvärvsarbetande med småbarn är inte oftare ute på fritidsaktiviteter på kvällen än icke förvärvsarbetande. Ser man emellertid på hushållen som enbart har något äldre barn tycks återigen de förvärvsarbetande vara ute oftare än de icke förvärvsarbetande. Någon nära till hands liggande förklaring till den erhållna skillnaden mellan unga och äldre hushåll med småbarn är det svårt att finna. En

rad skäl talar sålunda för att förvärvsarbetande mer än icke förvärvsarbetande skulle ägna delar av kvällen åt fritidsaktiviteter utanför bostaden. Det mest uppenbara är kanske att de haft mindre tid för sådana aktiviteter under dagen än de övriga (under förutsättning att dessa senare antingen kan ta med barnen eller få hjälp med barnpassning under dagtid). Vi har i ett tidigare sammanhang konstaterat att man i mycket stor utsträckning tar med barnet vid besök i annans bostad på dagen, vilket ju är den vanligaste fritidsaktiviteten. Det finns emellertid också krafter som bör verka i motsatt riktning - d v s mot att de förvärvsarbetande skulle tillbringa större del av kvällen i bostaden. Man kan sålunda tänka sig att de skulle önska att vara tillsammans med barnen på kvällstid när de nu i ganska liten utsträckning kan vara det under dagen. Man kan också förmoda att endast kvällstid är tillgänglig för vård av bostad och hushållsmedlemmar. Det är svårt att inse att dessa krafter skulle se annorlunda ut för yngre och äldre hushåll med småbarn. Vi kan emellertid endast konstatera att studien visat att de krafter som drar från bostaden på kvällstid är starkare eller de krafter som drar till bostaden på kvällstid är svagare för förvärvsarbetande kvinnor i unga hushåll med småbarn och förvärvsarbetande kvinnor i äldre hushåll än för motsvarande icke förvärvsarbetande kvinnokategorier.

Detta gäller dock ej för kvinnor med småbarn i något äldre hushåll.

14.3 Promenader

I den tidigare rapporten konstaterades att promenader var vanliga bland ungdomar, kvinnorna i de medelålders kategorierna samt bland manliga pensionärer. I de flesta övriga kategorier var de tämligen ovanliga. Där konstaterades också att ovanstående kvinnor nästan enbart tog promenader tillsammans med hund eller barn och att de manliga pensionärerna gick ut ensamma. Heltidsarbetande tog avsevärt färre promenader än ej förvärvsarbetande och deltidsarbetande. (Endast fyra promenader har noterats bland de 172 heltidsarbetande kvinnorna i unga och medelålders hushåll). Till dessa observationer kan här läggas att de ej förvärvsarbetandes promenader är signifikant längre än de deltids förvärvsarbetandes (heltidsarbetandes promenader är för få att kunna inkluderas i analysen). 13 av de deltidsarbetandes 32 promenader är sålunda längre än en halvtimme - men 25 av de ej förvärvsarbetandes 30 promenader . ($\text{Chi}^2=10.2$)

14.4 Besök i annans bostad

När det gäller den vanligaste typen av fritidsaktiviteter har likaså en viss specialbehandling redovisats i den tidigare rapporten. Denna gällde endast hustrurna i unga hushåll och de pensionerade kvinnorna. De förra gör avsevärt fler besök i annans bostad än de senare. Bland de yngre kvinnorna gör också de heltids förvärvsarbetande färre besök än övriga. Skillnaden är dock inte särskilt stor. De heltids förvärvsarbetande har mindre ofta med sina barn vid besöken än de övriga (sign: $X^2=17.96$; 1 fr. gr).

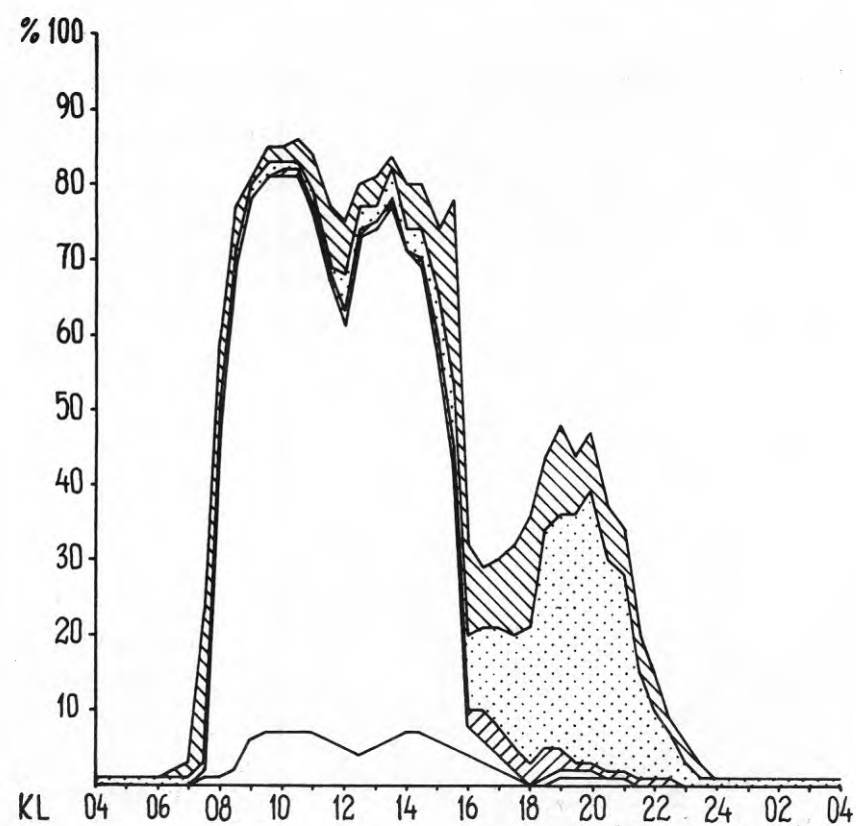
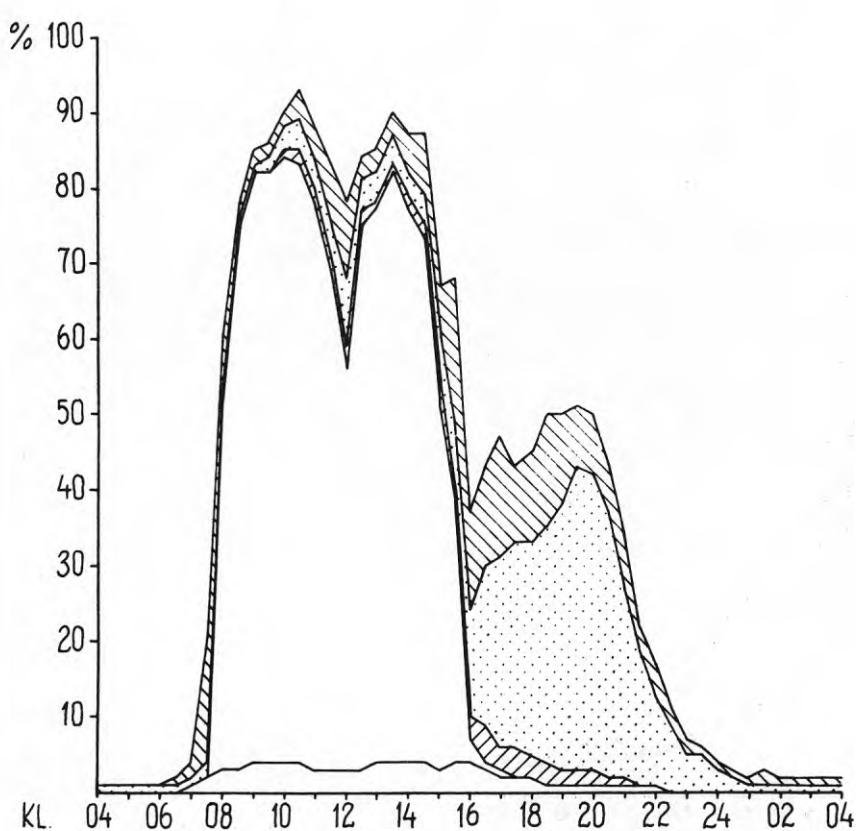
Endast en liten andel (10-20%) av pensionärernas besök i annans bostad förläggs till kvällen men 30-40% av de yngre kvinnornas. Bland de senare sker detta dock troligen i större utsträckning för de heltidsförvärvsarbetande än för övriga (nästan sign: $\chi^2 = 3.27, 1 \text{ fr.gr}$). De yngre kvinnornas kvällsbesök sker i nästan hälften av fallen utan både make och barn - ingen betydande skillnad mellan heltidsförvärvsarbetande och övriga föreligger i detta avseende.

15 SAMMANFATTANDE DIAGRAM ÖVER NÅGRA KATEGORIERS TIDS-
ANVÄNDNINGSMÖNSTER

Avslutningsvis presenteras i detta kapitel ett antal diagram som ger en sammanfattande bild av tidsanvändningsmönstret under vardagar för ett antal skilda individkategorier. Dessa diagram lämnas helt okommenterade då här inte egentligen lämnas någon ny information utöver den som tidigare diskuterats.

FIGUR 15.1 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter.

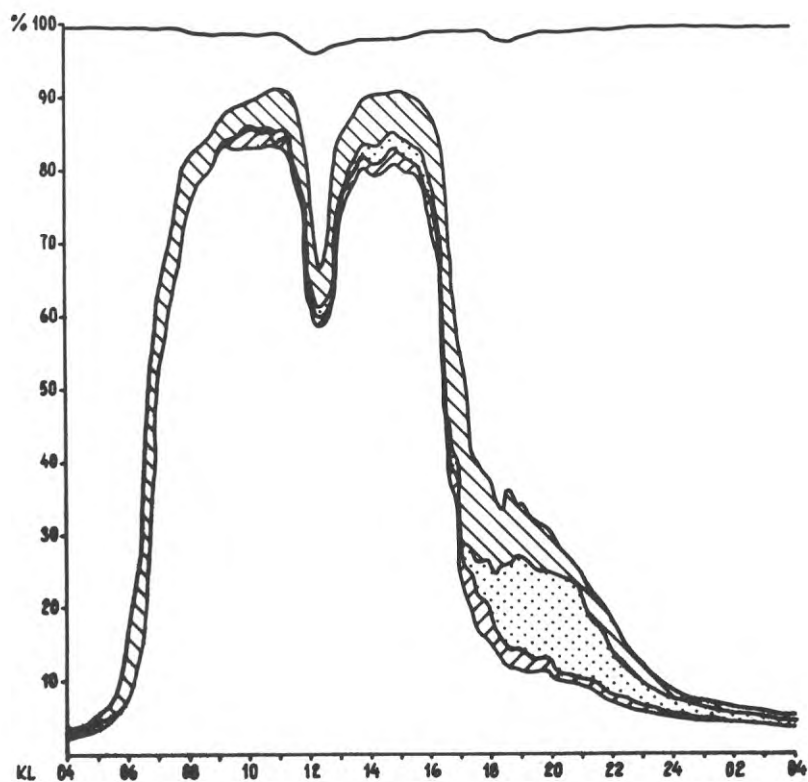
Ungdomar, 14-15 år

bostad
 förfl.
 fritid
 service
 skola
 arbete

FIGUR 15.2 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter.

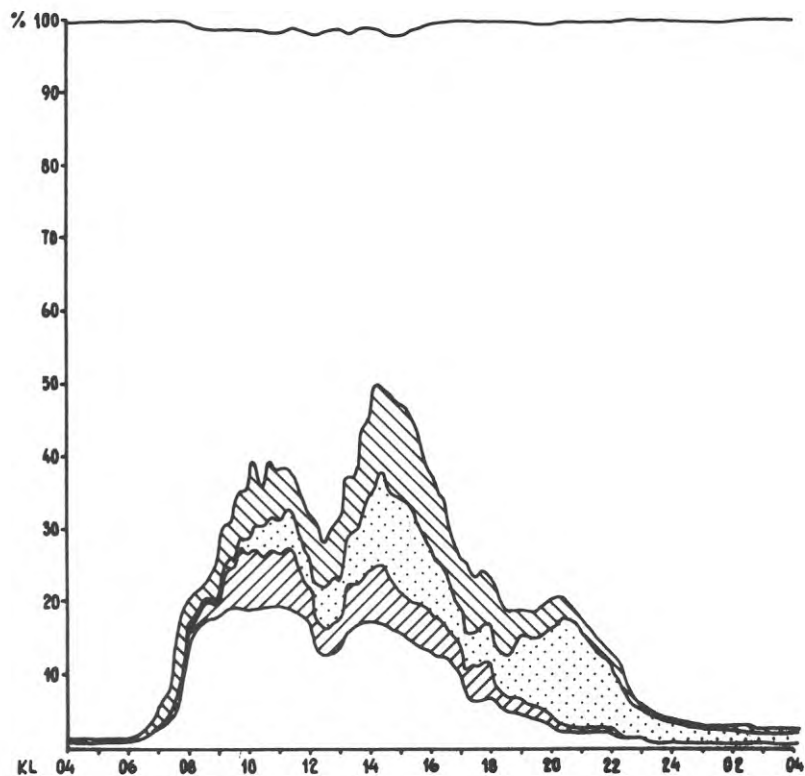
Unga hushåll, mannen 22-31 år

MÄN (338 st)

Medeltid (min)

bostad	791.7
förfl.	79.1
fritid	41.9
service	14.3
arbete	507.2

KVINNOR (363 st)

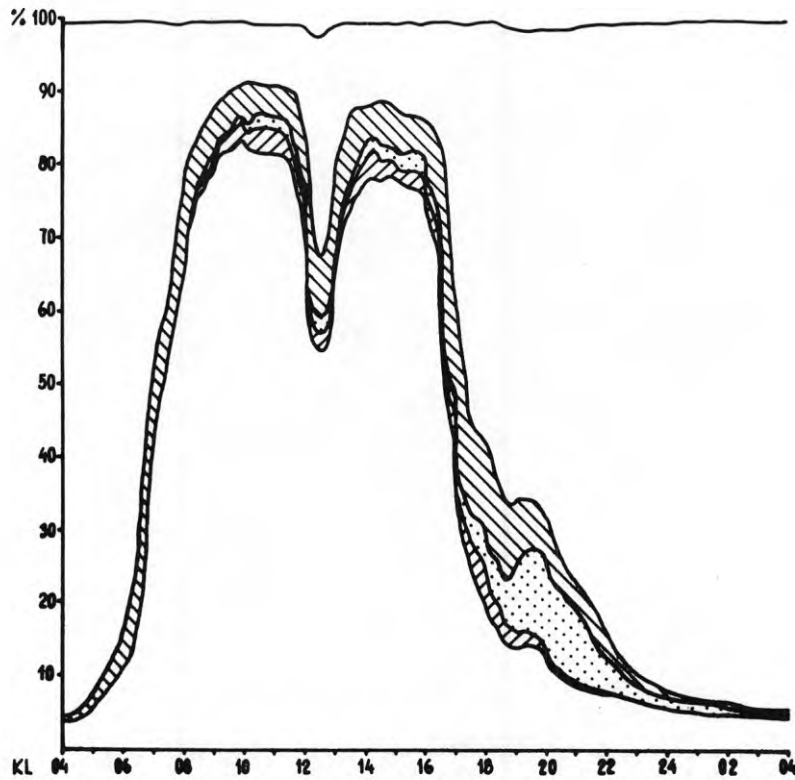
Medeltid (min)

bostad	1177.8
förfl.	55.2
fritid	64.2
service	33.3
arbete	107.4

- bostad
- ▨ förflyttning
- ⋯ fritid
- ▩ service
- arbete

FIGUR 15.3 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter.

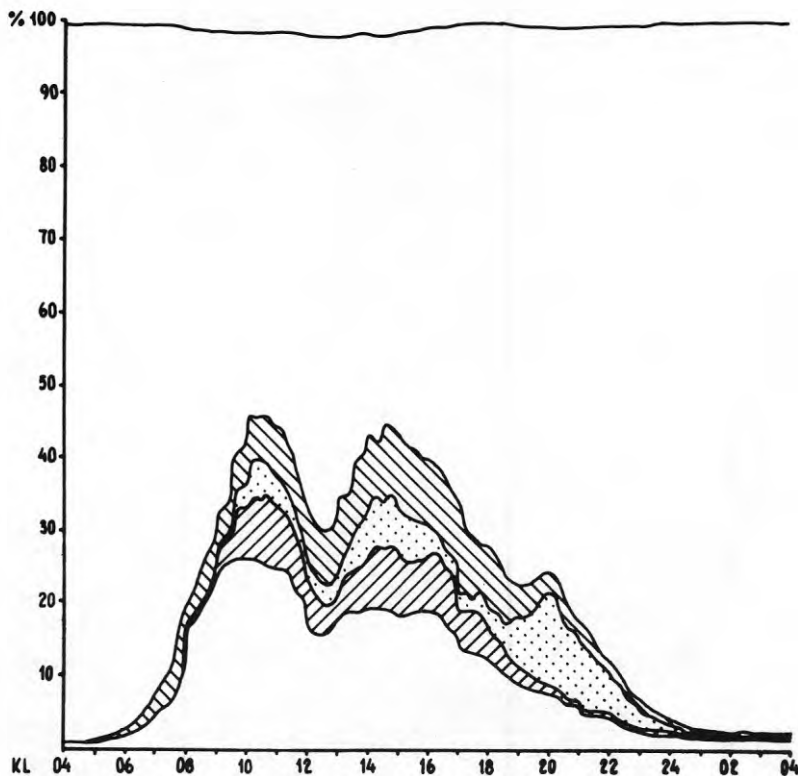
Medelålders hushåll. mannen 35-44 år

MÄN (394 st)

Medeltid (min)

bostad	788.9
förfl.	76.8
fritid	39.8
service	19.6
arbete	509.8

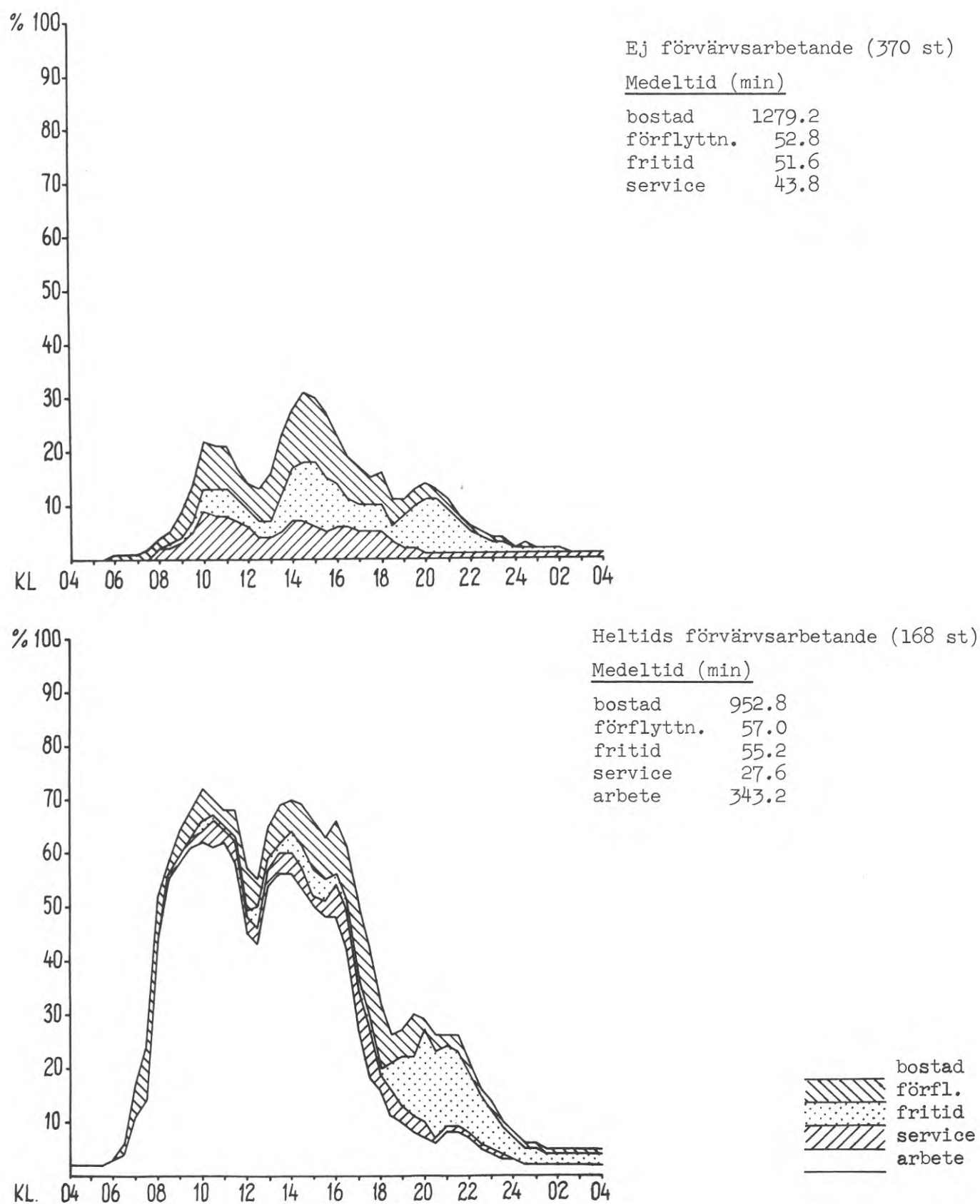
KVINNOR (432 st)

Medeltid (min)

bostad	1161.8
förfl.	53.6
fritid	42.3
service	36.5
arbete	144.6

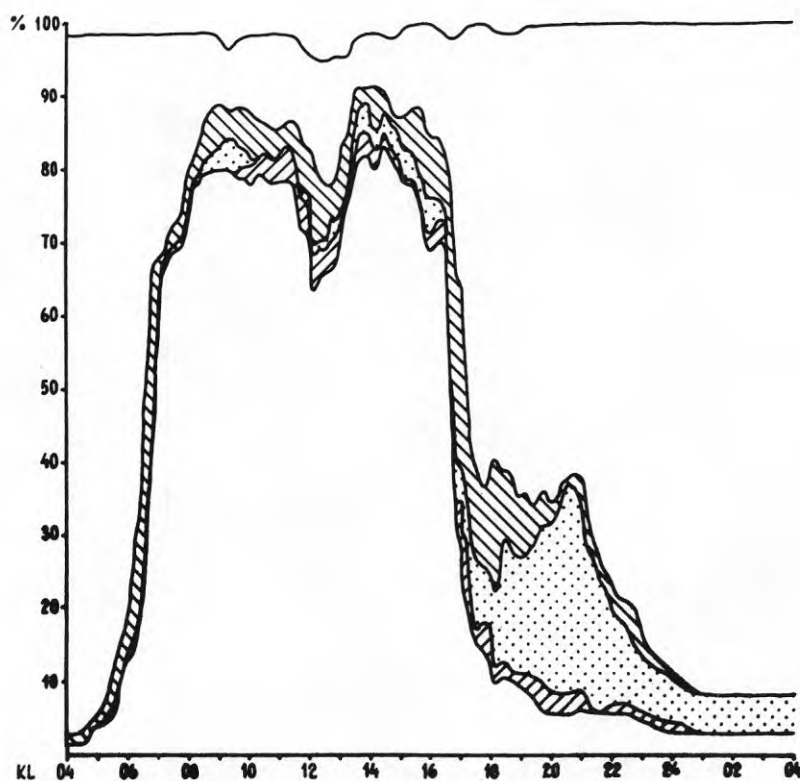
- bostad
- ▨ förflyttning
- ⋯ fritid
- ▧ service
- arbete

FIGUR 15.4 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter.
Kvinnor i unga och medelålders hushåll

FIGUR 15.5 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter.

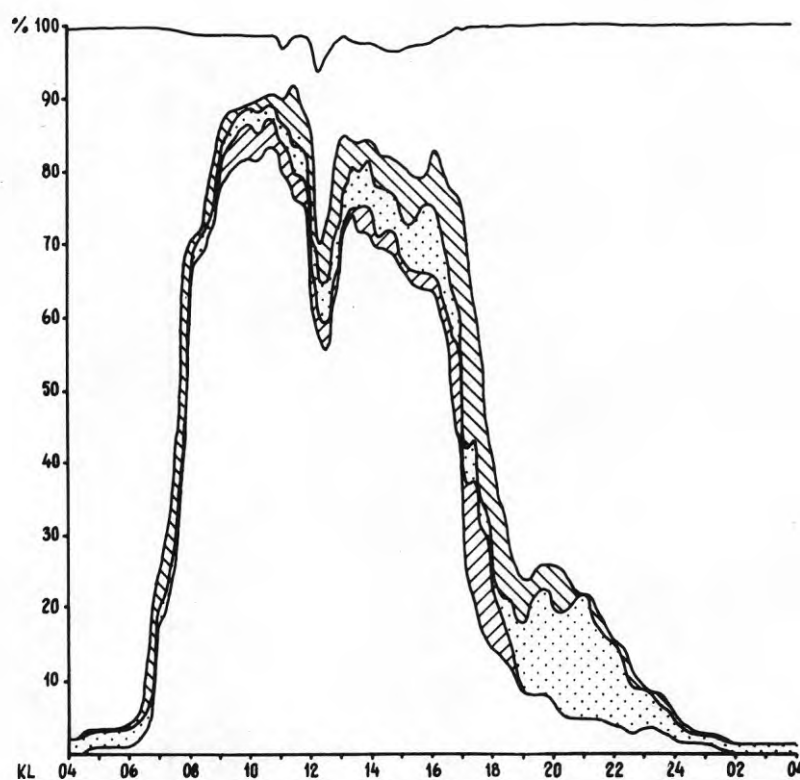
Medelålders ensamstående, 35-44 år

MÄN (62 st)

Medeltid (min)

bostad	793.8
förfl.	63.1
fritid	88.9
service	18.2
arbete	474.4

KVINNOR (77 st)

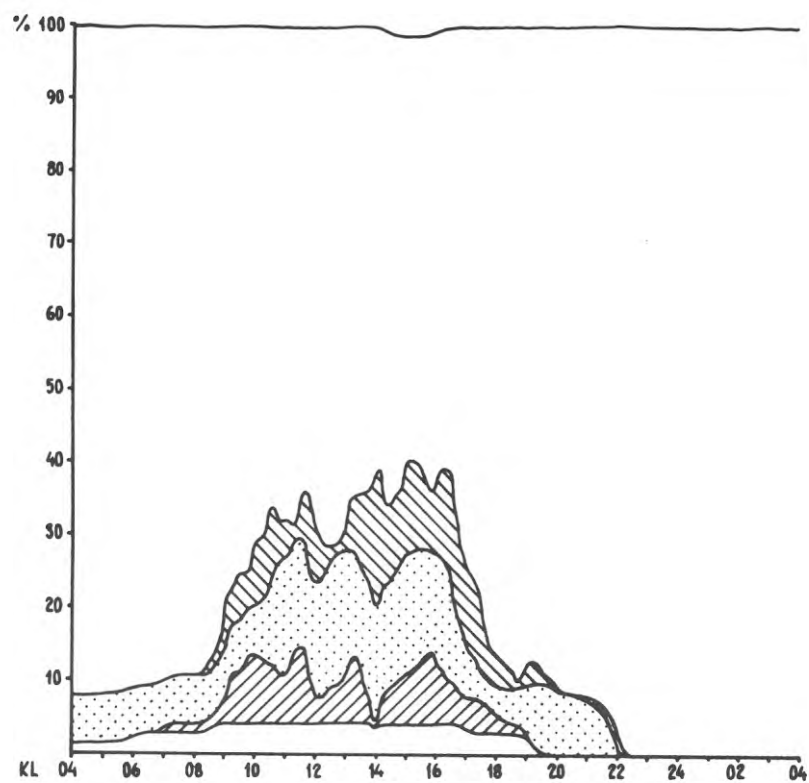
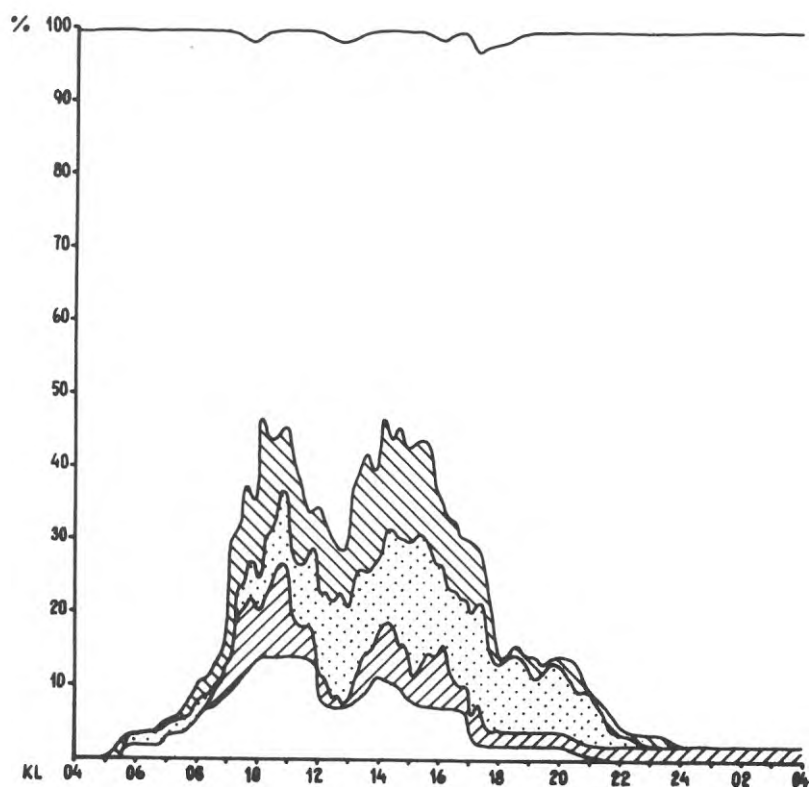
Medeltid (min)

bostad	849.2
förfl.	60.9
fritid	74.1
service	27.1
arbete	427.0

— bostad
 // förflyttning
 . . fritid
 // service
 — arbete

FIGUR 15.6 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter.

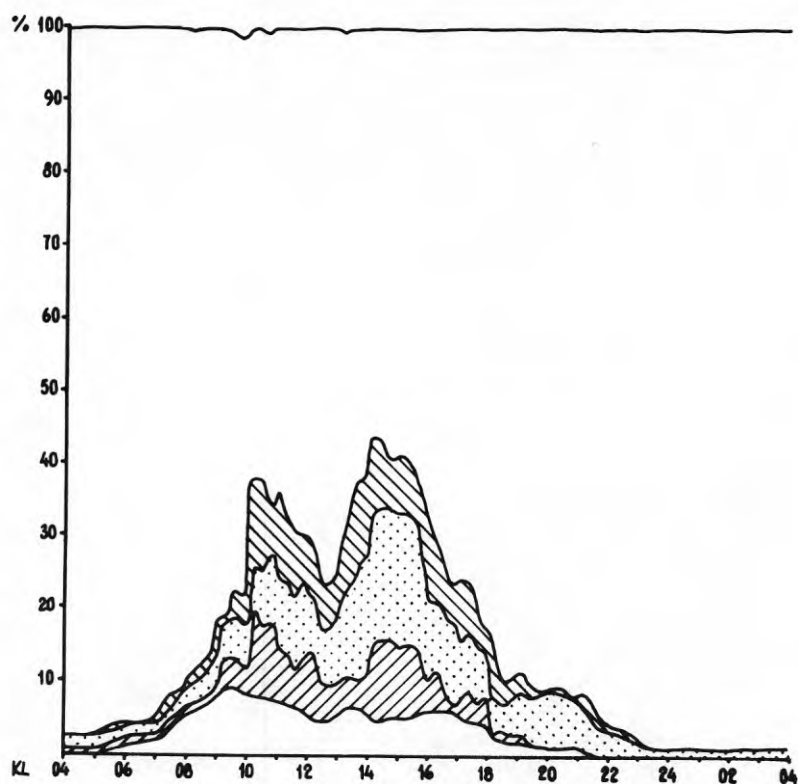
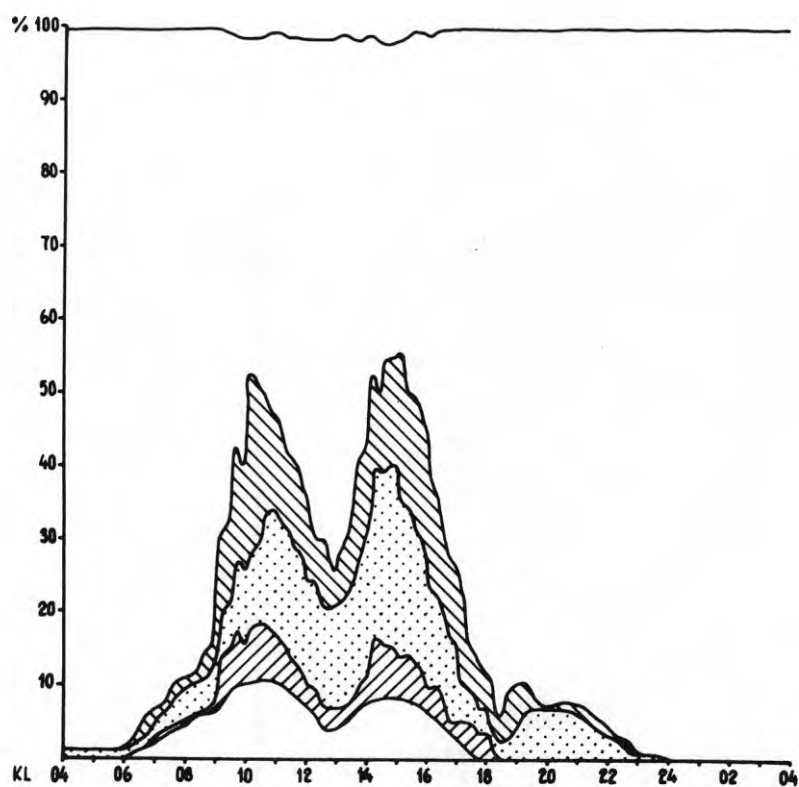
Ensamstående pensionärer, 67-75 år

— bostad
 // förflyttning
 . . fritid
 // service
 — arbete

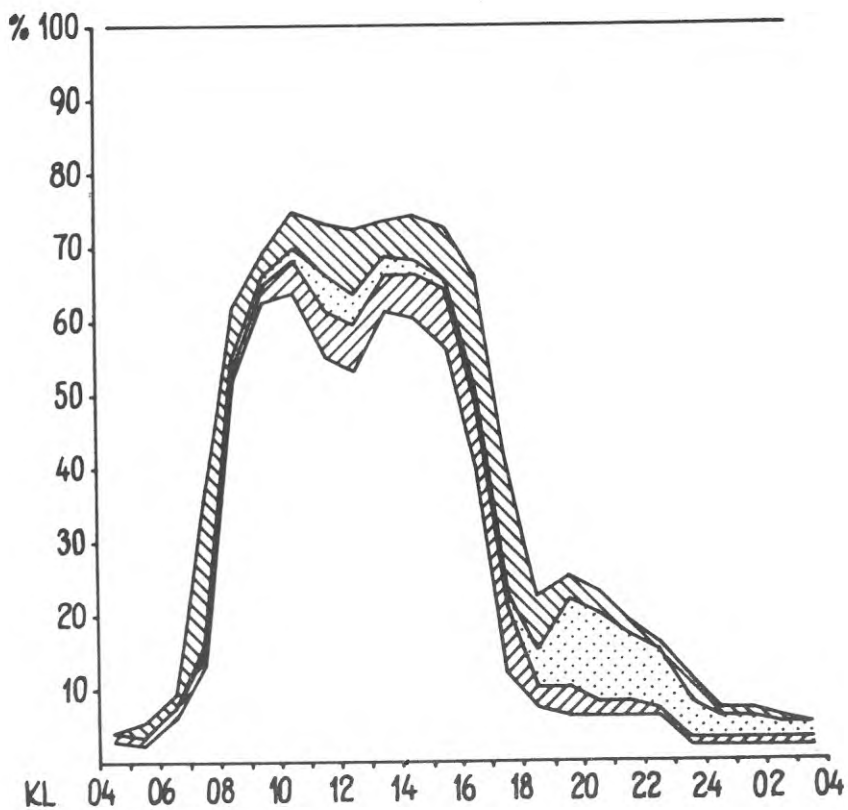
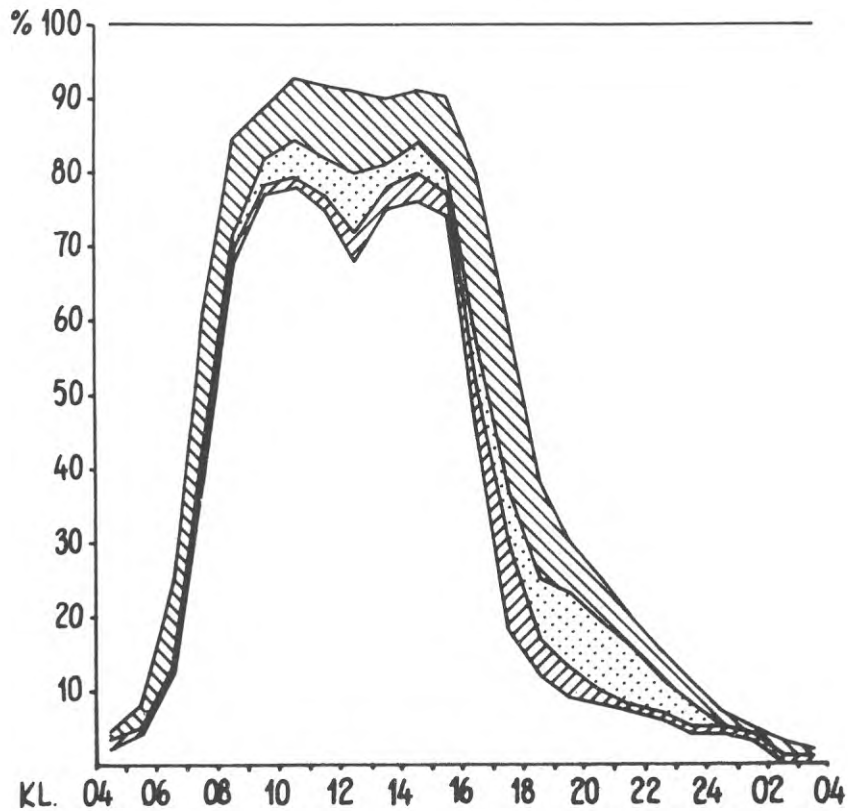
FIGUR 15.7 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter.

Pensionärshushåll, mannen 67-75 år

FIGUR 15.8 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter.

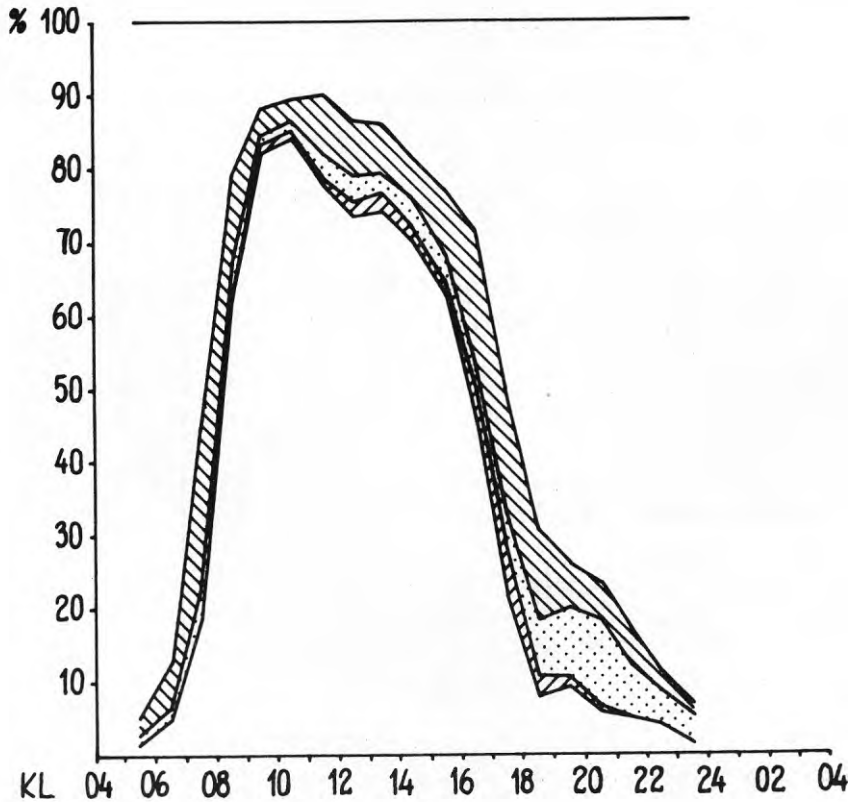
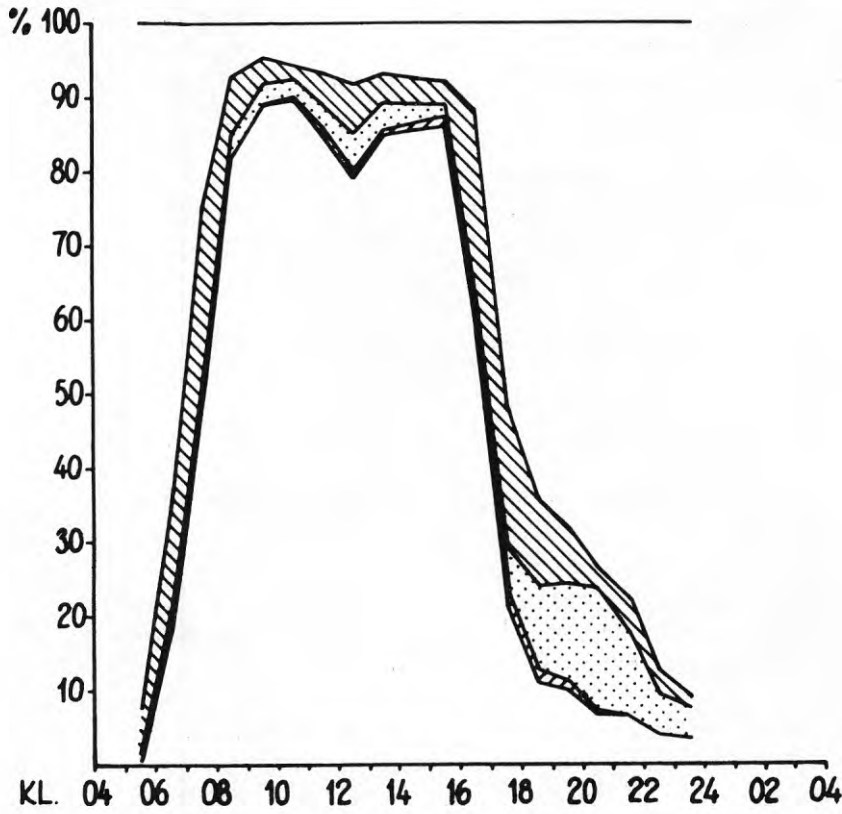
Hushåll med barn 0-12 år, där båda makarna förvärvsarbetar. (Stadsbyggnadskontorets prognosbyrå: Stockholms stads sysselsättning och tidsanvändning, TU 71)

— bostad
 // förflyttning
 . fritid
 // service
 — arbete

FIGUR 15.9 Andel som under olika tider på dygnet ägnat sig åt olika aktiviteter.

Män och kvinnor som besökt arbetsplatsen någon gång under dagen. (Orvar Westelius: The individual's pattern of travel in an urban area)

- bostad
- ▨ förflyttning
- ▤ fritid
- ▧ service
- arbete

REFERENSLITTERATUR

Walldén, Marja, Individens aktivitetsmönster - en studie av ett urval stadsbor i små och mellanstora städer. Del 1 Teori, metod, beskrivning av studerade individer. Rapport från byggforskningen R11:1974.

Walldén, M, Individens aktivitetsmönster - en studie av ett urval stadsbor i små och mellanstora städer. Del 2 Frekvensen aktiviteter utanför bostaden. Rapport från byggforskningen R9:1975

Hägerstrand, Torsten, Konturerna av en tidsgeografisk samhällsmodell. SOU 1970:14.

Tidskriften Affärsekonomi 3-1973.

Sociologiska institutionen i Lund: Studie av fritidsservicen i Råslätt i Jönköping.

Pedagogiska institutionen i Stockholm: Krav på boendemiljöns sammansättning utifrån kognitiva teorier över människans individuella, sociala och kulturella utveckling.

Christaller, Walter, Die Zentralen Orte in Süddeutschland. Jena 1933.

Westelius, Orvar, The individual's pattern of travel in an urban area. Rapport från byggforskningen D2:1972.

Dalborg, Björn och Walldén, Marja, Bilisters vägval - en studie i Västerås. Rapport från byggforskningen R13:1972.

le Boulanger, H, Research into the urban traveller's behaviour. Transportation Research. Vol 5 1971.

Sorokin, P. och Berger, C, Time - Budgets of Human Behaviour. Cambridge, Mass., Harvard University Press 1939.

Stone, Philip J, Models of everyday time allocations, i Szalai (ed), "The Use of Time", Haag och Paris 1972.

Szalai, A (ed), The Use of Time. Daily activities of urban and suburban populations in twelve countries. Haag och Paris 1972.

Ås, Dagfinn, "Oversikt over tidsbrukstudier fra hele verden". PM från Norges Byggforskningsinstitut.

Carlstein, Tommy och Mårtensson, Solveig, Bibliografi rörande tidsanvändning och ekologisk organisation. Urbaniseringsprocessen, rapport 3, Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi vid Lunds Universitet, Lund 1967.

Boalt, C och Leander, U, 1 000 husmödrar om hemarbetet. Konsumentinstitutet meddelar 9. Stockholm 1961.

Holm, E och Holm, L, Hem, arbete och grannar. Konsumentinstitutet meddelar 4. Stockholm 1958.

Swedner, H, Teatervanor och Musikvanor i Stor-Stockholm, Lund 1967.

1962 års fritidsutredning. SOU 1964:47.

Litteraturutredningen. SOU 1972:20.

Göteborgs stads socialförvaltning, Fritid och Kultur i Göteborg, Göteborg 1971.

Andersson, B-E och Wallin, E, Tonåringarna och omvärlden, Stockholm 1971.

1961 års spårvägstaxekommitté, Resvaneundersökningen i Stor-Stockholm 1961. Stadskollegiets utlåtanden och memorial Nr 99, 1963.

Westelius, Orvar, The individual's way of choosing between alternative outlets. Document från byggforskningen D17:1973

Stockholms läns landsting, TU 71. Resultatrapport nr 1, Vardagsresandet i Stockholmsregionen samt Resultatrapport nr 2, Hushållens tid, sysslor och förflyttningar.

SCB, Studie av tidsanvändningen under en vardag för anställda vid Statistiska centralbyrån i Stockholm respektive Örebro.

Dahl, Sven, Måltidsrasternas längd som indikator på en stads egenskap av storstad, Gothia nr 8 1958.

KODLISTA FÖR TYP AV UPPEHÅLLSPUNKT

<u>Kod</u>	<u>Uppehållspunktens typ</u>	<u>Anmärkning</u>
10	Egen bostad	
11	Annans bostad	
12	Eget arbete, huvudarbetsplats	
13	Annan uppehållspunkt, där arbete utförts, extraarbete, pryöarbete	Ej sådan punkt, där endast ärende i arbetet gjorts
14	Skola	
15	Post	
16	Bank	
17	Telegraf	
18	Myndighet (polisstation, socialbyrå, arbetsförmedling, länsstyrelse, barnavårdsnämnd, pastorsexpedition, försäkringskassa m.m.)	
19	Privata kontor och expeditioner (Mimer AB, HSB, försäkringsbolag, depeschkontor, resebyrå, tidningskontor m.m.)	
20	Sjukhus	
21	Tandläkare, läkare	Utanför sjukhus
22	Massage, fotvård, kroppsvård	Utanför sjukhus
23	Barnavårdscentral, mödravårdscentral	Utanför sjukhus
24	Vårdhem, ålderdomshem o.dyl.	
25	Veterinär	
30	Livsmedel, fisk, charkuteri, grönsaker	
31	Kiosk, tobak, tidningar	
32	Frukt, konfekt	
33	Bageri, konditori, kafé	
34	Systembolag	
35	Saluhall, torgförsäljning	
36	Apotek	
37	Affär, inköp (utan annan uppgift)	Kan gälla ett eller flera besök
40	Färg, kem.-tekniska artiklar, parfym, sjukvård, tapeter	
41	Bosättning, glas, porslin, hemslöjd, presenter, bijouterier	
42	Järnvaror	
43	El-artiklar, radio-TV, musik, hushållsmaskiner, skrivmaskiner	
44	Böcker, papper, antikvariat	

- 45 Leksaker
- 46 Heminredning, möbler, mattor
- 47 Blommor, handelsträdgård
- 48 Ur, optik, guldsmed
- 49 Konst, antikviteter
- 50 Varuhus Epa, Tempo, Domus m.m.
- 51 Stormarknad
- 52 Herr- och damkonfektion
- 53 Manufaktur, garn, tyger, trikå, sybehör
- 54 Pälsar, hattar, mössor
- 55 Skor, handskar, väskor, skinn- och läderaffär, reseffekter
- 56 Cykel, sport, hobby, fiskeredskap, djuraffär
- 57 Bil, mc Försäljning
- 58 Barnkläder
- 59 Foto
- 60 Skräddare, sömmerska, skomakare, klackbar
- 61 Tvättinrättning, kemptvätt, tvättautomat, tvättstuga med annan adress än bostaden
- 62 Glasmästeri, ramar
- 63 Bensinstation
- 64 Bilverkstad, bilprovning
- 65 Herrfrisör, damfrisering
- 66 Annan hantverksservice, verkstad, fabrik
- 67 Lager, grossist, förråd
- 70 Badhus, bastu
- 71 Motions-, sport-, gymnastiklokal
- 72 Idrottsanläggning utomhus
- 73 Eget fritidshus
- 74 Annans fritidshus
- 75 Promenad, cykeltur, biltur Utan bestämt mål, utgår från en uppehållspunkt och slutar vid samma. Obs speciell lägeskod
- 76 Speciellt område för promenad, löpning, svampplockning o.dyl. Man har förflyttat sig till ett speciellt område för att utföra dessa saker. Obs här kodas ej motions- och idrottsanläggningar.

- 77 Eget bygge
- 78 Hamnanläggning, fiske (ej arbete)
- 80 Hobbylokal, kvartersgård
- 81 Ungdomsgård, fritidsgård
- 82 Diskotek, dansställe, klubb
- 83 Konsert-, teater-, konstutställningslokal
- 84 Biograf
- 85 Bingolokal
- 86 Bibliotek
- 87 Kyrka, församlingslokal
- 88 Restaurang, hotell, kvällsbesök
- 89 Föreningslokal, samlingslokal
- 90 Busshållplats, tågstation, taxistation, flygplats, hamn För byte av färdmedel eller färd sätt
- 91 Parkeringsplats, garage
- 92 Avlämning eller hämtning av person, Plats där man själv blir hämtad eller avlämnad
- 93 Skola eller annan undervisnings- eller kurslokal, annan skola än den man huvudsakligen går i, klassmöte Jfr kod 14
- 94 Lekplats, lekskola, daghem, fritidshem Används ej vid enbart avlämnande eller hämtning av barn
- 95 Restaurang, hotell, dagbesök Lunchställe, mjölkbar o. dyl.
- 96 Plats där man stått eller suttit och pratat, mött bekant, besök på annans arbetsplats
- 98 Övrigt
- 99 Ingen uppgift

R10: 1975

Denna rapport hänför sig till forskningsprojekt 221 vid Statens institut för byggnadsforskning. Projektet har finansierats med anslag från Statens råd för byggnadsforskning.

**Distribution: Svensk Byggtjänst, Box 1403, 111 84 Stockholm
Grupp: samhällsplanering**

Pris: 24 kronor + moms